

15—23 december.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 16 december.

Svar på interpellationer av:

Herr Ohlin ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskappande syfte, m. m.	4
Herr Jacobson i Vilhelmina ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter	28
Herr Hagård ang. sjukgymnasternas lönekonflikt	31
Fru Wohlin ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar	37
Herr Hallberg ang. kontrollen av riskabla tivolinöjen	42
Herr Holmberg ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltidslokaler	44
Svar på fråga av fru Boman ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet	48
Svar på interpellationer av:	
Fru Sandström ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet	52
Herr Nilsson i Bästekille ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt	67

Onsdagen den 17 december.

Värdering av varulager vid taxering	73
Stödlån till jordbrukare	109
Höstsessionens avslutning	129

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 17 december.

Statsutskottets memorial nr 234, ang. tilläggsstat I till riksstaten 73
Bevillningsutskottets betänkande nr 60, ang. värdering av varulager vid
taxering 73
Jordbruksutskottets utlåtande nr 58, ang. stödlån till jordbrukare 109

Måndagen den 15 december.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 och den 9 innevarande december.

§ 2

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 433, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion;

nr 434, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m.;

nr 436, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skjällberg—Lerbäcks järnväg m. m.; och

nr 437, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark; samt

från jordbruksutskottet:

nr 443, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser ett byte av markområden i Västernorrlands län;

nr 444, med anledning av väckta motioner angående komplettering av så-

dana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar; och

nr 447, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad.

§ 3.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial nr 234, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53;

bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 58, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 13—20 december 1952 för att som europarådsdelegat bevista ett kommittésammanträde i Paris.

Stockholm den 11 december 1952.

Bertil von Friesen.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4,03 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 16 december.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande december.

§ 2.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Ohlins interpellation angående en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Sträng lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Ohlin har i en interpellation till mig riktat följande frågor:

Vill herr statsrådet inför kammaren lämna en redogörelse för omfattningen och utformningen av de beredskapsplaner för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, som för närvarande finnes utarbetade, och anser herr statsrådet de förefintliga beredskapsplanerna vara betryggande? Har särskild hänsyn vid utarbetandet av beredskapsplanerna tagits till sådana kategorier av arbetstagare bland tjänstemän och arbetare, som endast i mindre utsträckning kan erhålla sysselsättning genom beredskapsarbeten av tidigare mest använda slag?

Som svar härpå får jag anföra följande:

Regeringen följer med uppmärksamhet den ekonomiska utvecklingen och dess sysselsättningspolitiska konsekvenser. Genom konjunkturinstitutet och nationalbudgetdelegationen erhålles fortlöpande informationer om lägets skiftningar. Förskjutningar i de ekonomiska framtidsperspektiven kan därför på ett tidigt stadium beaktas vid planläggningen av arbetsmarknadspolitiken. Så har också skett i fråga om den utveckling vi nu är inne i. Den situation, som nu avtecknar sig på arbetsmarknaden, innebär ingen överraskning för myndigheterna utan överensstämmer i huvudsak med den bild man gjorde sig vid årets början. En påtaglig dämpning av överkonjunkturen har ägt rum. Att härvid sysselsättningssvårigheter skulle uppkomma på olika punkter och skapa arbetsmarknadspolitiska problem var vi beredda på. Kanske får man dock säga, att den skärpta konkurrensen på världsmarknaden blivit mera besvärande för den svenska exportindustrien än man tidigare hade anledning räkna med.

För dagen kännetecknas emellertid det svenska näringslivet på det hela taget av god sysselsättning. Orderstokarna i industrien är allmänt sett fortfarande betydande. Sedan den internationella konjunkturförsvagningen på sistone upphört, har en viss förbättring inträtt på exportområdet. Särskilt glädjande är, att en återhämtning har ägt rum beträffande produktion och försäljningar inom skogsindustrierna. Det samma gäller textil-, sko- och konfektionsbranscherna. För verkstadsindustrien har däremot läget hårdnat, och mycket tyder på att delar av denna näringsgren har att motse tilltagande avsättningssvårigheter.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

Även om man tar i beräkning verkstadsindustriens försämrade konkurrensläge och de fortsatta svårigheterna under vintersäsongen inom andra branscher, är det befogat att varna för alltför överdrivna föreställningar om sysselsättningsminskningar och produktionsinskränkningar. Detta hindrar icke, att lokalt och branschvis svårigheter kan uppträda som kräver insatser av statsmakterna. På något längre sikt rymmer läget vissa risker för en förstärkning av tendenserna till konjunktturnedgång. Det är ännu för tidigt att bedöma i vad mån och med vilken styrka dessa risker kan komma att aktualiseras. Möjligheterna av en lugn utveckling under bibehållen samhällsekonomisk jämvikt bör ej utan vidare utslutas. Under alla förhållanden måste emellertid de sysselsättningspolitiska planerna uppdragas på sådant sätt, att man är beredd att möta de problem som hänför sig till de mest ogynnsamma utvecklingsalternativen.

I den mån utvecklingen skulle gå i riktning mot en förstärkning av de depressiva krafterna i den svenska ekonomin, kan beredskapsarbeten och likartade åtgärder endast vara ett subsidiärt medel för att motverka arbetslöshet. Uppgiften att bibehålla full sysselsättning måste i första hand åvila den allmänna ekonomiska politiken. Det gäller för denna att påverka utvecklingen på sådant sätt, att den normala produktionen i möjligaste mån hålles i gång och de tillgängliga resurserna i samhället fullt utnyttjas för att på vanliga vägar tillgodose existerande behov. Detta torde inte behöva närmare utvecklas, eftersom denna uppfattning numera är allmänt accepterad.

Så länge tillgången i landet understigit de totala anspråken, har regeringens ekonomiska politik varit inriktad på att hålla tillbaka efterfrågan. I och med att detta läge ändras på ett mera allmängiltigt sätt, kommer också

den ekonomiska politiken att modifieras. Jag vill erinra om att detta redan i vissa avseenden skett. Sålunda har proposition avlåtits med förslag att inskränkningarna i rätten till fri lagervärdering upphäves för i år, varjämte motsvarande lättnader under vissa betingelser förutskickas beträffande år 1953. I samband härmed har finansministern förklarat sig komma att uppta frågan om en avveckling av investeringsavgiften till prövning, därest det under loppet av år 1953 skulle visa sig, att avgiften ej är behövlig, emedan den privata investeringsviljan påtagligt försvagats eller därför att det blir önskvärt att stimulera investeringarna i näringslivet. Tillika kan jag peka på den utredning angående en omläggning av företagsbeskattningen som igångsattes i somras. Denna utredning skall enligt sina direktiv bl. a. undersöka möjligheterna att variera bolagsskatterna efter konjunkturläget. På motsvarande sätt kan kreditåtstramningen och byggnadstillståndsgivningen uppmjukas om expansionsstyrkan i näringslivet avtager i sådan grad att en generell avveckling av dessa konjunkturdämpningsåtgärder blir försvarlig. Slutligen är att nämna att det redan nu står klart, att statsfinansernas efterfrågebegränsande roll automatiskt kommer att avta de närmaste åren på grund av att inkomsterna stagnerar, medan utgifterna av olika skäl fortsätter att stiga, varigenom ett tillskott till den allmänna efterfrågan i samhället uppkommer.

Det är emellertid motiverat att gå fram med försiktighet. Att avstå från en dämpning av det allmänna konjunkturläget och låta den förbytas i en konjunkturstimulans är icke försvarligt, så länge sysselsättningssvårigheterna inskränker sig till vissa speciella områden och branscher, medan efterfrågan på arbetskraft förekommer inom andra delar av näringslivet.

Inom finansdepartementet företogs

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

redan under sommaren en översyn av vissa åtgärder avsedda att då så erfordras underlätta upprätthållandet av den normala produktionen även i svårare lägen. Hit hör sådana ting som återlämnande av steriliserade vinstmedel till företaget, som har sådana till godo i obligatoriska eller frivilliga fonder. Likaså har efterkrigsplaneringskommissionens på sin tid utarbetade förslag till en i olika avseenden differentierad sysselsättningspolitik aktualiserats. Regeringen avser att inom kort tillkalla särskild expertis med uppgift att närmare överväga så väl vissa av efterkrigsplaneringskommissionens förslag som även vissa andra åtgärder i syfte att stimulera den normala ekonomiska företagsamheten.

Redan under våren och sommaren innevarande år vidtogs genom socialdepartementets försorg åtgärder för en översyn av beredskapen på arbetsmarknaden. Främst avsåg dessa åtgärder att utröna, i vilken utsträckning arbetsprojekt, som ingår i den s. k. investeringsreserven, var planlagda för snabb igångsättning om så skulle visa sig erforderligt samt, om detta icke i önskvärd utsträckning vore förhållandet, vad som måste göras för att öka projekteringen och därmed reserven av förberedda arbetsprojekt.

Innan jag lämnar en redogörelse för resultatet av dessa åtgärder och omfattningen av de beredskapsplaner för allmänna arbeten, som finnes, vill jag erinra om att den första och viktigaste åtgärden vid arbetslöshet alltid måste vara försök till nytt arbetserbjudande i öppna marknaden. En väl fungerande arbetsförmedling, sådan som den vi nu disponerar över, fyller därför en viktig uppgift i beredskapen mot arbetslöshet. I det arbetsmarknadsläge vi haft under det sista året med uppträdande arbetslöshet på vissa orter och inom vissa näringsområden samt en efterfrågan på arbetskraft på andra

håll, har det varit angelägnare än någonsin att öka arbetskraftens rörlighet. Arbetsmarknadsmyndigheterna har underlättat detta på olika sätt. Sålunda har genom arbetsförmedlingarna resor ordnats och resebidrag lämnats för arbetskraftens förflyttning stadigvarande eller mera tillfälligt. Mellan närliggande orter har dagliga resor ordnats, så att ledig arbetskraft på en ort snabbt kunnat komma i nytt arbete på en annan plats. Bostadsknappheten har givetvis försvårat omflyttningen. För att i någon mån lätta på detta hinder har arbetsmarknadsstyrelsen fått bemyndigande att inköpa baracker och uthyra dem som provisoriska bostäder på orter där arbetskraft efterfrågas och dit den kan förflyttas.

I linje härmed bör omnämnas de åtgärder, som vidtagits för att hålla byggnadsverksamheten uppe vid en hög nivå. Enligt en undersökning, som gjordes i maj månad i år, visade den privata sektorn inom byggnadsverksamheten en viss nedgång. I ett sådant läge var det angeläget att de offentliga investeringarna ökades för att hindra arbetslöshet. Arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna fick därför i uppdrag att snabbt inventera inliggande ansökningar om byggnadstillstånd för offentliga byggnader och stimulera myndigheterna i kommuner och på andra håll att forcera planeringen, så att projekt låge färdiga att tagas i bruk, när den privata byggviljan, främst inom industrien, minskades. Därigenom har en smidig anpassning kunnat ernås i den förskjutning från privat till offentlig investeringsverksamhet, som under det gångna året utan tvekan varit av en viss omfattning.

I interpellationen uttalas, att även möjligheterna att ordna fortbildning, omskolning och vanlig yrkesutbildning av arbetslösa behöver prövas i förväg. Jag vill med anledning härav meddela

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

att arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer uppgjort planer för sådan verksamhet. Särskilda kurser för arbetslösa kommer vid behov att ordnas av överstyrelsen för yrkesutbildning. Utbildningen kommer att bli differentierad på flera olika yrken, men tyngdpunkten kommer att ligga på de mekaniska yrkena. Trots den för vissa företag vikande konjunkturen är efterfrågan på sådana yrkesarbetare som svetsare, smeder, maskinarbetare och mekaniker fortfarande stor. Överstyrelsens kursverksamhet för arbetslösa, som nu är i gång, har de senaste åren omfattat 700 å 800 elever per år, huvudsakligen partiellt arbetsföra, men beräknas i händelse av en mera omfattande arbetslöshet kunna utvidgas väsentligt. Genom att låta kurserna för arbetslösa arbeta i skift med de ordinarie avdelningarna inom de mekaniska facken vid de kommunala och centrala verkstadsskolorna torde utbildning kunna beredas åt ytterligare några tusen elever per år. Skulle utbildningsbehovet bli mycket stort måste emellertid även andra åtgärder tillgripas. Kurser får då ordnas i mera provisoriska lokaler. I samband härmed konstaterar jag med tillfredsställelse, att enligt vad jag inhämtat industriens egen yrkesutbildning skall fortsätta, även om det skulle bli fråga om ett försämrat arbetsmarknadsläge. Arbetsmarknadsmyndigheterna har i denna fråga överlagt med industriens representanter.

Som jag nyss nämnde erbjuds fortfarande i betydande utsträckning lediga arbetstillfällen på den öppna arbetsmarknaden, även om man under de senaste veckorna kunnat iakttaga en klar tendens till minskning. Arbetsförmedlingsverksamhet och omflyttning av arbetskraft måste dock alltfört vara en betydande beredskapsåtgärd mot arbets-

löshet. Vi kan emellertid komma i ett läge, då tillståndet på arbetsmarknaden blir sådant, att endast obetydligt med arbetskraft absorberas. Samhället måste då vara berett att gripa in med stora offentliga investeringar och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Som jag anfört påbörjades under vårens lopp en översyn av de i investeringsreserven ingående arbetena. Överläggningar upptogs med vederbörande departement. De myndigheter, som närmast är ansvariga för de projekt som ingår i investeringsreserven, anmodades att bedriva projekteringsarbetet i ökad takt, vilket också skett. Vid midsommartid hölls en konferens med länsarbetsnämnderna, som fick i uppdrag att stimulera kommunerna att projektera för en större arbetsreserv. Länsarbetsnämnderna har under sommarens och höstens lopp tagit kontakt med nära nog alla kommuner i vårt land. Då det var angeläget, att projekteringen i första hand sattes in i de län och på de orter, där arbetslöshet inom en nära framtid kunde väntas, tog arbetsmarknadsstyrelsen genom länsarbetsnämnderna i somras kontakt med alla större och medelstora företag i landet för att söka utröna var sysselsättningssvårigheter kunde tänkas uppstå. Centralt hölls också överläggningar med branschorganisationerna. Härigenom fick man en ganska god bild över de områden, där projektering av arbeten i första hand borde verkställas. De projekterande myndigheterna omdisponerade sin personal så, att de utsatta områdena fick förhandstur. Detta var nödvändigt bl. a. med hänsyn till den knapphet på projekteringspersonal, som fortfarande råder.

Denna projektering har sedan den påbörjades i början av sommaren pågått oavbrutet. Det har sagts att vår investeringsreserv är relativt odifferentierad, och detta omdöme är utan tvivel riktigt. Större delen av vår reserv avser anläggningsarbeten, vägar och gator,

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

vatten och avlopp, försvarsarbeten, järnvägsarbeten, skogsvårdande arbeten, flottledsarbeten, torrlägningsföretag etc. Givetvis kan ej alla slag av friställd arbetskraft hänvisas till dessa arbeten. Jag tror emellertid, att när det gäller den direkta arbetslinjen är det just sådana anläggningsarbeten som staten vid en arbetslöshet kan och bör utföra. En av statens mest verkningsfulla insatser i kampen mot arbetslösheten är sålunda att söka hålla en hög sysselsättning i byggnads- och anläggningsverksamhet.

Ett särskilt problem beträffande de arbeten, som ingår i investeringsreserven, erbjöd finansieringen. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 10 oktober ställt till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande ett belopp av 50 milj. kronor för att disponeras för det ändamål, som avsetts med det på allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 uppförda anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Hittills har endast en mindre del av detta belopp, ca 16 milj. kronor, tagits i anspråk för igångsättande av arbeten, som för dagen sysselsätter ca 500 man. Härutöver sysselsättes för närvarande i statliga, statskommunala och kommunala beredskapsarbeten 330 man. I arkivarbeten sysselsättes 780 man, härav ca 300 flyktingar. För dagen är alltså sammanlagt ca 1 600 man placerade i arbeten, som tillkommit genom arbetsmarknadsmyndigheternas åtgärder.

I detta sammanhang bör också nämnas den utökning av ordinarie vägbyggnadsprogram, som kunnat ske genom att tillgången på arbetskraft ökat. I år har på vägarbete sysselsatts ca 3 000 man mer än i fjol. Vid denna utökning av programmet har i regel samråd skett med arbetsmarknadsmyndigheterna, så att arbeten kunnat komma i gång inom områden, där arbetslöshet uppstått. Jag vill emellertid understryka,

att denna utökning av det ordinarie vägbyggnadsprogrammet icke bör betraktas som föranledd av arbetsmarknadsskäl. Det rör sig här snarare om en av den återställda balansen på arbetsmarknaden föranledd ökning, som möjliggör ett normalt vägunderhåll och tillgodoseende av vissa på grund av tidigare arbetskraftsbrist eftersatta behov.

Den intensivare projektering, som sålunda igångsatts, pågår alltjämt och får icke avstanna. Jag anser det i nuvarande labila läge på arbetsmarknaden nödvändigt att hålla en betydande reserv av färdigprojekterade arbeten. Investeringsreserven bör förnyas snabbare än de arbeten, som ingår i densamma, färdigställs. Projekteringen har under den senaste tiden fått en delvis förändrad geografisk omfattning. Under det att intresset tidigare koncentrerats främst till skogslänen för att möta en arbetslöshet, som kunde befaras uppstå inom skogsbruket och skogsindustrierna, har på senare tid projekteringen tyngdpunkt flyttats till de syd- och mellansvenska länen. Därjämte har en större del av projekteringen kommit att ligga på kommunerna.

Med anledning av vad interpellanten anfört angående vikten av att beredskapsplanerna differentieras, må erinras om att i de upprättade förslagen till investeringsreserver var från början medtagna icke obetydliga arbeten, avsedda att utföras inom industrien. Dessa skulle bringas till utförande vid önskad tidpunkt antingen genom direkta beställningar av gods eller maskiner eller i samband med utförande av byggnads- och anläggningsarbeten. Industribeställningar i arbetslöshetsmotverkande syfte har sålunda medtagits i senast upprättade förslag till investeringsreserv. Bland de beställningar det här kan bli fråga om må bl. a. nämnas telegraf- och telefonmateriel, järnvägsmateriel, elektroteknisk materiel. Inom

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

de olika försvarsgrenarna föreligger givetvis stora möjligheter till utvidgning av materielinköp. Vidare torde en ökad anskaffning av förråds- och färjmateriel för vägväsendet vara aktuell. Materielinköp kan komma i fråga icke blott för statens utan även för kommunernas räkning. De kommunala elverken är stora beställare av exempelvis kabelmateriel och elektriska apparater. Betydande investeringar på detta område förutses alltså vara behövliga. Jag har icke ansett arbetsmarknadsläget ännu motivera dylika beställningar. Ett undantag härifrån utgjorde dock den särskilda beställning som gjordes i april innevarande år i samband med textilkrisen. Även i fortsättningen kommer givetvis alla möjligheter att snabbt kunna sätta in beställningar att beaktas.

Herr Ohlin har vidare frågat, om särskild hänsyn vid utarbetandet av beredskapsplanerna tagits till sådana kategorier av arbetstagare bland tjänstemän och arbetare, som endast i mindre utsträckning kan erhålla sysselsättning genom beredskapsarbeten av tidigare mest använt slag. Både bland kategorien tjänstemän och arbetare finns personer, som ej är lämpade för det hårda arbete, som de statliga beredskapsarbetena av anläggningskaraktär innebär, och som man bör undvika att hänvisa till dylikt arbete. Man får för dessa söka finna andra utvägar. Att skapa en så rikt differentierad beredskap att staten får möjlighet att ordna särskilda arbeten, som passar alla yrkeskategorier, erbjuder tyvärr stora svårigheter. Staten kan aldrig garantera att varje anställd skall få vara kvar på sin arbetsplats eller i sitt yrke. Staten kan genom sin ekonomiska politik, genom statsbeställningar och genom att sätta i gång offentliga arbeten, till vilka alla som har de fysiska krafterna härför bör kunna hänvisas, hjälpa till att hålla den allmänna sysselsättningen uppe.

Härigenom får alla medborgargrupper en verkningsfull hjälp. De statliga åtgärderna hjälper också till att skapa sysselsättning på andra områden än de av åtgärderna direkt berörda. Större möjlighet finnes då för både arbetare och tjänstemän, som icke är lämpliga för beredskapsarbete, att kvarbliva på sina gamla arbetsplatser. — I arkivarbetena har staten dessutom en hjälpform för dem, som på grund av ålders- och hälsoskäl icke är lämpliga för tyngre arbete. Dessa kommer vid behov att utökas. — Den yrkesutbildning, som igångsättes, bör även kunna utnyttjas av många av dem, som icke kan hänvisas till beredskapsarbete. — Slutligen bör även erinras om det förslag till förbättring av förmånerna i de erkända arbetslöshetskassorna, vilket för närvarande remissbehandlas. Min avsikt är att föreslå proposition härom till 1953 års riksdag.

I detta sammanhang vill jag också säga ett par ord om den kvinnliga arbetskraften, som också berörts av herr Ohlin i hans interpellation. Den kvinnliga arbetskraften är givetvis i regel ej lämpad att utföra tungt arbete. Men den kvinnliga arbetskraftens sysselsättning är i högsta grad beroende av att arbetet upprätthålles i den tunga industrien, i våra basindustrier, i vår byggnads- och anläggningsverksamhet etc. Hög sysselsättning i dessa leder också i regel till hög sysselsättning i våra konsumtionsvaruindustrier och på de s. k. serviceområdena, där huvuddelen av den kvinnliga arbetskraften såväl som arbetskraft av tjänstemannakaraktär är sysselsatt. Speciella svårigheter möter, när det gäller den gifta kvinnliga arbetskraften, då denna i regel icke vill eller kan anta arbetserbjudanden på annan ort, även om arbetstillfällen där skulle finnas. Den gifta kvinnliga arbetskraftens mindre rörlighet är således ett handicap. Genom anordnande av yrkesutbildning eller om-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

skolning torde man dock kunna lämna även den gifta kvinnliga arbetskraften bättre hjälp vid arbetslöshet än som *hittills* stått till buds. Jag vill också i samband härmed erinra om det stora arbetskraftsbehov som funnits och delvis allttjämt finnes inom sjukvården och socialvården. I den mån olika former av hemhjälpverksamhet för åldringar, öppen sjukvård etc. utbygges kommer ytterligare behov av kvinnlig arbetskraft att här anmäla sig. Det finns otvivelaktigt ett växande kommunalt intresse för denna utbyggnad. Arbetsmarknadsorganen kommer att ägna speciell uppmärksamhet åt de möjligheter att intensifiera denna som kan föreligga på sådana orter där kvinnlig arbetskraft friställts. Här bör även en utbyggnad av den kursverksamhet för utbildning av s. k. hemsamariter som arbetsmarknadsstyrelsen sedan länge bedrivit kunna fylla en viktig uppgift.

De partiellt arbetsföras problem, som också berörts av interpellanten, blir utan tvivel svårare i händelse av en sysselsättningskris. Det arbete, som de senaste åren utförts för att genom yrkesutbildning, omskolning och fortbildning m. m. göra denna arbetskraft fullt arbetsduglig och mera konkurrenskraftig, måste därför fortgå i oförminskad utsträckning.

Vad som nu håller på att ske på arbetsmarknaden är utan tvekan värt all uppmärksamhet. Men vi får icke överdriva svårigheterna. Vi har dock allttjämt god sysselsättning, även om vi måste räkna med en viss säsongarbetslöshet i vinter, som kanske blir större än de senaste årens. Från industriens sida har hittills icke varslats om mera betydande inskränkningar eller längre permitteringar. Jag utgår från att arbetsgivarna håller den överenskommelse om två månaders varsel vid avskedanden eller permitteringar, som ingåtts med arbetsmarknadsmyndigheterna.

Härefter anförde:

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag tackar socialministern för det utförliga och på många punkter belysande svaret. Jag har genom detta svar åtminstone i viss mån uppnått det jag åsyftat med interpellationen, nämligen att få för svenska folket och riksdagen framlagd en redogörelse för det arbete som pågår och hur man inom regeringen ser på hela spørsmålet, en utförligare belysning än den som tidigare funnits tillgänglig. Jag tillåter mig att knyta några kommentarer till statsrådets redogörelse.

Socialministern påpekade, att den allmänna ekonomiska politiken måste lägga grunden för en sysselsättningsuppehållande politik. Jag tror inte att det finns mer än *en* mening om den saken. Vad man däremot väl kan diskutera är huruvida regeringen under senare år handlat på ett sätt som vittnat om ständigt medvetande om detta förhållande. Jag skall inte här ta upp någon mera ingående debatt, utan jag nöjer mig på denna punkt med att påpeka ett par saker.

De internationella ekonomiska förbindelserna spelar för ett land som Sverige en mycket väsentlig, i vissa fall avgörande roll för möjligheterna att hålla uppe en tillfredsställande sysselsättning. Om vi försöker, som vi väl kan och bör göra, att hålla uppe en tillfredsställande sysselsättningsnivå, medan man i utlandet på en del håll har mera depressionsartade ekonomiska förhållanden, kan resultatet bli att den svenska exporten nedgår i högre grad än importen av varor hit. Då inträder en försvagning av den svenska betalningsbalansen. Möjligheterna att fortsätta på denna väg blir i väsentlig mån beroende av vad man har kallat *det valutamässiga utrymmet* för en sysselsättningsuppehållande politik, d. v. s. tillgången på en så stor guld- och valutareserv, att en väsentlig minskning därav kan tillåtas under den övergångsperiod, som man i detta fall måste

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

räkna med. Ur denna synpunkt är den svenska beredskapen tyvärr otillfredsställande. Det valutamässiga utrymmet är, om jag mäter det genom att jämföra guld- och valutareservens storlek med ett års normala importvärde, alltför knappt. Jag tror, att jag inte riskerar att bli motsagd, om jag konstaterar detta.

För det andra spelar det naturligtvis en betydande roll, att den svenska kostnadsnivån befinner sig i en naturlig relation till kostnaderna i utlandet. Om vår kostnadsnivå är relativt hög, tenderar ju detta redan i och för sig att göra betalningsbalansen förhållandevis svag. Om därtill kommer en högre sysselsättningsgrad i Sverige än på många håll i utlandet, har man att därifrån räkna med en försvagning av betalningsbalansen. Motståndskraften mot detta tryck måste bli mindre, när man har ett läge med relativt hög kostnadsnivå. Jag vill understryka att även utan någon brist på samhällsekonomisk inre balans i den svenska ekonomien kan man naturligtvis ha en brist på kostnadsekonomisk jämvikt mellan Sverige och viktiga främmande länder. I så fall blir även av detta skäl det valutamässiga utrymmet för en sysselsättningsuppehållande inre politik mindre än önskvärt vore.

Om man försöker göra ett bokslut för de senaste sex årens utveckling här i landet uteslutande ur den synpunkt, jag här anlagt, är det ganska uppenbart, att detta bokslut utfaller tämligen ogynnsamt. Man kan sammanfatta det i två punkter. För det första: trots en betydande devalvering av den svenska kronan, vilken i och för sig sänkt vår svenska kostnadsnivå i guld och utländska valutor, är denna kostnadsnivå i dag relativt hög. För det andra: trots att vi nyligen haft — och vad gäller i varje fall *en* exportnäring ännu har — exceptionellt goda exportkonjunkturer, är i alla fall den svenska guld- och va-

luta-reserven i dag, om den jämförs med ett eventuellt uppkommande behov, ingalunda så stor som önskvärt vore.

Vi har ju att betrakta den sysselsättningsuppehållande politiken inom ramen för dessa tyvärr mera begränsade möjligheter än som kunde ha förelegat, om den ekonomiska politiken tidigare hade tagit sikte på den stora betydelsen av att vi i en försvagad konjunktur verkligen kan sätta in tillräcklig kraft för att hålla uppe full sysselsättning.

I betraktande av hur mycket det har talats om full sysselsättning, vill jag, innan jag går över från den allmänekonomiska politiken till andra aspekter, säga, att regeringens politik under senare år inte i tillräcklig grad har tagit hänsyn till att förutsättningarna för ett uppehållande av en hög och jämn och tillfredsställande sysselsättning skapas i mycket väsentlig grad under de år, som föregår det aktuella behovets uppkomst. De kan inte åstadkommas bara genom att man gör så gott man kan, när påfrestningarna börjar inställa sig.

Socialministern betonar i sitt svar, att den allmänekonomiska politiken kommer att modifieras i den mån det ekonomiska läget ändras ur den inre samhällsekonomiska balansens synpunkt. Jag vill i detta sammanhang endast upprepa, vad man från vårt håll tidigare har framfört, nämligen att det gäller att, när konjunkturläget har försvagats, i tid utveckla en del av de bromsar på investeringarna och på konjunkturen, som införts under en skarp överkonjunktur. Det gäller att göra denna anpassning i tid, inte ett halvår för sent. Som exempel på en sådan behövlig anpassning har vi pekat på investeringsavgiftens utveckling. Vi har också i viss mån aktualiserat frågan om en anpassning av kreditrestriktionerna efter konjunkturlägets skiftningar. Kreditrestriktionerna tror jag i dagens läge faktiskt bidrager till

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

att skapa en del arbetslöshet inom t. ex. de mindre sågverken. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att statsrådet nämner möjligheten att frige en del steriliserade medel i ett något försvagat konjunkturläge. Vi har pekat på byggnadsregleringens partiella avveckling. Det är klart att det är en mycket väsentlig sak. Jag kan peka på att alldeles färska uppgifter tyder på att t. ex. här i Stockholm har det förekommit ett ofullständigt utnyttjande av arbetskraften på detta område, vilket väl är en sak, som inte de kommunala myndigheterna allena bär ansvaret för, utan det tycks ha varit förseningar även på den statliga sidan. Över huvud taget blir det ju lätt så, att statliga myndigheter är en smula trögrörliga. Vi såg det när det gällde att avveckla ransoneringsarna efter kriget. Jag tror att det i viss mån ligger i sakens natur. Så mycket angelägnare är det, att man försöker att göra anpassningsförmågan så god som möjligt.

Beträffande herr statsrådets redogörelse vill jag här inskjuta ett påpekande, nämligen att statsrådet inte nämner några siffror för ungefär hur många arbetslösa som relativt snabbt skulle kunna sättas i arbete genom statliga investeringar. Jag förstår väl, att man därvidlag måste röra sig med väldiga felmarginaler, men det har dock betydelse, om statsrådet tänker sig, att det finns planerat för 5 000 man eller 25 000 man. Något borde väl kunna sägas om de statliga förberedelserna i detta syfte.

Jag tillåter mig också här att resa frågan, huruvida regeringen har förvissat sig om att t. ex. de affärsdrivande verken är beredda att anpassa sina investeringar efter inte bara konjunktur utan även kombinationen av konjunktur och säsong, vilket i viss mån väl komme att innebära investeringars upptagande under vinterhalvåret, även om detta medför en viss

kostnadsökning. Det kan säkerligen vara bra mycket billigare för samhället att göra en investering av produktivt slag som blir någon procent dyrare genom att arbetet påbörjas på vintern, än att vänta med det till sommaren, vilket kanske i en snäv privatekonomisk mening ter sig riktigare men inte är det ur allmän samhällsekonomisk synpunkt. Det är väl naturligt om de affärsdrivande verken har en ambition att handla ekonomiskt, och de bör enligt min mening inte kritiseras för om de driver denna ambition i vissa fall relativt långt. Det kan inte begäras, att de skall handla på annat sätt, såvida de inte får direkta direktiv att med hänsyn till arbetslöshetsituationen vara beredda att mycket snabbt göra investeringar även under en säsong, som inte riktigt passar dem.

Beträffande de statliga förberedelserna i övrigt konstaterar jag med tillfredsställelse, att herr statsrådet betonar vikten av *de statliga beställningarna*. Enligt min mening har man under tidigare diskussioner om detta problem t. ex. på 1930-talet alltför ensidigt inriktat uppmärksamheten på s. k. offentliga arbeten och tänkt för litet på möjligheten av ökade statliga beställningar. Jag är glad om jag i herr statsrådets svar får utläsa en tendens att man inom regeringen delar den uppfattningen, att frågan om ökade statliga beställningar faktiskt utgör en mycket väsentlig del av det problemkomplex, som vi här diskuterar.

Det finns naturligtvis inte mer än en mening om betydelsen av att arbetskraftens rörlighet ökas. De svårigheter, som där uppkommer och som sammanhänger bland annat med den otillfredsställande bostadssituationen, känner vi alla. Jag vill här gärna inskjuta, att det förefaller mig, som om den svenska arbetsförmedlingen på senare år har uppnått en allt högre effektivitet. Jag är inte tillräckligt insatt för att kunna tala

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

om, vilka brister som ännu kan finnas — ty sådana finns förmodligen — men jag tror vi har anledning glädja oss åt att det på detta viktiga område har ägt rum mycket betydande framsteg. Detta är väl en huvudsak till att man har att bedöma siffrorna för en ofrånkomlig arbetslöshet på ett annat sätt i dag än vad man gjorde på olika håll t. ex. på 1930-talet.

Jag skulle vilja rikta en direkt fråga till socialministern beträffande *den kommunala beredskapen*, där ju svaret upplyser om att vissa diskussioner ägt rum under sommarens lopp. Vi är nog alla överens om att kommunernas roll, när det gäller att snabbt öka tillgången på nyttigt arbete, knappast är mindre viktig än statens. Anser herr statsrådet, att den kommunala beredskapen härvidlag i dag är tillfredsställande? Enligt min mening skulle det vara psykologiskt förklarligt, om många kommuner har tagit så mycket intryck av talet om att staten och regeringen sörjer för full sysselsättning, att de kanske i någon mån fått en känsla av att det är i första hand staten som skall ta stöterna genom att öka de statliga arbetena, göra beställningar och sådant. Man kan nog säga, att det har knappast i tillräcklig grad betonats, hur svår den uppgift är som här föreligger. Man har talat om full sysselsättning som om det mest berodde på god vilja att hålla uppe full sysselsättning. Jag är därför glad om regeringen nu under de sista månaderna verkligen på fullt allvar tagit itu med att få den kommunala beredskapen tillräcklig.

Det är, herr statsråd, litet oklart vad som skett i fråga om kommunernas tillgång till teknisk personal för projektering av arbeten. Det fanns förr ett anslag, tror jag, till kommunerna för teknisk personal för utarbetande av detaljerade planer och projekt. Något sådant anslag tror jag inte har funnits på den allra sista tiden. Är det inte så, att un-

der en viss period arbetsmarknadsmyndigheterna saknat tillgång till medel för detta ändamål? — Har de kanske alldeles nyligen fått tillstånd att använda pengar i detta syfte? Eller skulle det vara så, herr statsråd, att myndigheterna hela tiden har haft tillräckliga medel för att verkligen här ge kommunerna möjlighet till den erforderliga förberedelsen med tekniskt kvalificerad personal?

Beträffande *de enskilda företagens roll* är den naturligtvis ytterligt betydelsefull. Det är väl inte mer än rättvist om man säger, att de i allmänhet har visat sig mycket intresserade av att hålla sina anställda sysselsatta även vid produktionssvårigheter och inte avskedat folk i onödan. Genom att de under en viss period antingen arbetar på lager eller gör reparations- eller ombyggnadsarbeten undgås till en tid en arbetslöshet, som eljest konjunkturen skulle framkalla. Å andra sidan kan väl detta inte pågå hur länge som helst. Företagens möjligheter är begränsade. Föreligger det inte i dag, herr statsråd, en rätt betydande »*dold arbetslöshet*» inom industrien? Jag tror att herr statsrådet snuddade vid frågan i svaret. Är det inte en betydande dold arbetslöshet, som uppgår till många tusentals arbetare, i den meningen att företagen håller dem sysselsatta tills vidare men vid ett under längre tid *oförändrat* konjunkturläge skulle se sig tvungna att minska sysselsättningen? Jag understryker, herr statsråd, att jag inte talar om vad som skulle ske vid ett försämrat konjunkturläge utan avser ett *oförändrat* konjunkturläge. Jag har det intrycket att vi här faktiskt har en betydande faktor och att det ekonomiska läget är så pass labilt, att om det med avseende på konjunkturen och avsättningsmöjligheterna tippar över i försämrande riktning behövs det kanske inte så stor förändring för att man skall

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

få en betydande minskning av sysselsättningen.

Jag vill inte alls profetera om att det kommer att inträffa någon sådan förändring. Jag gör inte någon förutsägelse alls. Jag bedömer konjunkturen mindre pessimistiskt än många andra gör. Men vi är väl alla överens om att det svenska samhället måste vara förberett på att en ogynnsam utveckling kan komma att inträffa.

Låt mig göra en reflexion i förbigående! Jag har sett, att man inom fackföreningarna på en del håll, där sysselsättningsmöjligheterna har sjunkit, tagit detta till intäkt för att kräva *förstatligande* av vederbörande näringsgrenar. Man tycks ha föreställt sig, att om bara staten äger företagen så skulle det aldrig vara någon risk för arbetslöshet. Det vore kanske bra om socialministern begagnade detta tillfälle att upplysa svenska folket om att det inte förhåller sig på det sättet att t. ex. statsägda exportföretag kan producera oberoende av konjunkturen.

Jag läste i somras en notis om att Statens skogsindustrier hade beslutat att under andra halvåret företa en ganska betydande nedskärning av produktionen. Jag förmodar, att om man från regeringshåll hade opponerat sig emot det så hade väl meddelandet aldrig kommit ut. Sedan har det emellertid skett en förbättring av konjunkturerna just för trävarornas vidkommande, och det spelar en mycket stor roll för Statens skogsindustrier. Jag förmodar därför att de planerade driftinskränkningarna icke i sin helhet blivit aktuella. Men det är i alla fall belysande att inte heller staten som företagsägare kan frigöra sig från konjunkturernas och avsättningsmöjligheternas inflytande. Jag tror att det skulle vara hälsosamt, om man från regeringsbanken begagnade tillfället att här vägleda opinionen något litet.

Beträffande företagets investerings-

möjligheter vill jag också göra en fråga om *investeringsfonderna för byggnader*. Avsikten med dessa fonder har ju varit, att företagen skulle få använda dem, utan efterbeskattning, i sådant läge där staten ansåg en ökad investering önskvärd. Vi har haft bestämmelser om dessa fonder ganska länge. Jag frågade regeringen en gång för åtskilliga år sedan, när konjunkturen i själva verket var mycket gott, om man inte hade tillåtit användningen av dessa investeringsfonder. Jag minns inte vad jag fick för svar, om jag ens fick något. Jag tror knappast att jag fick något svar alls, men det kan jag kanske få nu.

Om vi nu går in i en sämre konjunktur än vi haft under senare år, är det önskvärt att regeringen har uppmärksamheten fäst på nödvändigheten av att frigöra användningen av investeringsfonderna. Då herr statsrådet nu i förbigående omnämner denna sak, ber jag att få understryka att den inte bör glömmas bort.

Man kan också dra fram frågan om andra skatteåtgärder, som kan göra investeringar lönsamma för företagen. Där omnämner statsrådet möjligheterna att variera bolagsbeskattningen. Jag hoppas att regeringen har uppdragit åt företagsbeskattningskommittén att skyndsamt överväga just dessa aspekter av de mycket stora problem kommittén har att behandla. Ty innan kommittén blir färdig med dem, kan vi ha fått en stor arbetslöshet. Det är därför önskvärt att detta spörsmål sättes högt upp på dagordningen i nämnda kommittés arbete. Det är klart att man med investeringar inom företagen kan nå en mera differentierad och naturlig sysselsättning än med mera extraordinära offentliga arbeten. Man kan därigenom icke minst nå ett mera tillfredsställande resultat ur de synpunkter jag berört i min interpellation. Det är ju så att många arbetare och tjänstemän, bl. a. folk med svag hälsa eller begränsade

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

fysiska krafter inte i stor utsträckning kan användas i många slag av offentliga arbeten.

För några år sedan fick vi en institution, som skulle *samordna* de statliga, kommunala och enskilda investeringarna. Den hade bl. a. till uppgift att hålla sysselsättningsmöjligheterna jämna och tillfredsställande. Jag tänker här på det s. k. investeringsrådet. Spelar detta investeringsråd — som ett organ för samordningen mellan offentliga myndigheter och näringslivet — någon roll i dagens läge, herr statsråd? Är man där sysselsatt med viktiga överläggningar för att nå en effektiv och snabb samordning av de offentliga och enskilda investeringarna?

Om jag inte missminner mig finns det också en kommitté, som sysslar med investeringsfrågorna och där rent av finansministern själv i egen hög person har deltagit mer eller mindre. Det är en sådan där begränsad kommitté med litet antal ledamöter, att den även av detta skäl borde vara mycket handlingskraftig. Hur ligger det till med den kommitténs arbete? Där sitter några bankmän med, och finansministern kanske menar att deras överläggningar är underhandsöverläggningar? Jag undrar om det på den fronten sker något betydelsefullt för att samordna de offentliga och enskilda investeringarna.

Sedan är jag i och för sig glad åt att statsrådet inte glömt bort den s. k. efterkrigsplaneringskommitténs förslag. Denna kommitté har ju arbetat med att hålla uppe sysselsättningen under den efterkrigs-kris, som många menade skulle inträda ganska snabbt efter fredsslutet. När regeringen nu tänker tillkalla experter för att överarbeta dessa förslag får jag säga, att jag verkligen trodde att man inom regeringsdepartementen höll på med denna överarbetning; men bättre sent än aldrig! Jag hoppas bara att det inte drö-

jer. Det finns ju därvidlag t. ex. en så viktig fråga som att uppmuntra av-sättningen av s. k. varaktiga konsumtionsvaror i ett försämrat konjunkturläge, alltså att införa något som ligger utanför de vanliga sysselsättnings-skapande åtgärderna och möjliggöra sysselsättning för människorna där dessa redan befinner sig och har sina normala arbetsuppgifter.

I fråga om de i min interpellation berörda utbildningsfrågorna har jag ingenting annat att säga än att det ju är mycket värdefullt att vi har fått en sådan belysning som statsrådet ger i interpellationssvaret. Jag kan inte bedöma om det kunde göras ännu mer eller inte; vi är i alla fall överens om betydelsen av hela denna sida av saken. Beträffande dem som av hälsoskäl är förhindrade att göra något som helst tyngre arbete hänvisar statsrådet till arkivarbetena. Jag har intet alternativ eller kompletterande förslag att komma med, men jag tillåter mig i alla fall att uttala det önskemålet, att man försöker så mycket som möjligt vidga kretsen för de s. k. arkivarbetena. Jag tror att speciella ansträngningar att försöka vidga det området kanske skulle kunna ge värdefulla resultat, låt vara av begränsad räckvidd.

I fråga om *den kvinnliga arbetskraftens* arbetslöshetsrisk har det efter min interpellations framställande kommit en del meddelanden i tidningarna om att arbetsmarknadsstyrelsen skickat ut en deputation omfattande även en ledamot av denna kammare. Den reser omkring och försöker praktiskt studera frågan. Jag hoppas att det kommer att ge resultat så småningom. För övrigt delar jag statsrådets uppfattning, att frågan om hemhjälp och sjukhjälp bör i viss mån kunna behandlas i samband med frågan om en ökad sysselsättning för vissa slag av kvinnlig arbetskraft.

När det gäller *de partiellt arbetsföra*

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

förefaller mig emellertid statsrådets svar vara något för snävt. Statsrådet säger därvidlag att man i oförminskad utsträckning bör fortsätta med försöken att göra denna arbetskraft fullt arbetsduglig och mera konkurrenskraftig. Jag skulle nog för min del mena, att det är behövt att i ett sämre konjunkturläge, som kan komma att medföra starkt ökade svårigheter för de partiellt arbetsföra, öka och intensifiera åtgärderna i det syfte vi är överens om.

Sammanfattningsvis, herr talman, skulle jag vilja säga, att statsrådet Strängs redogörelse ger en mycket tydlig bild av att svårigheterna på detta område är större än vad många förut tänkt sig under tider av större optimism. Det räcker inte med att tala om full sysselsättning och dylikt, utan den ekonomiska politiken måste anpassas efter dessa krav redan lång tid innan sysselsättningssvårigheterna faktiskt uppträder. Jag hoppas för min del livligt, som vi väl alla gör, att en krisartad utveckling på arbetsmarknaden under en nära framtid skall kunna undgås, eftersom jag inte tror, att den svenska beredskapen är tillräckligt god att kunna klara eljest uppkommande problem under t. ex. de närmaste tre å fyra månaderna. Jag hoppas att denna svenska beredskap inte skall behöva sättas på prov så snart. Jag hoppas vidare, att den nådatid, som uppkommer, om konjunkturutvecklingen ej blir alltför ogynnsam, skall användas väl, så att herr statsrådet i en kommande debatt om samma spörsmål skall kunna hänvisa inte bara till att en hel del problem är upptagna till behandling utan även till att man uppnått en väsentlig ökning av beredskapen och därigenom också en mera tillräcklig beredskap.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr

Ohlin började sitt anförande med att uttala sin glädje över att det genom interpellationen nu givits tillfälle att inför svenska folket tala om det dagsaktuella läget på detta viktiga avsnitt. Jag tror nog att det mesta av vad som sagts i interpellationen redan är väl bekant för svenska folket. Jag och mina medarbetare i departementet har ju utnyttjat de möjligheter vi haft att informera svenska folket om dessa ting när vi varit ute i olika föredragssammanhang. Vidare har vi under den senaste hösten vid ett par tillfällen i pressen läst rätt utförliga intervjuvar av bl. a. arbetsmarknadsstyrelsens generaldirektör med redogörelse för det aktuella läget. Men det är ju möjligt att frågan blir mera publik och uppmärksammas om herr Ohlin får interpellera och jag får svara. Jag är överens med herr Ohlin om att här har vi båda ett gemensamt syfte, nämligen att tala om för svenska folket hur det förhåller sig på detta område. Om interpellationen medverkat till detta syfte kan jag också uttala min tillfredsställelse därmed.

Nu sade herr Ohlin att man kunde — och det är ju helt naturligt — härleda sysselsättningssvårigheterna till vad som sker och inte sker på det samhälls-ekonomiska området. Jag har också sagt i interpellationssvaret, att ytterst är det de samhällsekonomiska problemen som är avgörande för sysselsättningen i landet. Herr Ohlin säger på den punkten, att man kanske kan ifrågasätta, om regeringen handlagt den ekonomiska politiken så, att fullsysselsättningen kan upprätthållas.

Det var inte min avsikt att ta upp en samhällsekonomisk debatt här. Jag har väl för resten inte skyldighet att göra det, eftersom den saken hör till finansministerns område och det blir tillfälle att redan i morgon ta upp den. Vi har ju med rätt täta mellanrum de ekonomiska debatterna här i riksdagen. Det är emellertid klart att det finns vissa

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredningsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

problem både på valutareservens område och i fråga om kostnadsstegringarna för den svenska industrien. Det är väl ingen som har någon annan uppfattning än herr Ohlin, att det hade varit lyckligt om vi varit bättre ställda i avseende på vår valutareserv. Den rann ut under åren 1946—48, därför att vi i långa stycken föll undan för den frihetspropaganda som då presenterades och som ju innebar, att man inte ville behålla regleringarna, om jag får använda ett så impopulärt ord, så länge som skulle ha varit erforderligt för att rädda kvar en del av valutareserven.

Vad kostnadsnivån beträffar är ju det ett problem, som de avtalsförhandlande parterna har att brottas med. Ty märk väl, att här har vi ett område, som ligger vid sidan av de politiska avgörandena. Det är faktiskt inte de avtalsmässiga löneökningarna som har drivit kostnadsnivån i höjden, så att man nu kan säga sig att vårt konkurrensläge är ogynnsamt, utan det är i stället den rent individuella löneglidning vi allesammans känner till, som i väsentligaste utsträckning har medverkat därtill. Man kan naturligtvis då fråga sig vad det är som varit roten och orsaken till den individuella löneglidningen och därifrån ta upp ett ekonomiskt resonemang. Men jag vill bara peka på detta, att de avtalslutande parterna har i det kärvare klimat, där den internationella konkurrensen kommer in i bilden, bland annat att brottas med frågan om kostnadsstegringen. Med den storleksordning den har kommer den väl att få en viss avgörande betydelse just för de blivande löneförhandlingarna.

Herr Ohlin repeterade ungefär de finansiella lättnader som är omnämnda i mitt interpellationssvar och som kan vidtagas i den händelse läget blir sådant, att regeringen anser lättnaderna vara erforderliga. Jag har i interpellationssvaret annonserat vad som skett,

nämligen att proposition har avlåtits med förslag om lättnader i inskränkning i rätten till fri lagervärdering för i år. Det har vidare förutskickats en motsvarande lättnad för 1953. Jag har vidare pekat på omläggningen av företagsbeskattningen, en variationsmöjlighet på bolagsbeskattningen och vissa lättnader i kredit- och byggnadstillståndsgivningen. Alla dessa lättnads-möjligheter föreligger, men — och där har nog regeringen en mycket bestämd standpunkt — de skall inte sättas igång förrän det visar sig erforderligt. Man kan utifrån olika bedömningsgrunder säga, att det är lämpligt att göra det nu eller att det är lämpligt att vänta litet grand med det. Regeringen har från den utgångspunkt den intar sagt, att läget är sådant att vi bör gå försiktigt fram även med lättnaderna. Det tror jag är en riktig position för dagen.

Herr Ohlin säger vidare att man här i Stockholm har en arbetslöshet för byggnadsarbetare för närvarande, som inte enbart är en följd av att den kommunala planeringen och stadsplaneringen inte hunnit bli färdiga. Det innebär väl från herr Ohlins utgångspunkt den underförstådda meningen, att regeringen här har sin tunga del i orsaks-sammanhanget, så att vi skulle ha en arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i Stockholm, som i dag skulle vara större än vad man rimligtvis kan acceptera.

Jag tror att man får se denna fråga kanske inte mot bakgrunden av 1951 utan mot bakgrunden av låt mig säga 1948 eller 1949. Då är byggnadsarbetslösheten inte större i år än vad den var under högkonjunkturåren 1948 och 1949. Om man dessutom tar i beaktande att vi haft alldeles speciellt ogynnsamma förhållanden under denna regniga och besvärliga höst, som helt enkelt har hindrat byggnadsarbetarna att arbeta i den utsträckning som är normalt, så tror jag man har en ganska god förklaringsgrund till den arbetslöshet i bygg-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

nadsfacket, som råder i dag. Jag tillåter mig också att säga, att allt talar för att det skall vara en relativt snabbt övergående historia.

Herr Ohlin var också i förbigående inne på att man har en arbetslöshet inom sågverksindustrien — herr Ohlin uttryckte det »i de mindre sågverken» — som jag förmodar herr Ohlin ansåg vara besvärande för de trakter, där den uppkommer. Jag får nog säga att jag inte fått informationer om att läget skulle vara sådant för dagen. Det är möjligt att de indikationerna förelåg i september och kanske i oktober, men för dagen föreligger de knappast. Det har ju dess bättre lättat i fråga om exporten av sågade trävaror. Exportsågverken arbetar för fullt och har på nytt hyggliga priser, och vår konsumtion av virke inom landet är inte mindre nu än tidigare. Allt talar väl för att 1953 skall bli ett år med ökad konsumtion.

Jag är emellertid såsom socialminister ytterst angelägen om att få reda på sådana fall, där arbetslösheten förekommer. Kan herr Ohlin ge mig det beskedet i sitt nästa inlägg, skall jag undersöka saken. Vi har möjligheter att, när lokal arbetslöshet uppstår, genom den sysselsättningsreserv som vi nu arbetar med, genom vatten- och avloppsarbeten och liknande arbeten, kunna klara av ett lokalt arbetslöshetsproblem. Får jag besked av herr Ohlin, var det finns mindre sågverk, som just i dag inte har någon drift i gång beroende på konjunkturen, skall jag åtminstone lova att vi skall från departementets utgångspunkter försöka se till, att det blir andra arbetsmöjligheter för dessa arbetslösa sågverksarbetare.

Herr Ohlin frågade vidare: Kan socialministern ge någon uppgift om vilket antal arbetslösa som kan sysselsättas i statliga beredskaps- och sysselsättningsarbeten? Det är en siffra som har offentliggjorts vid många olika tillfällen i dagspressen, och den siffran

är kort och gott 10 000 man. Det är den planering som vi inriktat oss på innevarande vinter. För närvarande är i runt tal tredjedelen av dem i arbete, om jag räknar med de extra arbetare som används på vägarna under vintern.

Denna planering syftar till ett ekonomiskt byggande. Med ett reservarbete enligt 1930-talets modell, med en vägarbetare och en spade, en vägarbetare och en korp, en vägarbetare och en slägga, skulle vi säkerligen ha en planering för både 40 000 och 50 000 man för närvarande. Men vi har inte ansett att planeringen skall gå efter sådana linjer, utan även ett sysselsättningsarbete bör enligt vår mening drivas med maskinell hjälp och efter affärsekonomiska förutsättningar, och på dessa premisser är arbetsreserven under denna vinter i runt tal 10 000 man.

Har de statliga affärsdrivande verken försökt att öka sina engagemang under vinterhalvåret? frågar herr Ohlin. Eftersom de statliga affärsdrivande verken skall arbeta så ekonomiskt som möjligt, frågade han också i detta sammanhang: Är det riktigt att man över huvud taget sprider ut verksamheten över vinterhalvåret mera än vad som skulle vara ekonomiskt betingat, eller skall ett sysselsättningsarbete även utgöra ett komplement? Jag fattade herr Ohlins frågeställning ungefär på det sättet.

Jag kan här endast förklara att vad det gäller domänverket har man skogsdrivningar innevarande vinter, som är mer omfattande än någon vinter tidigare. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen driver denna vinter arbeten, som i runt tal sysselsätter 3 000 man mera än tidigare vintrar. Detta gäller arbeten som har sysselsättningsmotivering, men de drivs — det är jag angelägen att understryka — på ett fullt mekaniserat och affärsmässigt sätt. I fråga om kostnadsbelastningen är det alltid någon procent dyrare att arbeta under vin-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

tern än under sommaren, men denna negativa faktor får man finna sig i för att vinna den positiva och få en något så när jämn sysselsättning året runt.

Vad beträffar SJ arbetar man där i vinter med ett utökat program. I praktiken förhåller det sig på det sättet att de avskedanden, som SJ normalt gör varje höst i fråga om banarbetare, har man innevarande höst avstått ifrån för att inte behöva förvärpa problemet med arbetslösa banarbetare.

Herr Ohlin frågade om det görs någonting för att lägga in beställningar hos industrien. Jag har i interpellationssvaret givit besked om att på den basen arbetar vi för närvarande. Jag behöver bara erinra om ett praktiskt fall, som varje ledamot av kammaren väl känner till, nämligen den beställning hos textilindustrien för 50 miljoner kronor, som riksdagen beslutade om i våras med den motiveringen, att man ville hålla sysselsättningen i gång. Nu inträdde en förändring för textilindustriens vidkommande relativt snart efter den första nedgången och därför arbetar nu denna industri med full sysselsättning. Jag vill minnas att denna statliga beställning för övrigt aldrig har omsatts i praktisk handling, helt enkelt därför att konjunkturerna på nytt blev gynnsamma för textilindustrien.

Vidare frågade herr Ohlin, om den kommunala planeringen kunde anses vara tillfredsställande och han ställde i det sammanhanget frågan: Vad har skett i fråga om förstärkning av kommunernas tekniska personal och i fråga om medel för kommunerna att avlöna den tekniska personalen? Herr Ohlins intresse på denna punkt — som väl inte bara stannar vid kommunerna utan förmodligen i hans nästa inlägg kommer att röra sig även om andra instanser — ger mig anledning att tyvärr ta kammarens tid i anspråk med att återge en liten beredskapslista. Den

kan emellertid vara intressant därför att den ger en ganska god bild av utvecklingen under 1952, och den ger också ett besked om vad som gjorts för att aktivisera kommunernas, bland dem även städernas, och verkens planerings- och projekteringspersonal.

Det var närmast i mars månad 1952, som vi inom socialdepartementet, regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen sade oss, att vi får se över planeringsverksamheten för den kommande vintern. Då träffades som en första åtgärd en överenskommelse mellan arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen och Industriens produktionsråd om obligatoriska bestämmelser för varsel i händelse av permittering och driftsinställelse. Någon månad senare förstärktes personalen i socialdepartementet för att man centralt skulle få möjlighet att hålla intim kontakt med utvecklingen på marknaden.

I maj utfärdades en instruktion från arbetsmarknadsstyrelsen till alla länsarbetsnämnderna om effektiva arbetsförmedlingsåtgärder för att finna lösningar av dagens arbetslöshetsproblem på den öppna marknaden. Jag fick det intrycket av herr Ohlins inlägg, att denna åtgärd har resulterat på ett sätt som herr Ohlin uppskattade. Det var ett — såsom jag inregistrerar det — erkännande ifrån herr Ohlins sida av en effektiv och bra arbetsförmedlingsverksamhet.

Vidare fördes i maj månad överläggningar i arbetsmarknadsstyrelsen angående beredskapen mot arbetslöshet, och man fattade då följande beslut: För det första snabbinventering av i investeringsreserven ingående färdigprojekterade arbeten, för det andra inventering genom länsarbetsnämnderna av industriens egen beredskap mot arbetslöshet och för det tredje kontakt med kommunerna angående deras beredskapsprojekt.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

Under juni gjordes en undersökning av arbetsmarknadsstyrelsen angående den aktuella byggnadsverksamheten. Det visade sig då, att den privata sektorn, främst inom industrien, företedde en icke obetydlig nedgång av antalet nya ansökningar om byggnadstillstånd. Arbetsmarknadsstyrelsen anmodade då länsarbetsnämnderna att snarast inventera och aktualisera reserver av andra byggnadsprojekt, främst då offentliga. Resultatet av dessa inventeringar har visat sig i höst, när byggnadstillstånd givits för en hel del offentliga byggnader. I stort sett har byggenskapen exklusive bostäder ökat för att hålla sysselsättningen uppe för en byggnadskostnadssumma av mellan 80 och 90 miljoner kronor.

Arbetsmarknadsstyrelsen presenterade i juni en snabbinventering av i investeringsreserven ingående färdigprojekterade arbeten och lämnade en redogörelse för det aktuella beredskapsläget inom de fyra nordligaste länen, där man ju på grund av nedgången under sommaren på skogsindustriernas område hade anledning förvänta den första och hårdaste stöten.

Vidare fördes i juni överläggningar i arbetsmarknadsstyrelsen om kontakt med olika myndigheter just för att få i gång en ökad projektering. Här diskuterade man då både arbetsledarfrågan och finansieringsfrågan. Det överenskomms att arbetsmarknadsstyrelsen skulle göra framställning om att få ta i anspråk medel ur arbetslöshetsanslaget för detaljplanering av arbeten ingående i investeringsreserven. Denna framställning bifölls sedermera av Kungl. Maj:t.

I juni kallade man dessutom alla länsarbetsdirektörerna till en konferens i Stockholm. Direktörerna fick ett klart och tydligt åläggande att omedelbart, utan avseende på planlagda semestrar och dylikt, kontakta kommunerna för att undersöka deras investe-

ringsreserv och stimulera dem till ökade projekteringar.

I juni hölls överläggningar i socialdepartementet mellan finans-, kommunikations- och socialdepartementet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen angående beredskapen mot arbetslöshet. Dessa överläggningar gav följande resultat. Arbetet avseende en väsentlig ökning av reserven av arbeten skulle omedelbart påbörjas. Väg och vattens resurser skulle sättas in för att projektera företag, som kunde igångsättas med kort varsel. Arbetsmarknadsstyrelsen skulle göra en undersökning av den väntade arbetslöshetens lokalisering och omfattning länsvis och delge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sin uppfattning om hur stor del av reserven av arbeten mot en arbetslöshet borde planeras av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle genom en omdisponering av projekterings- och arbetsledarepersonal tillgodose i första hand de enligt bedömande för arbetslöshetsrisk mest utsatta länen. Väg och vatten skulle vidare göra inventering av sysselsättningsobjekt på enskilda vägar samt påverka städerna att få tillstånd en ökad projektering av vägar och gator.

Arbetsmarknadsstyrelsen skulle stimulera kommunerna att intensifiera projekteringen av vatten- och avloppsföretag. Om i samband därmed statsbidragsfrågan aktualiserades, borde kommunerna erhålla besked, att statsmakterna komme att tillse att statsbidragsfrågan löstes, därest arbetslösheten skulle få en sådan omfattning, att företaget behövde tillgripas för att bereda sysselsättning åt arbetslösa.

Dessa åtgärder har också givit resultat. Riksdagen hade ju tillfälle för några veckor sedan att fatta ett beslut om anslag på tilläggsstat för i runt tal 150 miljoner kronor, som täckning för de utökade vägarbetenas kostnader.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

Under juni månads lopp hade vidare arbetsmarknadsstyrelsen upprepade kontakter med enskilda industrier, med branschorganisationer och arbetarorganisationer för att få ett grepp om arbetsmarknadssituationen, främst inom skogen och skogsindustrierna. I juli utfärdades instruktion till länsarbetsdirektörerna att ta kontakt med skogsvårdsstyrelsen, revirförvaltningar, skogsbolag och skogsägareföreningar inom resp. län för att utröna i vilken omfattning skogsvårdsarbeten hade planerats för höstmånaderna samt att positivt medverka till att ur sysselsättningsynpunkt erforderliga skogsvårdsarbeten planerades.

Under juli månads förlopp hade arbetsmarknadsstyrelsen fortsatta överläggningar med de statliga verk jag har nämnt och dessutom med flygförvaltningen, lantbruksstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen, domänstyrelsen m. fl.

Fram i augusti började man ha planeringen färdig för den reserv för 10 000 man som jag här alldeles nyss talade om.

I slutet av augusti fördes det överläggningar i socialdepartementet mellan försvars- och socialdepartementen, fortifikationsförvaltningen, flygförvaltningen och arbetsmarknadsstyrelsen, och dessa överläggningar gav till resultat att fortifikationsförvaltningen omedelbart skulle sätta igång projektering med målsättningen att under kommande vinter sysselsätta 2 500 man i vissa försvarsarbeten.

Jag kan fortsätta med tidtabellen, men jag är rädd för att det skulle ta litet för lång tid. Den finns emellertid här, om herr Ohlin är specialintresserad av den. Jag vill bara allra sist säga, att i oktober månad fattade Kungl. Maj:t beslut om de 50 miljonerna på beredskapsstat för finansiering av de sysselsättningsarbeten som nu var planerade och som kunde förväntas sättas i gång under den kommande vintern. Till dags

dato har av dessa 50 miljoner mellan 16 och 17 miljoner kronor disponerats. Det har givits tillstånd åt arbetsmarknadsstyrelsen att anställa ett visst antal arbetsledare för utökning av beredskapsarbetena. De statliga verken har styrt om sitt projekteringsarbete just med sikte på de arbeten som behöver göras under innevarande vinter, och arbetsmarknadsstyrelsen — här kommer ett direkt svar på vad herr Ohlin frågade om — har medgivits disponera 100 000 kronor av arbetslöshetsanslaget till bidrag till detaljplanering av vissa kommunala och enskilda anläggningsarbeten.

Nu kan man ju ändå säga sig — och det var närmast den reflexionen jag gjorde när jag avlyssnade herr Ohlins inlägg — att man trots allt detta har en arbetslöshet just nu som är litet större än vad man ändå skulle tolerera. Herr Ohlin säger bl. a.: Har man inte en betydande dold arbetslöshet för närvarande? Ja, vi har försökt komma det problemet in på livet men det är ju ett ganska svårt problem att få grepp om. Om man gör en snabbinventering av arbetsmarknaden och går från industri till industri, finner man att det ser ut ungefär på det här sättet.

Inom jordbruket har en tendens till förbättrad balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft nu börjat göra sig gällande. Av naturliga skäl har vi ett antal arbetslösa lantarbetare i de södra delarna av landet, där jordbruket tyvärr har blivit ett ganska säsongbetonat yrke. Men man kan rent allmänt säga, att den brist på arbetare som vi under många år har dragits med inom jordbruket inte har varit så uppenbar under 1952; man vågar tala om en balans härvidlag.

Inom skogsbruket — och det är kanske rätt överraskande — har det under den gångna sommaren rått en god sysselsättning på grund av olika skogsvårdsarbeten. Under de tre första kvar-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredningsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

talerna har arbetsförmedlingarna från andra näringsområden till skogsbruket överfört 5 400 man år 1950, 7 600 man år 1951 och 8 700 man år 1952. Då de 44 största skogsbolagen och domänverket i februari sysselsatte 70 000 man och i augusti sysselsatte 32 000 man, var antalet sysselsatta 9 000 större i februari och 7 000 större i augusti än motsvarande månad föregående år.

Inom skogsbruket arbetar domänverket, som jag nyss har sagt, med större och mera omfattande drivningar i vinter än tidigare under åren. Bolagen håller ungefär normala drivningar, medan däremot de enskilda skogsägarna är försiktigare innevarande år. Läget kan naturligtvis ändras även där, beroende på prisuppgörelsen mellan skogsägareföreningarna och bolagen, som man väl har att förvänta inom den närmaste tiden.

Ser man på malmbrytning och metallindustri finner man att arbetstillgången vid gruvor och järnverk är mycket god, och här finns det en uppgift som kan ha sitt intresse. Vid järnbruken har man i år en arbetarstam som är 1 500 man större än i fjol, men trots detta annonserar järnbruken en brist för närvarande på mellan 800 och 900 man.

Jord- och stenindustrien bör ju kunna dra fördel av den ökning av byggnadsverksamheten som vi har trott oss kunna räkna med för år 1953; den nyligen godkända byggnadsbudgeten är ett uttryck för samma sak. Med hänsyn härtill bör materialindustrien för byggena kunna räkna med en förhållandevis god sysselsättning.

Inom träindustrien är läget sådant, att sågverken nu igen har en hygglig konjunktur och möbelfabrikerna likaså, vilket ju kan vara ganska överraskande, då däremot pappersindustrien har vissa besvärligheter. Om några månader får man väl avläsa om de besvärligheterna blir bestående eller inte.

Livsmedelsindustrien har en rätt god sysselsättning och efterfrågar för närvarande arbetskraft. Textil- och beklädnadsindustrien har god sysselsättning, och beklädnadsindustrien efterfrågar i dag arbetskraft. Sko- och läderindustrien har efter neddämpningen i våras en jämn och god sysselsättning.

Inom byggnadsverksamheten har vi ju en arbetslöshet i vinter. Den 1 december 1952 utgjorde arbetslösheten 5,4 procent bland byggnadsarbetarna. Motsvarande siffra för samma dag 1948, som ju betraktades såsom ett år av god och i vissa fall överfull sysselsättning, var 7—7,5. Om man därtill räknar med att årets byggnadsbudget ger ett utrymme för en ytterligare investering på byggnadsmarknaden av 350 miljoner kronor utöver tillståndsbudgeten för 1952, bör man väl kunna se rätt förtröstansfullt på läget även där.

Jag kunde naturligtvis fortsätta att på detta sätt gå igenom bransch efter bransch och industri efter industri, och jag har litet svårt att med ledning av den genomgången säga, att läget skulle vara så besvärligt som man ibland vill göra gällande. Den s. k. dolda arbetslösheten beror väl på att det har stramat åt för vissa branscher. Företagarna räknar väl med att den åtstramningen skall vara övergående, och de är visa av skadan, d. v. s. svårigheten att nyrekrytera folk, en svårighet som ju har varit oöverkomlig under de senaste åren. Det är därför kanske en kombination av socialt intresse för de anställda och ett eget ekonomiskt intresse av att vara tillförsäkrad arbetskraft, om det på nytt blir en drive i konjunkturen, som gör att man utnyttjat vissa mellanlügen med ombyggnader, reparationer och liknande. Jag har emellertid inte kunnat få några konkreta hållpunkter för den s. k. dolda arbetslösheten, och den är nog också rätt svår att konkret be-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredningsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

stämman. Det får bli ett antagande och ingenting annat.

Herr Ohlin frågade vidare om investeringsrådet inte hade sitt arbete i gång, och han gjorde gällande att regeringen inte hade försökt samordna de offentliga och de privata investeringarna genom detta organ, investeringsrådet. Jag måste nog tyvärr säga, att jag inte har sett till investeringsrådet på de senaste åren. Jag tror det har lagt ned sin verksamhet, helt enkelt därför att byggnadsberedningen svarar för denna samordning i dag. I byggnadsberedningen finns representanter för industrien, grosshandeln, småhantverket, jordbruket, de bostadspolitiska intressena och de statliga intressena, allt i en enda instans, vilken som känt arbetar regelbundet och dess bättre relativt smärtfritt och effektivt. Det har inte mött några svårigheter att göra den avvägning som har blivit erforderlig mellan enskilda och offentliga intressen.

Till detta vill jag tillägga att finansministern ju arbetar med en torsdagsklubb, där näringslivet och industrien är ytterst väl representerade och där diskussioner förs om intressanta och viktiga ting som rör sig inom det samhällsekonomiska livet och näringslivet. Vidare arbetar vi sedan något år tillbaka med ett byggnadsrationaliseringsråd, där de enskilda byggnadsföretagarna har tillfälle att konferera med andra företagare inom byggnadsbranschen. Jag tror därför att jag helt allmänt uttryckt vågar konstatera, att näringslivet och de enskilda inte är bortglömda i de planeringar och avvägningar som görs av de centrala instanserna.

I allt väsentligt delade ju herr Ohlin mina synpunkter sådana de är framförda i interpellationssvaret, men det finns en nyansskillnad mellan oss. Herr Ohlin bedömer läget någon grad mera besvärande än vad jag och mina kolleger i regeringen gör. Herr Ohlin

bedömer läget så, att det vore angeläget att snarare lätta på de spärrhakar som vi har varit tvingade att etablera för att hålla överkonjunkturen i schack under de senaste åren, medan regeringen å sin sida vill avvakta och se om läget verkligen blir sådant, att det är nödvändigt att företa denna avveckling av regleringarna. Herr Ohlin uttryckte det så, att man har en nådatid att klara de här frågorna. Jag vet inte om det bakom detta ligger den bedömningen som konjunkturinstitutet givit uttryck för, att man näppeligen skulle ha att räkna med någon allmän nedgång under första halvåret 1953 men att hösten och vintern 1953/54 under vissa betingelser kan bli besvärande. Om herr Ohlin då menar att den nådatid vi har skall utnyttjas på bästa sätt, kan jag bara säga, att det självfallet även är regeringens uppfattning. För dagen driver man således planeringsverksamheten så, att man kan ta emot en omsvängning och en försämring av konjunkturen framöver, vare sig det nu sker om ett halvår eller vid någon annan tidpunkt.

Jag vill sluta med att säga, herr talman, att vi inte har skrinlagt vårt planeringsarbete i och med att vi har fått ihop en reserv som på ett hyggligt sätt klarar den här vinterns besvärligheter, utan planeringarna fortsätter och måste självfallet fortsätta kontinuerligt framöver.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Dagens arbetsprogram för kammaren är relativt långt, och jag skall inskränka mig till några få reflexioner utan att göra försök att dra upp någon mera allmän ekonomisk debatt. Det är väl inte rätta tillfället i dag.

Men jag kan inte underlåta, när jag har lyssnat till socialministerns ingress, att uttrycka en viss förvåning. Socialministern säger att det inte är riktigt vad jag anfört, att vi fått en översikt

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredningsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningsskapande syfte, m. m.

av ting som man inte har känt till förut offentligt; det mesta har nämligen, säger hr Sträng, sagts av statsrådet och generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen i olika föredrag — jag tillägger: och det har stått mer eller mindre knapphändigt refererat i dagspressen. Det svaret har givits här i kammaren vid ganska många föregående tillfällen. Första gången jag hörde det var när jag tillhörde första kammaren, då dåvarande utrikesministern talade om att han ju i alla fall hade givit en redogörelse för det aktuella på sitt område i ett anförande där och där i en känd folkpark. Han fick från en ledamot av första kammaren svaret, att det kanske ändå var litet för mycket begärt att första och andra kamrarna skulle resa runt de olika folkparkerna allt eftersom statsrådet förflyttade sig dit. Det kunde ju kanske vara berättigat att just riksdagen i första rummet får en sammanfattande, upplysande redogörelse, som statsrådet Sträng ändå tycktes vara överens med mig om är behövlig och av intresse. Hur mycket man skulle få fram genom att lägga pussel av ett antal referat från statsrådets och några tjänstemäns sida vill jag inte uttala mig om. Jag tycker, herr statsråd, att det är skäligen irrelevant. Man måste nog konstatera, att socialministern inte har någon starkare känsla för att det är naturligt att regeringen inför riksdagen ger en sådan sammanfattande översikt över hur läget är i fråga om väsentliga och brännande ekonomiska eller andra problem.

Herr talman! Jag avstår från att närmare diskutera detta, att våra svårigheter 1946—1948 berodde på att regeringen föll undan för liberaliseringskrav från oppositionens sida. Jag hyser intet tvivel om att detta kommer upp många gånger till, så vi får tillfälle att bemöta det. Jag nöjer mig med att påpeka, att vi ju i alla fall vet att regeringen bedrev och tillät en överinves-

teringspolitik som skapade en överkonjunktur, vilken var alldeles oförenlig med den handlingspolitik man då bedrev, och att inte minst statsrådet Sträng när han tillträdde posten som folkhushållningsminister tydligen var okunnig om volymen och värdet av de utestående importtillstånden och valutatillstånden, vilket ju ledde till en importutveckling, som var en helt annan än vad någon människa räknat med såsom naturligt. Jag tror därför att ingen i högre grad än statsrådet Sträng har anledning att önska att detta skede av vår ekonomiska utveckling så fort som möjligt hänvisas till historien och att man drar en glömskans slöja över det. Men vi skall gärna diskutera det närmare vid lämpligt tillfälle, om statsrådet så önskar.

I fråga om kostnadsnivån säger socialministern, att det är inte avtalen det har varit fråga om utan löneglidning o. d. Han måste ju tillägga, att denna överkonjunktur, som legat bakom hela utvecklingen på detta område, har sammanhängt med den allmänna ekonomiska politiken. Man skall inte göra lättnader förrän de är befogade, och regeringen vill gå försiktigt fram. Ja, jag har redan pekat på att regeringen gick mycket försiktigt fram när det gällde att avveckla ransoneringarna. Det är tydligen i regel så med de krisbetonade åtgärderna. Regeringen har kommit för sent, som vi konstaterade många gånger, när det gällde t. ex. att införa kreditrestriktioner under den våldsamma överkonjunkturen, och regeringen tycks ha en benägenhet att komma för sent även när det gäller åtgärder av avvecklingsnatur.

I fråga om de mindre sågverken kan jag bara till svar på socialministerns fråga säga, att jag har fått upplysningar om att det t. ex. i Härjedalen har varit en del sysselsättningssvårigheter, inte mera omfattande och väl närmast beroende på svårigheterna att finansiera

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredningsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

virkesköp under rådande läge på kreditmarknaden. Jag vill inte alls säga att detta är någon mera omfattande sak, utan jag bara nämner det som ett inslag i bilden.

Herr statsrådet sade sedan, att det väl var onödigt att här tala om, att arbeten var förberedda för 10 000 man, ty det har ju stått i dagspressen. Men, herr talman, om det stått sådana siffror i dagspressen och vederbörande statsråd inte nämner dem, så får man lätt intrycket att han inte vill stå för dem. Därför tror jag det är rätt väsentligt att vi nu fått bekräftat att det är den siffra vi har att utgå från.

I fråga om samordningen av investeringarna var herr Sträng inte riktigt säker utan trodde att investeringsrådet inte arbetade. Dess arbete var nu övertaget av byggnadsberedningen. Ja, det är ju bra, men investeringarna omfattar ju mer än byggnader. Jag undrar: sker det något försök till samordning av den totala investeringsverksamheten?

Ty byggnadsberedningen diskuterar väl inte denna sak, eller gör den det trots sitt namn? I så fall lämnade statsrådet en viktig upplysning, som har nyhetens behag. Att hr Sköld har en torsdagsklubb vet vi ju, men den offentliga redogörelsen — och jag följer herr statsrådets nya rekommendation och hänvisar till en tidning, som lämnade en rätt ingående redogörelse — gav inte intrycket av att man där sysslade med en samordning av investeringarna utanför byggnadsområdet. Jag vet inte om statsrådet ville ge det intrycket och alltså ville korrigera den bild som givits tidningspressen. Jag får nog trots allt det intrycket, att även om byggnadsberedningen enligt statsrådet arbetar mycket bra och — det är glädjande om det är så; jag vet ingenting om hur den arbetar — frågan om en samordning av den totala investeringsverksamheten till alla delar ännu inte är helt och hållet löst. Om den 1949 tillsatta

investeringskommittén, i vilken dåvarande landshövding Thomson är ordförande, trodde jag, att den hade uppgifter av denna art, men den förefaller ha glidit åt sidan. Statsrådet nämnde ingenting om vad den sysslade med.

Herr talman! Om den s. k. dolda arbetslösheten, vars betydelse statsrådet Sträng är överens med mig om, säger statsrådet, att skillnaden i våra ståndpunkter tycks vara, att herr Ohlin bedömer dagens läge som mer graverande än man gör inom regeringen. Jag är inte säker på att det är riktigt. Vad jag ville framhålla var inte, att dagens arbetslöshetssituation skall målas i svarta färger, utan att det är möjligt att det uppkommer en situation, där man *vid oförändrad konjunktur* får ökad arbetslöshet. Genom att den s. k. dolda arbetslösheten framträder har man — utan att därmed göres någon som helst profetia om bättre eller sämre konjunkturer — att räkna med en viss ökning av arbetslösheten. Detta är väl förenligt med en ståndpunkt, som inte på något sätt målar dagens situation i mörka färger.

När jag, herr statsråd, talade om en nådatid, var det ett konditionellt yttrande. Jag sade att det är mycket möjligt, att det blir bättre tider. Jag tillhör snarare den optimistiska falangen bland bedömarna av konjunkturutvecklingen. Men vi måste räkna med, att det kan bli sämre tider, och *i så fall* har vi att se på de närmaste månaderna som en nådatid. Vi är alla överens om, att den bör användas så effektivt som möjligt. Det kan inte förnekas, att den offentliga apparaten liksom ett stort fartyg behöver rätt lång tid för att vända. Det finns risk för en statlig trögrörlighet. Jag tror, att det är behövt att föreliggande spörsmål ventileras offentligt. Det kan måhända i någon mån bidra till att denna statliga trögrörlighet, d. v. s. anpassning efter behovet, blir något mindre än den annars skulle bli.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningskapande syfte, m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! För att inte något missförstånd skall uppstå i denna fråga vill jag säga, att ingen behöver betvivla mitt intresse för att inför riksdagen redovisa läget på arbetsmarknaden. Jag har skrivit ett interpellationssvar på 16 sidor, som har delats ut på bänkarna hos varje riksdagsman. Jag har nyss hållit ett anförande, som åtminstone är tre gånger längre än de jag i allmänhet besvarar riksdagen med. Det är inte uteslutande av artighet gentemot herr Ohlin som jag har kostat på mig ett så långt interpellationssvar och hållit ett så långt anförande här i dag, utan det är för att inför riksdagen få tillfälle att redovisa mina synpunkter i förevarande spörsmål.

Från socialdepartementet framlägges varje vår en särskild proposition till riksdagen om förhållandena på arbetsmarknaden. Där brukar det ju finnas goda och rika tillfällen att lämna alla erforderliga redovisningar.

Vi skall inte gräla om vad som hände året 1947, när importregleringen kom till och när jag blev folkhushållningsminister. Det är bara en fråga i tidtabellshänseende, som jag har ett visst intresse av att slå fast. Det är att importregleringen kom i mars, och jag blev folkhushållningsminister en eller två månader senare. Jag hade följaktligen att övertaga ett fullbordat faktum, om jag får uttrycka mig på det sättet, d. v. s. vissa grundlinjer för licensgivningen var uppdragna. Det är klart, att man i efterhand kan säga — om det nu skall sägas någonting — att man borde ha tillgripit samma hårda metoder som vissa andra länder, när de företagit importreglering, d. v. s. låtit bilan falla genom att man drog ett streck över alla tidigare slutna kontrakt. Vi gjorde inte på det sättet, utan accepterade de gjorda affärerna och var tvungna att slussa in dem — trots att importregleringen var

ett faktum — med de sorgliga verkningar på valutareserven, som de fick.

Herr Ohlin är benägen att dra väl snabba slutsatser. Han säger, att när jag inte i interpellationssvaret redovisat siffran 10 000 man, så fattar han det som ett avståndstagande från den officiellt publicerade siffran. Men det behöver ju inte alls vara på det sättet. Den enkla förklaringen är, att jag utgick från att det här gällde en så allmänt bekant siffra, att det var överflödigt att i interpellationssvaret anmäla den. Dessutom brukar det vara så, att om man inte säger något om en viss siffra, får det tagas som en accept av siffran och inte som ett bestridande av den. Det är väl den vanliga regeln.

Herr Ohlins sista anförande och — jag skall villigt erkänna det — även mitt sista anförande har inte givit någonting i själva sakfrågan. Det kan ju hända att denna härmed är slutdebatterad.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast göra ett litet påpekande. Statsrådet Sträng hänvisar nu till det utförliga interpellationssvaret och sitt yttrande här som bevis på sitt intresse av att lämna riksdagen upplysningar. Men det var ju, herr statsråd, jag som tillät mig säga att det var bra att vi fick detta interpellationssvar, medan statsrådet tyckte att det egentligen var rätt onödigt att här i riksdagen redogöra för dessa saker, då statsrådet och generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen redan i förväg hade talat om en del av de olika åtgärderna på andra platser. Det var åtminstone det intryck vi fick av statsrådets yttrande, och det var mot denna attityd — det är ju inte första gången den visas från regeringsbanken — som jag vände mig.

Statsrådet har ju både i svaret och i sitt anförande givit mycket mera utförliga uppgifter och därigenom bidragit till en långt bättre belysning av hela

Svar på interpellation ang. en redogörelse för omfattningen och utformningen av beredskapsplanerna för allmänna arbeten i sysselsättningssskapande syfte, m. m.

frågans läge än man haft förut. Jag vill för min del uttala min tillfredsställelse över detta, alldeles särskilt om jag får tolka statsrådets senaste uttalande här som uttryck för ett verkligt livligt, låt vara nyväckt intresse för att även i fortsättningen informera riksdagen på det sätt som skett i dag och då kanske även göra det utan påstötningar och mer än en gång om året, nämligen när ett behov kan anses föreligga av sådana informationer. Att i det nuvarande arbetsmarknadspolitiska läget funnits ett sådant behov är nog alla överens om.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! När jag tog del av det interpellationssvar som socialministern gav herr Ohlin, gladde jag mig mycket åt att detta var så uttömmande, ty det är välgörande att allt som är planerat för bekämpande av arbetslösheten blir lagt på bordet. Men när jag sedan lyssnade till socialministerns följande anförande i debatten, blev jag litet skeptisk beträffande tillräckligheten av de planerade åtgärderna. Socialministern intog nämligen i detta anförande en mycket mer återhållsam attityd, och jag tyckte därför att jag måste ta till orda för att något understryka det verkligt allvarliga läge som är till finnandes.

Först vill jag emellertid ge en liten replik beträffande en sak, som också herr Ohlin nyss var inne på. På tal om lättnaderna i fråga om vissa restriktiva åtgärder sade socialministern, att dessa lättnader skall man företaga när man anser det nödvändigt. Men, herr statsråd, är inte detta att vända på problemet? Jag tycker att det vore riktigare att ta bort åtgärderna när de inte längre behövs. Det har ju funnits vissa anledningar till att åtgärderna blivit vidtagna, och när dessa anledningar inte längre föreligger, skall man väl ta bort åtgärderna, ty annars är dessa säkerligen mer till skada än till gagn. Jag tror att det skulle vara nyttigt att redan

nu koppla in det privata initiativet och inte låta det enskilda näringslivet alltfört vara så hämmat som det är i fråga om investeringar — dessa kommer ju i annat fall säkerligen att hålla sig inom en mycket blygsam storleksordning.

Jag begärde emellertid närmast ordet därför att socialministern, när han här berörde en hel del industrier, tydligen helt förbigick verkstadsindustrien, där dock de svåraste arbetslöshetstendenserna för närvarande är för handen. Den dolda arbetslösheten är ju alltid svår att uppskatta, men jag kan nämna att vid en enquête, som vi gjort inom verkstadsföreningen, har mer än hälften av företagen över hela landet förklarat att de har en dold arbetslöshet inom sitt område och egentligen skulle skicka i väg mer folk än som redan skett. Vidare framkom vid denna enquête att de arbetare, som redan är permitterade inom verkstadsindustrien, utgör ett ganska stort antal. Att betydelse bör tillmätas dessa förhållanden framgår därav att inom ifrågavarande område ju finns landets största fackförbund och att sysselsättningen inom verkstadsindustrien kan sägas ha rätt utslagsgivande betydelse för hela sysselsättningen inom Sveriges industri.

De permitteringar, som inom den närmaste tiden måste ske inom verkstadsindustrien, uppskattas sålunda till minst lika stora som de redan företagna permitteringarna. Därtill kommer att det finns ett ganska stort antal arbetare med förkortad arbetstid, och man beräknar att med samma konjunktur som nu — det är ju, såsom herr Ohlin påpekade nyss, inte fråga om förhållandena vid en försämrad konjunktur, utan under nuvarande konjunktur — kommer systemet med en förkortad arbetstid att alltmer gripa omkring sig, varför troligtvis dubbla antalet arbetare snart kommer att vara berörda därav.

När det gäller en sådan enquête som jag här talat om är det naturligtvis svårt

Svar på interpellation ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

att avgöra, om de olika uppgifterna verkligen är exakta, och jag vill därför inte nu nämna några siffror, men jag vill poängtera att tendensen visar, att det kommer att bli en betydligt utökad arbetslöshet inom verkstadsindustrien, även om det inte sker någon försämring av konjunkturen utan denna är ungefär densamma som nu.

Det var just detta som jag ansåg vara av värde att här framhålla för socialministern. Det är nog bra att åtgärder redan vidtagits och att det pågår en planering av hur man i framtiden skall bekämpa arbetslösheten, men jag har ett intryck av att regeringen ännu en gång visat att de statliga åtgärderna på arbetslöshetens område alltid kommer för sent. Inom verkstadsindustrien är vi redan inne i en arbetslöshetskris.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Jacobson i Vilhelmina frågat mig om jag observerat det beklagansvärda läge i fråga om läkarvården, vari befolkningen inom Sorsele, Stensele och Tärna kommuner försatts under viss del av den gångna sommaren genom medicinalstyrelsens vikariatsförordnanden för de ordinarie provinsialläkarna under deras semestrar och om jag är villig vidtaga erforderliga åtgärder för att förhindra ett upprepanande av det inträffade.

Som svar ber jag att få anföra följande.

Innan jag går in på det i interpellationen berörda fallet vill jag i ett kon-

centrat ge en allmän bild av det aktuella läget i fråga om läkarbristen inom ett par vårdområden.

De av interpellanten påtalade olägenheterna är nämligen en yttring bland många andra på svårigheterna att fulltaligt bemanna sjukvården med läkare. Vad som i somras inträffade i Lappmarken måste därför ses i sitt större sammanhang. Låt mig börja denna bristredovisning med några noteringar som avser sinnessjukvården. På detta vårdområde har sedan länge rått och råder alltjämt en nära nog katastrofal brist på läkare. Den 1 oktober 1952 var totala antalet läkartjänster inom sinnessjukhusvården 152. Därav var 65 (43 %) vakanta. Av 74 andre-läkartjänster var icke mindre än 54 eller 73 % vakanta, medan av tjänsterna som förste-läkare 8 av 33 eller 24 % icke kunnat tillsättas på grund av brist på kompetenta sökande. Flertalet av de vakanta tjänsterna uppehölls av utländska läkare och medicine studerande, i några fall av svenska läkare och medicine kandidater.

En på sina håll lika kännbar knapphet på läkare finns även inom provinsialläkarorganisationen. Den 15 september 1952 var 520 distrikt inrättade. 37 av dessa tjänster var vakanta. Givetvis måste vid varje tidpunkt ett antal provinsialläkartjänster stå lediga till följd av pensionering, dödsfall m. m. Till denna grupp är att hänföra 9 av de 37 vakanta tjänsterna. Av de återstående 28 befattningarna, vilka av olika anledningar måste anses svåra att besätta, kommer icke mindre än 18 på de tre nordligaste länen, nämligen 2 i Västernorrlands, 2 i Jämtlands, 4 i Västerbottens och 10 i Norrbottens län. I sistnämnda län med sina 37 distrikt var alltså mer än $\frac{1}{4}$ av tjänsterna utan innehavare. Som en illustration till läget i Norrbottens län kan jag vidare nämna, att provinsialläkaren i Pajala södra distrikt sedan den 15 september i år

Svar på interpellation ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

uppehåller tjänsterna i två distrikt utöver sitt eget, varjämte han sköter sjukstugan i Pajala. En av de främsta orsakerna till bristen på sökande till norrlandsdistrikten torde vara, att distriktet betraktas mer eller mindre som »ödemarksdistrikt».

Det är mot denna bakgrund som man måste se de av herr Jacobson påtalade missförhållandena.

Om jag så övergår till interpellationens frågeställning så vill jag först på en punkt göra ett förtydligande av de av interpellanten lämnade uppgifterna. Tiden 1—16 augusti 1952 var den enda period, varunder endast en provinsialläkare tjänstgjorde i Sorsele, Stensele och Tärna distrikt samtidigt. Detta berodde på att provinsialläkaren i Tärna distrikt under denna tid åtnjöt tjänstledighet på grund av sjukdom. Beträffande semesterkollisionen vill jag framhålla att om semester inte kan ordnas under sommartid för läkare, som så önska, så anses det att ökade svårigheter kan uppstå att hålla provinsialläkartjänsterna i dessa distrikt besatta. Men medicinalstyrelsen bör självfallet göra allt vad som kan göras, för att vederbörande läkare, i ett läge som det herr Jacobson åberopar, förlägger sina semestrar så att deras ledighet icke förorsakar den vårdsökande allmänheten onödiga svårigheter.

Till följd av bristen på vikarier inom provinsialläkarorganisationen har medicinalstyrelsen i stor utsträckning måst tillgripa dubbelförordnanden icke blott i norrlandsdistrikten utan även i andra distrikt. Under tiden 1 juni—15 september i år har dubbelförordnanden i anledning av semestrar måst meddelas i 181 fall. Jag inser emellertid, att dubbelförordnande i de vidsträckta norrlandsdistrikten innebär en väsentligt större olägenhet för den sjukvårdsbehövande allmänheten än i de mindre distrikten söderut. I syfte att minska svårigheterna för norrlandslänen i detta

avseende är det därför min avsikt att tills vidare vara restriktiv vid inrättande av nya provinsialläkartjänster i övriga län i andra fall än som fordras för att möjliggöra en distriktsindelning i bättre överensstämmelse än för närvarande med kommunindelningen. Under hand har jag vidare från medicinalstyrelsen erfarit, att styrelsen upptagit kontakt med läkarorganisationerna för att erhålla deras medverkan för att skaffa flera vikarier till norrlandsdistrikten. I anslutning härtill har Sveriges yngre läkares förenings lokalavdelning i Norrbottens län vädjat om att vikariatsökande läkare skall intressera sig för norrlandsdistrikten. Hittills har denna åtgärd givit positivt resultat i två fall. Sedan i mitten av oktober har tillsammantaget tre vikarier kunnat placeras i Norrbotten, två i andra norrlandsdistrikt och en vakant tjänst besatts med ordinarie innehavare. Hos styrelsen har jag även inhämtat, att man där överväger att föreslå en förbättring av de civila läkarstipendierna, vilket måhända skulle ge styrelsen ökade möjligheter att i de mest utsatta distrikten placera vikarier. Då något sådant förslag ännu ej kommit Kungl. Maj:t tillhanda kan jag inte uttala mig om hur mycket som eventuellt skulle vara att vinna genom en sådan åtgärd. I den bristsituation som nu föreligger anser jag, att man också bör undersöka om ett ytterligare antal utländska läkare kan intresseras för att arbeta i Sverige.

Även om det inte har någon omedelbar betydelse för dagens läkarbrist anser jag mig dock böra beröra även möjligheten att öka tillgången på läkare genom att utbilda flera sådana.

Inrättandet av den medicinska högskolan i Göteborg och den ökning av utbildningskapaciteten, som genomförts vid våra övriga medicinska läroanstalter, beräknas medföra, att antalet yrkesverksamma läkare kommer att successivt stiga från cirka 4 850 vid utgången

Svar på interpellation ang. läkarvården inom Sorsele, Stensele och Tärna provinsialläkardistrikt under läkarnas semesterledigheter.

av år 1951 till cirka 6 100 år 1960, vilket innebär en ökning med bortåt 25 %. Man har därför enligt min mening berättigad anledning att på längre sikt räkna med en successiv avveckling av läkarbristen och därmed även ökade möjligheter att besätta provinsialläkar-tjänsterna.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Härefter yttrade

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Jag noterar med tacksamhet herr statsrådets uppfattning, att medicinalstyrelsen självfallet bör göra allt för att vederbörande läkare i sådana lägen, som jag omnämnt i interpellationen, förlägger sina semestrar så, att deras ledighet icke förorsakar den vårdsökande allmänheten onödiga svårigheter. Jag noterar också med tillfredsställelse herr statsrådets uppfattning, att dubbelförordnande i de vidsträckta norrlandsdistrikten innebär en väsentligt större olägenhet för befolkningen där än i de mindre distrikten söderut.

På grund av de uppgifter som lämnats mig av flera läkare har jag den uppfattningen, att den kommissionär i medicinalstyrelsen, som handhar vikariatförordnandena, icke upprätthåller önskvärd kontakt med läkareorganisationerna, främst Sveriges yngre läkares förening.

Utnyttjas för övrigt den reservtillgång, som de pensionerade läkarna utgör? Skulle icke en del av dem fortfarande vara vid så god vigör, att de

vore villiga att ta ett kortare vikariat i Norrland under en av de vackra sommarmånaderna? Bristen på vikarier är ju vid denna tid på året på grund av de ordinarie befattningshavarnas semestrar allra störst.

Kan vi, herr inrikesminister, slå oss till ro utan att vidtaga några speciella åtgärder och endast avvakta den successivt förbättrade tillgång på läkare till ödebygderna, som först om tio år sätter in på fullt allvar? Bör inte andra åtgärder vidtagas än att blott vänta till dess någon gång på 1960-talet tillgången på läkare ökat så avsevärt, att möjligheter förefinnes att besätta alla läkarbefattningar i riket? Det finns enligt mitt förmenande en effektiv åtgärd, som borde tillgripas, varigenom de svårigheter, som jag påpekat i min interpellation, snabbt skulle bli avhjälpna.

Varför inte tillgripa civil tjänsteplikt, varigenom varje ung läkare ålägges att tjänstgöra ett eller två år i sådana trakter, där det är svårt eller till synes omöjligt att erhålla läkare? Jag är fullt medveten om att ett dylikt förslag skulle mötas av protester från de yngre läkarnas sida, men vad säger den verkliga sakkunskapen om ett dylikt förslag? Jag syftar i detta fall inte på den sakkunskap, som medicinalstyrelsen sitter inne med. Jag syftar i stället på den sakkunskap, som förste provinsialläkaren i Västerbottens län dr Sixten Hemmingsson inhämtat under sin mångåriga tjänstgöring där uppe. Jag vågar göra det påståendet, att om jag undantar förste provinsialläkaren i Norrbottens län, det icke finns en enda läkare i hela vårt land, som under de senare åren haft tillfälle att så tränga in i de nu rådande sjukvårdsförhållandena i de norrländska ödebygdsområdena som just denne läkare.

Vad säger då denna dr Hemmingsson om de möjligheter, som för närvarande står till buds för en lösning av läkareproblemet? Så sent som den 28 oktober

i år förklarade denne läkare offentligt, att »civil tjänsteplikt är den enda lösningen». En dylik tjänsteplikt skulle, enligt dr Hemmingsson, bli till gagn för båda parterna. Dr Hemmingsson framhåller: »De unga läkarna skulle bli praktiskt prövade och komma i kontakt med för flertalet av dem ovana förhållanden. De skulle bli i tillfälle att samla erfarenheter och synpunkter.»

Det är, herr statsråd, ingen lekman eller en på området okunnig man, som gjort detta offentliga uttalande, utan, som jag nyss framhöll, troligen den i närvarande stund mest sakkunnige läkaren i hela landet på sjukvårdens område i den norrländska obygdén.

Det föreligger enligt min uppfattning större skäl att nu införa civil tjänsteplikt för ett visst antal unga läkare än vad fallet var när riksdagen för några år sedan införde dylik tjänsteplikt för vissa tandläkare. För övrigt borde det ju inte verka så avskräckande för nyblivna läkare att tjänstgöra ett eller två år i övre Norrland. Av en tidning finner jag att medicinalstyrelsens nye chef, generaldirektör Engel, vid återkomsten för en kort tid sedan från en inspektionsresa i övre Norrland framhöll, »att en del yngre läkare borde lockas av de intressanta och socialt betydelsefulla uppgifterna där uppe».

Jag tackar ännu en gång herr statsrådet för det välvilliga svaret men hävdar dock bestämt, att de åtgärder, som herr statsrådet omnämnt i interpellationssvaret, icke är till fyllest när det gäller att inom en snar framtid avhjälpa den påtagliga läkarbrist, som för närvarande råder inom övre Norrland. Jag hoppas därför att jämväl frågan rörande civil tjänsteplikt för vissa yngre läkare måtte bli föremål för herr statsrådets närmare överväganden, därest det visar sig, att några påtagliga förbättringar inom den närmaste tiden icke kommer till stånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. sjukgymnas- ternas lönekonflikt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Hagård har i en interpellation frågat mig om icke tidpunkten nu anses inne att bringa sjukgymnastkonflikten ur världen och vilka åtgärder, som regeringen och jag själv anser bör vidtagas härför.

I anledning härav ber jag att först få lämna en sammanfattande redogörelse för konfliktens uppkomst och de åtgärder som vidtagits för att bilägga den.

Kvinnliga legitimerade sjukgymnasters riksförbund har saknat avtal med Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet sedan ingången av år 1950. Våren 1950 inleddes förhandlingar rörande sjukgymnasternas arbetstid, vilka emellertid strandade. Riksförbundet påkallade hösten samma år nya förhandlingar, som även skulle avse lönegradsplaceringar. I maj 1951 fördes förhandlingar med landstingsförbundet, vilka ajournerades. I september samma år inleddes centrala förhandlingar med kommunförbunden, men de strandade. Den 16 oktober 1951 sade sjukgymnaster vid ett stort antal landstingslasarett, vid de kommunala sjukhusen i Stockholm och Göteborg samt vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet upp sina anställningar fr. o. m. den 16 januari 1952. Efter strandade förhandlingar med Svenska vanförevårdens centralkommitté skedde den 31 oktober 1951 uppsägning av sjukgymnasttjänsterna vid vanföreanstalterna i Stockholm, Göteborg och Härnösand med verkan fr. o. m. den 1 maj 1952. Senare har ytterligare uppsägningar gjorts så att nu praktiskt taget alla sjukgymnaster vid sjukvårdsinrättningar lämnat sina anställningar.

I slutet av januari i år tillkallade jag

Svar på interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

efter Kungl. Maj:ts bemyndigande landshövdingen Olle Ekblom att såsom opartisk ordförande medla mellan parterna i konflikten. Förhandlingar inför honom fördes i februari, juni och augusti månader men strandade varje gång. Ekblom har även därefter uppehållit viss kontakt med partsorganisationerna — senast för några dagar sedan — men har icke ansett förutsättningar för nya förhandlingar finnas för närvarande.

Att som nämnts praktiskt taget alla sjukgymnaster vid sjukvårdsinrättningar lämnat sina anställningar innebär — såsom interpellanten också påpekat — icke att anstalterna ställts utan sjukgymnaster. Till en början lämnade riksförbundet dispens för behandling från fall till fall, men sedan augusti gäller en generell dispens. En del av de av konflikten berörda sjukgymnasterna har öppnat privatpraktik.

De sonderingar jag gjort har icke visat att läget kan betecknas som oroväckande. Trots konflikten torde de på sjukvårdsinrättningar intagna patienternas behov av sjukgymnastik ha kunnat tillgodoses då det varit betingat av medicinska skäl. Medicinalstyrelsen har framhållit att inga klagomål från patienter inkommit till styrelsen.

När hr Hagård använder frågeställningen »om icke tidpunkten nu anses inne att bringa sjukgymnastkonflikten ur världen» kan det vara på sin plats att något erinra om vilka medel som statsmakterna har till sitt förfogande härför. Till de åtgärder, som brukar vidtas i en dylik konfliktsituation, hör tillkallandet av en opartisk medlare. Om anledning finns att anta att resultat lättare nås av en medlingskommission kan sådan tillsättas i stället. I förevarande fall har läget hittills ej bedömts så att en kommission skulle ha större utsikter att lyckas än den tillsatte medlaren.

De hävdvunna insatserna från statens sida går sålunda ut på att medla mel-

lan parterna. Detta har skett i all den utsträckning som syns vara till något gagn för lösande av konflikten.

Inventerar man vilka möjligheter som härutöver står till buds visar sig faktiskt den obligatoriska, för båda parter bindande skiljedomen, vara den enda som kan väntas ge resultat. Att använda en sådan utväg, som kräver särskild lagstiftning under medverkan av riksdagen, är emellertid en mycket allvarlig sak som enligt min mening kan komma in fråga endast i ett verkligt nödläge. Ett så allvarligt läge föreligger emellertid inte. Jag är övertygad om att interpellanten delar denna uppfattning.

På de anförda skälen anser jag icke påkallat, att regeringen för närvarande tager något ytterligare initiativ i denna fråga.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Hagårds interpellation.

Vidare anförde:

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret. Det har emellertid nu gått omkring två månader sedan jag framställde mina frågor till statsrådet. Om jag får dra någon slutsats av detta förhållande, skulle det närmast vara den, att regeringen och statsrådet anser, att den här konflikten inte har någon vidare betydelse. Interpellationssvaret har närmast sysslat med att redogöra för själva konfliktförloppet, som jag också själv sysslade med i min interpellation. Under de senaste av dessa dagar har alla riksdagens ledamöter fått ett meddelande ifrån de av konflikten berörda, som också ger ett uttömmande besked på den punkten.

Av interpellationssvaret framgår, att hela insatsen från regeringens och statsrådets sida intill nu i varje fall inskränker sig till den formella åtgärden att tillsätta förlikningsman. Herr statsrådet uppger, att det i augusti månad skulle ha skett ett sammanträffande

Svar på interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

mellan förlikningsmannen och parterna. Enligt uppgifter som jag har fått skulle det ha varit i juni som det senaste sammanträffandet mellan parterna ägde rum. I så fall skulle sex månader ha gått utan att verkliga åtgärder vidtagits för att föra parterna tillsammans. Statsrådets egna sonderingar, säger han, har resulterat i att han funnit, att läget inte kan betecknas såsom oro-väckande, och så konstaterar han i det stora hela samhällets vanmakt i den situation som här föreligger. De hävdvunna insatserna är gjorda, medlare tillsatt, medlingskommission är ett för kraftigt tillhygge i det här sammanhanget.

Jag skulle då vilja fråga: Vad är det som återstår? Jo, ingenting annat än att vänta och se. Konflikten pågår. Jag skulle i det här sammanhanget också vilja fråga: Skulle det inte ändå vara lämpligt att anlita instrumentet medlingskommission? Jag är inte så säker på att det inte skulle vara en utväg att tillgripa i den här konflikten, som pågått under så lång tid. Den har pågått nu i ungefär ett år. I vanliga fall skulle väl den svagaste parten nu ha varit utmattad och fallit till föga.

Man har förfasat sig över att denna grupp gått i strejk, som man säger. Även om jag på det livligaste måste beklaga varje arbetsnedläggelse på detta område, som borde vara fridlyst för sådant, kan jag dock inte låta bli att erinra om att sjukgymnasterna följt det föredöme, som läkare och sjuksköterskor redan givit. Skillnaden är bara den, herr talman, att samhället då reagerade och ingrep för att avlägsna orsakerna till konflikten. Meningarna var som bekant mycket delade, när dåvarande inrikesministern ingrep i fråga om sjuksköterskekonflikten. Det erkännandet måste vi dock ge honom, att han visade personligt intresse och en markerad energi, som medförde resultat. Den gången blev faktiskt arbetsnedläggelsen hindrad.

Att en sjukhusekonom måste reagera inför den situation, som har uppstått genom sjukgymnastkonflikten, kan inte på något håll förvåna. Om det inte vore så allvarligt speciellt för de sjuka, skulle det hela kunna betecknas såsom löjligt. Arbetstagarna har frånträtt sitt arbete, men motparten, sjukhusens huvudmän, ger under konflikten på annat sätt en ersättning, som innebär en inkomst för sjukgymnasterna, som i många fall är flera gånger större än vad de tidigare uppburit. Det finns exempel på att den nya ersättningen kan uppgå till 2 000 kronor per månad mot tidigare 700 å 800 kronor; med andra ord: konflikten finansieras fullständigt av arbetsgivarna. Konflikten är sålunda ganska sorglustig, om man vill se den ensidigt och om den inte hade en så allvarlig bakgrund som den har. Därtill kommer att många sjukhus går förlustiga inkomster av poliklinikavgifter från denna verksamhet.

När slutligen statsrådet kommer till att han inventerat sina möjligheter till ingripande, finner han en sista utväg: obligatorisk skiljedom. Men han säger ögonblicket därefter, att ett sådant instrument är inte tillgängligt för närvarande och är dessutom en mycket allvarlig sak. Han tillägger att jag säkerligen delar hans uppfattning på denna punkt, och det gör jag verkligen. Jag har alldeles samma uppfattning. Men jag vill fästa uppmärksamheten på ett initiativ, som togs i början av denna riksdag. I en motion nr 297 gjorde motionärerna en hemställan av följande lydelse: »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärder i syfte att genom tillskapande av en arbetsmarknadsnämnd möjliggöra en sådan behandling av konflikter på den offentliga arbetsmarknaden berörande särskilt samhällsviktiga funktioner att förbättrade förutsättningar skapas för arbetsfred å ifrågavarande områden».

Man utgick från den befintliga arbets-

Svar på interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

marknadsnämnden inom den privata sektorn av näringslivet och menade, att man skulle kunna skapa en parallellföreteelse inom den offentligas ram. Det utskott, som behandlade denna motion, kunde ingenting annat säga än att det var synnerligen önskvärt att vidtaga åtgärder i detta avseende, men man var tveksam huruvida det var lämpligt att låta riksdagen göra hemställan hos regeringen just nu, därför att man väntade på resultat av prövningen av förhandlingsrättskommitténs betänkande, och därefter skulle man möjligen tänka på detta. Men utskottet sade också — och det var även reservanternas mening — att man ville hos Kungl. Maj:t anhålla att initiativ måtte tagas till förhandlingar med vederbörande arbetstagarorganisationer angående upprättande av en arbetsmarknadsnämnd i syfte att verka för undvikande av arbetskonflikter av samhällsfarlig natur.

Så långt detta initiativ, som i dagens läge ter sig såsom någonting eftersträvanvärt.

Herr talman! Den pågående arbetskonflikten på detta område har bagateliserats, närmast kanske därför att den berör ett så pass litet antal anställda men kanske också därför att konfliktens verkningar genom de strejkandes sinne för ansvar och förpliktelse mot de sjuka nedbringats. Att sjukvården för närvarande på detta område allvarligt försummas är emellertid alldeles uppenbart. Alla som har kännedom om detta förhållande kan ge ett bestämt och klart intyg om detta, även om statsrådet kan förklara att inga klagomål från patienternas sida inkommit till medicinalstyrelsen. Var dock säker på att sådana klagomål skulle komma, om man trodde att man på detta sätt skulle kunna få fram en förbättring, och uttalanden från vissa läkarorganisationer säger någonting annat i detta sammanhang! Men, herr talman, det viktigaste enligt min mening är dock att uraktlåtenheten att vidtaga åtgärder på detta område, att

ställa sig fullständigt passiv, medverkar till att skapa prejudikat på detta så ömtåliga område av samhällelig verksamhet. Vad skall man egentligen göra nästa gång en konflikt uppkommer och man vet, att man i själva verket ingenting kan göra och att intet personligt intresse finns för att bryta udden av en sådan konflikt?

Jag har emellertid med min interpellation inte velat på något sätt ta ställning till de tvistepunkter som finns mellan parterna. Min avsikt har varit att om möjligt försöka få fram alternativ från auktoritativt håll till hävandet av denna den första långa arbetsnedläggelsen på sjukvårdens område i vårt land. Det finns nämligen enligt mitt förmenande, och dessbättre, alltid möjlighet att överbrygga motsatser mellan människorna och organisationerna, i varje fall kan man få dem att träffa varandra, och då kan en utanför partställning stående, om viljan verkligen finns, spela en avgörande roll. Det är ett sådant initiativ jag väntat att man på något sätt skulle kunna ta i detta sammanhang, men med beklagande måste jag konstatera, att ett sådant initiativ uteblivit.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! När det nu är så att svaret dröjt hela två månader är detta ingalunda beroende på något bristande intresse för saken utan snarare på det förhållandet, att jag hade närt en viss ehuru svag förhoppning om att konflikten skulle kunna bringas ur världen, och att jag alltså skulle kunnat vara i den lyckliga situationen att i dag få säga detta. Så har emellertid tyvärr inte blivit fallet.

Jag kan inte, det måste jag klart säga ifrån, förstå interpellanten när han säger, att vi i inrikesdepartementet har **begränsat våra åtgärder** till att endast avse tillsättandet av en förlikningsman. Vi har följt denna sak mycket noga för att se till att de sjuka i den omfattning som varit betingad av medicinska

Svar på interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

skäl fått tillgång till sjukgymnaster. Och medicinalstyrelsen, som yttrat sig nu senast med anledning av denna interpellation, har förklarat, som jag nämnde i svaret, att i den omfattning detta varit betingat av medicinska skäl har vård tillhandahållits de sjuka. I den mån det gällt de statliga sjukhusen har vi naturligtvis från Kungl. Maj:ts sida, som interpellanten också säkert känner till, vidtagit de arrangemang, som varit erforderliga för att bjuda en sådan vård.

Det kan naturligtvis talas om en vanmakt i sådana här fall när man ju hänvisar till de olika möjligheter som härvidlag finns — den ena är medling och den andra tvång — och sedan är av den uppfattningen att konflikten inte är så allvarlig att ett tvång är försvarbart och därför nödgas konstatera, att endast medlingsvägen återstår; då kan man ju säga, att detta är mindre än vad man skulle önskat att man hade att bjuda i ett sådant här sammanhang. Men vi får komma ihåg, att det skall vara ett mycket allvarligt läge innan man över huvud taget tillgriper hårdare åtgärder än medling. Vi är ju nu, efter vad herr Hagård nyss meddelat, överens om att läget inte är sådant. Därmed har man väl kommit överens om att vad som här kan göras är att försöka medla. Vi har satt till en av våra mest betrodda förlikningsmän för att försöka klara detta uppdrag, och om jag inte missminner mig har parterna helt nyligen, i vart fall sjukgymnasterna, uttryckt sitt fulla förtroende för denne medlare och givit honom mycket goda vitsord; han är ju som medlare känd över hela landet. Jag har, det måste jag säga, inte trott att en kommission härvidlag skulle kunna nå längre än han. Men finns det minsta anledning att ändra uppfattning på den punkten är jag beredd att tillsätta en kommission. Det är nämligen inte alls på det sättet som herr Hagård nämnde, nämligen att en medlingskommission

ansetts vara ett för kraftigt tillhygge, utan som jag nämnt redan i svaret har jag inte funnit någon anledning tro att en kommission för närvarande skulle lyckas bättre än förlikningsmannen. Jag vill emellertid betona, att jag inser, att denna konflikt liksom alla andra på sjukvårdens område bör man försöka bringa ur världen så fort som möjligt.

Sedan skulle jag vilja säga några ord med anledning av vad interpellanten nämnde om de långa mellanrummen mellan sammanträdena som förlikningsmannen hållit med parterna. Det är formliga sammanträden det gällt, men han har enligt vad han meddelat mig titt och tätt varit i förbindelse med parterna för att söka utröna huruvida den minsta anledning funnits att anta, att ett sammanträde skulle ge ett positivt resultat, och han säger, att om han kommit till den uppfattningen att ett sammanträde skulle bli av allra minsta betydelse skulle han varit beredd att kalla till sammanträde. Men jag tror inte att man skall klandra honom för att han underlåtit kalla till sammanträde i en sådan situation, där han anser ett sammanträde vara utsiktslöst.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag håller med statsrådet om att förutsättningar för närvarande saknas för nya förhandlingar. Jag håller också med statsrådet om att läget ur medicinska synpunkter icke är oroande. Men jag vill framhålla att det inte föreligger några förutsättningar för närvarande för att sjukgymnasterna över huvud taget skulle vilja gå till underhandlingar, så länge de åtnjuter de nuvarande ersättningarna, vilka är många gånger större än den lön de har, när de arbetar i vanliga fall.

Vid alla tidigare konflikter har det över lag visats hänsyn. Lantarbetarna har visat hänsyn när det gällt djurskötseln o. s. v., men sjukgymnasterna intar härvidlag en särställning. Om man nämligen ser efter vad sjukgym-

Svar på interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

nasterna tjänar under den pågående konflikten, så ser vi att en sjukgymnast för 318 timmar betingar sig en ersättning på 4 452 kronor. En annan får 1 652 kronor för 118 timmar, och av denna tid är ändå 27½ timmar, motsvarande en ersättning av 385 kronor, ren spilltid. Så länge sjukgymnasterna åtnjuter 14 kronor i timmen — inte för effektivt arbete utan i timförtjänst — finns det naturligtvis ingen anledning för dem att få konflikten ur världen. Tvärtom har de anledning att upprätthålla den.

Jag måste säga att detta sjukgymnasternas handlingssätt, om det skall fortsätta, tangerar gränsen till ocker, ty de är mer än väl medvetna om att sjukvårdens huvudmän icke kan underlåta att ta deras tjänster i anspråk. Det är i nuvarande läge mycket angeläget att statsrådet vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att grupper, som icke ha lärt sig att tillämpa de underhandlingsmetoder svenska arbetargrupper i övrigt fått lära sig, får klart för sig att de inte får ockra på sjukvården på detta sätt. Det är därför att hoppas att sådan åtgärder vidtages att förhållandena på detta område kan ordnas upp på ett för samhället och sjukvården lyckligt sätt. Sjukvården eftersättes inte i nuvarande situation — i varje fall inte vid det sjukhus jag närmast tänker på — men kostnaderna för sjukgymnasternas arbete har under senaste tiden tredubblats, och det är ett orimligt sakernas tillstånd!

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga ytterligare, men jag vill ändå fästa statsrådets uppmärksamhet på, att fastän man redovisar att den nuvarande situationen ur medicinska synpunkter icke är oroväckande, så kan den ändå inge farhågor. Först och främst är nämligen de ökade kostnaderna i sig själva ett återhållande moment, det kommer man aldrig ifrån. Det har sagts mig att man

till och med på huvudmannahåll har uppmanat till försiktighet och hänsynstagande. Man skall med andra ord vara återhållsam, och vem går denna återhållsamhet ut över? Jo, mina damer och herrar, den går ut över dem som måste ha sjukbehandlingen! Även om det kan sägas, att den ur medicinsk synpunkt nödvändiga behandlingen nödtorftligen kan komma till stånd, så är det ändå oriktigt att uttrycka saken på sätt som här skett.

När jag talade om medlingsinstitutionen avsåg jag icke att ge uttryck för något misstroende mot och missnöje med de insatser som hittills gjorts. Jag känner för övrigt mycket väl till den förlikningsman, som i detta fall anlåtats och vet att han är en av de allra bästa på området. Men då han nu så att säga kört fast för ögonblicket, undrar jag om det inte skulle vara lämpligt att bygga på åtgärderna på det sätt, som man i allmänhet anser vara ett verkligt påbyggande, nämligen att tillsätta en medlingskommission. Om herr statsrådet är lika intresserad som jag av att få denna konflikt ur världen, så hoppas jag att statsrådet följer utvecklingen med alldeles särskild uppmärksamhet — situationen är nämligen utomordentligt oroväckande och besvärande för sjukvården, även om man kan dölja det på visst sätt — och jag hemställer till slut att statsrådet tillgriper även den utväg, som han själv hittills ansett vara icke nödvändig. I själva verket skulle nämligen tillsättandet av en medlingskommission innebära ett lösgörande av ståndpunkterna.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Då jag inte är alldeles främmande för denna konflikt vill jag säga några ord i anslutning till vad som här redan framhållits.

Först och främst vill jag då vitsorda att den utsedda förlikningsmannen vid olika tillfällen med skicklighet och

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

energi har fört parterna samman och sökt efter möjligheter att finna en linje, på vilken en överenskommelse skulle kunna nås. Den skicklighet denne förlikningsman besitter, när det gäller att plocka fram de möjligheter som finns för att skapa en brygga mellan parterna, är ju allmänt erkänd, och jag vill hoppas att det efter denna diskussion icke kvarstår någon skugga av misstroende mot honom på den punkten.

Orsaken till att jag begärde ordet var emellertid närmast den, att jag ville framhålla att man ju för att nå ett resultat av en förhandling måste ha någon möjlighet att haka på ett närmande mellan parterna. Om sådana möjligheter finns kan knappast en utanförstående bedöma. Den skicklige förlikningsmannen har där större möjligheter att bedöma situationen, och jag tror inte att en förlikningskommission i detta fall skulle haft större utsikter att nå ett bättre resultat än vad förlikningsmannen hittills uppnått.

Jag skulle tvärtom vilja säga att jag har en känsla av att institutet förlikningskommission ganska ofta missbrukas i närvarande stund. Det har nämligen blivit så, att man först kanske får en opartisk ordförande. Då känner parterna på sig att det kanske går att komma litet längre, om vi driver saken. Så får man en förlikningsman, och denne lägger fram ett förslag. Men parterna forskansar sig kanske då bakom den förhoppningen, att om vi säger nej och driver saken ännu längre, får vi en förlikningskommission som kanhända bygger på det resultat, vartill förlikningsmannen kommit.

Det är detta tillvägagångssätt som jag tycker vara ett missbruk av förlikningskommissionen och som jag skulle vilja påtala. Ty det medför ofta att allvarliga försök med det enklare instrumentet förlikningsman inte ger det resultat, som det skulle ha kunnat

ge, om man inte i bakgrunden hade sett skuggan av en förlikningskommission.

Denna konflikt är inte någon särskilt bekymmersam sak för sjukvården. Jag känner förhållandena rätt ingående, och jag vet att skillnaden mellan de personer som arbetar på detta område närmast ligger i de högre arvoden, som man på vissa håll betingar sig. Men det hela är inte så enkelt att huvudmannen, när han ser att en del sjukhus får vidkännas högre kostnader, bara accepterar en linje som ur hans synpunkt är principiellt omöjlig. Det är principiella synpunkter som här ligger bakom, och jag skulle tro att det är principerna man behöver komma till rätta med, innan man kan nå fram till en uppgörelse.

Jag kan även vitsorda att man från departementets sida vid upprepade tillfällen genom de organ som stått till buds har haft kontakt med parterna, och det har nog inte försumrats någonting vare sig från förlikningsmannen eller från departementet. Svårigheterna ligger helt enkelt i de principiella skiljaktigheterna mellan parterna, som i dagens läge är så svåra att komma över.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Wohlin till mig framställt följande frågor:

1) om jag är beredd att efter att ha tagit del av de vetenskapliga undersökningar, som nu i Sverige slutförts, vid-

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

taga verkligt effektiva förebyggande åtgärder för tandsjukdomarnas bekämpande,

2) på vad sätt jag ämnar bidra till att effektivisera propagandan och folkupplysningen för ur tandvårds- och andra synpunkter sundare kostvanor samt

3) om jag i samband härmed ämnar föreslå en noggrannare prövning av skolfrukostarnas sammansättning ur synpunkten av tandsjukdomarnas bekämpande.

Som svar ber jag att få anföra följande.

Resultaten av de vetenskapliga undersökningar som under de senaste åren bedrivits vid Vipeholms sjukhus i Lund, har ännu icke publicerats. Under hand har nyligen till departementet överlämnats ett korrektorexemplar på huvuddelen av publikationerna. Jag har således icke haft tillfälle att taga del av undersökningsresultaten i deras helhet. Än mindre har det funnits möjlighet för mig att överväga vilka åtgärder för tandsjukdomarnas bekämpande, som på grund av vipeholmsundersökningen kan ifrågakomma. Sedan resultaten av undersökningarna i deras helhet kommit mig till handa och jag hunnit överväga deras innebörd är jag givetvis beredd att medverka till sådana profylaktiska åtgärder, som de uppnådda forskningsresultaten kan ge anledning till, i den mån sådana åtgärder visar sig praktiskt genomförbara och ändamålsenliga. Jag kan emellertid för närvarande icke ange efter vilka riktlinjer en sådan verksamhet bör bedrivas.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Fru WOHLIN: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för hans svar på min interpellation. Jag tar därvid med visst hopp fasta på hans ord, att

han är beredd att medverka till sådana profylaktiska åtgärder, som de uppnådda forskningsresultaten kan ge anledning till.

Det är dock beklagligt, synes det mig, att statsrådet inte ansett sig kunna göra några antydningar om i vilken riktning dessa åtgärder skall gå. Frågan har i alla fall länge varit aktuell. En samlad opinion från tandläkarhåll och även från läkarhåll kräver åtgärder. Från vipeholmsundersökningarna förelåg redan 1948 preliminära resultat, och det senaste betänkandet har varit så gott som färdigtryckt över en månad och synes peka i samma riktning.

Tandrotan är så utbredd att vi trots ett totalutlägg här i landet för tandvård på ca 150 miljoner kronor om året och en folktandvård på 22 miljoner kronor knappast inom överskådlig tid kan hoppas hinna i fatt förstörelsen och ge alla människor behövlig tandvård. Vi kan inte, som vi hade tänkt oss, sanera barnens mjölkttänder. Därtill finns inte tillräcklig arbetskraft, och behandlingstiden har ökats mycket väsentligt. Överallt arbetas det med långa köer. I stort sett bekräftar de senaste resultaten från Vipeholm, vad man redan var klar på i stora drag, nämligen, att det är den täta, starka förbrukningen av sötsaker, snask, kola, tabletter och glass jämte sött bakverk — speciellt mellan måltiderna — som bär huvudansvaret för tandförstörelsen. Angående alla sådana fakta ber jag få hänvisa till min interpellation den 25 november.

Vår sockerkonsumtion är, såsom framgår av siffrorna där, bland de högsta i världen och har stigit från några få kilo i slutet av 1800-talet till mellan 40 och 50 kilo per år och invånare. Snaskkonsumtionen har under de senaste fem åren kostat oss inte mindre än två miljarder kr. och då är ändå inte bakelser o. d. inräknat! Det är en fullkomligt fantastisk summa. Här har sannerligen sparpropagandan ett stort

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

fält. Vi skulle kunna göra det tankeexperimentet, att om denna summa investerats på bostadsproduktionens område, så hade vi kunnat bygga egna hem för 50 000 familjer. Närmare 200 000 personer skulle med andra ord ha kunnat få goda bostäder. Vår bostadsfråga skulle därigenom nästan ha kunnat lösas efter kriget med de medel vi givit ut på snaskkonsumtion.

Detta tankeexperiment visar att vårt folks konsumtionsvanor är allvarligt snedvridna. Vi använder vårt ökade välstånd till att äta oss sjuka, medan vi inte har någonstans att bo! Visserligen måste konsumtionen i princip vara fri, men man måste ändå fråga sig: Har statsmakterna och har vi skattebetalare verkligen skyldighet att ge alla medborgare gratis sjukvård och folktandvård och bygga sjukhus och tandvårds-kliniker för hundratals miljoner kronor om året, medan vi samtidigt passivt åser hur medborgarna förstör sina tänder och sig själva? Det gäller ju här inte bara tänderna utan frågan om sunda kostvanor över huvud. Det är många framstående läkare som påpekar hur den allmänna, alltför fettbildande sockerhaltiga kosten ökar förekomsten av hjärt- och kärlsjukdomar, leder till åderförkalkning och försvårar åldringsvården.

Den moderna reklamen och skyltningkonsten bryter med nästan vetenskaplig precision köpmotståndet, som man brukar säga, och eftersom socker- och sötsakskonsumtion är starkt vanebildande är det mycket lätt att på den vägen uppamma ett ständigt begär efter mera hos alla människor, men i synnerhet hos barn. Denna konsumtionsvanebildande karaktär gör att man på detta område inte kan tala om konsumtionsfrihet — det blir i själva verket ofta ett konsumtionstväng.

Många föräldrar är förtvivlade över situationen. Så fort de kommer in i en mjölkbutik eller annan affär, där det

finns snask, börjar barnen tigga gotter, som de ser utbredda i lockande närhet framför ögonen. När alla andra barn får, är det mycket svårt för någon att förbjuda sina. Då en krets av barn leker tillsammans och de flesta suger på klubbor dagen i ända, börjar även treåringarna göra det. Får barnen inte pengar leder detta ej sällan till snatterier.

Det är ganska lönlöst att bedriva upplysning i skolan och skicka ut tryckta lappar, om barnens väg till hemmet kantas med kiosker, glasstånd och affärer. Våra barn är ju inga moraliska akrobater. Man kan knappast benämna detta sakernas tillstånd med det vackra ordet frihet — i alla fall inte frihet för föräldrarna. När hela produktionen, försäljningen och reklamen riktas in i viss riktning i ett samhälle, blir vi alla mer eller mindre fångar i det felaktiga systemet. Ett minskande av antalet frestelser och ett ökande av tillgången på fullvärdiga födoämnen ger större frihet. De minst bemedlade och okunnigaste befolkningsskikten blir ofta i särskilt hög grad offer för de snedvridna vanorna.

Om vi vill göra något effektivt måste vi ha en plan. Att plötsligt skärpa beskattningen, så att företagen på området ruineras, är ingen lösning och kan inte vara riktigt. Detta är en ömtålig fråga, därför att stora finansiella intressen och stora intressen för arbetskraften står på spel. Men om vi finner en minskning av sockerkonsumtionen och sötsakskonsumtionen nödvändig med hänsyn till folkhälsan, får sådana synpunkter inte stå i vägen. Skulle man inte kunna tänka sig att vi målmedvetet ginge in för en systematisk minskning av vårt folks sötsakskonsumtion under t. ex. en tid av tio år till låt oss säga hälften eller tredjedelen av vad den nu är, så att vi kunde få till stånd sänkningen på ett naturligt och friktionsfritt sätt? Vi når san-

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

nolikt ingenting väsentligt, om vi inte går tämligen radikalt till väga.

Men om vi verkligen vill en sådan minskning och om läkarna visar sig eniga om önskvärdheten därav, borde vi då inte tillsammans med representanter för arbetare och företagare inom de branscher, som kommer i fråga, överväga och diskutera situationen och vägarna att nå målet? Hur skall — det är frågan — kapital och jord, som nu brukas i denna produktions tjänst, utan men för de enskilda kunna föras över till mera hälsofrämjande produktion? Vi får inte skapa arbetslöshet. Men borde inte dessa resurser kunna inrikas på — som redan skett i viss mån inom en del företag — att framställa sockerfria djupfrusna konserver av frukt och grönsaker i mycket ökad utsträckning, soppor i tablettform, pressad fruktsaft etc.? Huruvida någonting i den stilen skall kunna ske beror på en växelverkan mellan propaganda, konsumentupplysning, hälsolära i skolan, omläggning av skolluncherna samt konsumtionsskatter på de särskilt farliga gotterna och, varför inte, skattelättnader för hälsokosten. Vidare bör inom jordbrukskalkylen prissättningarna på betsocker och andra livsmedel kunna diskuteras ur dessa synpunkter. Jag skulle också vilja fråga herr statsrådet, om han inte kan tänka sig en snävare tillståndsgivning för kiosker och affärer som försäljer gotter. Här möter man ibland tanken på att de partiellt arbetsföra skall sysselsättas, men detta måste ske på något annat sätt; här måste finnas något alternativ, som inte river ner hälsan hos våra barn och förorsakar samhället enorma kostnader för tandvård och för andra sjukdomar.

Borde vi inte i avvaktan på en sådan större plan, som här antytts och som det tar sin tid att utarbeta, redan i nästa års budget kunna anslå vissa medel till en effektiv propaganda från

skolors, myndigheters och varför inte medicinalstyrelsens sida? Bör vi inte redan nu kunna uppdra åt alla statsunderstödda skolor för husligt arbete både på skol- och seminariestadiet att allvarligare ta upp dessa problem och bidra till en omläggning av kostvanorna, och kan vi inte genomföra en förändring och för hela hälsotillståndet verkligt förstklassig kost vid våra skolluncher? De kostar oss enorma summor. Har vi då inte rätt att fordra, att de är utexperimenterade på det allra noggrannaste för att ge våra barn perfekt hälsa? Detsamma gäller för övrigt alla måltider, som serveras av offentliga myndigheter och på alla våra anstalter.

Tandläkaropinionen vill, att vi, när det gäller skolluncherna, tar bort sockret och de finmalda klistriga ämnena och ger barnen något att tugga på som stärker tänderna. Det borde inte vara omöjligt att tillgodose detta krav.

Redan 1948 begärde tandläkarsällskapet i en skrivelse till dåvarande inrikesministern Mossberg, undertecknad av mer än 1 000 tandläkare, åtgärder i denna riktning, men ingenting har gjorts sedan dess, utom att vi i väntan på resultatet av vipeholmsundersökningen har konsumerat för ytterligare två miljarder kronor sötsaker.

Nu när dessa saker har underkastats en av de grundligaste och förnämligaste vetenskapliga utredningar, som någonsin gjorts på detta område i hela världen, och när det visar sig att resultatet pekar i samma riktning, bör vi inte låta ytterligare år gå med utredningar utan äntligen handla, så att de barn som nu växer upp kan få behålla sina tänder friska och slipper byta dem mot proteser redan i 20-årsåldern, som nu är så sorgligt vanligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Jag föreställer mig att meningarna inte

Svar på interpellation ang. förebyggande åtgärder för bekämpande av tandsjukdomar.

alls är delade om angelägenheten av att allt som kan göras också görs för att förhindra uppkomsten av tandsjukdomar. Den saken trodde jag för min del att man inte behövde offra många ord på, men frågan är hur man skall gå till väga. Jag har fått den uppfattningen senast nu av fru Wohllins varma lovord för vipeholmsundersökningen, att även hon menar att resultaten från den undersökningen bör bli av mycket stor betydelse för att inte säga rent av utslagsgivande för de åtgärder som skall vidtas. Det är klart, att om man nu skall vidta energiska och effektiva åtgärder på det här området är det ganska viktigt att de åtgärderna redan från början får en ändamålsenlig och lämplig inriktning, ty annars kan det hända att det blir bakslag som sedan kommer att ligga hindrande i vägen.

Men nu är det ju så, att den här utmärkta vipeholmsundersökningens resultat bara delvis har hunnit komma inrikesdepartementet till handa och detta i form av ett korrektur. Så snart utredningen i sin helhet föreligger tillgänglig anser jag emellertid att man skyndsamt bör behandla utredningsmaterialet, ta ställning till detsamma och försöka få fram åtgärder som kan vara till effektivt gagn i det här hänseendet.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Det var med stort intresse jag tog del av fru Wohllins interpellation häromdagen, och det var naturligtvis med en viss spänning som jag motsåg herr inrikesministerns svar. Det gäller ju en av de allra största sociala frågor vi har nu för tiden och kanske också den allra kostsammaste, och jag måste erkänna att jag tyckte att svaret var i anspråkslösa laget, om jag får uttrycka det på det sättet. Vi offrar ju från det allmännas sida stora summor på tandvård, och ändå är vår folktandvård långt ifrån tillfredsställande. I det län som jag representerar har vi långa köer av tand-

vårdssökande vid alla våra folktandvårdskliniker utom två, där vi har ett mindre antal patienter per tandläkare än det lagstadgade 600. Där hinner man med vården, men på de ställen där vi har 600 patienter per tandläkare och därutöver hinner man inte med dem, utan patienterna får stå i kö ett och ett halvt år, två och till och med två och ett halvt år, och det är mycket otillfredsställande. Det är tydligt att något måste göras inom själva organisationen också, om man inte fortfarande vill direkt kasta bort en massa pengar till rakt ingen nytta.

Jag är ingen vän av tvångslagar och vill inte rekommendera, att unga nyblivna tandläkare tvingas att ta vissa bestämda tjänster första året efter sin examen, såsom vi ju hade det ordnat en tid. Men man kanske kan gå en annan väg. Skulle det inte vara möjligt att inom folktandvården ordna det så, att fler timmar anslås till barntandvård samtidigt som man då något minskade antalet timmar för vuxenvården? I vissa fall har vi inom mitt län faktiskt redan måst ge tandläkarna tillstånd att på detta sätt öka antalet timmar för barntandvården för att, naturligtvis inte fullständigt men ändå något bättre än hittills, kunna tillgodose barntandvårdens behov. Skulle det inte vara möjligt att i huvudsak inrikta sig på att ge barntandvården mer än de 55 procent som nu är lagstadgade, åtminstone de närmaste åren till dess att vi får bättre tillgång på tandläkare, vilket vi ju hoppas få så småningom.

Jag vet att man på sina håll invänder, att tandläkarna inte är särskilt hågade att enbart syssla med barntandvård. Dels är den ju pressande och tröttande på ett helt annat sätt än annan tandvård, och dels behöver väl tandläkarna hålla kontakt med vad de lärt sig även på andra områden. Från vissa tandläkarhåll har ändå önskemål framställts att få följa årsklasserna uppåt och full-

Svar på interpellation ang. kontrollen av riskabla tivolinjöjen.

följa behandlingen, så att inte resultatet av det arbete som man nedlägger på barntandvården skall gå förlorat.

Jag tror faktiskt att det är en angelägen uppgift att såvitt möjligt ändra bestämmelserna just till förmån för barntandvården.

Sedan är det naturligtvis mycket viktigt allt vad interpellanten här sagt angående propagandans betydelse för bättre kostvanor. Här kan mycket göras ännu. Men jag vill understryka att det måste ske på frivillighetens väg och genom upplysning både för föräldrar och barn. Föräldrarnas inställning är härvidlag kanske den allra viktigaste faktorn.

Det är också angeläget att följa forskningen på detta område och tillgodogöra sig dess resultat. Jag vill dock understryka, att läkare och tandläkare inte alltid är överens om de rön som görs.

Alla inser naturligtvis skolmåltidernas betydelse. Man måste dock fråga sig, om myndigheterna verkligen har gjort allt vad som kan göras för att skolmåltiderna skall sammansättas med tanke på att i görligaste mån förebygga tandsjukdomar. Men detta är kanske en fråga som snarare hör hemma under eklestiastikdepartementet.

Till sist vill jag, herr talman, fästa uppmärksamheten på ännu en sak. I medicinalstyrelsens plan för folktandvårdens ordnande föreslås tillsättande av en ortodont i varje län. Det skulle vara av mycket stor betydelse om detta förslag förverkligades. Ortodonten skulle utföra tandregleringar och behandling av komplicerade fall. Då man nu före jul brukar få önska sig vissa saker, skulle jag för min del vilja önska att statsmakterna snarast måtte söka förverkliga denna punkt i tandvårdsplanen.

Herr talman! Detta är några rent praktiska synpunkter på den nuvarande organisationen som jag har velat framföra.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. kontrollen av riskabla tivolinjöjen.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hallberg frågat statsrådet och chefen för justitiedepartementet, om han anser att det i nuvarande lagstiftning finns tillräcklig täckning för effektiv kontroll av riskabla tivolinjöjen såsom karuseller och andra liknande anordningar och, om så inte vore fallet, det kunde förväntas förslag inom en nära framtid till en lagstiftning om en sådan kontroll.

Då frågorna hänför sig till inrikesdepartementets verksamhetsområde, ankommer det på mig att besvara interpellationen. Jag får då anföra följande.

I ordningsstadgan för rikets städer finns bestämmelser som möjliggör en viss kontroll av nöjeställningar med sådana anordningar som interpellanten åsyftar. Enligt 13 § nämnda stadga måste den, som vill anordna en offentlig nöjeställning av denna art, ha polismyndighetens tillstånd därtill. Den som söker ett sådant tillstånd är skyldig att lämna polismyndigheten de upplysningar om tillställningen, som myndigheten önskar för att kunna meddela erforderliga ordningsföreskrifter. Samma paragraf innehåller även åtskilliga föreskrifter om hinder, som på grund av tillställningens art kan föreligga för dess upprepande — sålunda äger polismyndigheten bl. a. förbjuda förnyande av tillställning, som visat sig medföra uppenbar fara för de uppträdandes eller åskådares liv.

De nu refererade föreskrifterna i ord-

Svar på interpellation ang. kontrollen av riskabla tivolinöjen.

ningsstadgan gäller enligt en särskild kungörelse **hela riket.**

I en promemoria från socialdepartementet till länsstyrelserna om åtgärder med anledning av nämnda kungörelse fastslås det bl. a. att de omständigheter, som angivits som hinder för förnyande av en tillställning, också måste anses hindra att förstagångstillstånd beviljas. I anslutning härtill uttalas, att för beviljande av tillstånd alltid borde krävas att tillställningens beskaffenhet uppgives så noggrant att myndigheten kan bedöma, om hinder för tillställningen möter eller huruvida eljest särskilda bestämmelser i något avseende — t. ex. i fråga om åskådarnas säkerhet — kan vara påkallade. I promemorian framhålles vidare, att i den mån det är fråga om sådana akrobatiska konststycken, cirkusuppvisningar eller andra jämförliga tillställningar, som synes kunna medföra fara för åskådarnas eller de uppträdandes liv och säkerhet, bör frågan om åtgärder till förebyggande därav tagas upp till prövning och föranleda erforderliga säkerhetsföreskrifter.

Trots de möjligheter ordningsstadgan sålunda erbjuder för kontroll av karuseller och andra tivolianordningar, kan man nog förmoda, att vissa av de f. n. använda anordningarna icke uppfyller skäligen säkerhetskrav. Ofta nog synes de tillståndsbeviljande myndigheterna inskränka sig till att bestämma uppställningsplatsen och dylikt men kontrollerar icke anordningarnas säkerhet eller utfärdar några detaljföreskrifter i detta hänseende. En av anledningarna härtill torde vara att en sådan prövning kan kräva ett icke obetydligt tekniskt kunnande.

På några håll förekommer dock på grundval av ordningsstadgan en mera ingående prövning även av säkerhetsanordningarna. I Stockholm brukar sålunda var och en som önskar få tillstånd för anordnande av tivolinöjen med karuseller och andra liknande an-

ordningar åläggas att till ansökan bifoga intyg från en av polismyndigheten godkänd sakkunnig person, av vilket skall framgå att anordningarna kontrollerats och befunnits ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande. Liknande praxis gäller i Malmö. Redan nu gällande föreskrifter giver således möjligheter till en mera skärpt teknisk kontroll än vad som i allmänhet tycks tillämpas av myndigheterna. Jag skall därför i ett cirkulär till länsstyrelserna fästa deras uppmärksamhet på detta förhållande.

Med hänvisning till den olyckshändelse i augusti 1950 vid en nöjeställning i Falun, som interpellanten åberopar, har länsstyrelsen och landsfogden i Kopparbergs län hos min företrädare begärt att sakkunnigintyg om tivolianordningarnas beskaffenhet alltid skulle krävas för tillstånd enligt ordningsstadgan. Framställningen har överlämnats till den på hösten 1949 tillkallade ordningsstadgeutredningen för att övervägas av denna.

Enligt vad jag inhämtat beräknar ordningsstadgeutredningen att kunna slutföra sitt arbete under första halvåret 1953. Jag utgår från att i betänkandet även frågan om säkerhetsföreskrifter för tivolianordningar kommer att beröras och ämnar ta upp utredningens förslag härutinnan till noggrant övervägande och framlägga därav föranledda förslag för riksdagen snarast möjligt.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag tackar inrikesministern för det mycket tillfredsställande svaret på interpellationen. Av statsrådets redogörelse för gällande säkerhetsföreskrifter på berörda område får man en bekräftelse på att kontrollen över tivolianordningarna är ganska otillfredsställande. Polismyndigheterna saknar i regel den sakkunskap, som de skulle behöva för att kunna bedöma huruvida tivolinöjenas ma-

Svar på interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmältidslokaler.

teriella och maskinella utrustning är till fyllest. Det kan gå i Stockholm och Malmö, som statsrådet nämner såsom exempel, men på de flesta andra orter i landet har inte polismyndigheterna den möjlighet som dessa båda storstäder har att liksom i förväg kontrollera vederbörande nöjestillställningar.

Jag hoppas emellertid livligt det bästa av den väntade utredning, som statsrådet erinrar om, och hoppas att den utredningen också skall ge inrikesministern erforderligt material för ett förslag till riksdagen om bättre säkerhetsföreskrifter för riskabla tivolinöjen.

Jag kan därtill nämna att jag innan jag framställde min interpellation hade kontakt med både juridisk och polisiär sakkunskap, och alla var ense om att saken borde föras på tal och att det var önskvärt att man fick mera bestämda föreskrifter i förebyggande syfte att hålla sig till, så att polismyndigheten inte bara får möjlighet att ingripa med lagliga åtgärder sedan en olycka har skett.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmältidslokaler.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Holmberg frågat mig, om jag vore i tillfälle meddela, vilka åtgärder som kommer att vidtagas för att inom överskådlig tid inhämta den stora eftersläpning, som ägt rum under de senaste tio åren i fråga om byggandet av gymnastik- och skolmältidslokaler.

Förra hösten hade jag tillfälle att i anledning av en interpellation lämna kammaren en utförlig redogörelse för det då aktuella läget beträffande skol-

väsandets lokalbehov och möjligheterna att tillgodose detta. Vad jag då sade äger alltså sin giltighet, och jag finner därför icke anledning att nu ånyo gå närmare in på problemet utan får hänvisa till den nämnda redogörelsen.

Jag vill endast i korthet framhålla, att den av olika skäl framtvingade begränsningen av den totala investeringsverksamheten i landet givetvis måst återverka även på skolbyggnadsverksamhetens omfattning. De byggnadskvoter, som ställts till skolväsandets förfogande, har sedan flera år tillbaka på intet sätt svarat mot de föreliggande behoven. På grund härav har det gällt att se till att kvoterna på bästa sätt utnyttjas. Detta har skett genom en noggrann angelägenhetsgradering dels av alla aktuella skolbyggnadsprojekt sinsemellan, dels ock av de olika lokalerna inom ett och samma skolbyggnadsprojekt. Så länge kvoterna icke räckt ens för att förhindra en ytterligare ökning av bristen på vanliga klassrum — man kan räkna med att det för närvarande saknas bortåt 3 900 klassrum — har det varit ofrånkomligt att i rätt stor omfattning låta vissa delar av skolanläggningarna anstå tills vidare. Och när det gäller att avväga angelägenheten av olika skollokaler mot varandra, visar det sig nog i allmänhet, att det är gymnastiksalen, som torde i första hand kunna avvaras. Men även skolmältidslokalerna drabbas i viss utsträckning av etappbyggandet. Dock vill jag framhålla, att byggnadstillstånd i allmänhet torde kunna påräknas för skolmältidslokaler i sådana fall, då särskilt starka skäl härför påvisats, såsom långa skolvägar, förekomsten av industrier där båda föräldrarna arbetar, m. m. Icke heller beträffande gymnastiksalarna är givetvis den antydda principen undantagslös, även om avstegen här är avsevärt färre. Över huvud är jag angelägen framhålla, att angelägenhetsprövningen

Svar på interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltidslokaler.

inom ecklesiastikdepartementet icke sker efter något stelt schematiskt system utan att man söker så mycket som möjligt taga hänsyn till i de enskilda fallen föreliggande särskilda förhållanden.

Det är givet, att ett utförande inom överskådlig tid av alla s. k. kvarstående etapper förutsätter en avsevärd höjning av byggnadskvoten. I vad mån en sådan ökning kan påräknas under de närmaste åren, är det givetvis icke möjligt att nu yttra sig om. Jag kan emellertid försäkra interpellanten, att jag är fullt på det klara med vidden och allvaret av det problem, som här berörts, och att jag för min del är beredd att på allt sätt medverka till att även skolbarnsbespisningens och gymnastikundervisningens lokalbehov i möjligaste mån tillgodoses.

Vidare anförde:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Svaret inrymmer en förklaring, att statsrådet *för sin del* är beredd att på allt sätt medverka till att också skolbarnsbespisningens och gymnastikundervisningens lokalbehov i möjligaste mån tillgodoses. Dess värre har det visat sig, att det tydligen finns krafter inom regeringen som bedömer möjligheterna på ett annat sätt än ecklesiastikministern. Ett av de mest uppmärksammade exemplen på detta är politiken här i Stockholm när det gäller bl. a. gymnastiklokaler. En hel rad myndigheter, inte bara sådana som kan tänkas begränsa sig till lokala intressen utan också andra, har exempelvis tillstyrkt att det skall byggas en gymnastiklokal i Gubbängen. Bland dem som tillstyrkte förslaget var arbetsmarknadsstyrelsen och statsrådet Perssons departement. Andra krafter inom regeringen sade emellertid nej, och det blev inget tillstånd tills vidare att bygga

en gymnastiklokal i Gubbängen. Jag kan bara uttala den förhoppningen, att statsrådet Persson skall vinna större gehör för sin mening i dessa frågor inom regeringen.

Jag gör detta också därför att ett ökat skolbyggande skulle medverka till att ge sysselsättning åt många byggnadsarbetare som nu är arbetslösa. Vid den tidpunkt när regeringen motsatte sig bygget i Gubbängen rapporterade man att det i Stockholm fanns 1 200 arbetslösa inom byggnadsarbetarkåren, och i det län jag representerar beräknar länsarbetsnämnden att det för närvarande finns 2 000 byggnadsarbetare tillgängliga för nya arbetsuppgifter.

Vid alla debatter om skolans lokalbehov brukar vi få höra att det är fråga om en avvägning mellan olika behov, och det har i detta sammanhang sagts att anspråken på flera gymnastiklokaler och lokaler för skolmåltider inte är av den angelägenhetsgrad att man kan tillgodose dem i den utsträckning, som bl. a. från mitt håll har föreslagits. Man har sagt till oss: Vill ni ha fler skolor måste ni ge anvisning på vilka sjukhus- och bostadsbyggen och annat sådant, som ni i stället vill avstå från. Redan genom min hänvisning till att det redan nu börjar bli en mycket omfattande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna har jag visat att den invändningen inte håller. Den metoden att avvisa kritiken förutsätter ju för övrigt också att man menar, att inte bara skolöverstyrelsen och statsrådet Perssons departement utan även sådana myndigheter som arbetsmarknadsstyrelsen inte i tillräcklig grad tar hänsyn till det helas väl, till andra behov.

Det är emellertid också klart — och det är jag angelägen att understryka — att det måste ske en avvägning mellan olika statsutgifter, men jag kan för min del aldrig erkänna att det måste vara en avvägning mellan exempelvis

Svar på interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmältidslokaler.

sjukhus och bostäder å ena sidan och skollokaler å den andra. Nyligen har vi ju också haft en stor debatt här i riksdagen, som gällde just denna fråga om avvägningen, varvid man från en stor del av riksdagens ledamöter krävde en »omprövning av målsättningen inom betydande delar av den statliga verksamheten», som det hette. Utan att på något sätt försöka återuppliva den debatten vill jag påstå, att man vid en sådan avvägning främst måste undersöka möjligheterna att begränsa rustningsutgifterna för att få medel till andra ändamål, bl. a. till sjukhus-, bostads- och skolhusbyggen. Som det nu är kan det nämligen inte fortgå. Medan rustningsbudgeten svällt ut i enorm omfattning har det blivit en eftersläpning på skolans område, så att man beräknar att det nu finns ett aktuellt skolbyggnadsbehov, kostnadsberäknat till ungefär en miljard kronor. Detta gäller bara folkskolan, och därtill kommer de enorma bristerna bl. a. i fråga om skolor för den högre undervisningen.

Bristen på gymnastiklokaler, som ju var den fråga det närmast gällde i detta sammanhang, har utomordentligt menliga inverknings på flera områden. Först och främst innebär det nuvarande läget att man för hundratusentals elever i folkskolan praktiskt taget utplånar ett ämne från skolschemat. Hundratusentals elever lämnar nu skolan utan att ha fått en aning om vad den mycket berömda svenska gymnastiken är för någonting och utan att ha fått den minsta impuls till att efter skolgången fortsätta med en verksamhet, som vi ju med rätta ansett vara av oskattbart värde för folkhälsan.

Skolans gymnastiklokaler är emellertid inte bara till för skolans behov. De är mestadels också den enda möjlighet som står till buds för de äldres gymnastikutövning och för inomhusidrotten. Det är tyvärr ingen överdrift att

påstå, att bristen på gymnastiklokaler håller på att åstadkomma en katastrof för den frivilliga gymnastiken och för inomhusidrotten i vårt land.

Även ur ekonomisk synpunkt är det nuvarande etappbyggandet, som det kallas — alltså skolbyggnation där lokaler för gymnastik och skolmältider bara finns i ritningar som ett löfte för en oviss framtid — en mycket oförmanlig anordning. Det blir dyrare att bygga på det sättet. Bara i Stockholms stad beräknas denna anordning ha dragit på staden en merkostnad av inemot 20 miljoner kronor under loppet av åtta år, och det måste alltså röra sig om hundratal miljoner för hela landet.

Det är alltså många skäl som visar, att vi nu snarast måste få en ny giv i fråga om skolbyggnadspolitiken. Till en sådan ny giv hör enligt min mening att man på längre sikt också måste ha en annan avvägning än nu emellan olika statsutgifter. Men det är tydligt att en avsevärd utvidgning av skolbyggandet kan ske omedelbart med utnyttjande av det stora antalet byggnadsarbetare, som redan är arbetslösa.

Fröken VINGE: Herr talman! Statsrådet nämnde i sitt svar att man i departementet förfar med en viss smidighet när det gäller att granska ansökningar om lokalbyggen av här ifrågakärande slag. Jag undrar om man därvidlag också tar hänsyn till vilken grad av smidighet som tillämpas på kommunalt håll.

Det måste ovillkorligen vara ekonomiskt, om i en och samma kommun bygges dels lokaler som uteslutande användes under skoltid — skolmältidslokaler användes ju till och med bara under en mindre del av förmiddagen — dels andra lokaler som skall vara samlingslokaler för allmänheten. Det är ju mera rationellt att de lokaler, som på förmiddagen användes för skolans behov, på kvällarna får utnyttjas av all-

Svar på interpellation ang. åtgärder för avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltidslokaler.

mänheten. Många kommuner är så förståndiga, att de direkt inreder sina bespishningslokaler och andra samlingslokaler med tanke på att de skall kunna utnyttjas av allmänheten på kvällarna. Under en diskussion för några år sedan i samband med en enquête, som hostadssociala kommittén visst hade gjort, hörde jag emellertid talas om att en del kommuner fortfarande i princip vägrar att upplåta skolans lokaler annat än för sådana ändamål som man ansåg stå mycket nära skolans arbete. Jag tror också att i många kommuner är exempelvis politiska sammanslutningar alltfört bannlysta från skolans lokaler.

Jag skulle därför vilja fråga statsrådet: Kan man tänka sig att skolöverstyrelsen vid sin granskning av ritningarna och ecklesiastikdepartementet vid sitt fattande av det slutliga beslutet ställer sig mer välvilliga till ansökningar om byggnadstillstånd från sådana kommuner, som vill tillämpa ett smidigt förfaringssätt vid upplåtelse av skolans lokaler?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Den fråga som fröken Vinge ställde är kanske inte så lätt att generellt besvara, men jag kan säga att vi i ecklesiastikdepartementet nog tar en viss hänsyn till om det angives att vissa lokaler som vi anser inte vara av så trängande behov ur skolans egen synpunkt, kan komma till en vidsträcktare användning. I allmänhet har vi emellertid bara möjlighet att tillfredsställa skolans minimikrav, om jag så får säga. Längre kan vi helt enkelt inte sträcka oss för närvarande, även om det naturligtvis i praktiken inträffar att man får tillstånd att skaffa sig en och annan lokal, som även kan utnyttjas för annat än rena skoländamål.

Jag skulle vilja tillägga, att jag för min egen del anser det vara riktigt, att kommunerna söker utnyttja lokalerna

så långt detta rimligen kan göras. Dock skall vi komma ihåg, att det i en del fall är förenat med vissa svårigheter att utnyttja delar av en skola t. ex. på kvällstid, varför vederbörande kommun får söka avväga de olika förhållandena emot varandra. Dock anser man ju, att att när inte vägande skäl att vägra upplåtelse är för handen, bör detta ske till alla rimliga ändamål.

Fröken **VINGE** (kort genmäle): Herr talman! Jag får tacka statsrådet för detta svar och för den välvilliga inställning, som han har till lokalupplåtelser för andra ändamål än skoländamål. Jag vill bara hemställa, att statsrådet på något sätt låter denna sin uppfattning komma till skolstyrelsernas och över huvud taget de kommunala myndigheternas kännedom.

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! Jag skulle vilja stryka under några av de synpunkter, som herr Holmberg här framfört. Alla, som har intresse och känner ansvar för våra ungdomar, även sedan de har slutat skolan, vet att man måste försöka binda deras intresse vid vissa saker, sedan skolgången är slut, så att de inte bara driver ut på vägar och kaféer. Vi har visserligen cirklar av olika slag, men det finns ingenting, som fångar deras intresse så som just kroppsrörelse, d. v. s. idrott och frivillig gymnastik. Men härvid är man som bekant beroende av tillgången på gymnastiksalor. Föreningarna har inte råd att uppföra sådana, utan det är skolornas gymnastiksalor, som man måste lita till. Nu har ju uppförts den ena nya, goda och centralt belägna skolan efter den andra, men det har inte byggts några gymnastiksalor samtidigt. Det är så ofantligt svårt att kunna samla ungdomarna i sämre och mindre lokaler. Det är därför av utomordentlig betydelse för deras fortsatta fostran och vård, att byggandet av gymnastiksalor

Svar på fråga ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

påskyndas, och att vid de skolor, som nu byggas, även samtidigt uppförs salar för gymnastik och idrott.

Med detta mitt sista yttrande här i kammaren har jag velat understryka den ofantligt stora betydelsen av att man i gymnastiksalarna kan sysselsätta den uppväxande ungdomen med frivillig gymnastik, med idrott och liknande. Jag har arbetat i hela mitt liv för detta och har naturligtvis fortfarande kvar samma intresse även i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Svar på fråga ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Bomans fråga angående saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter. Herr statsrådet Norup uppläste nu svaret, som var av följande lydelse:

Herr talman! Fru Märta Boman har frågat mig, om jag är i tillfälle att med anledning av den oro, som kommit till synes från husmödrarnas sida, lämna några upplysningar beträffande saluförandet av smör av sämre kvalitet i Norrbotten.

Jag har utgått ifrån, att fru Bomans fråga föranletts av vad som förekommit i pressen och annorstädes med anledning av Kiruna hälsovårdsnämnds beslut att förbjuda all handel med smör tills vidare från och med den 24 november 1952. Det synes mig därför vara påkallat att först beröra nämnda fall.

Hälsovårdsnämnden i Kiruna tillkännagav genom annonser i ortstidningarna den 24 november 1952, att all handel med smör skulle inställas tills vidare. Åtgärderna vidtogs under hänvisning till en analys från statens institut

för folkhälsan, daterad den 19 november 1952. Analysen i fråga avsåg två smörprover, som hälsovårdsnämnden uttagit den 17 oktober. Dessa prover sändes av nämnden till lantbrukskemiska kontrollstationen i Luleå men vidarebefordrades därifrån till statens institut för folkhälsan, dit de ankom den 22 oktober, således fem dagar efter provtagningen. Av den analys som därefter verkställdes vid institutet samt ett särskilt uttalande till tidningarnas telegrambyrå av chefen för institutet, professorn Ernst Abramson, framgår bland annat, att sjukdomsalstrande bakterier icke påvisats i proven. I annonser i dagspressen den 26 november meddelade hälsovårdsnämnden, att den upphävde sitt beslut av den 24 november om förbud mot handel med smör, men tillade, att det var nämndens uppfattning att i handeln kunde förekomma smör, som hade mindre god smak och som innehöll sjukdomsalstrande bakterier, varför dylikt smör rekommenderades till stekning och bakning.

Förste stadsläkaren i Kiruna, Sixten Haraldsson, har enligt ett i en del tidningar återgivet uttalande anført, att Kiruna under de senaste månaderna hemsökts av en rad långdragna och för årstiden ovanliga tarminfektioner, som kunde bero på förgiftning. Haraldsson tillade, att det var svårt att bevisa, att något visst födoämne var orsaken härtill, men att han för sin del ansåg smöret synnerligen misstänkt.

Svenska mejeriernas riksförening har med anledning av fallet i fråga hos veterinärstyrelsen, som handlägger hälsovårdsärenden av här ifrågavarande art, hemställt dels om särskild utredning och undersökning av huruvida det varit smör, som förorsakat de av Haraldsson nämnda tarminfektionerna, dels om utredning huruvida hälsovårdsnämndens och Haraldssons åtgärder och uttalanden kunde anses befogade.

Veterinärstyrelsen har påbörjat den begärda utredningen och infordrat ytt-

Svar på fråga ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

rande i ärendet från hälsovårdsnämnden. I avvaktan på resultaten av denna utredning och av undersökningar, som därjämte påbörjats av Svenska mejeriernas riksförening och Svenska smörprovningarna, synes anledning saknas att utöver vad nu sagts uppehålla sig mera ingående vid kirunafallet. Jag vill dock som delresultat från de pågående utredningarna omnämna, att vid bedömning av 25 prov, som Svenska smörprovningarna uttagit i butiker i Kiruna av det smör, som enligt hälsovårdsnämndens beslut icke fick saluhållas, fem prov befunnits vara av mycket god kvalitet, tio av god kvalitet, sju av mindre god och tre av dålig kvalitet. De tre proven av dålig kvalitet har visat sig vara 1—2 månader gamla, räknat från den s. k. bitningsdagen, det vill säga den dag då smöret bitas upp och paketeras. Ett av proven av mindre god kvalitet var nära två månader gammalt. Det synes också finnas skäl framhålla, att mot bakgrunden av hittills tillgängliga nu av mig redovisade fakta i ärendet den förda pressdiskussionen i vissa avseenden varit vilseledande. Det är emellertid förstäligt, att vad som förekommit vållat oro och undran bland husmödrarna inte bara i Norrbotten utan även i andra delar av landet. Det har därför synt mig lämpligt att något mera allmänt beröra frågan om det svenska smörets kvalitet.

Samarbetet mellan den statliga försöksverksamheten på mejerihanteringsområdet och den svenska mejeriindustrin har under de senaste 15—20 åren icke minst haft till uppgift att höja smörets kvalitet. Bedömningsresultaten från den omfattande kontroll över smöret, som verkställes av det för detta särskilda ändamål inrättade organet, Svenska smörprovningarna, ävensom det svenska smörets mycket goda anseende på utlandsmarknaderna visar också att en betydande kvalitetsförbättring uppnåtts.

Av speciell betydelse i detta samman-

hang är emellertid, att den svenska mjölkproduktionen, främst av klimatiska skäl, är starkt säsongbetonad med ca 60 procent större produktion på sommaren än vintern. Härav följer att smörtillverkningen under vintermånaderna icke är tillräcklig för att täcka konsumtionen. Denna måste därför till viss del tillgodoses med fryshuslagrat smör. Omfattande och resultatrika åtgärder — kompletterade sedan 1947 med särskilda kvalitetstillägg — har under de senaste åren vidtagits för att åstadkomma ett mera lagringsdugligt smör. Till lagring uttages smör från mejerier med erfarenhetsmässigt hållbart smör, och lagringen sker i nya, välutrustade fryshus vid en temperatur av minus 15—20 grader. Lagersmöret står under kontroll av Svenska smörprovningarna. Bedömningen i smör-lagren, som sker stickprovsvis med cirka 3 månaders mellanrum, visar att den alldeles övervägande delen varit av runmärkt kvalitet. Härför fordras bland annat, att smöret skall vara berett av grädde, som pastöriserats till minst 80 grader Celsius, innehålla minst 82 gram mjölkfett per 100 gram och högst 16 procent vatten och inga andra konserveringsmedel än koksalt samt beträffande lukt och smak, konsistens och beskaffenhet i övrigt vid bedömning efter av lantbruksstyrelsen fastställda skalor uppnå viss poängsumma. Kvaliteten hos det fryshuslagrade smöret anses därför numera i stort sett vara lika hög som på det färska smöret.

Vad angår läget i Norrbotten beträffande tillgången på färskt eller fryshuslagrat smör kan anföras, att mjölkproduktionen där gått relativt starkt tillbaka innevarande år. Under de första tio månaderna av året har den sålunda varit åtta procent lägre än under motsvarande tid år 1951. Som en följd härav har inköpen till Norrbotten av fryshuslagrat smör ökat och under angivna tio månader har det fryshuslagrade smöret omfattat 39 procent av

Svar på fråga ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

den inom länet totalt försålda kvantiteten.

Med dessa ord, herr talman, anser jag mig ha besvarat fru Bomans fråga.

Härefter yttrade:

Fru BOMAN: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret. Jag var djärv nog att kasta in denna enkla fråga, fastän det var i sessionens sista timme, för att få veta huruvida herr statsrådet kunde lämna några upplysningar i denna affär, som verkar tråkig för oss i Norrbotten. Här föreligger nu ett rätt omfattande svar, som säkert i många och stora delar skall tillfredsställa husmödrarna.

Vi kan nog göra som herr statsrådet säger, lämna det enskilda kirunafallet. Det var egentligen inte det, som kom mig att framställa frågan. Kirunafallet har emellertid givit husmödrarna anledning att erinra sig att smöret inte har varit så gott i Norrbotten under senare tid. Det är klart att när fallet i Kiruna kom upp, anknöt man till det och sade: »Nu vet vi hur det ligger till; här säljs gammalt och dåligt smör i Norrbotten.» De kände genast smaken av det dåliga smör, som de länge hade haft. Men vi kan lämna kirunafallet så mycket mer som det gav anledning till den utredning som mejeriernas riksförening och veterinärstyrelsen har igångsatt. Vi får nu avvakta det resultat som denna utredning så småningom kommer att redovisa.

Herr statsrådet har ju erinrat om att undersökningen av fallet i Kiruna visat, att man där fått köpa smör som är två månader gammalt, räknat från den dag det har paketerats. Minuthandlarna ligger inte inne med smör två månader. De tar hem ungefär vad som går åt för veckan. I vilket led det har hängt upp sig kan jag inte yttra mig om, men jag har kommit till några slutsatser i denna fråga som, om de beaktas, kanske klarar ut det för oss.

Herr statsrådet har talat om för oss att om man förvarar smör i kylhus eller frysanläggningar, håller det sig lika fint som om man tar det direkt från tillverkningen vid mejeriet. Förekomsten av två månader gammalt smör måste alltså förutsätta, att det har vandrat rätt länge utanför kylhuset på olika vägar, och det kan ju inte vara lyckligt.

Andra producenter av varor av skilda slag är ganska angelägna om att för sin kundkrets göra klart att det är prima varor som de bjuder ut. Om producenten nödgas sälja varor av mindre god kvalitet, så kvalitetsstämplar han dem. Ibland får man veta, att det är en andrasortering; det kan gälla porslin och det kan gälla strumpor och annat dylikt, av vilket man kräver slitstyrka. Man ser efter kvalitet. Man vet att om man köper en andrasortering är det en sämre kvalitet, och den betalar man också för på ett annat sätt. Köper man av prima sortering har jag rätt att förvänta att det verkligen är en kvalitetsvara.

Om man med ringa medel kan undvika ett irritationsmoment, som fördjupar klyftan mellan jordbruksbefolkningen å ena sidan och andra grupper å den andra, bör man söka göra detta. Herr statsrådet vet lika väl som jag att konsumenterna allmänt anser att våra varor kostar väl mycket i dag. Det beror inte på jordbruksbefolkningen utan det är andra faktorer som här spelar in. När något sådant som detta inträffar säger man sig, innan man fått veta hur det egentligen hänger ihop: Ja, bönderna har dålig mjölk och det blir dåligt smör o. s. v.

Statsrådets påpekande att de klimatiska förhållandena reglerar smörtillgången är ju alldeles riktigt. Vissa tider på året är smörtillgången bättre och andra tider på året sämre. Kylhuslagring är därför nödvändig. Då skulle jag, herr statsråd, vilja rekommendera att man, när man lägger in smöret i kylhusanläggningarna, liksom fabrikanter

Svar på fråga ang. saluförandet i Norrbotten av smör av sämre kvalitet.

av andra känsliga varor gör en anteckning på varan om vilket datum man lägger in den och att man sedan ser till att lagret omsättes kontinuerligt. Härigenom tror jag att man kan undgå sådana svårigheter, som nu har uppstått. Det är alldeles givet att en husmor, som går ut och köper smör efter dagens priser, gärna vill ha och har rätt att få ett gott smör.

Det var endast dessa synpunkter jag skulle vilja understryka. Kan herr statsrådet medverka till att vi kommer dit-hän, att man kontrollerar smörinläggningen och ännu mer kontrollerar att det sker en omsättning i lagerhållningen så att smöret inte blir två månader gammalt innan norrbottningarna får köpa det, så skall vi vara tacksamma.

Herr statsrådet erinrade också om att Norrbotten är ett underskottsområde, och att vi måste köpa nära 40 procent av kylhussmöret. Det finns mejerier, som tillverkar gott och förstklassigt smör på inte alltför stort avstånd. Jag syftar på Västerbotten. Vår för skulle inte vi i Norrbotten kunna få förmånen att köpa Västerbottens goda smör för att därmed täcka vårt underskott i stället för att västerbottningarna skall sälja sitt smör till Mellansverige och vi i norra Sverige skall köpa kylhuslagrat smör? Det är så många andra saker som vi får åsidosätta därför att vi bor så långt bort, och vårt folk behöver så väl det fullgoda näringsvärdet i färskt smör.

Jag vet att herr statsrådet kanske är färdig att säga — och det med all rätt — att detta är en organisationsfråga. Jag bara nämner den. Däremot kanske herr statsrådet kan medverka till att den andra detaljen löses till förmån för denna sak.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Jag kan försäkra fru Boman att jag har lika stort intresse som någon husmor i Norrbotten att smöret däruppe

skall vara av så god kvalitet som möjligt. Jag får dock säga att jag är något förvånad över fru Bomans anförande. Jag förmodar, att fru Boman höll detta anförande inför mig i min egenskap av förutvarande ordförande i Svenska mejeriernas riksförening. Med den principiella inställning, som fru Boman har till frågan om huruvida statsmakterna skall lägga sig i näringslivets handel ochandel, skulle jag nämligen inte tro, att fru Boman vill att statsmakterna och jordbruksministern skall lägga sig i hur Norrbottens producentförening paketerar sitt smör och hur smöret skall utbjudas till konsumenterna.

Fru Boman var vänlig nog att säga, att jordbruksministern nog kommer att hänvisa till att detta är en fråga för organisationerna. Ja, fru Boman, det är sant, och jag hoppas att vi båda har den principiella inställningen, att statsmakterna så litet som möjligt skall lägga sig i dessa saker.

Jag har förut sagt, att man inom Svenska mejeriernas riksförening satt i gång en vittgående utredning för att få fram en så god kvalitet som möjligt. Här är olika intressen representerade. Vi har där chefen för statens mejeriförsök, professor Thomé, som just håller på med dessa olika undersökningar. Vidare ingår en representant för Svenska mejeriernas riksförening, en representant för veterinärhögskolan, en för Samarbetsdelegationen för husdjurshygien, en för Hushållningssällskapens förbund, en från statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, en för Svenska veterinärföreningen för kött- och mjölkhygien, en för Riksföreningen svenska mjölkbedömare, vidare representanter från mjölkpropagandan, JUF samt från lantbruket.

Jag kan följaktligen säga, att jag gjort mig underkunnig om att man från mejeriorganisationernas sida är oerhört angelägen om att tillgodose konsumenterna på detta område med

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

en så förstklassig vara som möjligt. Sedan kan naturligtvis samverkande olyckliga omständigheter inträffa, som leder till ett sådant fall som vi nu tycks ha haft i Kiruna. Genom sådana omständigheter kan det således uppstå tråkigheter, vilka jag är övertygad om att den svenska mejerierorganisationen — inte minst den norrbottniska — på det livligaste beklagar. Jag är emellertid övertygad om att man gör allt vad som kan göras för att detta inte skall upprepas. I den mån det faller inom jordbruksdepartementets intressefår och möjligheter att inverka på denna sak kommer jag att följa denna fråga med största uppmärksamhet. Jag är oerhört angelägen om att alla livsmedel som utbjudas är av så förstklassig kvalitet som möjligt. Detta tjänar både konsumenterna och inte minst producenterna på; det är vi fullkomligt överens om.

Sedan vill jag lämna fru Boman den upplysningen, att den anteckning om datumstämpling på smöret som fru Boman önskade funnits ända sedan 1947. Det går inte på en slump när smöret tas ut, det sker kontinuerligt. Sedan kan produktionens storlek vid olika tillfällen spela in, och då kan kanske sådana här tråkigheter uppkomma. Jag beklagar vad som hänt, men jag är övertygad om att de krafter, som nu satts i gång skall se till att detta inte upprepas.

Fru BOMAN: Herr talman! Jag är absolut av samma uppfattning som herr statsrådet, att rena organisationsfrågor skall staten inte lägga sig i. Jag vill emellertid kraftigt understryka att när det uppstår ett överskott på en viss konsumtionsvara måste staten vara med och övervaka att det tillvaratages. Det måste tillvaratagas för att kunna nyttjas både av vårt eget land och kanske också av andra länder. Därför är det viktigt att ha kontroll på lagerhållningen. Staten måste därför också vara

med och medverka till att vi får en riktig och god lagerhållning.

Jag är tacksam för den sista upplysningen. Jag trodde nämligen att denna datumstämpling inte fanns, eftersom det som nu har skett har kunnat inträffa. Om lagret kontinuerligt utbytes kan jag nämligen inte fatta hur man på ett enda håll i vårt land har kunnat få köpa så pass gammalt smör.

Uppmärksammad denna fråga i fortsättningen har det som inträffat gett oss alla en lärdom att vara vaksamma. Om vi slipper ett uppreparande av det skedda så är ju ingen sorgsen, utan tvärtom, det blir till glädje för oss alla. Statsrådets uttalande om sin medverkan och sitt intresse tvivlar jag inte ett ögonblick på. Det var därför jag vände mig till herr statsrådet i denna angelägenhet. Herr statsrådets löfte om medverkan tar vi fasta på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Sandströms interpellation angående Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av herr statsrådet Norup, var av följande lydelse:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd väckt interpellation har fru Sandström frågat mig, om jag anser att Statens skogsindustriers expansion haft sådan inriktning, att den varit tillfredsställande med hänsyn till det allmännas bästa, samt om en utveckling av i interpellationen antytt slag för de mindre sågverken är för framtiden gagnelig.

Med anledning härav vill jag till en början framhålla följande. 1941 års

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

riksdag beslöt, att domänverkets skogsindustriella rörelse i viss utsträckning skulle överföras till ett för ändamålet bildat aktiebolag. Som motivering härför anförde jordbruksutskottet (utl. nr 32, s. 11) bl. a., att rörelsen var ett rent affärsföretag och måste drivas i konkurrens med såväl utländska som inhemska företag. Om rörelsen bedrevs i bolagsform, skulle driften vid de olika anläggningarna lättare och smidigare kunna anpassas efter konjunkturen och förändringarna på världsmarknaden än om den bedrevs i statlig regi. Aktiemajoriteten i ett sådant bolag borde ägas av domänverket. För att bolaget likväl skulle få en självständig ställning i förhållande till domänstyrelsen, borde vissa ledamöter i bolagets styrelse och någon revisor utses av Kungl. Maj:t.

Enligt dessa grunder bildades Aktiebolaget Statens skogsindustrier (ASSI). Interpellanten har sagt, att riksdagen inte har möjlighet att öva inflytande eller ens kontroll över den verksamhet som bedrivs av ASSI sedan detta väl bildats. Det är riktigt, att direkt kontroll från riksdagens sida ej utövas. Det kan dock anmärkas, att från år 1946 en ordinarie revisor och en revisorssuppleant i bolaget är riksdagsmän. I detta sammanhang må även framhållas, att hälften av styrelseledamöterna utses av Kungl. Maj:t, liksom 1 av de 3 revisorerna och 1 revisorssuppleant.

Om bolagets verksamhet och särskilt dess investeringar har jag inhämtat närmare upplysningar genom bolagets direktör. Av dessa framgår till en början i fråga om produktionens struktur, att det är riktigt att sågverksproduktionen hittills varit dominerande. Av de 17 sågverk, som enligt 1941 års riksdagsbeslut överfördes på bolaget, är nio emellertid ej mindre än 6 sågverk för bolagets del avvecklade. Samtliga av bolaget år 1942 övertagna sågverksanläggningar jämte bostäder befann sig i dåligt skick såväl maskinellt som

byggnadstekniskt. Bolaget har därför nödgats att undan för undan upp- rusta och rationalisera dessa anläggningar på längre sikt samtidigt med att bostadsbeståndet måst förnyas efter moderna linjer. Därvid har bl. a. förslitna och för gångna tiders grovtimmer dimensionerade sågamar utbytts emot nya snabbgående. Vid en av anläggningarna har den tidigare cirkelsågen ersatts med en ur utbytes- och driftsynpunkt överlägsen modern ramsåg. Vidare har vid sågverk, där drift med nattskift hittills varit gängse, antalet sågamar ökats för att möjliggöra att kvantitativt bibehålla motsvarande årsproduktion på enbart dagskift. Dessutom har effektiva torkhus fått ersätta öppna brädgårdar.

ASSI:s industrier är fördelade på två huvudgrupper, den nordliga, förlagd till kusten från Piteå och norr därom, och den mellansvenska, förlagd till i huvudsak det s. k. Bergslagsområdet.

Inom den nordliga gruppen har ASSI:s sågverk sedan 1942 icke tillförts någon ökad mängd egentligt sågtimmer. Däremot har bolaget år för år fått ta emot ökade överskottskvantiteter av sulfatved och kolved, som fallit vid domänverkets avverkningar och som ej kunna konsumeras av de befintliga sulfatcellulosafabrikerna.

I avvaktan på den nu pågående successiva utbyggnaden av ASSI:s sulfatcellulosa- och wallboardsproduktion har bolaget emellertid gallrat igenom överskottsmängderna av sulfatved och kolved. Härvid har erhållits ett sågutbyte, som visserligen till övervägande delen varit av utskotts kvalitet men som ändå varit säljbart på export, medan dessa smådimensioner icke varit av sättningsbara inom landet. När utbyggnaden av sulfatmassa- och wallboardsproduktionerna om ett eller två år avslutats, kommer de årliga överskottskvantiteterna sulfatved och kolved att förbrukas som råvara i dess produk-

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

tion och sågningen att minska i motsvarande utsträckning.

I bolagets mellansvenska grupp kommer likväl sågverksproduktionen att öka rätt väsentligt som en följd av den i dessa trakter starkt ökade skogstillgången. Detta är anledningen till att, bland annat, den omkring 100 år gamla sågbyggnaden i Valåsen ersatts med den nya 4-ramiga anläggningen samt att Skinnskattebergs bruk får sin sågverksavdelning utökad med ytterligare 4 nya ramar samtidigt med att brukets industri i övrigt ytterligare rationaliseras.

Den minskade sågverksproduktionen i den norra gruppen kommer härigenom att uppvägas av en ökning i den mellansvenska gruppen, varigenom bolagets totala produktion av sågade trävaror kommer att i huvudsak bibehållas vid nuvarande närmare 100 000 standards per år.

Varje sågverksindustri, även de mindre, bör för att på längre sikt bli bärkraftig ha egen komplementindustri för att kunna ta vara på vedavfall, bark, spån m. m. Om sådana komplementindustrier, vare sig där tillverkas cellulosa, papper eller wallboard, skall bli annat än en temporär spekulation, måste avsevärt kapital investeras. Att — såsom interpellanten framhållit som lämpligt — komplettera sågverksrörelse med träkolning är numera icke ekonomiskt lönande.

Av ASSI:s investeringar under 10-årsperioden 1942—1951 har 28,8 % belöpt på sågverksindustrien, medan återstående 71,2 % belöpt på cellulosa-, wallboards-, snickeri- och mineralindustrierna samt på de särskilda trädestillationsanläggningar, som under krigsåren inrättades på statsmakternas anmodan.

Under samma period har ej mindre än cirka 19 milj. kronor använts för upprustning och nybyggnad av industriens bostadsbestånd samt övriga sociala anordningar för de anställda.

Interpellantens uppgift, att de mindre sågverkens virkesbehov huvudsakligen tillgodoses från kronoskogar, där ASSI har förköpsrätt, torde närmast avse Norrbottens län och en mindre del av Umeå-området. Det är riktigt att domänstyrelsens utbud inom dessa områden minskat de senaste åren. Detta har emellertid till väsentlig del berott på att virkesförrådet och därmed avverkningsuttagen minskat. I viss grad har utbudet även anpassats efter kvarstående volym virke, som sålts men ej utdrivits. Vidare har utbudet avpassats med hänsyn till den kvantitet, som nästföregående år utbudits utan att försäljning skett. Domänstyrelsen har emellertid på olika sätt under senare år sökt skapa möjligheter för den mindre sågverksindustrien att förvärva för den lämpligt virke, och tillsläppningen till denna industri har nog på så sätt blivit större än tidigare. Som exempel härpå har domänstyrelsen meddelat följande.

Tidigare tillfördes huvudparten av virket i Norrland flottlederna, på vilkas utbyggnad nedlagts stora belopp. I och med tillkomsten av de mindre sågverken samt huggningarnas förläggande till yngre bestånd har under senare år en ändring härutinnan kommit till stånd. Numera transporteras sålunda även i Norrland avsevärda kvantiteter virke landsvägen till förädlingsplatserna. Sådana s. k. landsvägsposter är särskilt lämpliga för de mindre sågverken. En viss avvägning av kvantiteterna för flottledstransport och landsvägs-transport måste emellertid iakttagas, bland annat på grund av att i flottlederna nedlagda kostnader måste amorteras. Vid utsyning av poster avsedda att försälas på rot har domänstyrelsen emellertid föreskrivit, att landsvägsposter skall uttagas. Därigenom tillgodoses i viss mån de mindre sågverkens intressen.

Vidare förhåller det sig så, att det vid huggningar i yngre skog utfaller en

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

del virke, som på grund av frödvuxenhet icke är flottbart utan barkning och torkning. Vid barkning av sågbara dimensioner utsättes emellertid virket för avsevärd skadegörelse genom bland annat sprickbildning. Det är därför lämpligt, att sådant virke får levereras i obarkat skick för landsvägstransport. Domänstyrelsen har årligen erbjudit de mindre sågverksägarna att köpa dylikt leveransvirke. Härigenom kan för sågning lämpligt virke tillföras sågverksindustrien.

Interpellanten har vidare uttalat, att de mindre sågverken inte har tillfälle att konkurrera med ASSI i öppen marknad, eftersom domänstyrelsen säljer till ASSI direkt. De mindre sågverken skulle således klart stå i efterhand. I anslutning till detta uttalande har domänstyrelsen framhållit, att ASSI å sin sida gång efter annan hos styrelsen hemställt om rätt att få köpa på auktion och därigenom komma i samma ställning i fråga om såväl priser som möjlighet att välja virke som den privatägda industrien, såväl den större som den mindre. Domänstyrelsen har icke ansett sig kunna medgiva detta, emedan förfarandet kunde befaras driva upp priserna för den enskilda industrien. Interpellantens uttalande torde emellertid avse leveransvirket. Prissättningen på detta virke sker vid förhandlingar mellan domänstyrelsen, Nordsvenska virkesföreningen och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. De sålunda överenskomna priserna tillämpas vid försäljningar till såväl ASSI som den enskilda industrien. Härigenom vinnes en önskad stabilitet på virkesmarknaden.

Interpellanten åsyftar med sina frågor närmast en grupp sågverk i *inlandet* från Dalarna och norrut. Hon har framhållit, att dessa sågverk i synnerhet leverera virke för hemmamarknadens behov. I anledning härav får jag framhålla, att denna sågverksgrupps intresser alltså väsentligen berör andra delar

av Norrland än där ASSI har sin verksamhet. Denna är — om man frånser viss legosågning som för ASSI:s räkning utföres av Holmsunds AB — förlagd till kusten från Piteå till Haparanda.

Jag delar givetvis interpellantens uppfattning, att de mindre sågverken har stor betydelse för bygden som leverantörer av virke för hemmamarknadens behov och som arbetsgivare åt traktens befolkning. Det är därför inte heller min mening, att dessa sågverk bör försvinna, så länge de har ett behov att fylla. De farhågor, interpellanten hyser i denna del med anledning av ASSI:s expansion, förefaller mig dock vara ogrundade. Vad ASSI gjort synes nämligen närmast syfta till en rationalisering av driften för att uppnå en bättre skötsel av bolaget. En sådan utveckling bör såvitt jag förstår i och för sig hälsas med tillfredsställelse, ty det är väl ändå så, att även ett statligt bolag bör få vidtaga erforderliga upprustningar och förändringar för att förbättra driften. Det torde också vara klart, att det funnits stort utrymme för rationaliseringar inom bolagets verksamhet. Man får nämligen inte glömma, att bolagets grundstomme utgöres av en del träindustriföretag av växlande kvalitet, som staten övertog på 1930-talet för att bereda sysselsättning under en arbetslöshetsperiod. Jag skulle också vilja sätta i fråga huruvida icke bolagets utveckling är av stor betydelse för befolkningen i de områden, där bolaget är verksamt. Man torde räkna med att bolaget icke blott normalt bereder goda arbetstillfällen utan även har ekonomiska förutsättningar att sysselsätta sina arbetare under en kris.

Vad jag nu anfört, hänför sig i första hand till interpellantens första fråga. Den andra frågan har jag emellertid också redan delvis besvarat. Såsom framgår av vad jag till en början anfört har domänstyrelsen berett den mindre sågverksindustrien de möjligheter att

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

från kronans skogar inköpa råvara, som den anser sig kunna lämna med hänsyn till andra intressenters skäliga anspråk. Något gynnande av ASSI i prishänseende har inte skett. Emellertid kan å andra sidan den mindre sågverksindustrien givetvis icke räkna med att få sitt råvarubehov tillgodosett från enbart kronoskogarna. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att framhålla, att råvarutillgången när allt kommer omkring synes ha varit ganska tillfredsställande för den åsyftade sågverksgruppen. Denna har nämligen enligt uppgift under år 1951 ökat sin export inom Umeå—Haparandadistriktet med inte mindre än 55 procent eller till cirka 31 000 standards. Detta tyder på att råvarutillgången väl räckt till. Emellertid torde domänstyrelsen inte böra minska den proportionella andel av försäljningarna, som sker genom utbud på fria marknaden. Enligt min åsikt bör vidare ASSI icke verkställa annan expansion än sådan som normalt förekommer hos ett väl rationaliserat företag. Farhågorna för minskad råvaruleverans till den mindre sågverksindustrien torde därför vara obefogade. En annan sak är att mindre sågverksindustrier, som icke följer med utvecklingen och i möjligaste mån rationaliserar sin verksamhet, av andra skäl kan få svårt att stå sig i konkurrensen.

Härpå anförde:

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag ber då att i första hand få uttala min tillfredsställelse över de delar av svaret, som jag finner ur min synpunkt vara av positiv karaktär. Statsrådet säger sig dela min uppfattning om de mindre sågverkens stora betydelse för bygden som leverantörer av virke för hemmamarknaden och som arbetsgivare åt traktens befolkning. Jag tillåter mig ta fasta på detta uttalande. Statsrådet anser vidare att dessa såg-

verk inte bör försvinna »så länge de ha ett behov att fylla». Det uttalandet är också tacknämligt — ehuru givetvis bedömningsgrunderna för detta samma behov i framtiden kan vara avhängiga av olika bedömningsgrunder.

Sedan skall jag be att få ta upp några punkter i statsrådets svar. I min interpellation påtalade jag det kända förhållandet att riksdagen inte har möjlighet att utöva kontroll över skogsindustriernas verksamhet inom den statliga sektorn. Statsrevisorerna har ju — trots vid flera tillfällen i riksdagen fattade beslut härom — inte möjlighet att ta befattning med statliga bolag. Statsrådet Norup finner av allt att döma denna ordning godtagbar. Såsom i sammanhanget värt att uppmärksamma påpekar statsrådet att i Statens skogsindustrier en revisor och en revisorssuppleant är riksdagsmän. Men detta, herr statsråd, betyder väl i sammanhanget ingenting. Riksdagsmännen i fråga sitter inte på sina poster såsom valda av riksdagen. De är utsedda av Kungl. Maj:t efter urvalsgrunder som undandrar sig bedömande. Det kan vidare påpekas att statsrevisorerna har i sin berättelse till 1951 års riksdag ånyo påtalat den bristande möjligheten att ta befattning med statsägda bolag och därvid framhållit, att de statliga bolagens revision i allt väsentligt bibehållit sin karaktär av kameralt kontrollorgan. Det tillkommer inte bolagsrevisorerna att ingå i kritik av ändamålsenligheten ur ekonomisk synpunkt av inom bolagen vidtagna åtgärder. Med den struktur bolagsrevisionen sålunda har torde det vara egalt om någon av revisorerna är riksdagsman eller inte. Och skulle bolagsrevisionen också vara av annan karaktär, torde det knappast vara på det sättet att en av Kungl. Maj:t utsedd revisor, som råkar vara riksdagsman, skulle delge riksdagen resultatet av revisionen eller sin personliga uppfattning om vad han trots sig iaktta vid revisorsuppdragets fullgörande. Det går helt enkelt inte att från regeringsbän-

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

ken vifta bort det under årtionden resta kravet på statsrevisorernas insyn i de statliga bolagen med att man tillsätter en eller annan riksdagsman som revisor.

Så var det frågan om Statens skogsindustriers investeringar. Statsrådet upplyser om att av de 17 sågverk, som enligt 1941 års beslut överfördes i det statliga bolagets händer, har 6 blivit avvecklade. Om man tittar i förteckningen, som finns i proposition nr 68 till 1941 års riksdag, finner man 16 sågverk, av vilka 6 senare nedlagts. I och med att Laxå bruk inköptes 1947 erhöll ASSI ytterligare ett sågverk, vadan antalet nu är 11. De 6 avvecklade sågverken befinner sig emellertid alla inom de södra och mellersta distriktet. Intet av det norra distriktets sågverk har nedlagts. Tvärtom har de nordliga sågverken för stora kostnader utbyggt och moderniserats. Det är detta som är anmärkningsvärt och som närmast avsågs i min fråga om statsrådet ansåg, att ASSIS:s expansion haft sådan inriktning att den varit tillfredsställande med hänsyn till det allmänna bästa. Statsrådet säger att inom det nordliga distriktet har gruppen av ASSIS:s sågverk inte tillförts någon ökad mängd egentligt sågtimmer. Däremot har man sågat överskottskvantiteter av sulfat- och kolved och erhållit ett sågutbyte, som till övervägande del varit av utskottskvalitet men ändå säljbart på export. När nu den fortgående utbyggnaden inom den nordliga gruppen av anläggningar för sulfatmassa och wallboardproduktion blir färdig, kommer överskottskvantiteten i fråga att förbrukas som råvara i denna produktion och sågningen kommer i motsvarande utsträckning att minska. Inför denna för svenska förhållanden helt naturliga utveckling inom skogsindustrien — och som sedan länge präglad de privata industriernas utveckling — kan man kanske ha rätt att fråga, om det kan anses vara klokt och förutseende att bygga ut sågverken såsom skett för en så pass tillfällig produktion

som sågning av vad som kan utgallras ur massa- och kolved. Hade det inte varit riktigare att på ett något tidigare stadium gå in för de mera tidsenliga anläggningarna för massa och wallboard, detta så mycket mer som man ju sedan länge konstaterat att råvarubasen för skogsprodukter i norr minskat betydligt? Det förefaller som om man byggt ut sågverken samtidigt som man byggt upp de stora moderna anläggningar som projekterats däruppe. Under bolagets hela verksamhet har man successivt utbyggt Karlsborgsverken, där man för närvarande också i det närmaste har ett nytt pappersbruk färdigt — enligt ASSIS:s berättelse beräknas det vara i bruk i slutet av innevarande år. En blekerianläggning är också projekterad, och nya avdelningar inom sulfatfabriken har planerats för att öka dess kapacitet till det dubbla.

Jag tillåter mig anföra detta för att det skall stå klart, att en minskning av investeringarna för produktionen av sågade varor ingalunda skulle ha minskat sysselsättningsmöjligheterna för ortens befolkning. I ASSIS:s egen berättelse, daterad i juni i år, påpekas att de nuvarande skogsavverkningarna i övre Norrland lämnar ett sågtimmerutbyte av endast 20 à 25 procent. Det är därför ofrånkomligt att produktionen avpassas efter denna strukturförändring i skogsavkastningen. Det förefaller sålunda som om de moderniserade sågverken däruppe skulle få mindre att göra. Statsrådet konstaterar också detta och framhåller, att »den minskade sågverksproduktionen i den norra gruppen kommer att uppvägas av en ökning i den mellansvenska gruppen, varigenom bolagets totala produktion av sågade varor bibehålles». Man tar med andra ord igen på gungorna vad man förlorar på karusellen. Och då är det kanske inte så noga med vad man kostat på karusellen. Bolaget anser sig i fråga om investeringar förfoga över »egna medel», som man inte är offentligt redovisningskyldig

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

för. Den beteckningen på kapitalet finner man i redogörelsen för de trädestillationsverk, som byggdes under kriget och som sedan utbyggdes till att bli de största i landet — innan de helt nedlades. Självfallet var denna beredskapsverksamhet nödvändig, men man fäster sig vid att bolaget i sin redogörelse talar om att i anläggningarna investerades 16,5 miljoner kronor, som »helt bekostades med egna medel». Kan det vara förmodat av en enkel folkrepresentant att göra den stillsamma reflexionen, att ett statligt bolags »egna medel» ändå är allas våra medel?

Enligt bolagets berättelse har under 1951 i nyanläggningar och rationaliseringar investerats inte mindre än 26,5 miljoner kronor. I det sammanhanget kan det vara värt att påpeka, att under tiden den 1 januari—den 5 december 1952 har ASSI beviljats byggnadstillstånd för sammanlagt 21,9 miljoner kronor. Detta innebär att ASSI under nämnda tid erhållit mer än en fjärdedel av hela byggnadskvoten för landets sammanlagda träindustri och en femtedel av kvoten för cellulosaindustrien. I dessa siffror ingår icke maskinutrustning. Bolaget torde i likhet med andra statliga bolag vara helt befriat från de investeringsavgifter som belastar de privata företagen och som ju tillkom för att i inflationsdämpande syfte hejda investeringar, i synnerhet sådana som inte var alldeles nödvändiga. Huruvida bolagets investeringsbehov prövas efter samma grunder som för den privata industrien undandrar sig helt mitt bedömande.

När man sedan kommer till frågan om råvaruförsörjningen fäster man sig vid en passus i statsrådets svar. Statsrådet har ur min interpellation kunnat utläsa, att de mindre sågverk jag i första hand tänkt på ligger i Dalarna och i övre Norrlands inland. Detta är riktigt. Men när statsrådet härtill fogar det påståendet, att dessa sågverks intressesfär »väsentligen berör andra de-

lar av Norrland än där ASSI har sin verksamhet och att de respektive intressena inte kolliderar med varandra», så är det inte riktigt. Vissa i mellersta Norrland belägna mindre sågverk ligger måhända utanför denna intressesfär, men det är heller inte dessa grupper jag ägnat uppmärksamhet. Det gäller de sågverk, som just ligger inom ASSI:s verksamhetsområde. Största delen av våra större träindustrier ligger i kustbandet, men råvarubasen befinner sig i det skogrika inlandet. I Norrbottens och Västerbottens inland ligger ett 50-tal mindre sågverk. I Dalarna finns ungefär lika många. I övre Norrlands kustområden finns långt över ett hundratal mindre sågverk spridda över olika delar av landsbygden. De köper sin råvara dels av privata skogsägare och dels av domänverket. Att ASSI — som statsrådet framhåller — skulle nöja sig med nästan enbart »överskottskvantiteter av sulfat- och kolved, som fallit vid domänverkets avverkningar» låter en smula underligt. Det är som tidigare framhållits riktigt att avverkningsmöjligheterna minskat och att det nu, sedan urskogen fallit, avverkas klenare dimensioner. Det gäller främst de nordliga distrikten, där virkesförrådet procentuellt minskat och där bonitets-siffrorna är låga i synnerhet på kronans skogar. Därför är ju också konkurrensen om virket hårdare nu än förr. Icke förty redovisar ASSI för 1951 det högsta produktionstal sågade varor under hela sin verksamhet. Av 91 000 standards sågade trävaror faller 66 000 standards enbart på den nordliga gruppen (inklusive legosågverket i Holmsund). Man skulle ju annars kunna tro, att de 7 sågverken i mellersta och södra distrikten skulle ha sågat mer virke än i det nordliga distriktet.

Statsrådet verifierar mina påståenden att domänverket minskat sina utbud i de nordligaste områdena under senare år. Men detta förklaras inte ens till en del med att ASSI har förköpsrätt

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

till utstämplat virke. Det förklaras endast med att virkesförrådet minskat. Det rimmar inte riktigt med ASSI:s deklamationer om den allt mer ökade sågproduktionen. Under fjolåret köpte exempelvis ASSI 30 milj. kubikfot virke från domänverket. Vad som sedan blir över utbjudes på anbud i det norra distriktet — i de mellersta och södra hålls alltså skogsauktioner. Priserna i söder har därför genomgående legat högre än i norr. De mindre sågverksföretagens ägare har ofta beklagat, att de inte också i norr får »köpa över auktionsbordet» i fri konkurrens. Nu påstår statsrådet att ASSI också gång på gång hos domänverket framhållit sin önskan att få köpa på auktion för att därigenom »komma i samma ställning som den privatägda industrien». Påståendet förefaller förbryllande. Om ASSI har förköpsrätt och får virket till billigare priser utan auktion än med, varför skulle bolaget då vara så angeläget om att köpa på auktion? Kan det möjligen förklaras på så sätt att ASSI vid auktionsförfarande i norr skulle ges tillfälle att slå ut sina konkurrenter där så vore lämpligt — eftersom man kanske kunde laborera med priserna efter behag? Man rör sig ju med »egna medel». Jag ber att få påpeka, herr statsråd, att detta icke är ett påstående från min sida, endast en stillsam fråga.

Statsrådet påstår slutligen att domänverket berett den mindre sågverksindustrien möjligheter att inköpa virke från kronan på det sätt som gått att göra med »hänsyn till andra intressenters skäliga anspråk». Formuleringen är försiktig. I annat sammanhang sägs att det vid huggningar i yngre skog utfaller en del virke, som på grund av frodvuxenhet inte är flottbart utan att först ha barkats och torkats. Men barkedar man sådant virke uppstår skadegörelse bl. a. genom sprickbildning. Sådant virke är därför lämpligt att levereras för landsvägstransport. Domän-

styrelsen har — säger statsrådet — årligen erbjudit de mindre sågverken att köpa dylikt leveransvirke. Härigenom har, sägs det, lämpligt virke tillförts sågverksindustrien. För den icke initierade kan kanske lämnas den upplysningen att det frodvuxna virket är av en så porös kvalitet att det inte kan flottas. Det blir bra virke för de mindre sågverken, menar statsrådet. Man behöver knappast göra några kommentarer till detta. Statsrådets uttalande verifierar närmast svårigheterna för de mindre sågverken i fråga om åtkomsten av råvara från kronoskogarna.

Jag har mig bekant att man från domänverkets sida nu förklarat, att man går med på att diskutera råvaruproblemet med de mindre sågverkens företrädare. Detta betraktar jag — jämte de positiva uttalanden statsrådet gjort här i dag — som i denna fråga glädjande företeelser. Statsrådets benägenhet att med lugn acceptera frånvaron av möjlighet för riksdagen att följa ASSI:s verksamhet genom sina revisorer och statsrådets belåtenhet med ASSI:s dispositioner av vad som trots allt måst betraktas som allmänna medel kan jag emellertid inte dela.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Jag måste säga att detta är en av de märkligaste interpellationer, som man från de norra delarna av detta land någonsin har kostat på sig. Här har vi från slutet av 1890-talet och fram till 1920-talet upplevt, hur det ena sågverket efter det andra har byggts upp på privat initiativ och hur de sugit ur denna landsända på såväl råvaror som arbetskraft och likvida medel. Vi har sett hur folket i Norrbotten sedan — när det privata initiativet icke längre har velat satsa in pengar — har hänvänt sig till statsmakterna för att få till stånd en industri av statlig karaktär. Vi har upplevt hur denna industri sedan har byggts ut och utvecklats så,

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

som den måste byggas ut för att bli konkurrenskraftig inte bara i en tid, då man får ut ungefär vilka priser som helst för sågade trävaror och cellulosa, utan också för att bli av sådan storleksordning att den kan vara med i konkurrensen i andra tider än jag nyss nämnde. Då kommer man här från norrländskt håll — visserligen inte från Norrbotten, vilket i någon mån kan ursäktas interpellationen — med detta angrepp på samma industri, som bevisligen har byggt upp landsändans ekonomi på här ifrågavarande område. Jag har inte någonsin — och jag kuskar ändå ett tiotal gånger varje år genom länet och har konferenser inom kommunerna — hört att man från befolkningens eller ens från de små sågverkens sida i Norrbotten klagat över att Statens skogsindustrier berövat dem råvarutillgångar. Däremot har det många, många gånger klagats över att man fraktar norrlandsvirket, som vi själva skulle vilja förädla inom länet, till de mellansvenska sågarna. Vi har inom Norrbotten begärt att få tillgång till arbete i den utsträckning som vi haft arbetskraft, inte mera. Den råvara som vi därutöver har inom olika områden är vi beredda att exportera.

Jag tror det hade varit lyckligt om fru Sandström tagit litet närmare reda på de verkliga förhållandena inte minst inom de grupper, som hon till synes vill företräda — jag förstår att hon är ute för arbetarklassens räkning där uppe och att det är dess väl hon är mån om — och i sin interpellation i stället rest frågan: Vad skall vi göra för att förhindra råvaruflykten från Norrbotten och för att låta Norrbotten få så stor del av råvarutillgången som svarar mot arbetskraftstillgången? Då hade utgångspunkten varit riktig.

Jag ber att bestämt få protestera mot interpellationer av detta slag, i varje fall för mitt läns vidkommande. Den nu besvarade interpellationen må stå för fru Sandströms egen räkning.

Den kommer ingalunda att höja hennes eller hennes partis aktier i mitt län.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

FRU SANDSTRÖM: Herr talman! Det var väldiga brösttoner som herr Jansson i Kalix nu tog till. För att börja med hans slutord, att denna interpellationsdebatt inte kommer att höja mina aktier, så vill jag säga, att jag verkligen inte tänkt mig att göra någon investering vare sig i egna eller andras aktieintressen. Det är inte fråga om det.

Nu säger herr Jansson, att om jag gjort mig mödan att ta reda på hur det ligger till, så skulle jag ha kommit till ett helt annat resultat. För sin del hade herr Jansson där uppe aldrig hört några klagomål kring denna fråga. Jag vill då säga att de mindre sågverksägarna, av vilka det finns 300 norr om Dalälven och ungefär 150 i övre Norrland, har hela hösten vid olika tillfällen och på olika platser haft konferenser för att diskutera denna fråga, och till dessa har de även inbjudit riksdagsledamöter. Det måste av någon anledning ha gått herr Jansson förbi att det hållits sådana konferenser, vad det nu kan bero på; han har kanske inte fått motta någon inbjudan till dem.

Detta problem är inte någonting som jag har konstruerat upp, utan det är ett problem som verkligen föreligger. Om herr Jansson gjort sig mödan att läsa min interpellation, skulle han inte ha betraktat den som ett angrepp på de industrier som finns däruppe. Jag har inte angripit dem; jag har bara kritiserat deras dispositioner. Jag har följt denna fråga i riksdagstrycket ända sedan den kom upp, och jag vet mycket väl hur det gick till när dessa industrier blev statliga. Jag vet mycket väl varför de bildades, och jag har också i redogörelserna följt deras expansion. Vad

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

jag vänt mig mot är inte att de finns och att de expanderar. Jag önskar dem all möjlig lycka i det stycket. Men jag undrar varför de på sista tiden byggt ut sju nya ramar vid sina sågverk. Samtidigt som de bekymrat sig över råvarubristen har de sågat upp virke, som skall förädlas i andra industrier, t. ex. de sulfatfabriker som skall utbyggas och den pappersfabrik, som skall bli ett komplement till dem, och blekerier o. s. v. Så har man gjort även annorstädes efter kusten. De sågverk som byggdes ut tidigare har nu i stor utsträckning nedlagts och produktionen har förts över på en annan bas.

Det är just detta jag velat påtala att man, samtidigt som man följer denna moderna utvecklingslinje för att ta ut det mesta möjliga ur den råvarubas som finns och exportera det med största möjliga vinst, bygger ut sågverk, om vilka man sedan i sin redogörelse bara förklarar, att man där skall minska sågningen. Om det varit privata industrier hade man säkert ansett detta vara felaktiga dispositioner. Men det är så, herr Jansson, att när det gäller en statlig industri är det så känsligt, att man får inte ens diskutera, huruvida denna statliga industri företar med hänsyn till förhållandena och utvecklingen riktiga dispositioner eller inte. Det är detta jag vänder mig mot.

Vidare är det så, att sågproduktionen successivt ökats där uppe. När man kunnat förädla virke t. ex. till massa har man gjort detta. Det har tillsammans med den minskade virkestillgången medfört stora svårigheter på vissa håll för de mindre sågverken att få virke från kronans skogar. Det är detta problem man nu i höst diskuterat vid de konferenser jag nämnde. Jag tycker det är en vinning att man nu får diskutera dessa saker med domänverket, och därmed har en del av denna aktion haft en positiv verkan.

Vad jag är tacksam mot statsrådet för är att han säger sig anse att dessa

industrier fyller ett verkligt behov, ty det gör de. De producerar till största delen byggnadsvirke för hemmamarknaden. Om man ser på siffrorna, finner man att det bara är en mindre del som går på export och en mindre del som går söderut. Resten stannar uppe i Norrland.

Om vi på den stora landsbygden uppe hos oss har en mängd småsågar på olika ställen, som huvudsakligen producerar byggnadsvirke och som med korta transporter kan furnera orter, där behov föreligger, med bra byggnadsvirke som är cirkelsågat och inte »bondsågat», måste detta nationalekonomiskt sett vara bättre än om det mesta virket från inlandet skall dragas ner till kusten och förädlas för att sedan transporteras tillbaka. Även detta är väl en sak som man borde tänka på.

Jag tycker herr Jansson i Kalix tog i litet hårt. Han förklarade med darrande röst att han protesterade mot sådana här interpellationer. Han ville väl därmed också säga att eftersom detta var en norrbottensfråga borde jag inte blanda mig i den. Jag trodde att dessa gemensamhetsanläggningar, som drives i statlig regi, som vi alla är delägare i och som vi alla — jag förmodar även enligt herr Janssons egen uppfattning — skall känna delägandets glädje inför, dem skall vi kunna sysselsätta oss med, fråga om och diskutera, när vi finner detta vara möjligt.

Det är endast detta jag har gjort. Och jag kan inte fatta att herr Jansson på detta spydiga sätt som han valde skulle kunna mena, att jag varit negativt inställd till arbetarklassen där uppe. Jag har i mitt tack för svaret framhållit att ur sysselsättningsynpunkt är det egalt om man har en wallboardfabrik, en sulfitfabrik, ett pappersbruk eller ett blekeri, där man sysselsätter folk, eller om man sågar upp det virke, som man nu till och med konstaterat inte längre räcker till för sågning.

Jag kan tänka mig att herr Jansson

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

skulle kunna svara, att visserligen ligger dessa industrier relativt samlade, men det ligger ett sågverk här och en annan anläggning där, och man skall ju inte flytta på arbetskraften. Så nyligen som i dag förklarade dock statsrådet Sträng i ett interpellationssvar, att staten inte garanterar varje person att få arbeta just på den plats där han bor. Jag kan peka på exempelvis Mo och Domsjö i Västerbotten, som lade ned sågverket på Norrbyskäret, en ö i Bottenhavet, och i stället byggde upp pappersbruket i Hörnefors. Det har inte varit någon svårighet för den övertaliga arbetskraften på Norrbyskäret att få arbete i Hörnefors. Inte heller ur den synpunkten tror jag att man kan anmärka på vad jag i detta sammanhang har anfört.

Om herr Jansson i Kalix mera positivt ville ta hänsyn till vad jag verkligen menat, skulle han inte behöva protestera så förfärligt emot vad jag här sagt. Jag tror att vi i stället skulle kunna vara rätt väl överens om att här är det inte fråga om ett främjande av den ena sidans intressen och ett bortseende från den andra sidans. Här gäller det allas vårt bästa, rent nationalekonomiskt sett liksom också ur rationell synpunkt. Det är fråga om ett problem som man mycket väl kan diskutera, och det är därför jag tagit upp det. Jag tror också att det kommer något positivt ur en sådan diskussion.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Jag måste säga att i och för sig skulle det ha varit roligt, om fru Sandström med sitt senaste anförande kunnat övertyga mig om att hon är ute i det vällovliga ärendet att försöka se till allas bästa. Det kan emellertid inte hjälpas att en representant för just det område, som interpellationen i fråga närmast berör, inte kan läsa fram den välvilja ur densamma som nu senast svävade fram över fru Sandströms läppar.

Det är nog tvärtom så att det är annat som döljer sig bakom de många orden. Man kan givetvis diskutera vilket som är rationellast och hur man bäst tillgodoser och bäst utnyttjar virkestillgången i de nordliga landamärena samt om man exempelvis gör detta genom de s. k. bondsågarna eller cirkelsågarna, som av andra experter än fru Sandström anses vara de verkliga kapitalförödarna, eftersom de lämnar så väldig kassationsprocent. Man kan inte driva dem rationellt i skogarna, där man bränner upp spånen eller också låter den ligga kvar och ruttna, vilket vi tyvärr ser på så många platser däruppe, vi som färdas efter vägarna där dessa sågar finns.

Vid de rationellt utbyggda sågverken längs kusten tar man vara på allt avfall, hur det än ser ut — sedan går det till Karlsborg. Det skulle vara intressant om fru Sandström ville resa upp och själv se hur Statens skogsindustrier bygger ut sin verksamhet. I varje fall sker det på ett sätt som vi anser vara förnämligt och till hela länets fromma. Där tar man vara på virket på ett rationellt, nationalekonomiskt riktigt sätt. Jag är inte alldeles övertygad om att tekniker på detta område skulle vara ense med fru Sandström därom, att den goda nationalekonomien består i att man tar ut det byggnadsvirke man kan få och låter det andra ligga kvar och ruttna i skogen.

Jag är inte heller övertygad om att fru Sandström är ute i det vällovliga ärendet att hjälpa, när hon angriper den utbyggnad som har gjorts däruppe. Fru Sandström säger att hon är med om en utbyggnad av cellulosaindustrien och av pappersbruket, men däremot motsätter hon sig en utbyggnad av sågverket.

Ja, under den tid jag har levat däruppe har ramantalet sjunkit år från år. Man har satt in nya, modernare ramar. Man sågar inte längre på samma sätt som man gjorde på de gamla vat-

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

tensågarna, om vilka en trävarupatron en gång skrev till kungen och klagade över att man nu i Björkfors hade gått ifrån de grovbladiga sågarna och skaffat sig finbladiga, snabbdrivna ramar, som drevs med ångkraft och som hotade att föröda hela den norrländska skogen mellan Råne och Torne älvdalar. Nu har man, det är sant, minskat ramantalet såvitt jag vet både i Båtskärsnäs, Seskarö och Karlsborg. Man har moderniserat dem och fått snabbare ramar. De slukar mera virke, det är sant, men om vi ser på problemet med klara och öppna ögon finner vi att denna omsvängning i dag betyder att Statens skogsindustrier vid ett försämrat läge på cellulosa marknaden har bättre marknader för de sågade trävarorna och vid ett bättre läge för cellulosa industrien har lika möjligheter att minska produktionen av sågade varor till förmån för cellulosa industrien. Den anpassning, som Statens skogsindustrier nu har gjort av sina anläggningar, varvid man försöker sysselsätta en konstant arbetskraft året runt, angripes nu av fru Sandström, därför att man efter denna anpassning inte vid alla tillfällen kan utnyttja den kapacitet som sågverken har. Fru Sandström menar alltså att man borde plocka bort några sågamar i Båtskärsnäs och Karlsborg, så att den nuvarande möjligheten att vid årstidsvariationer och andra variationer i marknadsläget producera sågade trävaror eller kasta över verksamheten till sulfatmassetillverkning skall betagas Statens skogsindustrier. Jag undrar om inte varje rationellt drivet privat företag handlar på precis samma sätt, som Statens skogsindustrier nu gör. Jag tror att ett studium och en jämförelse mellan Statens skogsindustrier och övriga likvärdiga företag i det här landet skulle ge vid handen att Statens skogsindustrier i dag tillämpar precis samma produktionsmetoder som den enskilda industrien. Och varför skall de inte göra det? Det är väl inte

mer än riktigt och rätt att de tillvaratar statens ekonomiska intressen.

Om sedan fru Sandström är ledsn över att hon inte får se alla detaljsiffror i detta sammanhang så vill jag erinra om att det är så mycket annat som vi inte får se här i riksdagen och som vi ändå inte kan gå omkring och hänga läpp för. Vi får vara glada och belåtna ändå, även om vi inte får »inside information» om allt.

Riksdagen var så sent som förra året på det klara med att man inte skulle ta hänsyn till statsrevisorernas uttalade önskemål om denna »inside information», som fru Sandström nu vill pressa statsrådet till att lägga fram förslag om. Det torde väl för övrigt inte vara så förfärligt lätt, eftersom det inte är statsrådet som sitter i vägen för denna »inside information», utan riksdagen själv. Därför vore det på den punkten bättre om fru Sandström i stället för att interpellera begagnade sig av sin motionsrätt.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Det var mycket på en gång. Men, för att fortfarande börja med det sista, herr Jansson säger att riksdagen i fjol avvisade statsrevisorernas begäran om insyn i de statliga bolagen och att jag inte nu borde ha interPELLERAT statsrådet Norup om detta. Jag har inte interPELLERAT om detta, utan jag har bara uttryckt ett önskemål att han skulle göra ett positivt uttalande på denna punkt. Det skulle aldrig falla mig in att motionera om en sådan sak, ty under de gångna låt oss säga tjugu åren har det vid tre tillfällen av riksdagens majoritet beslutats, att statsrevisorerna skall se på de statliga bolagen, och vid ett tillfälle beslutats, att statens sakrevision skall göra det. Dessa fyra beslut, herr Jansson, har inte resulterat i någonting annat än en tvåmansutredning som för några år sedan lade fram ett resultat, vilket var detsamma som två yttranden,

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

ett positivt och ett negativt. Sedan har ingenting hänt.

Herr Wistrand i första kammaren var den ene av de två utredningsmännen, och han interPELLERADE i den här frågan i första kammaren. Jag är mycket väl medveten om att det inte är herr Norup man skall interPELLERA om det här; det ligger alltså under ett annat departement.

Nå, eftersom nu riksdagen tre gånger har beslutat att så skall ske, tycker jag inte att herr Jansson borde så där magisteraktigt höja pekfingeret mot mig i dag och säga att jag borde ha motionerat i stället. Jag tillåter mig bara att hänvisa till att det majoritetsbeslut riksdagen här har fattat helt och hållet har nonchalerats, och då kan vi kanske lämna den frågan åsido.

Herr Jansson säger att man där uppe i Norrland har tagit ner sågramar. Det står emellertid i deras egen berättelse att norrbottnensverken har utökats med sammanlagt sju ramar — Båtskärsnäs och Karlsborg med vardera två och Lövholmen med tre — vilkas kapacitet dock efter hand tas i anspråk för avveckling av nattskiftsägningen. Herr Jansson, kan vi fortfarande inte komma överens om detta, att jag inte har uttalat mig om vad jag önskar och inte önskar? Jag har bara gjort den jämförelsen, att detta statliga bolag inte har följt den utveckling som de privata bolagen följer på samma område, nämligen att skära ned tillverkningen av sågade varor och lägga över den på modernare industri. Vad jag funderade på var varför de, när de hade så många möjligheter att sysselsätta folk med utbyggnaden av vad som nu finns och med vad som redan är färdigt på det här området, också nödvändigtvis skulle utvidga sågverksindustrien. Ty det är ju faktiskt så att andra, privata bolag har skurit ned den. Om nu sågverksindustrien skall finnas för att fylla ut säsongvariationerna i arbetstillgången, så är det väl tvärtom så att det är såg-

verksindustrien som är mera säsongbetonad än låt oss säga en sulfatfabrik eller ett pappersbruk.

Herr Jansson säger att de privata företagen gör på samma sätt. Nej, det gör de inte, ty om det hade varit så, skulle exempelvis Mo och Domsjö haft kvar sitt sågverk på Norrbyskär, men det ville de inte driva.

Herr Jansson sade att det var en gång en patron som var ledsn över att de gamla grovbladiga sågarna försvann, men jag har väl ingenting med den patronen att göra. Jag hyser inte samma uppfattning som han, och jag förstår inte varför jag i detta sammanhang skulle få ta åt mig vad han sade för länge sedan. Sådana små enkla debattkonster kan vi väl ändå lägga undan.

Herr Jansson kan inte förmå sig att tro att jag har någon ärlig vilja eller uppriktig önskan med min interpellation, utan han tror att det ligger någonting annat bakom. Ja, när det är på det sättet att herr Jansson måste tro det så, à la bonne heure, gör det! För min del måste jag säga att jag, sedan jag tagit del av de mindre sågverksägarnas bekymmer och läget på råvarufronten, velat här i riksdagen fästa uppmärksamheten på detta problem, och det har jag gjort med rent samvete och i de bästa avsikter. Sedan må herr Jansson använda vilka bedömningsgrunder och vilket ordval som helst.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Fru Sandström fällde ett par yttranden som jag tycker inte bör få stå oemotsagda.

Om utvecklingen av Statens skogsindustrier fällde fru Sandström ett dylikt uttryck, nämligen att man inom det företaget inte är så noga med vad man kostar på sig. Jag har inhämtat uppgifter från chefen för Statens skogsindustrier och från ordföranden i dess styrelse, som är domänverkets chef, och

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

jag har det förtroendet för dessa män, att jag är säker på att de är nogga med vad de kostar på sig. Utan att vara skogsman sätter jag — det får fru Sandström ursäkta — större värde på omdömet hos chefen för Statens skogsindustrier och chefen för domänverket beträffande den statsdrivna sågverksrörelsen än på fru Sandströms omdöme.

Förfarandet vid försäljningarna har jag redovisat i mitt interpellationssvar, och jag tycker det kommer fram ganska tydligt där, att man tar hänsyn till olika intressen. Domänverket har inte velat förfara så att de enskilda sågverksägarna skulle komma i någon särskilt svår situation på grund av domänverkets ställningstagande.

Sedan tycker jag också att fru Sandström bagatelliserade en revisors ansvar och en revisors uppgift i ett företag. Det är kanske så att fru Sandström menar att inte heller de ser så nogga på saker och ting, men även om inte revisorerna är utsedda av riksdagen kan de ju syna verksamheten under ansvar och med intresse för företagets utveckling.

Det har berättats mig att skogsägarna i de landskap, där Statens skogsindustrier har sin verksamhet, anser att det har varit till gagn att ett dylikt företag har kommit till stånd. Sedan kan man givetvis ha olika syn på hur företaget skall utvecklas och sköta sina investeringar. Jag tror dock att vad som hittills har förekommit inte ger anledning till några allvarliga anmärkningar.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Statsrådet Norup talar om att jag bagatelliserar en revisors ansvar, men jag kan inte tänka mig att jag gör det när jag påpekar, att Kungl. Maj:t har tillsatt en riksdagsman som revisor i detta bolag. Jag har inte uttalat mig om hur revisionen sker, utan jag har sagt att om riksdagen tidigare har beslutat att

statsrevisorerna skall granska förvaltningen av statliga bolag, effektuerar man inte ett sådant beslut genom att tillsätta en riksdagsman som revisor. En revisor som är riksdagsman kan ju inte, hur väl han än fyller sin uppgift, i riksdagen rapportera vad han har iakttagit — då skulle han fylla sitt revisorsuppdrag illa. Jag har alltså inte velat bagatellisera denna fråga på något sätt.

Sedan säger herr Norup att han har visat, att de mindre sågverken får sitt virkesbehov tillgodosett. Jag vet inte det. Jag har här uppgifter från Norra och Södra Arvidsjaurs revir. Det visar sig att utbuden från dessa revir under senare år har sjunkit successivt till en bagatellartad del av vad de tidigare har varit. Virkesuttagen har inte sjunkit på samma sätt, därför att virket där har gått ned till ASSI. Eftersom dessa småsågar sågar virke för byggnadsbehov på hemmamarknaden, anser jag, att de bör ha tillgång till virke när de köper det till öppna marknadens priser. Men den del av skogsuttaget, som är lämplig för plattor och massa och annat dylikt, skall naturligtvis gå ned till de stora industrierna.

Sedan vill jag säga till herr Jansson i Kalix, att det är klart att dessa rationaliseringsexperter skulle anse att vi gjorde bäst i att radera ut alla dessa små ineffektiva sågverk, därför att där finns så mycket spill och det är så orationellt. Nu är det ju inte så förfärligt orationellt. Det skulle möjligen vara sågspånen, men den avfallsved, som de får när de sågar, gör de antingen till ved eller till kol. Är det efterfrågan på kol, kolar de mera, och är det efterfrågan på ved, sågar de upp denna ved, och det finns alltid möjligheter till avsättning för detta. Det ligger alltså inte så till, att de lämnar alltför mycket kvar i skogen. Det tror jag nästan herr Jansson skulle få uppgift om av vilken som helst av dessa sågverksägare. Om jag lämnar uppgif-

Svar på interpellation ang. Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

ten tror han inte på den. Jag skulle rekommendera honom ett samtal med någon av dessa sågverksägare i Norrbotten och höra hur de ser på denna sak.

När man nu talar om det som är så rationellt, vill jag säga, att vi håller på bl. a. här i riksdagen och talar om att vi skall försöka få differentierat näringsliv på landsbygden; vi skall försöka planera så att folk där skall få sysselsättning även med annat än jordbruk; vi skall sätta i gång med företag av olika slag; vi bildar företagarföreningar som skall stimulera folk att börja med olika företag. Här har vi nu en hel mängd småföretag, som arbetar alldeles utan hjälp och stimulans från statens sida, och nu tycker herr Jansson att de är så orationella att det vore bäst att lägga ned dem. De sysselsätter dock i dag sammanlagt över 3 000 arbetare i det norra distriktet, d. v. s. de sysselsätter sammanlagt mer arbetare än vad ASSI gör i sina industrier. Dessa företag, som är spridda här och där, ger alltså både arbete och inkomster åt befolkningen i olika delar av landsbygden. Jag tycker att detta också är någonting värt. Eller skall man nu i den heliga mekaniska rationaliseringens namn tänka sig, att just för att man kan ta vara på spillveden litet bättre vid en stor industri skall man rasera en dylik verksamhet, som dock betyder så mycket för bl. a. den norrländska landsbygden här uppe i vår gemensamma landsända?

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! När jag tog upp exemplet om hur cirkelsågarna förstör virket, var det mot bakgrunden av påståendet att ASSI bedrev en ur nationalekonomisk synpunkt fördärlig politik. Mot detta ställde jag den synpunkten, att om man skall tala om nationalekonomi i detta sammanhang måste man väl säga, att virkesförstöringen ligger på cirkelsågarna och inte i ASSI:s produktion.

Sedan måste jag säga fru Sandström, att jag tror jag känner lika många av dessa sågverksägare som hon. Vi har flera inom min egen kommun, och jag är god vän med dem. Jag har aldrig hört dem klagat över att de inte får virke till sina sågar, och då är ändå bland dem en av de större småsågarna i länet, som ligger vid Kalix älv mitt emot Kalix municipalsamhälle.

I Arvidsjaur har vi länets största skogsallmänningar, och jag tycker det är märkligt om inte dessa sågverksägare skulle kunna få köpa virke från skogsallmanningen om de går ut på öppna marknaden. Jag känner inte till att man skulle ha vägrat att sälja virke. Jag har hört att småsågarna har varit helt borta vid höstens skogsauktioner och inte passat på att skaffa sig något virke.

Jag tror inte att tillståndet på detta område är fullt så eländigt som fru Sandström skildrade det. Jag talar inte här för några sågverksägare — inte ens om de är 300 — utan jag talar för ett stort befolkningsområde, där sysselsättningssvårigheterna i alla tider, eller åtminstone sedan den privata industrien drog sig tillbaka, har vållat väldiga bekymmer både för kommunerna och för staten. Nu har vi kommit ifrån dessa bekymmer, och då kan jag inte finna annat än att hela interpellationen riktar sin udd mot de nordliga länen och de råvarutillgångar som finns där. Att jag slår vakt om de intressen som jag har åtagit mig att bevaka här nere må inte förtänkas mig. Om jag inte kan dela de intressen som fru Sandström här gör sig till tolk för, beklagar jag det, men det är också det enda jag kan göra.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Det tjänar väl ingenting till att jag upp-repar, att udden i min interpellation, om det fanns någon, inte var riktad mot Norrbottens län och dess råvarutillgångar, utan mot fördelningen av

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

råvarutillgångarna och dispositionen av ASSI:s industrier. Om herr Jansson tolkar det så att jag menar, att ASSI förstör virke genom att såga upp det, är det fel. Men det är så att ASSI bara säljer 8 procent av sina sågade varor på hemmamarknaden, eftersom de är av sådant slag att de inte lämpar sig som byggnadsvirke på hemmamarknaden. Här är det fråga om småsågar som omsätter en stor mängd virke som har just de dimensioner och den beskaffenhet som är bäst lämpade för den svenska byggnadsmarknaden, och de förser alltså i stor utsträckning den svenska byggnadsmarknaden med virke. Det är ju bara fråga om denna fördelning av råvarorna och om möjligheten att låta även småsågarna fortsätta den verksamhet de har börjat.

Herr Jansson talar om sysselsättningen, och därvidlag är det väl ändå av betydelse att även folket i inlandet får möjlighet till sysselsättning vid dessa företag och att inte alla koncentreras till kusten. Att herr Jansson inte har hört någon klagan från sin gode vän sågverksägaren nere vid kusten beror på att dessa svårigheter drabbar sågverksägarna i inlandet och inte så mycket dem vid kusten. Dels finns det inte så mycket skog vid kusten, och dels har inte domänverket samma dominerande ställning där som uppe i inlandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, erhöi på begäran ordet för att besvara herr Nilssons i Bästekille interpellation angående åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens

ledamöter, och herr statsrådet Norup lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Nilsson i Bästekille frågat mig, om jag vill medverka till att de svenska fruktodlarna får avsättning för sin frukt, samt, därest så är fallet, om jag vill medverka till att import av äpplen inte tillåtes före den 1 januari 1953.

Med anledning av dessa frågor får jag till en början erinra om att fruktodlingen här i landet inte åtnjuter samma stöd som det egentliga jordbruket. Frukten finns därför inte upptagen i den författning, som avser reglering av införseln av de egentliga jordbruksprodukterna.

Emellertid förekommer det oaktat för närvarande — vid sidan av ett visst tullskydd — en direkt reglering av fruktimporten. Denna reglering, som upprätthålles med stöd av 1947 års kungörelse angående allmänt importförbud, är dock helt betingad av handels- och valutapolitiska skäl. Valutaläget eller den handelspolitiska utvecklingen kan således föranleda att regleringen avvecklas. I detta sammanhang bör också framhållas, att liberaliseringssträvandena inom den europeiska samarbetsorganisationen på det ekonomiska området lett till att från svensk sida flertalet fruktslag frilistats för import från de viktigaste marknaderna. Importregleringen är därför numera i praktiken begränsad till färska äpplen och päron.

Trots att den importreglering, som sålunda uppehålls, inte syftar till att skydda den svenska fruktodlingen, söker emellertid den myndighet, som beviljar importlicenser, nämligen statens jordbruksnämnd, medverka till frivilliga överenskommelser i importfrågorna mellan odlarna och importörerna för att i möjligaste mån tillgodose odlarnas intresse av att under hösten få ostörda

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

av import föra sin skörd i marknaden. Förra året nådde man överenskommelse om att import av äpplen skulle få ske fr. o. m. den 1 december, men läget var då i viss mån ett annat än i år. Då var nämligen av särskilda handelspolitiska skäl fruktimporten över huvud kvoterad och äpplen fick införas på importörernas allmänna fruktkvot.

Som interpellanten har framhållit, kunde överenskommelse inte träffas i höst rörande vilken dag importen av äpplen skulle få börja. Vid överläggningar i ämnet var man visserligen enig om att behov av import förelåg, men medan importörerna föreslog den 10 december 1952 som första förtullningsdag, yrkade odlarna på att importen skulle få börja tidigast den 1 januari 1953. Då enighet inte kunde nås, fastställde jordbruksnämnden den 12 december som första importdag. En senare dag skulle enligt nämndens mening i hög grad försvåra och i vissa fall omöjliggöra distributionen av importfrukt till julhelgen.

Av upplysningar, som jag inhämtat i ärendet, framgår bland annat, att odlarna till en början ansett sig kunna gå med på att importen skulle börja den 15 december — om jag inte är fel underrettad var herr Nilsson närvarande vid överläggningen härom — men att de därefter yrkat på en framflyttning till den 1 januari. Som skäl härför anfördes, att italienska exportörer erbjudit äpplen i konsignation, varför importpriserna kunde beräknas bli mycket låga.

Med anledning härav har nämnden framhållit, att i konsignation säljes sådana varor, som lätt förstöres, exempelvis vindruvor och persikor. Syftet därmed är att uppnå högre priser än vad som är möjligt vid fast försäljning. Äpplen däremot är förhållandevis lagringsdugliga, varför det är ovanligt att de säljes i konsignation. På grund av odlarnas farhågor har nämnden emellertid gjort en närmare undersökning

av förhållandena. Därvid har framkommit, att vid mitten av november endast två importörer i landet fått erbjudande om konsignationssändningar. De hade på väg var sin vagnslast, innehållande 8 å 10 olika äpplesorter som prov. I båda fallen rörde det sig om kvalitativt underlägsna sorter, som normalt inte importerats i större omfattning. För några dagar sedan upplyste man mig om att köp i fast avräkning skett i så pass stor skala, att man knappast hade att räkna med import på konsignationsbasis före jul.

Det är klart, att det alltid kan diskuteras från vilken dag importen av äpplen bör medges. Att importörerna vill ge allmänheten möjlighet att köpa juläpplen av det slag, den är van vid, finner jag ganska naturligt. Å andra sidan förstår jag också väl önskemålen från våra fruktodlars sida om ett uppskjutande av importen, tills den inhemska frukten i huvudsak blivit saluförd. Med hänsyn framför allt till att man kan räkna med att odlarnas farhågor för konsignationsköp inte kommer att besannas, synes enligt min mening den avvägning mellan odlarnas och importörernas intressen, som jordbruksnämndens beslut innefattar, vara skälig. För min del har jag därför med nu gällande bestämmelser inte funnit möjligt att taga initiativ till någon ändring av detta beslut. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t i den senaste fredagskonseljen lämnat utan bifall besvär, som några fruktodlarföreningar anfört över jordbruksnämndens ifrågavarande beslut.

Med anledning av herr Nilssons fråga, om jag är villig medverka till att våra fruktodlare får avsättning för sina produkter, vill jag — utöver vad jag redan anfört om de nuvarande möjligheterna därtill — erinra om att odlarnas svårigheter i olika sammanhang uppmärksammas av statsmakterna. Förra året tillsattes sålunda en särskild kommitté för att utreda behovet av åt-

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

gärder i syfte att förbättra avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringen. Om utredningen finner åtgärder påkallade, har den enligt direktiven att i första hand undersöka vad som kan göras för att genom förbättrade lagrings-, förpacknings-, distributions- och avsättningsförhållanden i övrigt göra det möjligt för odlarna att finna avsättning för sina produkter till priser, som ger näringen skäligen lönsamhet.

Jag kan vidare nämna, att frågan om tullar på frukt för kort tid sedan av Kungl. Maj:t överlämnats till övervägande av 1950 års tulltaxekommitté. Man får emellertid inte bortse från att möjligheterna att skapa ett effektivt tullskydd är starkt beskurna, sedan i Sverige gällande tullar liksom även frihet från tullar för många fruktslag bundits under förhandlingar enligt det allmänna tull- och handelsavtalet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att vid behandlingen inom riksdagen av frågan om vår anslutning till detta avtal en stor majoritet uttalade sig för denna.

Som en följd härav uttalades i direktiven för trädgårdsutredningen, att det inte bör ifrågasättas något importskydd för trädgårdsnäringen i form av tullhöjningar eller andra importbegränsande åtgärder, om det inte befinnes oundgängligen nödvändigt för att tillvarata ur det allmännas synpunkt angelägna intressen. Enligt vad jag erfarit har trädgårdsutredningen i huvudsak slutfört sitt arbete och kommer att framlägga ett betänkande inom de närmaste veckorna. Vid prövningen av utredningens förslag kommer givetvis även landets fruktodlare att få yttra sig och alltså i ett vidare sammanhang få uttala sin mening om vad som bör göras för att främja avsättningen av svensk frukt. Först sedan utredningsresultatet föreligger, är det möjligt att taga ståndpunkt till frågan om eventuella åtgärder. Redan nu vill jag emellertid förklara, att jag icke står främmande för

tanken att åtgärder kan bli behövliga.

Från några håll har i annat sammanhang påståtts, att frukthandelns marginaler är väl stora, ett förhållande som, om det är riktigt, givetvis bidrar till att försvåra avsättningen av våra äpplen. Vissa uppgifter, som jag fått från priskontrollnämnden, synes åtminstone inte motsäga detta påstående. Marginalfrågan sammanhänger emellertid nära med distributionen, och jag förmodar, att trädgårdsutredningen även uppmärksammar hithörande problem. För dagen, utan något utförligare material i min hand, vill jag inte fälla något omdöme i denna svåröverskådliga fråga. Jag är emellertid övertygad om att marginalfrågan är av gemensamt intresse för odlarna och konsumenterna.

Härefter anförde:

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet Norup för att han här besvarat min interpellation. Efter alla de många och långa tal, som vi nu under fem timmars tid lyssnat till, skall jag åtminstone försöka koncentrera mig.

Vad statsrådet Norup i sitt svar säger om att fruktodlingen här i landet inte åtnjuter samma skydd som det egentliga jordbruket är så sant som det är sagt. Om fruktodlingen hade fått samma gränsskydd som det svenska jordbruket har i dag, skulle jag inte ha behövt vare sig besvara statsrådet med någon interpellation eller ta upp tid här i kammaren med att diskutera de spörsmål som det nu gäller. Jag vill emellertid redan i början av mitt anförande säga ifrån, att jag och alla andra, som utövar denna näring, anser att fruktodlingen har samma rätt som det svenska jordbruket att få ett gränsskydd, och jag hoppas att statsrådet är villig att gå oss tillmötes i det avseendet.

Vad statsrådet vidare säger i sitt svar om frilistningen och att endast äpplen och päron är undantagna därifrån är

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

också riktigt. Men när det sedan heter i svaret att »den importreglering som sålunda uppehålls, inte syftar till att skydda den svenska fruktodlingen», måste jag anmäla en avvikande mening. När vi diskuterat dessa frågor med jordbruksnämnden har vi inte kunnat få någon annan uppfattning än att syftet med importregleringen varit att skydda den svenska fruktodlingen. Det är väl troligt att det blivit en felskrivning på denna punkt i interpellationssvaret.

I följande gick det mycket bra med den överenskommelse som träffats. Det var ingen, vare sig från fruktodlarnas sida eller på något annat håll som hade någonting att anmärka, och vi trodde därför att allt skulle utan vidare gå lika bra i år. Såsom alla känner till blev det i somras en hejdlös import av persikor. Vi fruktodlare fann oss i detta, även om denna import nog förstörde alla möjligheter för skåningarna att sälja plommon och körsbär och medförde att så gott som allt som kunde säljas fick säljas till mycket låga priser. Men vi hoppades att avsättningsmöjligheterna skulle bli bättre vid den tiden när äppelskörden skulle föras i marknaden. Så var också fallet ända fram till sista veckan i oktober. Då meddelades det att det skulle bli fri import av päron. Detta ingick visserligen i överenskommelsen, men den import som kom till stånd blev mycket större än någon kunde tänka sig. Sedan har det också blivit en stor import av vindruvor och annan frukt, och marknaden är nu fullständigt översvämmad med frukt. Under sådana förhållanden har det gått som det nu gjort med den svenska frukten.

När statsrådet säger att enligt de uppgifter, som jordbruksnämnden lämnat, har inte lagringsdugliga utländska äpplen sålts i konsignation och att därför de svenska fruktodlarna inte behöver vara så bekymrade, så är statsrådet troligen felaktigt underrättad. Jag har

nämligen fått vissa uppgifter beträffande dessa saker, och jag vill meddela inte minst statsrådet att antalet järnvägsvagnar med äpplen, som under tiden 18 november t. o. m. 6 december passerade Brennerpasset från Italien och med Sverige som destinationsort, utgjorde 320 stycken. Om vi antar att lasten per vagn var i medeltal 12 ton, är det alltså fråga om 3 840 ton äpplen. Men inte nog med detta. De uppgifter som jag fått ger vid handen, att ännu fler vagnar väntas hit till Sverige och att vi alltså måste räkna med ännu större import.

Detta är fullständigt galet ur alla synpunkter. Det innebär inte bara att den återstående delen av den svenska fruktskörden inte kan avsättas, utan det betyder också att en del av den frukt som importeras inte heller kan säljas. Men det kanske inte gör så mycket om den ruttnar ner, åtminstone inte den frukt som är såld i konsignation. Men nu förhåller det sig så — det har jag fått belegg för i en skrivelse från en person, som varit verksam inom branschen i över 20 år — att det inte bara lämnats erbjudanden om konsignationsköp från flera avlastare i Italien utan att även de fasta köp, som är uppgjorda, är sådana, att för bra italienska äpplen kalkyleras ett pris av mellan 80 och 90 öre, förtullat och fritt här i Sverige. Både statsrådet Norup och jag förstår — liksom även kammarens ledamöter i allmänhet skulle ha gjort, om de varit här närvarande — att man inte kan konkurrera med sådana priser. Förhållandena i vårt land är helt annorlunda än i Italien, vad gäller trädgårdsarbetarnas avlöning och annat sådant. Detta skall vi vara tacksamma för, men man skall då inte heller begära att de svenska fruktodlarna skall kunna konkurrera med de italienska.

Vi fruktodlare anser för vår del att vi har försökt göra vad på oss ankommer. Vi har arbetat på att förbättra kvaliteten på den svenska frukten, och vi

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

har börjat bygga upp en ekonomisk organisation. På den korta tid, som stått oss till buds, har vi på detta sätt inte uträttat så litet. Men om vi skulle följa statsrådets maning och bygga upp ytterligare en ekonomisk organisation, måste det, herr statsråd, under denna tid finnas ett gränsskydd för den svenska fruktodlingen. Det går inte att bygga upp ekonomiska organisationer om man skall utsättas för sådant, som vi nu i höst blivit utsatta för och som inte ur några synpunkter kan vara riktigt.

Jag vill också understryka att det inte bara är fruktodlarna det här gäller. Det gäller minst lika mycket dem som är anställda inom fruktodlingen. Detta har nog förnekats från visst håll, dock inte från statsrådets sida, men de som själva är verksamma inom fruktodlingen, är nog alla ense med mig om att det inte minst är ett intresse för arbetarna att fruktodlingen kan bära sig. Jag vill relatera ett litet samtal som jag hade här om dagen med en person, vars hustru är sysselsatt inom fruktodlingen. När vi talade om dessa saker sade han: »Vad skall vi i Kivik leva på, om inte våra hustrur kan få arbeta med fruktplockning och sedan med packning av frukten? Det är helt enkelt ett livsvillkor för oss, och därför har vi samma intresse som odlarna att fruktodlingen bär sig.»

Man måste när det gäller fruktodlingen komma till samma resultat som beträffande andra näringsgrenar, nämligen att fruktodlingens begäran om ett gränsskydd uppfylles. I annat fall går det över huvud taget inte att upprätthålla en svensk fruktodling. Såsom jag sagt förut, kan vi inte konkurrera med länder med en helt annan levnadsstandard än den vi har här i Sverige. Det kan ingen begära, och det har man inte heller begärt av andra näringsgrenar i vårt land.

Jag vill till slut uttala en förhoppning om att statsrådet nu ville använda hela

sitt inflytande för att få till stånd en vettig lösning av denna fråga. Jag skall gärna från denna talarstol deklarerat, att inte minst jag vore tacksam om vi kunde komma därhän, att vi sluppe ha så många politiska debatter om denna sak. Jag anser att dessa frågor inte skall lösas på politisk väg utan genom överläggningar, och det är min uppfattning att det finns förutsättningar att då få till stånd ett bra resultat. Detta är ett intresse för oss alla, och jag vädjar till statsrådet Norup att ha frågan i åtanke och göra vad han kan — inte minst försöka omvända en del kamrater i regeringen som tydligen inte har samma uppfattning som han.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Jag tror, att herr Nilsson och jag är väl överens i dessa frågor. I fråga om att åstadkomma åtgärder för att klara upp att importen skulle få börja tidigast den 1 januari har jag emellertid sagt, att de handelsavtal, som är uppgjorda, omöjliggjorde detta. I fjol gick odlarna med på att äpplen fick importeras redan fr. o. m. den 1 december. Detta blev möjligt därför att vi då inte hade så god tillgång på frukt. Jag är naturligtvis beredd att göra vad på mig ankommer för att försöka åstadkomma bättre förhållanden, men genom de uppgjorda handelsavtalen har det blivit frilistning av en hel del varor, om vilka vi som producenter givetvis har en annan mening än som konsumenter.

Vi kan vidare fråga oss, om man inte kunnat vidtaga andra åtgärder än att bara vända sig till statsmakterna, vilket kanske i viss mån är ägnat att politisera debatten. Jag vill inte ta upp frukten till politisk debatt, men om man ser på prisutvecklingen i vårt land, frågar man sig om de stora marginaler, som existerar, är berättigade. Om jag inte är fel underrättad var priset i början på november månad på extra prima frukt 1: 20, på prima 1: 00

Svar på interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

och för standard 0:80 per kilo. Vid samma tid kostade extra prima frukt här i Stockholm mellan 2:50 och 2:90. Det är enligt min mening oskälliga marginaler. Det är nödvändigt, att odlarna vare sig de bor på den ena eller andra platsen eller tillhör det ena eller andra politiska partiet intresserar sig för att skapa organisationer, som i någon grad kan behärska en sådan utveckling. Det är givet, att vi har anledning att hjälpas åt att verkligen åstadkomma ett skydd.

Jag skall inte taga upp någon diskussion om vilka motioner, utskottsutlåtanden, röstningar och ställningstaganden som förevarit här i kammaren. Dem känner kanske en stor del av kammarens ledamöter liksom herr Nilsson och jag till. Jag skall endast påpeka, att vi inte alltid haft olika meningar i denna fråga, och jag tror att vi inte har det nu heller. Jag har här försökt visa på de svårigheter som föreligger. Det är min förhoppning att den tillsatta utredningen om frukt- och trädgårdsodling kommer att framlägga förslag, som skall medföra de bättre förhållanden, som vi båda önskar, för fruktodlarna i vårt län. Det är givetvis en hel del av dessa odlare som brukar mark, vilken inte kan ge någonting i en annan produktion, men som dock fyller en mycket stor uppgift både ur produktions- och inte minst ur försörjningssynpunkt för alla de småbrukare som är hänvisade till denna jord. Fruktodlingen hör till jordbrukets binärningar, vilket man talat om i flera sammanhang. Den bör ha stöd och hjälp, inte minst vad gäller de mindre odlarna. Jag tror för min del, att om de större odlarna i större utsträckning samarbetade med de mindre, och vi fick den organisation, som jag talade om och som jag tror, att herr Nilsson också varit med att skapa, så skall förhållandena bli bättre.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! I likhet med herr Norup har jag

inte velat taga upp en politisk debatt i denna kammare. Jag tror att vi båda är ense om, att en sådan vore fullständigt meningslös. Jag ifrågasatte, om inte jordbruksnämnden, när den ändå kunde sträcka sig till den 12 december, också haft möjlighet att gå oss till mötes och fastställa tidpunkten till den 1 januari. Vi fruktodlare har nämligen sagt, att vi inte motsätter oss en normal import under den tid, då den så väl behövs, men vi har högakttningsfullt hemställt att få vara i fred så lång tid vi behöver för att avsätta den svenska frukten, en enligt både min och andra odlares mening mycket moderat begäran.

Om det hade varit flera ledamöter i kammaren, skulle man ha kunnat taga upp denna fråga om importörer och konsumenter. Det är intressant att finna, att hjärtat klappar så starkt för konsumenterna, så länge det finns svensk frukt i marknaden, ty när vi i våras kom fram till den tidpunkt, då det inte fanns svensk frukt, och man importerade frukt i klass D 2, d. v. s. Dessert 2, fick priserna överstiga, vad vi fått för cox orange. Ingen steg upp och talade till förmån för konsumenternas intressen, utan då var alla överens med importörerna om att det hela inte var någonting att resonera om — allt var som det skulle vara.

För att återigen ankyta till vad statsrådet yttrade om behovet av en organisation, så tror jag, att vad han sagt är riktigt. Vi måste skapa en organisation. Men jag säger än en gång, att vi aldrig kan bygga upp en ekonomisk organisation, om vi skall utsättas för det — jag drar mig inte för att använda ordet — attentat, som vi utsatts för denna höst.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial nr 234, bevilnings-

utskottets betänkande nr 60 och jordbruksutskottets utlåtande nr 58.

§ 12.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

För tjänsteresa för riksbankens räkning anhåller jag om ledighet från riksdagsgöromålen den 16 och 17 december 1952.

Stockholm den 16 december 1952.

David Hall.

Kammaren biföll denna anhållan.

Värdering av varulager vid taxering.

Vidare meddelade herr andre vice talmannen, att herr Olsson i Mellerud, som vid kammarens sammanträde den 3 innevarande december med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 7.16 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Onsdagen den 17 december.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 234, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Värdering av varulager vid taxering.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 21 november 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 252, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående upphävande

av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 1 § i den under 2) anmärkta förordningen få följande lydelse:

1 §.

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till statlig och kommunal inkomstskatt verkställs av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid närmast föregående beskattningsårs utgång (jämförelselagret), skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs.

Värdering av varulager vid taxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Magnusson m. fl.* samt II: 707 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Hagård*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att därest riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag beträffande värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt 1 § i förordningen måtte få följande lydelse:

1 §.

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till statlig och kommunal inkomstskatt verkställs av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid utgången av det beskattningsår, som gått till ända före den 1 mars 1953 eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1952 (jämförelselagret) skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs»;

B) de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 706 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 252 för sin del måtte besluta

1) att förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt upphäves;

2) att förordningen den 14 december 1951 (nr 794) med bestämmelser om investeringsavgift upphör att gälla från och med den 1 januari 1953»;

C) de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 709 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen för sin del måtte besluta

dels att avslå det i proposition nr 252 till innevarande års riksdag framlagda förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt,

dels ock att upphäva förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift)»; samt

D) motionen II: 708 av herr *Kollberg*, vari hemställts,

»1. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, samt

2. för den händelse ovanstående yrkande ej skulle bifallas, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av ifrågasvarande förordning, att den skattskyldige medges rätt att välja antingen 1951 eller 1952 som jämförelseår».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 252 antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Magnusson m. fl.* samt II: 707 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Hagård*,

2) de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 706 av herr *Ohlin m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 709 av herr *Hjalmarson m. fl.*, samt

4) motionen II: 708 av herr *Kollberg*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

2) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

3) med bifall till de likalydande motionerna I: 540 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 709 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna avsåge investeringsavgiften, antaga av reservanternas framlagt förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr Magnusson m. fl. samt II: 707 av herrar Nilsson i Svalöv och Hagård,

2) de likalydande motionerna I: 539 av herr Ohlon m. fl. och II: 706 av herr Ohlin m. fl., samt

3) motionen II: 708 av herr Kollberg, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Spetz*, *Persson* i Svensköp, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 14

Värdering av varulager vid taxering.

december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

2) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

3) med bifall till de likalydande motionerna I: 539 av herr Ohlon m. fl. och II: 706 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge investeringsavgiften, antaga av dessa reservanter framlagt förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr Magnusson m. fl. samt II: 707 av herrar Nilsson i Svalöv och Hagård,

2) de likalydande motionerna I: 540 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 709 av herr Hjalmarson m. fl., samt

3) motionen II: 708 av herr Kollberg, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas anförde och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Spetz*, *Persson* i Svensköp, *Sjölin*, *Nilsson* i Svalöv och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att — därest riksdagen icke skulle bifalla yrkandet i reservationen I) under punkten A) 2) och i reservationen II) under punkten A) 2) om avslag å propositionen i avseende å förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt — 1 § i förevarande författning borde erhålla följande lydelse:

1 §.

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till

Värdering av varulager vid taxering.

statlig och kommunal inkomstskatt verkställes av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid utgången av det beskattningsår, som gått till ända före den 1 mars 1953, eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1952 (jämförelselagret), skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Den 12 december förra året beslöt riksdagen i anslutning till en kungl. proposition att införa dels en s. k. investeringsavgift och dels en begränsning av den fria lagervärderingen för rörelseidkare. Vid den diskussion som då förekom här i kammaren framfördes från vårt håll stora betänkligheter mot båda åtgärderna, och det var med mycket stor tvekan och olust som vi i den föreliggande situationen fann oss nödsakade att gå med på en investeringsavgift, dock i en mera begränsad form än vad som avsågs i den kungl. propositionen och som utskottsmajoriteten i dess huvudsakliga delar tillstyrkt. Även om vi redan då underströk, att investeringsavgiften och begränsningen av den fria lagervärderingen strängt taget var samma sak tillämpad på olika områden, den ena på anläggningstillgångar och den andra på omsättningstillgångar, yrkade vi i vår reservation till utskottsutlåtandet rent avslag på den föreslagna åtgärden om begränsning av rätten till fri lagervärdering i förvärvskällan rörelse. Detta berörde vår kommunalskattelag, och frågan fick för den skull även ses i samband med vår höga företagsbeskattning.

Jag tror att de synpunkter på de föreslagna åtgärderna, som vi från högerhåll framförde vid detta tillfälle,

visat sig vara riktiga. Vi ansåg att ifrågavarande åtgärder inte var de riktiga för att åstadkomma det vi alla eftersträvade, nämligen ett fast penningvärde. För att uppnå detta förordade vi ett ekonomiskt program som byggde på en aktiv penningpolitik och en skattepolitik som befordrade arbetsvilja, företagsamhet och sparande. Vi förordade sträng återhållsamhet i fråga om det allmännas utgifter samt balans mellan sparande och investeringar.

Som vi alla känner till utgör såväl investeringsavgiften som begränsningen av den fria lagervärderingen och likaså begränsningen i den fria avskrivningsrätten ett led i regeringens ekonomiska politik. De är ett led i regeringens kamp för bibehållande av en fastlåst lågränta. Framför allt anser jag att investeringsavgiften är ett alternativ till en rörlig ränta, och jag ifrågasätter om den icke är att betrakta som ett utslag av en verklig högräntepolitik — visserligen begränsad till vissa områden — nämligen nyinvesteringarna. Jag vill, liksom herr Lundberg gjorde här i kammaren i en interpellationsdebatt den 26 november i år, fråga, om icke investeringsavgiften är att betrakta som en maskerad högränta. Högern förordar en rörlig ränta som anpassar sig till de aktuella förhållandena, men vi vill icke vara med om att på lagstiftningens väg införa en ränta eller avgift som på vissa områden verkar som en fastlåst högränta. Detta snedvrider vårt ekonomiska liv och verkar på de berörda områdena i hög grad kostnadsfördyrande utan att på andra områden verka kostnadsänkande.

Det må ursäktas mig, herr talman, om jag här några minuter uppehåller mig vid problemet fastlåst lågränta kontra investeringsavgift och andra skattevägen vidtagna åtgärder avseende att hindra en rörlig räntepolitik.

Hur ser det då ut på detta område i

det praktiska livet i dag? Jo, vi som aldrig så litet sysslar med näringslivets ekonomiska problem — det må nu vara jordbruk, rörelse, industri eller handel — finner snart, att den s. k. lågräntan på de vad jag skulle vilja kalla fria sektorernas område är en chimär. Lågräntan finns där inte, och dessutom har detta fria näringslivets område drabbats av alla de extra pålagor som investeringsavgift o. d. utgör. Många exempel skulle kunna anföras på hur räntan i dag officiellt på lån utgör 5 till $5\frac{1}{2}$ procent, för att icke nämna om de rykten som talar om en inofficiell ränta på 7 till 8 procent.

I den nu avslutade valrörelsen i Kristianstads län kom räntepolitiken och regeringens ekonomiska politik att intaga en dominerande ställning. Såsom ett bevis på att regeringens lågräntepolitik icke var en verklighet i dagens ekonomiska liv och att regeringens ekonomiska politik enligt vår uppfattning misslyckats framfördes nämligen, att Skånska lantmännens centralförening funnit sig nödsakad att gå ut i en lånemarknad utanför bankerna och anhålla om lån till en ränta av $4\frac{1}{2}$ å 5 procent. Detta är dock i dagens läge ingen hög ränta, och jag framför inte alls något klander mot ledningen av den ekonomiska föreringsrörelsen inom jordbruket för att den vidtagit denna åtgärd. Det är bara ett konstaterande av att den officiella lågräntan icke finns i verkligheten, utan man har fått böja sig för de ekonomiska naturlagarna. I berörda fall är det ju så, att jordbrukets organisationer på ifrågavarande områden sett sig nödsakade att företaga vittomfattande investeringar i tork- och silosanläggningar för att på ett rationellt sätt kunna betjäna sina medlemmar. Av olika anledningar, kreditrestriktionerna ej obeaktade, har de måst försöka att låna pengar hos sina medlemmar till den ränta, som de för dagen anser vara skälig. Det är ingen s. k.

Värdering av varulager vid taxering.

lågränta de erbjuder, och därtill kommer att om vi här i dag följer regeringens förslag, i vilket bevillingsutskottets majoritet instämmer, blir följden att jordbrukarna i det anförda exemplet för att få bygga till sig själva för egna pengar måste betala en investeringsavgift av 12 procent för deras eget sparande. Första året blir kostnaden för investeringen 17 procent. Detta måste i hög grad verka kostnadsfördyrande på jordbrukets produkter, d. v. s. livsmedlen fördyras och konsumenterna får betala detta, om jordbruket skall få full täckning för sina kostnader. Bygges en anläggning för exempelvis 400 000 kronor utöver det fria belopp som finns när det gäller investeringsavgiften, utgör räntekostnaden första året 20 000 kronor, och kostnaden för investeringsavgiften blir 48 000 kronor. Man kan fråga sig om penningvärdet stabiliseras genom denna sistnämnda kostnad. Jag tror inte att så blir fallet. Inflationen måste gynnas i stället för att hämmas av att investeringsavgift utgår i angivna fall. Hur kan bondeförbundet, som måste ha klart för sig vilket känsligt problem det är med jordbrukets produktpriser, medverka till en ekonomisk politik, som så fördyrar jordbrukets produkter?

Herr talman! Genom det anförda exemplet har jag bara velat belysa, hur investeringsavgiften verkar kostnadsfördyrande på detta område. På samma sätt verkar den inom andra områden, inte minst inom industriens. Den pressar upp kostnadsläget i icke oväsentlig grad. Detta har mycket stor betydelse på hemmamarknaden men kanske ännu större betydelse på vår exportmarknad. För exportmarknaden gäller det att kunna konkurrera med andra länder. Genom vårt kostnadsläge har den svenska industrien det i dag mycket besvärligt. I en skrivelse till bevillingsutskottet har Sveriges industriförbund givit talande exempel här-

Värdering av varulager vid taxering.

på. Det har som exempel anförts, att generatorer offereras från Västtyskland och elektriska motorer om 1—10 hk från Schweiz till 70 procent av de svenska priserna. Statliga myndigheter har på grund av fördelaktigare priser placerat order på stålkonstruktioner (broar etc.) för 6 miljoner kronor i Västtyskland. För telefonapparater ligger de svenska priserna 30 å 35 procent över dem som offereras från Västtyskland. Pumpar har här i landet levererats från Västtyskland till 35 å 40 procent lägre pris än det svenska. Blixtlåstillverkningen har nedgått till hälften på grund av import från Tyskland och England. Radioapparater har offererats från Västtyskland på alla exportmarknader till 15 å 20 procent lägre pris än det svenska.

Vilka slutsatser kan man draga av detta Svenska industriförbundets påpekande? Jo, att den svenska exportindustrien kommer att få det mycket besvärligt om den inte kan pressa ner sina kostnader. Kostnaderna kunna pressas ned på olika sätt. Det kan ske genom en rationalisering av produktionen. Men rationaliseringen kräver investeringar. Skall dessa fylla sitt ändamål, nämligen att verka kostnads-sänkande, måste det ske till billigaste pris. Kan det då vara riktigt att dessa investeringar fördyras genom speciella avgifter? Nej, vårt kostnadsläge är i dag sådant att jag tror att det icke kan vara riktigt. Investeringsavgiften måste därför enligt min uppfattning bort fortast möjligt. Högern har också i sin partimotion anført synpunkter, som talar för att investeringsavgiften omedelbart bör slopas för såväl 1952 som 1953. Finansministern och bevillningsutskottets majoritet har emellertid den uppfattningen, att investeringsavgiften skall utgå dels för år 1952 och dels eventuellt även för 1953. Som motivering för dess bibehållande 1953 anför de, »att konjunkturutvecklingen och investeringsviljan inom fö-

retagen är svår att bedöma för närvarande». I anslutning till denna motivering torde man fråga sig om icke alla näringslivets män — jordbrukare såväl som rörelseidkare, industrimän och köpmän — är ense i en uppfattning, som går ut på att konjunkturen är klart vikande. Borde icke denna uppfattning av näringslivets män sätta sitt spår på vårt handlande här i riksdagen i dag? Jag tror att det vore en praktisk handling att så bleve fallet, en handling som skulle leda till nytta för det svenska näringslivet.

Finansministern och utskottsmajoriteten motiverar också sitt ställningstagande med att »önskemålen om ökat bostadsbyggande och vidgade offentliga investeringar såsom ofrånkomlig konsekvens finge behovet att åvägbringa nedpressningar på andra håll». Även om jag har full förståelse för vikten av att bostadsbyggandet sker i största möjliga utsträckning frågar jag mig ändå, om denna sak motiverar att vi försöker strypa näringslivets expansion. Är det icke näringslivet och de resurser som detta har som vi måste lita till om en lågkonjunktur skulle sätta in på allvar? Jo, förvisso torde det vara så. Första fronten mot arbetslösheten ligger enligt min uppfattning ute hos företagen. Företagens möjligheter att taga upp en kamp mot lågkonjunktur och mot påtryckningar utifrån får därför icke på något sätt undergrävas. Även om staten tillfälligt tjänar rent inkomstmässigt på vissa åtgärder som ingår i regeringens ekonomiska politik, såsom investeringsavgift och begränsningar i den fria lagervärderingen och avskrivningsrätten, får detta icke drivas så, att företagens möjligheter att upprätthålla sin verksamhet, då avsättningssvårigheter inträder, försämrats. Glädjande nog har finansministern ett flertal gånger understrukit, att dessa specialpålagor icke är till för att skaffa staten inkomster, men vi måste nog vara på

Värdering av varulager vid taxering.

vår vakt, så att det inte i alla fall sker en utveckling åt det hållet. Det kan lätt bli en urspårning då det gäller att bevara skenet av en lågräntepolitik. Lågräntepolitiken motiveras — åtminstone när det gäller socialdemokraterna — med att en rörlig ränta skulle medföra risk för arbetslöshet. Är det så, då må vi se till att de åtgärder, som sätts in i stället för den rörliga räntan, icke motverkar företagets möjligheter att upprätthålla full sysselsättning för sina anställda tjänstemän och arbetare. Är icke det som föreslogs i proposition nr 220 år 1951 och vad som nu diskuterats och föreslås i proposition nr 252 av i år av den art, att det kan befrämja arbetslöshet? Jag lutar nog personligen åt detta, och det är därför jag också vänder mig emot investeringsavgiften och begränsningen i den fria lagervärderingen.

Herr talman! Innan jag slutar är det bara ett par saker, som jag i korthet vill beröra. Först är det den s. k. beredskapslagen för beskattningsåret 1953, vad det gäller begränsningen i den fria lagervärderingen. Man frågar sig, om det kan vara klokt att skapa en sådan beredskapslag. Kommer inte detta att för näringslivets män medföra och skapa en otrygghets- och olustkänsla, som kan inverka menligt? Har vi inte kommit in i ett lagstiftande på skattepolitikens område, som gör att menige man ställer sig frågande inför vad som sker i vår lagstiftande församling? Vi stiftar skattelagar, som verkar retroaktivt — vilket för många ter sig rättskränkande. Vi stiftar skattelagar, som vi låter näringslivets män arbeta under i sin praktiska gärning, och så beslutar vi, när året har gått, att de icke skall tillämpas. Vi stiftar lagar, som eventuellt skall gälla vid ett visst tillfälle. Kan allt detta vara riktigt? Jag riktar denna fråga närmast till chefen för finansdepartementet. När det nu gäller vad som i dag är aktuellt, nämligen det som jag kallar för

beredskapslagen för 1953, så frågar jag mig om inte situationen i dag är sådan, att vi med bestämdhet kan utgå från att den icke behöver komma i tillämpning. Varför då låta en mängd människor arbeta under denna lags tryck? Den kommer att vara till belastning, även om den blir upphävd i december 1953 — på samma sätt som den förordning, som vi i dag står i begrepp att upphäva, varit till belastning.

Det är många företag i vårt land, som har fått sätta till mycken tid och mycket arbete för denna förordnings skull. Den har också bidragit till att skapa en orättvisa vid den kommande taxeringen 1953 olika företag emellan. Alla de företag, som har sitt räkenskapsår förlagt till 1 mars—1 oktober har nu gjort upp sitt bokslut i anslutning till förordningen om begränsning i den fria lagervärderingen. De kommer nu i ett sämre läge, när det gäller 1953 års taxering, än de som har sitt bokslut förlagt till senare tidpunkt. Kommer inte många av dessa människor att sättas på ett svårt moraliskt prov, när de nu ställes inför problemet att göra om sina bokslut, och därmed kanske bryta mot bokföringslagens bestämmelser att balansräkningen skall vara införd i inventarieboken tre och en halv månad efter bokföringsårets slut? Att ändra på balansräkningen kan måhända i vissa fall gå för det fria företaget, men för sådana företag som drives i aktiebolags form, och där bolagsstämma har hållits och balansräkningen fastställts, föreligger inte någon sådan möjlighet.

Till sist, herr talman, om nu de båda regeringspartierna, som troligt är, röstar igenom det förslag som framlagts av finansministern, varför skall då förordningen om begränsningen av den fria lagervärderingen 1953 skärpas gentemot vad nu gällande förordning stadgar? Så blir nämligen fallet i och med att förordningen stadgar att lagerökningar, uppkomna exempelvis un-

Värdering av varulager vid taxering.

der 1953 genom att företagen för att undvika permitteringar av arbetskraft arbetar på lager, icke skall få nedskrivast till mer än 50 procent. Detta måste naturligtvis medföra, att många företagare frågar sig, om regeringen därmed hellre ser permitteringar av arbetare än man ser lagerökningar uppkomma. Jag tror att många företagare för att kunna vara solidariska mot vår lagstiftning skulle önska upplysning på denna punkt om vilket som är det bästa, permitteringar eller lagerökningar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Velander m. fl., och som givits beteckningen nr 1.

Herr SJÖLIN: Herr talman! I den kungl. proposition som nu behandlas framhålles dels att utvecklingen under 1952 visat »att det knappast varit erforderligt med speciella regler mot spekulativa lagerökningar», dels »att både likviditeten och vinstmöjligheterna i allmänhet starkt nedgått för företagen». Bevillningsutskottet understryker i sitt betänkande, att det betraktar den föreslagna lagstiftningen som »en beredskapsåtgärd, vilken skall komma till användning endast under förutsättning av att konjunkurläget det påkallar». Detta är också ett uttryck för att förutsättningarna för gällande lagstiftning inte längre finns.

Vid de föredragningar, som ägt rum i utskottet av representanter för konjunkturinstitutet, handels- och finansdepartementet samt arbetsmarknadsstyrelsen, har den som möjligen förut varit obekant med förhållandena fått en livlig förnimmelse av konjunkurlägets förändring. Det konstaterades av de olika representanterna att överkonjunkturen är försvunnen — man torde inte kunna peka ut något område som bjuder på övervinster — att konkurrensen med utlandet skärpts, att maskin-

investeringarna minskat med 25 procent, att exporten under årets första tio månader nedgått med 650 miljoner kronor — motsvarande ungefär 10 procent — att det föreligger allvarliga risker för exporten, att det är nödvändigt att pressa kostnadsläget och att en viss arbetslöshet kan befaras i vinter.

Det var en ganska dyster bild som dessa ämbetsmän gav av läget. Men den stämmer mycket bra med erfarenheterna från industrien. Jag skall för min del huvudsakligen uppehålla mig vid verkstadsindustrien.

Det är alldeles riktigt som socialministern i går sade i sitt interpellations-svar, att »för verkstadsindustrien har läget hårdnat och den har att motse tilltagande avsättningssvårigheter». Det förhåller sig så att de priser, som för närvarande kan erhållas på utlands-marknaderna för en stor del av verkstadsindustriens produkter, ofta inte ens täcker självkostnaden. Konkurrenter i skilda länder offererar priser som ligger långt under de svenska. Det är framför allt Japan och Tyskland, men också en del andra länder gör sig gällande. Herr Nilsson i Svalöv har givit en hel del exempel på de svårigheter som möter industrien, och jag skall inte upprepa vad han på den punkten sade. Jag vill bara erinra om ytterligare några saker.

Vår tidigare export av sågblad och maskinknivar, yxor och borr till många traditionella avsättningsområden har stoppats av importrestriktioner. Statliga myndigheter har på grund av fördelaktigare priser placerat order på broar och andra stålkonstruktioner för 6 miljoner kronor i Västtyskland. Vattenfallsstyrelsen har beställt turbiner i Italien för ungefär 13 miljoner kronor. Järnvägsstyrelsen har placerat order i Tyskland på 50 diesellok och i Tyskland och Belgien på flera hundra järnvägsvagnar.

För att ytterligare belysa läget vill jag nämna, att ett svenskt verkstadsföre-

tag gjort en undersökning under fullt jämförbara förhållanden av tillverkningskostnaden per produktionsenhet vid företagets fabriker i Sverige, England, Västtyskland och Frankrike. Det visade sig därvid att jämförelsesiffrorna, om siffran sätts till 100 för Sverige, blev 90 för England, 75 å 80 för Tyskland och 125 för Frankrike. Siffran för Frankrike är givetvis beroende på att pris- och lönenivån stegrats ännu mer i Frankrike än i Sverige. Eljest beror den lägre kostnadsnivån i utlandet huvudsakligen på lägre löner. Om lönen i Sverige sätts till 100 är den i England 80 men i Tyskland bara 40, d. v. s. lönen i Tyskland är i detta fall 60 procent mindre än i Sverige. Ungefär den proportionen gäller även i andra branscher.

Det försämrade läget kan också avläsas på orderstocken. Av en undersökning som Verkstadsföreningen gjort framgår att orderstocken minskat avsevärt hos de vid undersökningen tillfrågade företagen. Ungefär hälften av företagen har fått sin orderstock minskad med 26—50 procent från 1 april till 1 november i år. Det finns företag med en reducering ända till 75 procent. Medeltalet blev över 20 procent. Exportorderna har under samma tid genomsnittligt nedgått med cirka 30 procent.

Att beläggningen vid verkstäderna ännu är relativt god och att beläggningstiden inte nedgått mer än kanske ett par månader får inte förleda någon att tro att läget svartmålas onödigt. Man måste nämligen komma ihåg att omloppstiden för en beställning inom den tunga industrien är mycket stor, varför det behövs en rätt ansenlig orderstock för att full produktion skall kunna pågå vid samtliga avdelningar.

Behovet av arbetskraft inom verkstadsindustrien har minskat ganska väsentligt under höstmånaderna. Enligt Verkstadsföreningens utredning har under tiden mellan januari och mitten av november i år permitterats eller av-

Värdering av varulager vid taxering.

skedats cirka 4 200 arbetare och 450 tjänstemän. Det beräknas att under de närmaste månaderna ytterligare omkring 3 000 arbetare och 300 tjänstemän kommer att friställas. Förkortad arbetstid hade den 15 november över 5 000 arbetare, och man räknar med att ytterligare 10 000 man skall få det under de närmaste månaderna.

Även inom textilindustrien förefinns svårigheter. Mindre efterfrågan och överimport inom denna industri föranledde en reducering av arbetarantalet med 8 000 man under ett år, nämligen från 45 000 till 37 000, motsvarande ungefär 18 procent.

Läget karakteriseras också av att för alla textilindustriens stora varugrupper sker försäljning till priser, som icke medger full täckning av kostnaderna. Det uppges att vissa företag inom bomullsindustrien allvarligt överväger att överflytta tillverkningen av garn från de svenska fabriker till Västtyskland. Läget har blivit sådant på flera håll, att man måst arbeta på lager för att kunna behålla de anställda. Den eventuella lagerökningen behöver således ingalunda vara uttryck för någon spekulation utan har kommit som en otrevlig konsekvens av den vällovliga ambitionen att trygga den fulla sysselsättningen. Utvecklingen har eljest kännetecknats av strävanden från företagets sida att nedbringa lagren. Den lagerökning som inträffat har närmast varit betingad av avsettnings-svårigheter. Därför bör också nu, enligt reservanternas mening, inskränkningen i rätten till fri lagervärdering upphöra inte bara för 1952 utan även för 1953.

Det erkännes av alla att vårt kostnadsläge är för högt. Det måste helt enkelt ned för att vi skall ha några utsikter att kunna hävda oss på exportmarknaden. Visserligen har finansministern enligt referat i tidningarna nyligen sagt: »Visst har vi höga kostnader, men svårigheterna att sälja beror inte på dem utan på den bristande allmänna köplusten i världen.» Mot detta resone-

Värdering av varulager vid taxering.

mang, som väl inte får tas alltför mycket på allvar, kan naturligtvis flera invändningar göras. Jag skall nöja mig med att fråga finansministern, om det var bristande köplust som kom svenska myndigheter att köpa lok, vagnar, turbiner och broar i utlandet, där de var billigare än i Sverige.

Nej, man får nog lov att konstatera det djupa allvaret i dagens situation och i gemensam strävan på olika vägar söka uppnå bättre konkurrenskraft i förhållande till utlandet. En av dessa vägar är ytterligare rationalisering. Därvid kan inte undgåas att också investeringsbehov anmäler sig. Man behöver säkert inte oroa sig för att några onödiga investeringar skulle föreligga, men de som är oundgängliga med hänsyn till konkurrensläget bör tillåtas utan onödigt fördyrande kostnader. Jag tillåter mig citera den reservation, som jag varit med om att underteckna. »Ängsligheten att genom rationaliseringar stärka det svenska näringslivets till följd av inflationen starkt försvagade konkurrenskraft gentemot utlandet och nödvändigheten att i tid undanröja det hot även mot sysselsättningen, som investeringsavgiften för närvarande håller på att utvecklas till, talar starkt för en sådan åtgärd» — d. v. s. för en avveckling av investeringsavgiften från och med nästa årsskifte.

Herr talman! Jag vill framhålla ytterligare ett skäl härför. Alla vet hur viktigt det är att vi håller ett tillräckligt stort beredskapslager av bränsle. För att stimulera enskilda att lägga upp beredskapslager och därigenom avlasta det allmänna en del av bördan borde det vara naturligt att underlätta dylika strävanden genom att medge erforderliga anläggningar utan att extra belastning genom investeringsavgiften skall behöva uppkomma.

Jag ber, herr talman, att med vad jag anfört få yrka bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen nr II), men för den händelse denna reser-

vation kommer att avslås ber jag få yrka bifall till reservation nr III).

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Såsom det framgick av herr Nilssons i Svalöv anförande har ställningstagandet till det spörsmål som här föreligger varit mycket enkelt för dem som har stått tämligen långt borta från den av Kungl. Maj:t och riksdagens majoritet drivna ekonomiska politiken. Ju längre bort man har stått från denna, desto större har tvärsäkerheten varit.

En sak har vi dock lyckats komma överens om i utskottet, och det är att den lagerökning, som nu finns och där Kungl. Maj:t föreslår författningens upphävande, den vilar inte på de spekulationsmoment som riksdagen förutsatte. Därvidlag är således hela utskottet på samma linje som Kungl. Maj:t. Men så fort vi flyttar oss därifrån och det blir fråga om avskaffande av åtgärder, då är inte enigheten något att tala om längre.

Varför kan man inte nu på en gång, frågar man, gå in för att avskaffa författningen om lagervärdering även för det kommande året? Jag skulle nästan, herr talman, vilja fråga de båda reservanterna från denna kammare som nu haft ordet: Vad vet man i all sin tvärsäkerhet om vad det kommande året bär i sitt sköte? Om det blir så att herrarna felbedömer situationen, om det inte blir den utveckling som herrarna räknar med, om vi får ett ekonomiskt läge där riksdagen anser sig böra ingripa, då innebär den ståndpunkt herrarna har intagit att vi måste skapa en retroaktiv lag någon gång under nästa år. Och det är ju detta herrarna alltid varit så ovilliga mot. Jag tror att försiktigheten bjuder oss att i detta sammanhang gå fram med ett steg i taget.

Den beredskapslagstiftning, som finansministern här föreslår, tillstyrker utskottsmajoriteten just ur den synpunkten att man skall vara någorlunda

på den säkra sidan. Behövs inte denna lagstiftning, kan detta konstateras in på det kommande året, när man kan bedöma situationen, och då är det lika enkelt att ta ett steg utöver det vi tar i dag, när vi upphäver författningen för innevarande år. Det är samma skäl som har varit avgörande för utskottets ställningstagande när det har gällt motionerna om investeringsavgiftens upphävande.

Vi som har tillhört riksdagsmajoriteten vid alla dessa tillfällen har ju betraktat denna lagstiftning såsom en av de pelare på vilka politiken fram till stabilitet är byggd. Och det är inte tvivel underkastat att den har verkat fram emot en ökad stabilisering.

Vi har, som herr Sjölin nämnde, uppe i utskottet haft representanter för konjunkturinstitutet, arbetsmarknadsstyrelsen, handelsdepartementet och finansdepartementet, och vi har mycket noggrant tagit del av alla de skrivelser som Industriförbundet har levererat i det här sammanhanget. Jag skulle tänka — och jag vänder mig därvidlag till utskottets ledamöter för att få bekräftelse — att de ämbetsmän som varit uppe i utskottet skulle bli mycket förvånade om de hörde herr Sjölin återgivande av det intryck han hade fått av vad dessa representanter sade. Jag tror tvärtom att man kan säga att det allmänna intrycket icke gav den mörka bild som herr Sjölin hade fått ett intryck av.

Det är ett moment som inte är fullt klart här, nämligen Verkstadsföreningens utredning, men den utredningen prövas nu av respektive myndigheter, och när den har prövats, då börjar väl sikten bli en liten smula klarare för alla som inte vill döma obesett när det gäller dessa ting.

Jag skulle nog vilja säga, att om man lyssnade riktigt på dessa representanter för de olika myndigheterna så gav de en ett intryck av att det som minst passar i det här sammanhanget är

Värdering av varulager vid taxering.

tvärsäkerhet när det gäller att yttra sig om utvecklingen. De uppgifter som utskottet har fått ger inte den klarhet som reservanterna gör gällande. Tvärtom torde man kunna säga att alla de uppgifter som man i detta fall har erhållit visar att läget är oklart, och på grund av denna oklarhet har bevillningsutskottets majoritet inte vågat sig ut på några äventyrligheter som man skulle komma att ångra tämligen snart.

Vi har sett frågan ur den synpunkten, och därför har vi kommit till samma resultat som finansministern när han i propositionen säger att han icke anser sig kunna bedöma läget i dag så, att man skulle tvingas att vidta de åtgärder som reservanterna önskar. Han vill ha bättre överblick, han vill ha säkrare möjligheter att få en sikt på problemet.

Bevillningsutskottet understryker denna synpunkt, att det bör komma fram mera material och framför allt mera entydigt material, så att vi, när vi handlar, kan vara övertygade om att vi inte handlar bara för i dag och att morgondagen inte tvingar oss in i åtgärder som är vida allvarligare än de som vi i dag skulle slippa. Det är vad utskottet säger på sidan 10 i sitt betänkande, att utskottet förväntar att sikten skall bli bättre och klarare när vi kommer in på vårriksdagen, att man skall kunna få ett begrepp om utvecklingen som är så pass klart att vi skall kunna säga: När vi handlar, så handlar vi på basis av ett material som vi tämligen allmänt tyder på samma sätt. Det gör vi inte för närvarande, herr talman.

Med anförande av dessa synpunkter, vilka förefaller mig vara tillräckliga i det här sammanhanget, hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr NILSSON i Svalöv (kort genmäle): Herr talman! Bevillningsutskottets värderade ordförande sade att den

Värdering av varulager vid taxering.

stora skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna ligger i att vi bedömer den ekonomiska situationen på olika sätt. Han angav att åtminstone herr Sjölin men även att jag var för pessimistisk. Ja, det vore väl om det vore så, men när näringslivets män samstämmigt har denna uppfattning, som vi här gjort oss till tolk för, tror jag att man i alla fall måste ta en viss hänsyn till denna åsikt som vi framfört.

Herr Olsson i Gävle framhöll, att om man följde reservanterna skulle detta kunna leda till att vi bleve tvungna att till nästa år skapa en retroaktiv lag i stil med den lag som nu föreslås såsom en beredskapslag. Ja, som jag nyss sade, såsom vi bedömer läget anse vi att det är mycket liten risk för att man skulle behöva stifta en sådan retroaktiv lag.

Vad jag framför allt vill trycka på när det gäller vår skattelagstiftning är att vi bör söka komma fram till en stabilitet i skattelagstiftningen. Skatterna har i dag en sådan betydelse för det svenska näringslivet att de har blivit en stor ekonomisk faktor att räkna med. Näringslivets män måste ha garanti för att de inte mera får några retroaktiva skatter, och vi vill inte heller att dessa näringslivets män skall ha en antagen lag hängande över sina huvuden utan att veta om den skall komma till användning eller ej. De måste veta under vilka betingelser de arbetar, och det är framför allt just med tanke på detta som jag vänder mig emot att vi här i dag skall antaga denna beredskapslag. Vi måste ha klarhet i hur vi skall handla ur skattesynpunkt.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Vår aktade utskottsordförandes anförande ger mig anledning till genmäle på ett par punkter. Han sade att jag skulle ha tolkat föredragandenas anföranden på ett ganska fritt sätt. Jag har för min del inte alls tolkat anförandena utan endast återgivit dem på de punkter, som jag angav, så gott som

ordagrant så som de hållits av vederbörande. Det är den ena punkten.

Sedan tycktes herr Olsson i sitt anförande vilja låta påskina, att jag skulle ha lämnat andra siffror än som förekommer i Industriförbundets skrivelse. Det är också fel. Varje siffra som jag har nämnt är fullt officiell och är tillgänglig för vem som helst som vill ta del av den.

För det tredje vill jag påpeka, att jag inte på något sätt med tvärsäkerhet har yttrat mig om utvecklingen. Jag har endast konstaterat den situation som för dagen gäller och framhållit, att det är nödvändigt att med ledning av denna försöka vidtaga åtgärder för att stärka vår konkurrensförmåga, så att vi kan hävda oss i konkurrensen med utlandet. Det är vad jag har sagt.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det är i denna debatt ett uttryck som ständigt återkommer, nämligen »jag anser», »jag tror». Det skulle vara ett avsevärt framsteg om vi bara kunde komma överens om att det här gäller ett bedömande av den enskilde ledamoten. Men vi skulle ju försöka komma varandra så pass nära, att åtminstone en avsevärd del av kammaren kunde tro på samma sätt.

Jag skulle nog vilja säga till herr Sjölin, att det jag vände mig mot var inte hans siffror utan hans uttalande, att de ämbetsmän från konjunkturinstitutet, som hade varit uppe i utskottet, gav en mörk bild av situationen. Det är det som jag vänder mig mot. Jag tror att herr Sjölin var tämligen ensam om att se den där svarta bilden — han kan möjligen ha haft sällskap med någon mer av reservanterna. För de övriga var bilden nog sådan, att man inte kan säga, att den var vare sig ljus eller mörk utan någonting mitt emellan. Och vi vill gärna ha någorlunda på känn vart det bär, innan bevillningsutskottet avgör hur det skall handla.

Värdering av varulager vid taxering.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara vilja säga, att det är fullständigt felaktigt när herr Olsson säger, att jag har byggt mitt anförande på en tro. Jag har enligt överenskommelse med utskottsordföranden försökt förkorta mitt anförande så mycket som möjligt, och därför var det späckat med siffror. Dessa är ingalunda byggda på tro utan utslutande på saktliga uppgifter. Det vill jag ännu en gång framhålla.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman: Jag kan med anknytning till vad utskottets ordförande sade instämma i att det ekonomiska läget för närvarande är sådant, att man bör vara ytterst försiktig då det gäller att inta någon bestämd ställning till den kommande utvecklingen både i den ena och den andra rikningen. Alla prognoser som har gjorts bestyrker också detta förhållande. Om man ser på konjunkturinstitutets senaste rapport, så bedömes ju där utvecklingen i världen som relativt god. Man säger att det föreligger möjligheter till en konjunkturutveckling, som innebär prisstabilitet och en återhämtning av produktionen samt — åtminstone på kort sikt — för Europas vidkommande en ökad dollartillgång. Här har vi alltså en positiv sida som talar för en gynnsam konjunkturutveckling.

Även i Industriförbundets promemoria till bevillningsutskottet, där man har plockat ut vissa branscher och talat om deras besvärligheter, säges det ju, att om man bedömer det ekonomiska läget i stort, förefaller det som om det skulle kunna bli en relativt gynnsam ekonomisk utveckling ute i världen. Men det föreligger också å andra sidan, så pass stor osäkerhet att den ekonomiska utvecklingen kan gå mot både en ny depression och en ny inflation. I Sverige har vi nu, tack vare den ekonomiska politik som drivits, uppnått ekonomisk balans. Om vi hade en isolerad ekonomi, skulle det väl inte vara några större

svårigheter för oss att bibehålla denna balans; det är utifrån som farorna för vår ekonomi kommer.

Detta är, herr talman, i mycket korta ord uttryckt, bakgrunden till att bevillningsutskottet inte har velat tillmötesgå motionärernas förslag, att begränsningen av den fria lagervärderingen definitivt skall slopas och att också investeringsavgiften skall helt försvinna. Bevillningsutskottet hyser alltså samma mening som har kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition, att investeringsviljan fortfarande har en sådan styrka, att det inte är möjligt att inom ramen för våra materiella resurser tillgodose önskemålen om en ökning av bostadsbyggandet och en ökning av de offentliga investeringarna utan att man vidtar en nedpressning inom andra områden. Herr Nilsson i Svalöv sade att han naturligtvis gärna såg, att den offentliga sektorn vidgades och bostadsbyggandet ökades men att man förden skull väl inte behöver strypa den privata sektorn. Men om herr Nilsson är överens med mig om att vi inte kan tillgodose båda önskemålen, att öka bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna och ändå ha ett materiellt utrymme för en alldeles fri expansion av det enskilda näringslivet, hur skall man då lösa det problemet utan att göra några som helst ingrepp?

Angående den teckning av konjunkturutvecklingen som reservanterna har gjort här i dag vill jag säga som bevillningsutskottets ordförande nyss sade, att de föredragande vi hade uppe i bevillningsutskottet inte skildrade läget särskilt mörkt. Jag tror det inte är någon överdrift att säga, att reservanternas mening, sådan den har kommit till uttryck här i dag, är något för ensidig och kanske också något för tvärsäker.

Folkpartiet har i sin reservation liksom i den motion det avlämnat framhållit som sin mening, att denna begränsning av den fria lagervärderingen egentligen aldrig har varit nödvändig.

Värdering av varulager vid taxering.

Som bevis citerar folkpartiet vad man sade i en motion då denna lag infördes. Ja, nu är det väl ingen större svårighet för folkpartiet att finna någonting som man har sagt förut som stämmer in på den aktuella situationen; det går ju lätt, om man har flera olika åsikter i varje situation, och så är det här. Ungefär samtidigt som man hade den uppfattningen om konjunkturutvecklingen, att det inte förelåg några skäl att begränsa den fria avskrivningsrätten, hade man ju också en annan uppfattning om konjunkturutvecklingen under 1952. Jag tycker att de där två meningarna strider mot varandra.

Högern och folkpartiet skiljer sig från varandra beträffande avvecklingen av investeringsavgiften så tillvida, att högern vill avskaffa investeringsavgiften omedelbart, så att den alltså inte skall gälla ens för 1952, medan folkpartiet nöjer sig med att föreslå att den skall upphävas för 1953, men man kan ju inte vara riktigt säker på om det är folkpartiets verkliga avsikt. Som motiv för sitt avstyrkande av reservanternas förslag, att begränsningen av den fria lagervärderingen skall upphävas till 1953, kan bevillningsutskottet hänvisa till vad jag har sagt rörande motiven för investeringsavgiftens bibehållande.

Herr Nilsson i Svalöv och kanske också herr Sjölin frågade varför man skall företa en skärpning — herr Nilsson i Svalöv använde det ordet — om man får denna beredskapslagstiftning. Det är ingen skärpning, herr talman. Reservanterna har föreslagit att man skulle få välja endera 1951 eller 1952 som jämförelseår. Om riksdagen skulle besluta i enlighet med reservanternas förslag och det ekonomiska läget under 1953 skulle bli sådant att lagen skall träda i funktion, så har man egentligen brutit udden av lagen. Denna valfrihet skulle innebära en sådan uppmjukning, att den effekt man vill ernå skulle bli praktiskt taget ingen alls. Om det ekonomiska läget är sådant att man måste

ha denna begränsning av den fria lagervärderingen under 1953, är det just under det året man inte vill ha någon lagerökning jämfört med 1952. Har man då rätt att välja och i stället gå tillbaka till 1951, kommer verkan av denna lag, som vill förhindra en lagerökning under just 1953, att bli praktiskt taget obefintlig, och det är skälet till att bevillningsutskottet inte har kunnat tillmötesgå reservanterna och motionärer-na på den punkten.

Det är, som bevillningsutskottets ordförande redan har sagt, denna ovisshet i läget som också gjort att bevillningsutskottet inte har velat tillmötesgå motionärerna, som föreslagit att denna fria lagervärdering skall borttagas för 1953.

I fråga om ränteutvecklingen, som herr Nilsson i Svalöv var inne på, skulle jag vilja säga ett par ord. Man får inte generalisera som herr Nilsson i Svalöv gör och säga, att vi trots vad som förekommit har fått en högre ränta. De senaste rapporterna, som ligger till grund för räkntan i dag på olika lån, stämmer med vad konjunkturinstitutet säger i sin rapport, att räntan har skridit uppåt endast med några tiondelar. Den allra senaste rapporten om vilka räntor som tillämpas av affärsbankerna ger belägg för att konjunkturinstitutet har rätt också i det fallet.

Vad så gäller vårt kostnadsläge skulle jag vilja säga, att det är väl ingen som har bestridit att vårt kostnadsläge är ogynnsamt i jämförelse med det i en rad länder, dock inte alla, och att det är av intresse att pressa ned det. Herr Nilsson i Svalöv var inne på dels nödvändigheten av att rationalisera för att pressa ned kostnaderna, dels åtgärder beträffande lönerna. Herr Sjölin snudade också vid det, men båda liksom vek undan när de kom i närheten av lönerna. Det skulle vara mycket intressant att få ett närmare besked från såväl högern som folkpartiet om man har samma uppfattning beträffande den kommande löneutvecklingen som t. ex.

Värdering av varulager vid taxering.

Sveriges verkstadsförenings organ Verkstäderna, där man säger att vi nu har kommit i det läget, att vi står i valet mellan en lönenedpressning och en allvarlig arbetslöshet, och där man menar att vi inte kan sitta här med armarna i kors och vänta på löneuppflyttningar i de andra länderna, ty det går inte. Man säger dessutom att med en ekonomisk politik, som med olika medel försöker slussa över investeringarna från industrien till den offentliga sektorn, möter det fortsatta rationaliseringsarbetet stora svårigheter. Lönerna blir i detta läge den avgörande kostnadsfaktorn för svensk industri. Jag för min del, och jag tror även kammaren i övrigt, är intresserad av att få veta vilken uppfattning såväl högern som folkpartiet har i denna sak.

Till sist, herr talman, vill jag bara erinra om vad som redan sagts av utskottets ordförande, att bevillningsutskottet ju har uttryckt sin alldeles bestämda mening om att en omprövning av de nu gällande bestämmelserna kan bli nödvändig, om läget förändras, och att man i så fall bör göra denna omprövning så snart som möjligt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! En finansminister bör ju vara misstrogen, det är nog alla överens om. Illa skulle vara om han inte vore det, och illa skulle han sköta sitt ämbete som granskare av anslagskrav och ytterst ansvarig för rikets finanser. Men till och med en finansministers misstrogenhet och misstänksamhet gentemot uppgifter, som han inte lämnar själv, kan stundom gå för långt. Det tycker jag vår finansministers misstrogenhet har gjort när finansministern i proposition nr 252 skriver: »Tecken på en fortsatt nedgång av investeringsvolymen på det privata området saknas icke, men de uppgifter, som hittills föreligger, ger icke något säkert stöd för antaganden

om en tillbakagång av en sådan omfattning, att det framstår såsom tillrådligt att förordna ett avskaffande av investeringsavgiften för beskattningsåret 1953 — — —.»

För finansministern är således klara fakta, bevisbara siffror och månadslånga, enträgna påpekanden från näringslivets organisationer och dess män i högst ansvarig ställning intet annat än tecken, osäkra tecken, som han anser sig kunna lämna å sido och inte ta någon hänsyn till. Jag undrar om inte misstänksamheten i det här fallet hos vår finansminister går väl långt. Jag hörde nyss också att vår värderade ordförande i bevillningsutskottet, herr Adolv Olsson, var inne på samma misstänksamma linje, att dessa uppgifter icke är av så stort värde.

Men vad är det som har hänt sedan vi, senast för ett år sedan, diskuterade investeringsavgiften? Jo, helt enkelt det som vi från högerhåll uttryckligen varnade för, och jag kan då hänvisa till debatten den 12 december föregående år. Konjunkturen har svängt, ja, den har t. o. m. svängt kraftigare än man då fruktade. Vi framhöll vid det tillfället, och vi har sedan under debattens gång hela tiden påpekat det, att det farligaste inte är eventuella okynnesinvesteringar, sådana som finansministern, naturligtvis med rätta, vill komma åt, utan det är risken för att hela vårt näringsliv, även exportföretagen, kommer att hamna i en så besvärlig situation, att det inte längre finns några resurser att möta en i vårt tycke för länge sedan skönjbar konjunkturavmattning. Problemet i dag är inte att hindra investeringar, utan tvärtom att möjliggöra dem.

Detta är, herr talman, det problem som många industriföretag i dagens läge brottas med: att möjliggöra investeringar i syfte att rationalisera produktionen och distributionen för att bibehålla konkurrenskraften gentemot den utländska industrien och i synner-

Värdering av varulager vid taxering.

het för att pressa ner våra tillverkningskostnader.

Hela denna fråga måste ses i samband med regeringens ekonomiska politik i stort och då närmast i samband med den av regeringen omhuldade lågräntepolitiken. Herr Nilsson i Svalöv har redan varit inne på saken, men låt mig också konstatera ett obestriddigt faktum, som nog finansministern inte så gärna tar med i sin bedömning, nämligen att de företag som drabbas av investeringsavgiften sannerligen inte njuta förmånen av den lågränta som man på regeringshåll så gärna talar om. För dem som inte drabbas av investeringsavgiften, alltså stat och kommun och offentliga bostadsproduktionsföretag, är däremot lågräntan ett ytterligare plus. Industrien tvingas i realiteten räkna med en ränta som ligger vid $4\frac{1}{2}$ à 5 procent, ja, t. o. m. vid, såsom i dag har nämnts, $5\frac{1}{2}$ procent. Därtill kommer den 12-procentiga avgiften på investeringar. De investeringar, som vidtages av företagen, är därför sannerligen inte några okynnesinvesteringar eller investeringar på spekulation, utan sådana som i dagens läge anses absolut nödvändiga. Att investeringslusten hos företagen har minskat belyses av det förhållandet, att industriens representanter i byggnadsberedningen i år inte har ansett sig behöva påyrka någon ökning av industriens byggnadskvot, utan helt stilla nöjt sig med 200 miljoner kronor, vilket är samma lilla kvot som industrien haft under de senaste två åren.

Sammanfattningsvis vill jag nämna de faktorer som är viktigast för bedömning av industriens investeringsförmåga och investeringsönskemål just nu. För det första: likviditetläget är i flertalet företag sådant, att varje investering prövas med yttersta omsorg. Resultatet av denna prövning blir vanligen att man avstår från att göra även mest önskvärda investeringar. Man har

med andra ord helt enkelt inga möjligheter att göra investeringar. För det andra: det ränteläge på $4\frac{1}{2}$ à $5\frac{1}{2}$ procent, som jag nyss talat om, förbättrar inte möjligheterna att i en svår likviditetssituation företaga investeringar, och därtill kommer att det inte beviljas några ytterligare lån över huvud taget till industrien. För det tredje: konjunkturutsikterna men även den just nu rådande konjunkturen gör, att man inom näringslivet för närvarande ser mycket pessimistiskt på läget. Detta gäller speciellt den svenska konjunkturen. Det finns naturligtvis, herr finansminister, tecken på att den amerikanska konjunkturen har stabiliserats, och det är väl just detta som har föranlett konjunkturinstitutet att då och då se litet mer optimistiskt på läget.

Herr talman! Om man tar hänsyn till dessa faktorer bör man väl inte lasta sten ytterligare på bördan genom en investeringsavgift, som — och det är det allvarliga just i den fråga vi diskuterar i dag — i främsta rummet drabbar ofrånkomliga och för hela folkhushållet önskvärda investeringar. En sådan investeringsavgift innebär blott och bart en kostnadshöjning och detta i ett läge, då vi, såvitt jag förstår, är överens om att det är absolut nödvändigt att få till stånd en kraftig kostnadsänkning inom hela vår industri för att göra denna konkurrensduglig. Detta gäller framför allt vår exportindustri och dess möjligheter att hävda sig på de utländska marknaderna i en konkurrens som ju hårdnar mer och mer för varje vecka. Enligt uppgifter, som utskottets ledamöter haft tillgång till, ligger det i varje fall för verkstadsindustriens del så till, att de priser som man för närvarande kan få ut på utländska marknaderna inte ens täcker tillverkningskostnaderna. Därtill kommer att de flesta länder har, såsom vi också vet, vidtagit åtgärder som försvårar situationen för vår exportindustri.

Det är också statistiskt fastställt —

Värdering av varulager vid taxering.

det är alltså inte här fråga om några förmodanden — att ordertillgången för den svenska industrien har avsevärt minskats. För verkstadsindustrien har orderstocken minskat med 26 procent, och tar vi enbart exportorderstocken inom verkstadsindustrien har den i genomsnitt sjunkit med 35 procent. För flera företag har dock minskningen varit avsevärt större — jag känner till företag där den ligger på mellan 50 och 60 procent. I många fall har det också skett annullering av order just därför att man i främmande länder börjat tillgripa en allt mer restriktiv importpolitik på grund av sina egna valutasvårigheter.

Jag återkommer till verkstadsindustrien, emedan jag personligen känner till den, den levererar ganska mycket till svenska industrier och till andra svenska företag. Investeringsavgiften kommer då på nytt in i bilden. Den verkar inom landet lika tungt och ungefär på samma sätt som de utländska hindren för våra exportföretag. Är det inte bra besynnerligt, att vår industri skall behöva möta hinder från två håll: först vid export till utlandet och sedan genom investeringsavgiften vid leveranser till den svenska marknaden? Borde inte regeringen göra vad den kan för att bereda den inhemska industrien lättnader och i ett läge som det nuvarande avstå från den form av tullar som investeringsavgiften faktiskt innebär? Detta är, herr talman, när det gäller verkstadsindustrien en fråga av stor vikt, som vi inte kommer förbi, när vi skall debatera investeringsavgiften.

En av Industriförbundets undersökningar har visat, att industriföretagen räknar med att under 1953 reducera investeringsvolymen för maskiner och fordon med 25 till 30 procent jämfört med 1952 års volym. Det är väl inte någon överdrift att påstå, att det just är investeringsavgiften som här har spelat en stor roll. Det är inte heller

någon överdrift att konstatera, att detta statliga ingrepp mot näringslivet allvarligt bidrar till att försämra våra möjligheter att upprätthålla en god sysselsättning i landet. Vi skall inte blunda för det faktum, att vi har en dold arbetslöshet här i landet och att den snart kanske kommer till öppet uttryck. Vi hörde ju i går vid interpellationen om arbetslösheten och av socialministerns svar, att statsmakterna på grund av denna arbetslöshet tvingas till mycket kostnadskrävande investeringar för att bereda arbetslösa sysselsättning och bekämpa arbetslöshet.

Frågan om investeringsavgiften bör också, herr talman — och det har jag sagt flera gånger förut — ses mot bakgrunden av Sveriges engagemang i olika internationella samarbetssträvanden, som går ut på att åstadkomma en liberalisering av den internationella handeln. Jag vill då erinra om de framställningar, som genom OEEC riktats till de olika deltagarländerna. Den 18 september i år sammanträdde centralkommittén i den europeiska samarbetskommittén för verktygsmaskiner i Hannover, varvid man uttalade önskemål om en total liberalisering av den internationella handeln med verktygsmaskiner samt om — i avvaktan därpå — en liberalisering av importen av reservdelar till sådana maskiner. Detta har vi i Sverige till stor del tillmötesgått. Men givetvis har denna 12-procentiga investeringsavgift indirekt en inverkan på importen, som direkt strider mot vad vi i andra sammanhang uttalat om en friare internationell handel. Denna investeringsavgift drabbar ju alla lika, varför det inte föreligger någon diskriminering eller på så sätt bryter av mot vår tidigare uttalade åsikt, men just nu måste man se den som ett direkt hinder mot importen.

Samma europeiska samarbetskommitté för verktygsmaskinindustrien sammanträdde i Bryssel den 28 oktober i år. Man beslöt då att till de olika

Värdering av varulager vid taxering.

ländernas regeringar uttala det önskemålet, att regeringarna »snarast möjligt måtte vidtaga sådana ekonomiska, fiskala, finansiella och andra åtgärder, som syfta till att säkerställa den nödvändiga förnyelsen och vidmakthållandet av de europeiska industriföretagens utrustning, speciellt verktygsmaskiner». Det är en rekommendation, som stämmer med våra intentioner om hur vi bör handla för att försvara vår ställning på världsmarknaden. Den rekommendation, som jag citerade, har kommit vårt utrikesdepartement till del genom OEEC och är just nu högst aktuell för oss. I detta sammanhang är nämligen investeringsavgiftens borttagande ett viktigt önskemål. Enligt mitt sätt att se strider införandet av både investerings- och exportavgifter lika väl som påläggandet av vissa importtullar och liknande åtgärder direkt mot de resonemang, som svenska förhandlare för vid de internationella överläggningarna om handelns liberalisering. I längden kan det väl knappast gå för sig att utrikes- och handelsministrarna arbetar för en handelslinje, medan finansministern följer en linje rakt motsatt den, våra internationella överläggningar syftar till.

Den föregående talaren, herr Kärrlander, var inne på frågan, om vi från högerhåll anser, att lönerna spelar en stor roll. Jag vill endast hänvisa till en utredning som Sveriges verkstadsförening har gjort genom att tillfråga sina medlemmar. Utav den framgår genom svaren på en därvid gjord fråga, vilka faktorer, som försvårar försäljningsmöjligheterna på hemma- och exportmarknaderna. I första ledet står lönekostnader och i andra ledet materialkostnader. Materialkostnader och lönekostnader är i stort sett samma sak. De faktorer som vidare försvårat försäljningarna är investeringsbegränsning och kreditrestriktioner. I den frågan hänvisar jag alltså uteslutande till den utredning som Verkstadsförening-

en har gjort. Den är tillräckligt talande för att motivera att ytterligare diskussion är onödig.

Herr talman! Jag vill sammanfatta vad jag har sagt gentemot ett fortsatt uttalande av investeringsavgift på följande sätt. Den fortsatta rationaliseringen av den svenska industrien är av utomordentlig betydelse för vår konkurrenskraft gentemot den utländska industrien. Det är därför av största vikt att de hinder, som nu finns för en sådan rationalisering, snarast möjligt tas bort. Vad vi annars har att vänta är fortsatta och onödiga svårigheter för vår utrikeshandel. Regeringen bör inte lägga sten på bördan genom att envist hålla fast vid en investeringsavgift, som försvårar avsättningen av den svenska industriens produkter även på hemmamarknaden under en tid då höga tullar och andra importrestriktioner ställer hinder i vägen för exporten. En sådan regeringspolitik minskar inte riskerna för en kommande arbetslöshet. Tvärtom! En sådan politik är sannerligen inte till de anställdas fördel.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Velandner m. fl. avgivna reservationen nr I till bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Konjunkturinstitutets höstrapport har liknats vid en zebra, där mörka och ljusa färger omväxlar med varandra. Det är sedan en smaksak om man vill anse att denna zebra är ett glatt eller ett ledsamt djur. Det beror väl i någon mån på temperamentet hos konjunkturrapportens författare och kanske också i någon mån på temperamentet hos dess läsare.

När det rör sig om framtida spörsmål är det alldeles klart att man inte kan veta något exakt. Det rör sig till övervägande delen om antaganden, om slutsatser som man kan dra med led-

Värdering av varulager vid taxering.

ning av vad man skulle kunna kalla tidens tecken. Det är givet att det är konjunkturforskarnas uppgifter att åtminstone *tycka* någonting, ty deras arbete skall ju inte vara alldeles förgäves, utan de bör ju kunna lämna några uppgifter till ledning för statsmakternas framtida ekonomiska politik.

Om alltså rapporten är mycket oklar i största allmänhet, så har det dock förefallit mig som om den i två hänseenden vore rätt deciderad. Det ena är när det gäller den svenska industriens kostnadsläge som här vid upprepade tillfällen och av olika talare blivit berört. Det är ju av västeuropeiska länder endast Frankrike och Belgien som kan anses ha ett något högre kostnadsläge, i övrigt är det USA och Canada. De två senare länderna skall man inte gärna jämföra vårt land med, ty deras ekonomiska status är i många avseenden en helt annan än vår och framför allt är den mycket starkare. Frågan om kostnadsläget berördes ju också så sent som i lördags i Paris vid det möte som OEEC-länderna där hade.

Den andra omständigheten, där rapporten är entydig förefaller mig vara den utredning om minskade investeringar för 1953 som redovisas i en bilaga till rapporten. Det har redan förut påpekats att maskininvesteringarna beräknas minska under 1953 med cirka 30 procent och industriens byggnadsinvesteringar med omkring 20 procent. Det är, underligt nog, inte riktigt tillräckligt med detta därför att författarna till detta avsnitt i rapporten framhåller, att det finns anledning förmoda att den berörda enquêten *underskattar* minskningen av industriens investeringsplaner, d. v. s. man skulle kunna befara att det under 1953 kan bli ännu mindre investeringar än vad som framgår av denna undersökning. Att detta har en mycket allvarlig betydelse för den svenska verkstadsindustrien är rätt klart. Av maskinutrustningarna beräk-

nas i stort sett 75 procent bli placerade i Sverige. Det är klart att här kommer en rätt kraftig minskning med all sannolikhet att äga rum. Den har ju redan tagit sig i uttryck i minskning av orderstockarna hos verkstadsindustrien.

Det finns vidare ett par andra omständigheter som man inte kan tillskriva samma grad av exakthet, men där tendenser antytts. Den ena är att det eventuellt förekommer en viss dold arbetslöshet. Man har ju inte kunnat med siffror få något belägg härför, men sådan som arbetskraftssituationen tidigare har varit finns det all anledning att tro, att industrien försöker att så mycket som möjligt hålla kvar sin arbetskraft. Skulle det bli en mycket kraftig omsvängning igen, hur skulle man annars kunna få den tillbaka?

Även om det nu finns en sådan dold arbetslöshet finns det risk för att här kan utlösas kedjereaktioner av permitteringar. Detta påpekas också i rapporten. Det är mot bakgrunden av dessa faktorer man har att se folkpartiets ställningstagande när det gäller den kungl. propositionen i dessa ärenden.

Det är naturligtvis tacknämligt att här har skett en omsvängning i finansministerns uppfattning om den fria lagervärderingen för beskattningsåret 1952. Det hade nog varit lämpligt att denna omsvängning hade blivit mera total och att denna lagstiftning inte hade så att säga inkapslats såsom en beredskapslagstiftning med det eventuella hot som kan anses ligga däri. Herr Kärrlander var inne på denna fråga. Det är ju rätt märkligt, att den skall behöva riva upp så mycken strid. Efter vad jag kan förstå är det skogsindustrierna och de industrier, som är mer eller mindre beroende av skogen som råvara, som råkat ut för svårigheter, och det är till mycket stor del för deras skull som denna förändring ägt rum.

Är det nu alldeles riktigt och rättvist att göra på detta sätt — även om skogs-

Värdering av varulager vid taxering.

industrien har en mycket stor betydelse för landet, vilket jag inte på något sätt vill förneka? När vi första gången diskuterade denna fråga — jag vill minnas att det var när investerings-skatten genomfördes — framhöll finansminister Sköld, att man måste se upp här och vara mycket rättvis när det gällde dessa skattefrågor, så att företag med god likviditet inte fick några förmåner framför företag med sämre likviditet. Jag förmodar att det var detta som gjorde att investerings-skatten sedermera kom att avlösas av en investeringsavgift. Men är det nu rättvist att handla på sätt som nu sker? Är det riktigt att de företag, som under 1952 har minskat sina lager för att undgå investeringsavgiften — eventuellt också på grund av kreditrestriktionerna — skall få ett sämre utgångsläge än vad de annars skulle ha fått om gällande lagstiftning varit i kraft? I denna år 1951 jämförelseår men enligt propositionen framflyttas jämförelseåret till 1952. Om alltså dessa företag minskat sina lager, då får de ett sämre utgångsläge vid tillämpningen av den beredskapslagstiftning, som skall gälla för beskattningsåret 1953. Jag kan inte finna att det är alldeles korrekt att förfara på detta sätt.

Det är mot denna bakgrund man har att se den motion, som väckts av herr Kollberg, vilken resulterat i reservation III av herr Velander m. fl. Jag ber alltså att, för den händelse reservationerna I och II skulle bli avslagna, få instämna i yrkandet om bifall till den reservation III, som är avgiven av herr Velander m. fl.

Man kan ha olika uppfattningar om klokheden i att över huvud taget vidtaga åtgärder för att inskränka investeringarna. För mig har sådana inskränkningar alltid framstått såsom ett utslag av ett visst skrivbordstänkande. Jag kan inte finna annat än att man, även om det är inflationstider, bör åstadkomma den önskade balansen

mellan varor och köpkraft just genom att låta industrien expandera eller genom att industrien rationaliserar, så att det går åt mindre arbetskraft. När en balans inte finns gäller det med andra ord att få fram så mycket varor som möjligt. Nu har vi ju under senare år nått en förhöjd levnadsstandard här i landet, och den frågan uppställer sig då — denna fråga betraktar vi nog alla med samma allvar — hur denna levnadsstandard skall kunna bevaras under trycket av den konkurrens, som de återvändande industriländerna Tyskland och Japan kommer att sätta in. Jag kan inte se något annat sätt än att rationalisera företagen så mycket som möjligt. Det gäller att ernå balans genom att få ner kostnadsläget — icke genom lönesänkningar utan i stället genom rationalisering av produktionen på ett sådant sätt, att vi ändå kan bibehålla den svenska industriens ställning på världsmarknaden. Då bör vi naturligtvis också företaga sådana åtgärder, att vi tar bort hindren för denna rationalisering — tar bort alla fördyrande element. Dit hör i första hand investeringsavgiften.

Jag skulle t. o. m. vilja gå ett steg längre. Om det gick att genomföra skulle jag vilja införa något slag av prövning för obligationslån till förmån för rationaliseringar. Jag tycker att det vore lämpligt om lån för dessa ändamål skulle få ett slags förtursrätt. Nu är det ju inte så mycket fråga om detta utan spörsmålen om de statliga avgifterna, och dessa bör man i första hand söka få bort.

Det är inte endast industrien, som är i behov av rationalisering. Jag kanske kan få ägna några ögonblick även åt handeln. Det är inte endast grosshandeln som behöver utvidgade lagerlokaler och anordningar för att förbilliga distributionen. Detta gäller även detaljhandeln. Jag tror inte att jag säger för mycket om jag påstår, att det på detta område pågår ett mycket in-

Värdering av varulager vid taxering.

tensivt arbete för att förbilliga distributionskostnaderna. Det är inte bara förpackningsindustrin som åstadkommit att livsmedlen kan säljas i självbetjäningssaffärer. Man söker också komma fram till att beklädnadsvaror i ökad omfattning skall kunna säljas på liknande sätt. Beträffande detta senare försäljningsarbete finns det emellertid vissa moment, som åstadkommer svårigheter. Dit hör framför allt provnings- och passningsmomentet. Dessa problem väntar ännu på sin lösning, men det är icke omöjligt att man ganska snart kan komma fram till en åtminstone något så när hygglig lösning. Det är av vikt, och det har framhållits vid många tillfällen, att just varudistributionen rationaliseras. Om detta skall kunna ske, krävs även där kostnadskrävande anordningar, som nu drabbas av investeringsskatt och för vilka också investeringsskatten är mycket betungande. Statsmakterna har på senare tid visat sitt intresse även för dessa frågor genom en speciell utredning. Jag tycker att det är i hög grad tacknämligt, men kommer till samma sak som en del andra talare sagt förut här: Varför vidtar man å ena sidan åtgärder i ett syfte medan man å andra sidan vägrar att ta bort hindrande åtgärder, som motverkar vad man på den andra kanten vill ha igenom?

Jag skall, herr talman, be att få sluta med några ord om vad jag skulle vilja kalla den industriella psykologien. Det gäller alltid beträffande ekonomiska frågor att ligga några hästlängder före utvecklingen. Det går inte att vänta tills man har statistik och siffror, ty statistik och siffror är redan ekonomisk historia. Det är förfluten tid. När det gäller framtiden måste man ha något av intuition och fantasi. Jag är alldeles övertygad om att det finns även på regeringshåll, bara man vill använda dem, men det kanske inte passar vid alla tillfällen. Jag tror emellertid, att

det vore lämpligt att ta fram den förstågan i detta fall.

Man skall inte heller glömma, att det ekonomiska livet utmärkes av en viss tröghet. Det är vissa eftersläpningar, som alltid kommer att visa sig. Det tar nämligen tid, innan en åtgärd, som kanske vidtas här eller som vidtas på annat håll, utmynnar i ett beslut inom det ekonomiska livet. Och ännu längre tid tar det kanske innan detta beslut utmynnar i vissa andra åtgärder, som har viss effekt. Det är därför jag menar, att det gäller att vara en smula så att säga före sin tid, när det gäller dessa spörsmål, och inte hänga upp det hela på att det är en beredskapslagstiftning, som vi sedan kan ändra när som helst under tiden. Det är ju inte fallet i den här frågan.

Jag tror att genom att kammaren bifaller reservationen II, som är avgiven av herr Spetz m. fl., kommer hela frågan beträffande investeringsavgiften i ett annat läge. Jag tror att det kommer att skapa en känsla av optimism och tillförsikt, något som tyvärr just nu inte finns inom näringslivet, och jag tror, att en sådan känsla är det viktigaste när det gäller framtiden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation II, som av herr Spetz m. fl. avgivits till utskottets betänkande i detta ärende.

Häruti instämde herr *Kollberg*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Högers synpunkter från den 12 december i fjol har enligt herr Nilsson i Svalöv nu visat sig vara riktiga. Det är ju så, att när man skall bedöma den kommande utvecklingen, finns det alltid mer än ett alternativ. Särskilt i fjol var det — då som nu — så att man kunde tänka sig, att utvecklingen kunde välja mellan två på sätt och vis motsatta linjer. Det kunde bli en fortsatt tillspetsning av konjunkturen men det kunde naturligtvis också bli en av-

Värdering av varulager vid taxering.

mattning. Det är ju mycket tacksamt för ett oppositionsparti att då satsa på den linje, som man har de största sympatierna för. Går det då åt det hållet, tycker man, att man fått rätt, och går det åt det andra hållet, så finns det ju alltid möjlighet att förklara det. På det sättet kan icke en regering handla. Herr Åqvist, det är utmärkt med fantasi, och ju längre bort man står från ansvaret, desto mera kan man använda sin fantasi, men ju mera ansvar man bär, desto försiktigare får man ju vara med användningen av den varan.

Det är väl ganska naturligt, att regeringen i fjol valde linjen att vara på den säkra sidan. Det gällde dock att befästa den ekonomiska balansen inom landet, och det får man väl ändå säga, att det var det viktigaste. Sedan har det visat sig, att utvecklingen har blivit en annan än man i det avseendet kunde befara, och därför har jag lagt fram ett förslag inför riksdagen, där jag föreslår upphävande av ett i fjol fattat beslut. Det är, herr Åqvist, icke fråga om någon omsvängning i min åsikt. Förslaget står fullt i överensstämmelse med de synpunkter jag hade förra året. Den förändrade ställning som jag har intagit hänför sig till det förändrade läget, och det är inte fråga om någon förändring av mina åsikter om hur man skall föra en ekonomisk politik. Jag vill säga att jag icke känner mig på något sätt besvårad av det förslag, som jag nu har lagt fram och som, såvitt jag kan se, kommer att bifallas. Det är ett fullständigt naturligt led i den ekonomiska politik, som vi från regeringens sida har ansett oss böra föra.

I fjol var det så, att man kunde tänka sig mer än en fortsättning på konjunkturen; på samma sätt är det också i år. Vad skall komma att bli resultatet av den ekonomiska utvecklingen under 1953? Om jag först tar frågan om den fria lagervärderingen, så vill jag säga att jag också så tydligt som det

är möjligt sagt, att det förslag, som är förelagt riksdagen och som syftar till att upprätthålla bestämmelserna om begränsning av denna fria lagervärdering även för 1953, är en beredskapsåtgärd. Jag säger, att den kommer icke att upprätthållas, såvida det inte blir sådan ändring av konjunkturförloppet att man kan säga, att det håller på att inträda en spekulativ lagerökning. Det är alltså under en viss bestämd förutsättning som det är avsikt att upprätthålla denna lagstiftning.

Nu har det under den tidigare debatten sagts, att ett upphävande i efterhand av dessa bestämmelser medför mycket stora svårigheter. Den saken har vi inom finansdepartementet mycket allvarligt penetrerat före avlämnandet av den proposition, som här i dag debatteras. Det blir självfallet vissa svårigheter, men svårigheterna är icke av den storleksordning som gjorts gällande. De företag t. ex. som har sina bokslut så tidigt, att de skulle komma i några moraliska frestelser, är så få och är av en sådan karaktär, att jag tror inte det är mycket att tala om den saken.

Nu har man också ansett det vara förenat med orättvisor att förslaget på denna punkt innebär, att jämförelsevärdet skall hänföra sig till lagerställningen vid nu stundande årsskifte. Om man ser detta extremt och teoretiskt ifrån företagarnas synpunkter, kan man naturligtvis säga på detta sätt. Inom en del branscher har man på grund av konjunkturutvecklingen funnit det naturligt att minska sina lager detta år, och man kommer då i en besvärlig ställning inför en spekulativ lagerökning nästa år. Men man kan ju låta bli detta! Man kan ju låta bli att öka sina lager under de förutsättningar som då är för handen! Det kan ju aldrig vara något tvång att man skall spekulativt öka lagren! Det innebär en besvärande sak för den ekonomiska balansen inom landet och är till ingen

nytta. Därför kan jag för min del inte tycka att däri ligger någon egentlig orättvisa, ty den behöver inte materialisera sig.

Dessutom vill jag säga att om man, såsom här föreslagits, skulle låta företagarna få frihet att välja ingångsvärde, kunde man lika väl låta bli att besluta denna beredskapslagstiftning, ty då får den ett mycket litet värde.

Om jag därefter går över till att säga några ord om investeringsavgiften är det klart, att konjunkturbedömningen för 1953 härvidlag kommer att spela en mycket större roll än när det gäller frågan om den fria lagervärderingen. Alla talare som hittills uppträtt för oppositionen har mycket extremt lagt företagarnas synpunkter på denna fråga. Jag menar visst att i den mån man är företagare eller anser sig vara representant för företagarna, kan man göra på det sättet, men man får väl ändå ha klart för sig att denna konjunkturbedömning blir i hög grad färgad av företagarnas svårigheter i det nuvarande ögonblicket. Man kan väl inte gärna bygga sin konjunkturbedömning för 1953 på den faktorn. Det får väl ändå vara en något mera kylig konjunkturbedömning. Vad vet vi om 1953? Det är inte mycket. Det är inte mycket material vi har för att dra våra slutsatser, men det finns ju ändå vissa fakta. Ett är att konjunkturavmattningen i Förenta staterna sedan ett halvår tillbaka har upphört och att det där blivit en svagt stigande konjunktur. De amerikanska inköpen av råvaror har ökat. Dessa ökade råvaruinköp har redan börjat att förbättra läget i det engelska imperiet och i viss mån även i andra västeuropeiska länder, vilket i sin tur har lett till ökad köplust ifrån dessa länders sida. Vill man dra ut den trenden kan man alltså tänka sig att denna amerikanska konjunkturuppgång kommer med en viss eftersläpning att nå Europa och kan under nästa år komma att sätta

Värdering av varulager vid taxering.

sin prägel på konjunkturen här. Mot detta kan man lägga vissa andra ting, framför allt, såsom här framhållits, den stigande konkurrensen och den olikhet i kostnadsläge, som onekligen har uppstått och som inte bara gäller för Sverige, där vi har fått stark känning av denna konkurrens.

I vad mån dessa kostnadsstegringar kommer att påverka våra möjligheter att sälja, skall jag inte uppehålla mig vid. Jag vill bara i detta sammanhang svara på en fråga, som någon ställde till mig, nämligen vad det är som gör att man från vissa statliga verks sida har lagt ut beställningar i utlandet med förbigående av den svenska industrien. Ja, i viss mån beror detta naturligtvis på att man kan köpa billigare på det sättet. Men det beror också därpå, att man har kommit underfund med att de svenska offerterna i vissa fall icke motsvarar kostnadsläget och att det därför inte alls är skadligt med ett visst tryck på priserna. Jag vill dock inte på något sätt förringa den verkan, som den stigande konkurrensen har. Den ligger som en motvikt emot de andra, gynnsammare faktorer, som jag nyss pekat på.

Vidare är det en sak till, som man inte skall glömma bort i detta sammanhang, nämligen att hela världen nu följer den amerikanska upprustningen och frågar: »Vad kommer att följa, när de amerikanska rustningsansträngningarna nått toppunkten och en stegring därefter icke längre kommer att ske?» Det är i dag alldeles omöjligt att avgöra vilken psykologisk verkan detta kommer att ha på konjunkturutvecklingen i världen och därmed även i vårt land.

Jag menar därför, att här finns ett pro et contra. Det kan under 1953 bli en konjunkturutveckling i förbättrande riktning, men det kan också bli en fortsatt konjunkturförsämring. Jag vill inte ta någon ståndpunkt i den frågan, men jag vill ändå säga, att i det läget

Värdering av varulager vid taxering.

är det väl ganska naturligt, att regeringen även när det gäller investeringsavgiften intar den ståndpunkten, att vi tills vidare får vara försiktiga och att vi inte skall avskaffa några bromsar på investeringsutvecklingen, förrän vi har något klarare sikt. Å andra sidan vill jag här, som så många gånger förr, framhålla att vi från regeringens sida med all uppmärksamhet skall följa händelseutvecklingen, och skulle det visa sig att konjunkturen går emot en försämring och investeringsavgiften sålunda blir ett hinder för sysselsättningen, så skall jag inte dra mig för att på nytt besvara riksdagen och den gången med ett förslag om att investeringsavgiften skall slopas. Jag kommer inte att betrakta det som någon åsiktsförändring. Jag kommer inte att känna det besvärande att lägga fram ett sådant förslag, ty när jag gör det, betyder det att jag är övertygad om att utvecklingen gått därhän, att investeringsavgiften inte längre skall finnas.

Tillåt mig att i detta sammanhang säga några ord om investeringsavgiftens verkan. Det har av olika talare — framför allt från högermännens sida och då inte minst av herr Nilsson i Svalöv men även i viss mån av herr Edström — sagts något, som närmast skulle kunna tolkas så, att man på högerhåll hade gjort vissa betydelsefulla nyupptäckter. De hänför sig till högerens diskussion om hög- eller lågränta. Man har framhållit att vi väl nu inte har någon lågränta; det betalas ju de och de procentsatserna även för lån i bankerna. Herr Nilsson i Svalöv sade, att naturlagarna här har tagit ut sin rätt. Ja, jag vet ju att högern har den föreställningen, att det finns några märkliga naturlagar för mänskligt handlande, som det inte går att rå på. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att, när kreditavtalet gjordes i början av 1952, så innefattade det att det endast var vissa strategiska räntesat-

ser som bands, nämligen bottenkrediterna i fastigheterna, de kommunala länen och lån mot säkerhet i guldkantade obligationer. Den kommersiella räntebildningen lämnades inom denna ram fri. Alla vet, herr Nilsson i Svalöv, att det var absolut förutsett, att de kommersiella krediternas ränta skulle komma att stiga. Men det var ju så att näringslivet män själva pockade på en högre ränta, och varför skulle vi från regeringens sida då motsätta oss att de i viss mån blev bönhörda på denna punkt?

När herr Nilsson i Svalöv och herr Edström förmenar att investeringsavgiften verkar som en högränta, så var ju det precis vad jag sade den gången jag framlade förslaget om denna avgift. Det var ju meningen att den skulle verka på det sättet. Det måste ju bli följden, när den fick denna generella utformning. Jag menar därför, att man här slår in öppna dörrar.

Men då säger man: »Ja, men härigenom skapar man kostnadsfördyring! Nödvändiga investeringar blir dyrare.» Ja, det blir de, men man kan undgå den fördyringen genom att låta bli att göra investeringarna. Det har förekommit åtskilliga gånger sedan det har lättat på marknaden, att industrier har erbjudits byggnadstillstånd för anläggningar, som vederbörande förut har pockat på — även sedan investeringsavgiften tillkom — men nu säger man nej. När man då ställer frågan, om det var så välbetänkta planer de hade, så känner sig industrimännen en smula besvärade och medger, att så kolossalt angelägna var inte de där byggnadsföretagen. Man kan alldeles säkert vänta med åtskilliga kostnadskrävande investeringar.

Då får jag genast den här repliken: »Ja, men nu är det så viktigt att vi bringar ner kostnaderna genom ökad rationalisering.» Jag vill understryka det riktiga häri, men är det nu så alldeles säkert att det för detta ändamål

Värdering av varulager vid taxering.

behövs mycket långtgående, kostnadskrävande anordningar? Jag fäster uppmärksamheten på det föredrag bankdirektör Marcus Wallenberg höll i Oslo för någon tid sedan, där han sade att nu har vi suttit här och gjort så stora och kostnadskrävande investeringar att nu kan den utvecklingen vila ett litet tag, och nu skall vi i stället inrikta oss på de rationaliseringar, som vi kan genomföra utan så långtgående kostnadskrävande åtgärder. Det förefaller alltså som om det fanns ganska mycket att göra även utan att man ökar de kapitalslukande investeringarna. Och det är ju endast beträffande dessa man kan säga, att investeringsavgiften har någon verkligt återhållande verkan. Men det är ju meningen att den skall ha denna återhållande verkan.

Sedan har man här sagt, att dessa åtgärder skapar en snedvridning. Ja, visst gör de det, nämligen på det sättet att industriens och handels investeringar hålls tillbaka och bostadsbyggnad och de kommunala investeringarna bereds ett ökat utrymme. Det är från regeringens sida alldeles klart ut sagt, att denna snedvridning eftersträvar vi, och om det är så att man från höger och folkpartiets sida menar, att denna snedvridning är felaktig, så gärna för mig, men säg ut det! Det är också en stånpunkt man kan hävda, men man kan inte hävda båda stånpunkterna som man här försökt göra — jag tror att det var herr Edström — nämligen att man skall investera för fulla muggar inom alla områden. Ty det kan man inte; man kan inte investera mer än vad våra resurser medger. Där går gränsen, och inom den får vi hålla oss om vi vill ha en stabilisering av vår samhällsekonomi.

Det har ju här i vissa vaga ordalag talats om vad man borde göra i stället för de åtgärder vi från regeringens sida vidtagit. Herr Nilsson i Svalöv hade hela den Hjalmarsonska katekesen;

den är ju en samling budord med allmänna talesätt. Och herr Äqvist hade också några sådana där mera vaga funderingar om hur man skall kunna slippa ifrån det onda. Jag vill bara säga att man skall inte tro, att man i denna dynamiska tid, med den snabba utveckling vi fått uppleva på det ekonomiska området, kan undgå att tillgripa ganska inträngande statliga åtgärder; det kommer alla, som bär ansvaret för samhällsekonomin, att få vara med om. Och när man här vill göra gällande, att det föreligger en motsättning mellan den politik som bedrivs av finansdepartementet och den politik som bedrivs av utrikesdepartementet och handelsdepartementet, vill jag bara säga, att därvidlag finns det ständig kontakt och ständiga överläggningar, och vi är fullt överens om de olika sidorna av den ekonomiska politiken.

Jag slutar mitt anförande, herr talman, bara med att säga, att jag tror att de människor, som måste bära ansvaret för den ekonomiska utvecklingen här i landet för den närmaste framtiden, i dag inte kan handla efter någon annan maxim än den att man måste gå försiktigt fram, vara observant i fråga om utvecklingen, vara beredd att ändra signalerna men inte låta driva sig till oöverlagda steg bara därför att det som i detta fall i företagarkretsar växt fram en sådan stor olust inför de svårigheter som utan tvivel föreligger. Jag tror att man trots detta får vara en smula försiktig i sin framfart.

Herr ÄQVIST (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Sköld sade i slutet av sitt anförande att han inte skulle dra sig för att lägga fram nya förslag om förhållandena skulle ge anledning därtill och att detta icke innebar någon åsiktsförändring. Ja, men det är väl att driva självutplåningen något långt att

Värdering av varulager vid taxering.

såga, att det inte innebär en åsiktsförändring. Men det kan ju vara en helt motiverad åsiktsförändring, och det är väl ingen som klandrar finansministern för att han ändrar sin uppfattning, om förhållandena ger anledning därtill. Tvärtom vill vi ju gärna hoppas, att finansministern skall gå ännu längre i förändrad uppfattning och göra rent hus med allt som införts i fråga om inskränkning i rätten till fri lagervärdering och investeringsavgift. Det föreligger efter vad jag kan förstå inte från vår sida — i vart fall inte från min — något som helst klander utan tvärtom ett tacksamt konstaterande av något, som vi gärna skulle vilja se att herr statsrådet driver ännu längre.

Sedan meddelade finansministern att han ansåg, att det var ett extremt och teoretiskt betraktelsesätt när jag kritiserade det förhållandet att jämförelseåret framförts till 1952 i stället för 1951. Jag kan inte finna att detta är vare sig extremt eller teoretiskt. Jag tror att det är ett mycket allmänt och även i allra högsta grad praktiskt problem.

Vad innebär detta att man flyttar fram jämförelseåret? Jo, det innebär, såvida åtgärden inte skall medföra en skärpning av bestämmelserna, att man icke tillskriver vare sig investeringsavgiften eller kreditrestriktionerna någon som helst verkan under 1952. Detta har dock varit avsikten. Avsikten har väl varit att man skulle inskränka investeringarna, att man skulle minska lagren. Men om man nu förfar på det sättet får man ett sämre utgångsläge under 1953.

Jag måste säga att detta knappast kan kallas rättvist. Och alla bokföringsmäniskor jag träffat har varit, vill jag påstå, en smula upprörda över detta sätt att slänga med jämförelseår och tidpunkter, då lagren skall värderas litet hur som helst, hur det nu kan passa statsmakterna.

Finansministern sade att man kan ju låta bli att spekulativt öka lagren under

1953. Ja, visst kan man göra det, men då är vi tillbaka i detta skrivbordstänkande om den spekulativa lagerökningen. Kan inte lagren ökas på annat sätt än med den s. k. spekulativa bakgrunden? Hur är det när det är avsättningssvårigheter, vilket det är nu och vilket det redan varit vid åtskilliga tillfällen? Och hur är det om ett företag för att uppehålla arbetstillgången kör på lager? Skall det kallas spekulativt? Någon gång måste ju dessa lager säljas. Jag tycker dock att man inte skall tala om spekulativ lagerökning och i det uttrycket företrädesvis lägga in någon dålig bemärkelse, riktad mot företagarkretsar. Dessa gör nog så gott de kan i det svenska näringslivets och den svenska levnadsstandardens intresse.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill i anledning av finansministerns kritik gentemot oss på högernsida bara i korthet söka sammanfatta vår syn på de aktuella problemen med utgångspunkt från dagens debatt. Finansministern tar inte tillräcklig hänsyn till att i botten av vårt ekonomiska program har hela tiden legat kravet på en annan penningpolitik med den rörliga räntan som hjälpmedel. Räntan utgör ju ersättning för en prestation, prestationen att ställa intjänad köpkraft till andra människors förfogande. Investeringsavgiften skulle nu fullgöra samma funktion som räntan, men den är bara ett surrogat.

Investeringsavgiften är inte någon ersättning för någon som helst prestation. Den kan motverka investeringar, men den har inte någon spärstimulerande effekt. Den penningpolitik i förening med andra åtgärder som vi förordar för att öka sparandet och för att skapa sunda konkurrensförhållanden, den skulle främja den nödvändiga anpassningsprocessen i riktning mot naturlig jämvikt, en jämvikt som regeringen år efter år, ehuru förgäves, har försökt uppnå med

sina regleringar och godtyckliga fiskalsiska ingrepp. Det är, herr finansminister, inte några allmänna talesätt vi bygger på, utan i varje väsentligt hänseende är våra synpunkter underbyggda av konkreta, här i riksdagen redovisade förslag.

Om vi är ense om att vi inte vill sänka våra inkomster och att vi inte vill sänka kronans internationella värde, då återstår bara att satsa på en ökad rationaliseringstakt för att kunna bemästra kostnadsproblemen. Vad det här gäller måste vara, inte bara att rationalisera arbetsförhållandena utan även att skapa utrymme för en ökad anskaffning av nya och bättre maskiner och verktyg. Att rationalisera mera betyder att spara mera. Den förebråelse vi riktar mot regeringen är att den inte har dragit de rätta konsekvenserna av detta förhållande.

Ingen förnekar att vissa offentliga investeringar kan få en kostnadssänkande effekt på näringslivet, men om nu detta anföres som motiv för dessa investeringar, hur kan man då försvara de direkta ingreppen för att motverka de privata investeringarna? Det måste ju vara minst lika angeläget att söka utvinna kostnadssänkningar direkt i den industriella produktionen som indirekt via investeringar i den offentliga sektorn. Ingen lär väl ändå i dagens läge på allvar vilja påstå, att vi skulle riskera en överdriven eller osund investeringsbenägenhet inom det enskilda näringslivet.

Finansministern synes emellertid vilja falla tillbaka på det vanliga kvantitativa betraktelsesättet. Den möjliga totala investeringsvolymen är på förhand given; ökar vi de offentliga investeringarna måste vi minska de privata. Detta är endast ett annat sätt att uttrycka uppfattningen, att regeringspolitiken inte är i stånd att öka sparat. Därmed är man på nytt tillbaka vid utgångspunkten.

Tidigare har den uppfattningen skym-

Värdering av varulager vid taxering.

tat att en utjämning mellan våra kostnader och priserna på världsmarknaden så småningom skulle ske genom kostnadshöjningar i utlandet. Men nu räknar regeringen själv med stabilitet i prisutvecklingen på världsmarknaden. Jag vill inte, herr talman, vara någon svartmålarare, men känner man inte på regeringshåll fruktan för den svenska valutans ställning på något längre sikt? Vi kan väl vara ense om att det vore ett fruktansvärt underbetyg för regeringspolitiken, om vi ännu en gång tvingades till en devalvering.

Det finns emellertid, herr talman, en fråga som fordrar ett svar från regeringens sida, och jag vill sluta med den. Man kan vägra att godta våra synpunkter på den ekonomiska politiken; man kan avvisa de principer som enligt vår uppfattning bör följas i samhällsekonomien. Men om man gör det, vad har man då att sätta i stället för att komma till rätta med den just nu centrala samhällsekonomiska frågan, nämligen frågan om vår för höga kostnadsnivå, frågan hur vi skall få balans mellan våra inhemska kostnader och priserna på världsmarknaden? Jag kan med bästa vilja i världen inte se, att finansministern har givit något som helst konkret svar härpå. Jag tillåter mig därför, herr talman, att sluta med frågan: Vad tänker regeringen göra? Att få lite mera utförliga synpunkter just på detta spörsmål än dem herr finansministern angav i sitt inlägg nyss skulle vara utomordentligt värdefullt.

Till sist, herr talman, bara en liten anmärkning i förbigående. Jag tror att det är mycket svårt för regeringen att objektivt bedöma vad som är en spekulativ lagerökning och vad som är uttryck för sunda affärsmässiga framtidsbedömningar, en sak som sammanhänger med att enligt mitt förmenande regeringen över huvud inte har bättre förmåga än de enskilda människorna att avgöra vilka investeringar som är de samhällsekonomiskt riktiga.

Värdering av varulager vid taxering.

Herr SJÖLIN: Herr talman! Till att börja med vill jag besvara en fråga från herr Kärrlander. Han frågade hur folkpartiet ställer sig till den pågående lönerörelsen och undrade, om vi gillade det förslag eller den propå som framkommit från arbetsgivarhåll om att sänka lönerna. Jag vill till det bara svara, att vi givetvis inte här kan ta ställning till en sådan fråga. Det är ju en avtalsfråga, som det tillkommer de avtalslutande parterna att bedöma.

Till herr finansministern, när han påstod att alla oppositionens talare företrätt företagarnas intressen, vill jag säga, att jag för min del inte alls känner mig som någon representant för företagen. Jag har här sökt bedöma frågan ur allmän försörjningssynpunkt och endast haft för ögonen att söka komma till lösningar, som kunde befrämja den allmänna välfärden i samhället och i första rummet till att bevara den välfärd vi har.

Som svar på min fråga angående de statliga myndigheternas beställningar i utlandet nämnde finansministern, att dessa beställningar delvis skulle ha berott på att man ansåg att kostnadsläget var högre än vad det borde vara även när det gällde inhemska priser. Det ger mig anledning att begära en närmare förklaring till detta påstående. Det innebär i själva verket att man inte sökt kompensering bara för lönekostnadsskillnaden utan även för andra, kanske rent orättmätiga anspråk. Det kan jag knappast tänka mig, utan jag skulle för min del förmoda, att skillnaden väl är motiverad genom den stora skillnad i löner som gäller mellan Tyskland och Sverige. Jag har nyss påpekat att den inte är mindre än mellan 50 och 60 procent.

När herr finansministern rekommenderar att man skall låta bli att öka lagren vill jag till slut ställa frågan: Företrar således finansministern en arbetslöshet framför en ökad lagerhållning,

som man många gånger måste tillgripa, när man vill bevara sysselsättningen?

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Jag kunde egentligen avstå från att replikera, när både herr Hjalmarson och herr Åqvist framfört de synpunkter som jag tänkt komma med. Jag skall därför bara beröra en enda liten detalj, där herr finansministern kanske var litet ironisk mot mig. Det är närmast en teknisk sak och berör det merarbete, som många företagsidkare råkar ut för genom att de har sitt bokslut förlagt till en tidpunkt som gör att de möjligen får omarbeta sina bokslut.

Finansministern sade att jag överdrevit denna sak, ty enligt utredningar som gjorts i finansdepartementet var det endast ett mycket litet antal företagare som hade sina bokslut förlagda till en sådan mindre lämplig tidpunkt. När ärendet behandlades i bevillningsutskottet och detta spörsmål framfördes i diskussionen nämndes det, vill jag minnas, att det endast var fyra eller fem bolag som hade bokslutet förlagt exempelvis till den 1 juni. Men detta rörde endast bolag som hade kursnoterade aktier, ty det var de som var undersökta. Om vi går till de bolag, som inte har kursnoterade aktier, så skall vi finna en lång rad av företag som har boksluten förlagda till en tidpunkt som blir mindre lämplig. Går vi sedan över till de enskilda rörelseidkarna, är det en mängd som har sitt bokslut förlagt till exempelvis tiden mellan 1 mars och 1 oktober. Detta beror på att där rörelseidkaren själv måste sköta sin bokföring och inte har anställd personal för detta, måste han förlägga bokslutet till en tid, då han har möjlighet att utföra detta arbete. Jag kan därför inte finna att jag överdrivit på denna punkt. Jag är personligen övertygad om att det blir många som kommer i en sämre ställning vid 1953 års taxering än vad de skulle ha gjort om aldrig denna lag varit antagen för att nu åter upphävas.

Värdering av varulager vid taxering.

Herr VIGELSBO: Herr talman! När vi från vårt håll tog ställning till denna fråga, tyckte vi att regeringens uttalande i propositionen, att man skulle avvakta ett tidsläge, då det fanns bättre möjligheter att överblicka konjunkturutvecklingen, var motiverat. Därför ansåg vi att vi kunde ansluta oss till regeringspropositionen, och vi står nu också ansvariga för utskottsmajoritetens utlåtande.

Jag tror att vi inom både högern, folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokraterna i fjol var överens om att investeringsbegränsande åtgärder borde vidtagas. Vi tycker för vår del att det skulle vara litet prekärt, om man nu, när investeringsskatten kanhända börjar visa sina verkningar, skulle avveckla den innan vi fått klart för oss att vi verkligen har lyckats bemästra de inflationsdrivande krafterna inom vårt ekonomiska samhällsliv. Vi anser följaktligen att det är riktigt att ge regeringen den fullmakt den har begärt att under det nya året undersöka läget och på grundval av dessa undersökningar framkomma med förslag om hur man skall förfara med investeringsskatten för år 1953.

Det är slutligen en sak som jag inte kan lämna opätald — själva sakfrågan har ju här diskuterats, och det torde i det fallet inte vara mycket att tillägga. Det gäller en angelägenhet, som förts på tal av herr Nilsson i Svalöv. Han talade om de räntesatser, som har betalats till centralföreningarnas medlemmar, i vissa fall $4\frac{1}{2}$ och 5 procent. Den där räntesatsen, herr Nilsson, kan låta hög, men jag tillåter mig att fråga: Hur skulle räntesatsen ha sett ut om vi hade gått in för en räntepolitik av det slag, som högern har förordat här i kammaren, nämligen att vi skulle ha en fri räntebildning? Jag är inte övertygad om att man i det läget skulle ha fått låna pengar ens till denna ränta på $4\frac{1}{2}$ —5 procent. Jag är förvissad om att då

skulle ränteläget ha varit ännu mera ofördelaktigt än i dagens situation.

Jag tycker vidare att det är orättvist att i dagens läge så att säga välja ut jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse, hänga upp den på väggen och göra gällande, att man inom denna rörelse driver svartabörsmarknad när det gäller räntesättningen. Det är fullständigt oberättigat att dra fram en uppökelse, som har träffats mellan denna föreningsrörelse och dess egna medlemmar, och visa på den som ett avskräckande exempel på avarter på räntemarknaden. Jag förstår att högerns uppfattning är, att medlemmarna först skulle gå till banken och sätta in sina pengar där mot en dålig ränta och att bankerna i sin tur skulle låna ut pengarna till jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse och sko sig på dennas bekostnad. Då skulle man ha möjligheter att tjäna både på medlemmarna och föreningsrörelsen. Men det är ju detta, som vi från jordbrukets sida vill undvika genom att medlemmarna och föreningsrörelsen har kommit överens om att mot skälig ränteersättning själv tillhandahålla det kapital som föreningsrörelsen behöver.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr NILSSON i Svalöv (kort genmäle): Herr talman! Till herr Vigelsbo vill jag säga att jag redan inledningsvis i mitt första anförande i dag sade, att högern visserligen var med på en investeringsavgift i fjol men att vi hade ett annat förslag till en sådan än det som regeringen vid detta tillfälle lade fram. Det framgår klart och tydligt av vår reservation till förra årets betänkande i hithörande ärende.

Sedan vill jag också fråga: Är inte läget i dag ett helt annat än vad det var i fjol när vi diskuterade denna angelägenhet? Jag tror att om läget förra året varit som det nu är, så hade aldrig

Värdering av varulager vid taxering.

investeringsavgiften behövt bli föremål för diskussion.

Vidare ställde herr Vigelsbo frågan: Vad hade räntan varit om vi hade följt högern? Ja, det är svårt att säga, om den hade varit 4, 5 eller 6 procent. Men en sak är klar: hade man följt högerns linje beträffande räntepolitiken och gjort det i tid, så hade väl inflationen aldrig varit så markerad som den nu är. Och då hade kanske också räntan varit betydligt lägre än vad den nu är på många håll.

Herr Vigelsbo uttalade till sist den uppfattningen, att det var litet egendomligt att jag tog upp jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse i detta sammanhang. Herr Vigelsbo, när man skall ta ett exempel, så tar man det ifrån det område som står en allra närmast och som man bäst känner till. Det var detta som var anledningen till att jag utgick just ifrån Skånska lantmännens centralförening, när jag ville påvisa, att vi i verkligheten har en annan ränta nu än den lågränta, som regeringen så starkt gör sig till talesman för.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Jag blev något förvånad när herr Nilsson gjorde gällande att ett högre ränteläge — han nämnde 5 eller 6 procent — skulle ha hävt inflationen. Jag kan inte förstå annat än att i de konstiga tider vari vi lever skulle detta i hög grad ha kommit att påverka den ekonomiska utvecklingen i inflationistisk riktning i stället för på motsatt sätt. Det är min uppfattning, och allt ger ju också vid handen, att denna uppfattning är den riktiga.

Herr NILSSON i Svalöv (kort genmäle): Herr talman! Bara ett enda ord. Herr Vigelsbo glömde nämna att jag sade, att om vi hade infört en rörlig ränta *i tid* hade det sett ut på ett annat sätt i vårt ekonomiska liv. Just detta »*i tid*» är en mycket viktig sak.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Det var det anförande som herr Sjölin höll som föranledde mig att begära ordet. Herr Sjölin uppträder här som talesman för Sveriges verkstadsförening, och då kanske det kan vara tillåtet att även en representant för motparten får säga några ord.

Herr Sjölin gör här påståendet att den tyske verkstadsarbetarens lön skulle vara 40 procent av den svenska, och han stöder detta på någon utredning. Vi har inom Metallindustriarbetareförbundet också gjort en utredning, där vi har ställt frågan till våra broderförbund i Europa, vad en yrkesarbetare har i lön, och dessa uppgifter har sedan omräknats till svensk valuta.

Det visade sig därvid att en yrkesarbetare i Sverige har 4 kronor 49 öre i lön, under det att en arbetare i Tyskland har 2 kronor 10 öre. Jag har också hela skalan däremellan: i Finland är siffran 4 kronor 30 öre, i Danmark 3 kronor 31 öre, i England 3 kronor 2 öre, i Belgien 3 kronor 1 öre o. s. v. Dessa 2 kronor 10 öre, ställda i relation till 4 kronor 49 öre, blir ju ändå något mera än herr Sjölin 40 procent. Men dessa siffror säger ju inte mycket om man inte ställer dem i relation till någonting. Vi har därför även begärt uppgifter om vad en viss kvantitet varor av olika slag kostar. Om man till detta även lägger skillnaderna i bostadskostnader och vissa andra skillnader, kommer man närmast till den slutsatsen, att den tyske verkstadsarbetaren har en levnadsstandard som något överstiger hälften av vad den svenske har. Skillnaden mellan mina och herr Sjölin siffror kanske har mindre betydelse, men jag tycker ändå att det kan vara skäl att även redovisa dessa när herr Sjölin här talar om 40 procent.

Det har här också sagts tidigare i debatten, att den svenska verkstadsindustrin skulle befinna sig i ett mycket svårt läge. Jag kan inte komma ifrån en känsla av att man här svartmålar litet

Värdering av varulager vid taxering.

grand för mycket. Vi har inom Metallindustriarbetareförbundet ungefär 5 000 medlemmar som har blivit permitterade, och vi har ungefär samma antal medlemmar som nu har korttidsarbete. Men dessa som har blivit permitterade har i mycket stor utsträckning blivit sysselsatta på annat håll. Den totala arbetslöshet som vi för närvarande har understiger två procent av förbundets medlemsantal. Vi kan ju för jämförelse titta på motsvarande siffra för år 1939, då alla ändå ansåg att vi hade en relativt god sysselsättning i detta land. Vi hade då inte mindre än tio procent arbetslösa inom Svenska metallindustriarbetareförbundet. Jag tror det är en tendens som är ganska allmän att man nu alltför mycket svartmålar det läge som vi nu befinner oss i.

Jag tror att också den saken, att de svenska verkstäderna för närvarande genomsnittligt ligger inne med en ordertillgång för nio månader framåt, är ett belägg för denna onödiga svartmåling. Den minskning av orderbeläggningen som i år ägt rum bör ju även ha den följden, att den förbättrar den svenska verkstadsindustriens konkurrensförmåga. Tidigare har det i mycket stor utsträckning varit på det sättet, att utlandet inte velat placera order här i Sverige beroende på att den svenska industrien haft så långa leveranstider.

Det var med mycket stort intresse jag avvaktade vilket svar som herr Kärrlander skulle få på sin fråga, var högern och folkpartiet stod när det gällde arbetsgivarnas krav på sänkta löner. Herr Edström sade här, med hänvisning till en enquête som man har gjort hos företagen, att man i denna enquête hade framställt de höga lönekostnaderna såsom de mest besvärande. Detta får väl uttolkas på det sättet, att herr Edström anser att det är lönekostnaderna som är det verkliga problemet. Herr Sjölin säger att han inte har anledning att ta någon ställning till lönefrågorna därför att det är en angelägenhet mel-

lan arbetsmarknadens parter. Ja, det är klart att man kan säga att det är det, men lönerna kommer även in i bilden när det gäller företagens kostnader. Om herr Sjölin är beredd att på det bestämda sätt som här skett ta ställning till exempelvis de kostnader som investeringskatten medför för näringslivet, kunde väl herr Sjölin också vara beredd att ta ställning till de kostnader för företagen som lönerna utgör.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Redan vid behandlingen förra året av frågan om investeringskatten hade vi de starkaste betänkligheter mot dess accepterande. Dessa betänkligheter framförde vi då i en motion, som slutade med ett yrkande om sådana ändringar i förslaget som skulle göra det mera acceptabelt. Under den tid skatten har uttagits har enligt min mening riktigheten av våra invändningar be styrkts. Vi framhöll bland annat att förslaget i det skick vari det förelåg skulle komma att främst drabba de små företagen, under det att bolagen och andra större företagare kunde känna sig tämligen oberörda. I varje fall var förslaget inte ägnat att hindra dem från att i praktiskt taget samma omfattning som tidigare företa investeringar.

Även i andra avseenden hade vi emellertid invändningar att göra. I motiveringen för skatten angavs att denna var ett led i åtgärder som måste vidtagas för att dämpa högkonjunkturen. I realiteten betydde ju detta att skatten skulle hindra lönestegringar för arbetare och andra löntagare genom att framkalla en viss arbetslöshet. Vi vände oss i vår motion förra året med största skärpa mot den reaktionära tanken att utnyttja arbetslösheten som ett påtryckningsmedel för att hindra löntagarna i deras kamp för bättre lönevillkor och höjd levnads-

Värdering av varulager vid taxering.

standard. Detta var dock förordningens huvudsyfte, vilket varken regeringen eller de kapitalistsammanslutningar som yttrade sig över förslaget gjorde någon hemlighet av.

Slutligen gjorde vi den invändningen, att investeringsavgiften skulle verka i prisstegrande riktning. Den motion vi avgav tog sikte på att mildra förordningens skadliga verkningar. Vi visste att vi ej hade stora utsikter att få regeringsförslaget tillbakavisat, och därför inskränkte vi oss till vad jag nyss nämnde. Vi påyrkade sålunda att det avgiftsfria bottenbeloppet skulle sättas till 50 000 kronor i stället för föreslagna 10 000 kronor. Därigenom skulle småföretagen drabbas mindre hårt av skatten och dennas skadliga verkningar över huvud taget begränsas.

Redan vid tidpunkten för skattens införande var det lätt att se vilka som i verkligheten skulle få nytta av den. Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare och Svenska bankföreningen blottade oförbehållsamt sin tillfredsställelse med förslaget. De accepterade det helt och hållet och förklarade bl. a. i sitt yttrande: »Samtidigt minskas efterfrågan på arbetskraft för investeringsändamål, vilket i sin tur är ägnat att dämpa förefintliga tendenser till löneuppdrivning och bromsa den fortgående ökningen i efterfrågan på konsumtionsvaror.»

Tydligare kunde ju inte industri-, finans- och handelskapitalet uttrycka den verkliga avsikten med investeringsskatten än man här gjorde genom de sammanslutningar som jag tidigare omnämnde. För dem liksom för regeringen var huvudsyftet att dämpa högkonjunkturen för löntagarna men icke för de stora företagen. Det gällde framför allt att minska konsumtionen och hindra arbetarna att få någon del av högkonjunkturens överflöd genom förbättrade reallöner. Tillsammans med kreditspärren, som även den hårdast drabbar småföretagen, har inves-

teringsavgiften medverkat till att skapa ett läge som alltmer kännetecknas av arbetslöshet och andra kristendenser. Syftet med de olika åtgärderna var, som det hette, att dämpa högkonjunkturen, men de har nu givit till resultat att de drabbar löntagarna men lämnar storkapitalet i orubbat bo.

På de grunder som jag här har anfört kan vi inte ansluta oss till utskottets ståndpunkt, som innebär att investeringsavgiften alltjämt skall bibehållas. Däremot ansluter vi oss till utskottets förslag beträffande propositionen om inskränkning i rätten till fri varulagervärdering, då vi anser att en oinskränkt sådan rätt ger stora möjligheter att tillfälligt eller beständigt undandra en mängd värden från beskattning.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av det yttrande herr Gustafsson i Stockholm höll. Först måste jag säga, att hans uppfattning om vad jag har sagt angående relationen mellan de svenska och de tyska lönerna måste bero på ett missförstånd. Jag talade visserligen om 40 procent, men det var i ett speciellt fall som gällde ett företag med fabriker i både Sverige, Tyskland, England och Frankrike, där de tyska lönerna utgjorde 40 procent av de svenska. I övrigt har jag sagt att de i genomsnitt torde vara 50—60 procent av de svenska. De siffror herr Gustafsson nämnde, 4,49 och 2,10, ger 47 procent. Det stämmer ju bra med min uppgift.

När jag talade om att industrien har en orderstock som täcker nio månader, måste man hålla i minnet att leveranstiden vid sådana här beställningar är lång, kanske 18—24 månader, och då kan det lätt bli ett vacuum, om man inte ser till att orderstocken är tillräcklig.

Herr Gustafsson ville pressa mig att avge en förklaring beträffande löner-

Värdering av varulager vid taxering.

na, men det kan givetvis inte komma i fråga att här debattera några löner. För min personliga del vill jag bara säga, att jag anser det mycket önskvärt att varje arbetstagare har så hög standard som möjligt.

För övrigt vill jag tillägga, att just investeringsavgiften, som vi nu talar om, utgör ett hinder för högre reallöner. Om investeringsavgiften togs bort skulle redan det kunna medföra en viss möjlighet till förbättring, framför allt genom utsikterna till en viss rationalisering, som givetvis skulle främja produktionen. För min del har jag alltid ansett att en ökad produktion är den bästa förutsättningen för att man över huvud taget skall kunna höja lönerna.

Till slut vill jag säga, att den linje mitt parti företräder enligt min mening är ett säkrare medel att uppnå högre realinkomst för arbetstagarna än den linje som regeringen representerar.

Herr OHLIN: Herr talman! Det finns väl inte anledning att förlänga debatten väsentligt, men jag vill ändå understryka några synpunkter, även om de till största delen har förts fram i debatten redan tidigare.

Jag blev en smula chockerad när finansministern helt frankt sade att de företag, som har minskat lagren under 1952, som alltså har gjort vad finansministern tyckte var naturligt och önskvärt, de behöver inte öka lagren under 1953. De har sig själva att skylla om de under 1953 ger sig på några spekulativa lagerökningar, som de får betala investeringsavgifter för.

Detta är verkligen för framtiden en utomordentligt förtroendeingivande hållning, när man gör som finansministern. Till dem, som av olika skäl har anpassat sig efter vad regeringen ansåg vara riktigt och som av fullt legitima skäl, vilka herr Åqvist påpekade, såsom hänsyn till rörelsens ut-

veckling, hänsyn till utvecklingen på varumarknaden etc., kan komma att öka sina varulager under 1953, säger han: »Ja, ni har varit dumma som minskat edra lager under 1952, och det får ni böta för nu under 1953. Hade ni inte brytt er om vad regeringen eftersträvade 1952, så skulle ni klarat er utan denna straffskatt, men nu har ni alldeles för mycket handlat såsom regeringen önskade, och det får ni böta för.»

Detta är ju i korta drag innebörden av finansministerns politik. Det förvånar mig att handelsministern, som ju i alla fall har till uppgift att företräda näringslivets intressen ur kanske delvis andra synpunkter än finansministern, verkligen instämmer. Finansministern påstår att man är helt överens om denna politik i finansdepartementet, handelsdepartementet och andra departement.

Det är ju alldeles uppenbart att finansministern, vilket är ganska vanligt inom socialdemokratien, använder ordet »spekulation» i en felaktig betydelse, som om det skulle vara något illegitimt, något oriktigt, att man inom näringslivet räknar med framtida prisförändringar. Det är väl alldeles uppenbart, att om det t. ex. har varit ett prisfall i utlandet under 1952 och näringslivet har minskat importen, när priserna var höga, och därigenom bragt ned sina lager, så är det ett samhälls-ekonomiskt svenskt intresse att dessa varulager åter fylls, sedan priserna på dessa utländska varor blivit låga. Om sedan priserna fram på hösten nästa år visar sig ha stigit igen, har sannerligen de näringsidkare, som under året ökat sina lager — det kanske har varit herr Åqvist som köpt hudar — gjort samhället en tjänst. Att då komma och säga att de inte behöver göra några »spekulativa» lagerökningar, och om de gör det har de sig själva att skylla, det är onekligen att se så ensidigt på problemen att det verkli-

Värdering av varulager vid taxering.

gen blir i hög grad orättvist. Konsekvenserna blir för hela folkhushållet skadliga.

Herr Sköld vänder sig mot att det beträffande dessa ting skulle finnas några naturlagar. Ja, det kan jag instämma i. Ordet »naturlagar» tillhör inte min vokabulär heller. Men själva idén att prisbildningen i alla fall är ett ganska fint arbetande instrument och att man skall tänka sig för åtskilliga gånger innan man ingriper i den med klumpiga fingrar, är nog en nyttig föreställning. Jag tror nog att det många gånger inträffar att finansministerns ingrepp, som inte tillräckligt skiftar med konjunkturerna, är rätt klumpiga. Det har vi ett exempel på i dag.

Det andra som chockerade mig och som gjorde att jag begärde ordet, fastän jag egentligen inte hade tänkt göra det, är att finansministern står här i kammaren och upprepar samma sorts resonemang, som han har fört ute i landet i valkampanjen och annars, nämligen att det är ett företagarintresse oppositionen företräder. Det är verkligen att draga ned en i övrigt från olika håll sakligt hållen debatt. Alla inser ju att vad som här är företagsintresse, det är också löntagarnas, de anställdas intresse. Det är hela folkhushållets intresse. Att det svenska näringslivets konkurrensförmåga mot utlandet hålles uppe är icke blott ett specialintresse för någon viss grupp, det vet finansminister Sköld mycket väl. Vad tjänar det då till — om inte därför att man tycker man har litet svag ställning i debatten — att försöka slänga fram sådant här i stället för att säga, att det är klart att vi här från olika håll ser detta problem ur hela folkhushållets synpunkt men att vi har delade meningar om vilket som är bäst ur denna synpunkt?

Det är ju inte bara fråga om att hotet om investeringsavgiften kan verka på investeringsvolymen, utan det är ju

så, att även om investeringen inte minskas med en enda krona, så verkar en investeringsavgift fördröjande på produktionen och gör det i ett läge där konkurrensförmågan redan förut är otillräcklig inom vissa branscher. Jag vill bara understryka vad herr Sjölin här senast anfört, att det sannerligen icke är något löntagarintresse att man i ett ansträngt konjunkturläge lägger extra bördor på produktion och handel och därigenom minskar deras förmåga att ge så goda levnadsvillkor som möjligt åt de anställda.

Nu säger finansministern, såsom han för övrigt tidigare antytt, att det är bara bra att företagen får leva i en viss otrygghet och att de får räkna med risken av att betala investeringsavgift under 1953. Jag undrar även i detta fall om verkligen också handelsministern har den meningen? Skall företagen i nuvarande svårbedömbara och skiftande konjunkturläge inte bara försöka bilda sig en uppfattning om hur konjunkturerna kan ändras från dag till dag, från vecka till vecka, utan skall de också försöka avläsa skiftningarna i finansministerns ansiktsuttryck från vecka till vecka för att kunna avgöra, om det är sannolikt att han uppfattar lägets förändringar på sådant sätt, att han eventuellt kommer att avstå från att ta ut investeringsavgift under år 1953? Sedan skall företagen i så fall efter denna sin tolkning av finansministerns ansiktsuttryck ta ställning till frågan, om det är lämpligt eller inte att under 1953 göra en viss investering.

Detta är innebörden av herr Skölds ståndpunkt. För min del tycker jag att det vore mer motiverat att man försökte ge näringslivet en så pass fast grund som möjligt för bedömningen.

När finansministern sedan kom in på frågan om konjunkturutvecklingen, sade han att ingen vet vad som kommer att ske, då den amerikanska upp rustningen någon gång under nästa år upphör att öka och kanske åter upp-

Värdering av varulager vid taxering.

visar en sjunkande tendens. Det är klart att ingen med bestämdhet vet vad som då kommer att ske, men i Amerika räknar man ju rätt allmänt med att om utgifterna för rustningsändamål börjar sjunka, skall detta ha ett försvagande inflytande på konjunkturen.

Det är emellertid nödvändigt att bilda sig någon mening om konjunkturen. Mycket talar för att man gör klokast i att räkna med att det under 1953 kommer att finnas en viss mån splittrad konjunktur, alltså en konjunktur som kan vara relativt god inom vissa branscher men väsentligt svagare inom andra. Att döma av finansministerns talesätt finns det en betydande risk för att regeringen då kommer att resonera som så att eftersom det är en god och kanske stigande konjunktur i vissa branscher skall man ta ut investeringsavgift, trots att detta ju kommer att lägga en betungande och olämplig börda särskilt på de branscher där konjunkturen är svagare. Jag saknar hos finansministern varje känsla för de svårigheter, som den splittrade konjunkturen kan komma att medföra.

Risken för en verkligt allmän och stark överkonjunktur under 1953 anses i regel vara så liten — även om den inte är helt obefintlig — att det även med regeringens inställning vore naturligt att dra en slutsats, som är motsatt den som finansminister Sköld drar. I stället för att säga att det kan tänkas, att det blir en utpräglad högkonjunktur och att investeringsavgiften därför bör bibehållas — om det inte uppkommer någon sådan högkonjunktur, kommer finansministern att besvara riksdagen med att avskaffa avgiften — borde man, om utsikterna till en högkonjunktur är relativt små, resonera som så: »Vi avskaffar nu investeringsavgiften, eftersom den troligen inte behövs, men vi förbehåller oss att, om det mot förmodan skulle uppkomma tendenser till en utpräglad högkonjunktur, få lägga fram förslag

om att investeringsavgiftsförordningen åter sättes i kraft.» Detta senare vore det naturliga sättet att resonera, ty det mest sannolika är ju att investeringsavgiften inte behövs.

Jag upprepar, att det inte är från min utgångspunkt jag just nu resonerar, utan det är på grundval av finansministerns egna åsikter som det naturliga borde vara att i detta konjunkturläge avskaffa avgiften och säga, att den kanske — även om det är osannolikt — kan komma att behövas, och då skall han be att få återinföra den igen. Det vore en mera dräglig osäkerhet, som därigenom skulle skapas i näringslivet, än den som finansministern nu åstadkommer. Med mitt sätt att se är dock även den hållning, jag nu beskrivit, inte helt tillfredsställande.

Om jag får sluta med en mera allmän reflexion vore den följande, som nära ansluter sig till vad som förut framkommit.

Hösten 1951 var finansminister Sköld å regeringens vägnar mycket angelägen att kostnaderna här i landet icke skulle stiga mera väsentligt under 1952. Han ansåg det mycket viktigt. Det var hans uppfattning, att detta skulle vara möjligt utan att den reella inkomstutvecklingen i landet ogynnsamt påverkades därav. Efter den tiden har det inträffat, vad finansministern inte alls önskade, nämligen en mycket betydande kostnadsökning i Sverige, vilken har minskat det svenska näringslivets konkurrensförmåga. Dessutom har det skett en långt allvarligare konjunkturförsämring än finansministern då räknade med. Jag frågar mig då: Vilka slutsatser har regeringen dragit av dessa faktorer, d. v. s. den större kostnadshöjningen och den större konjunkturförsämringen? På vad sätt har regeringen redan nu lagt om sin politik och visat, att den tagit hänsyn till den allvarliga risk just för sysselsättningen, för produktionen, för handeln och för hela det svenska folkhushållet som an-

Värdering av varulager vid taxering.

nars uppkommer? Jag måste då säga, att det är ganska litet som regeringen har att hänvisa till. Man lägger i alla fall på i stort sett samma bördor på den produktiva verksamheten. I detta läge vore det naturligt, om man i stället drog den slutsatsen, att man utan dröjsmål skulle på ett långt mer radikalt sätt övergå från en politik, där man bromsar genom att lägga på bördor, till en politik, som inte karaktäriseras av att man lägger på extra bördor och försvårar konkurrensförmågan.

Herr talman! Det är inte säkert eller ens sannolikt, att jag har tillfälle att yttra mig vidare från denna talarstol i dag, och jag skall därför be att få tillägga några ord för att ge uttryck åt de känslor man i den grupp jag representerar hyser i dag vid det sista arbetsplenium, som vi får se talman Sävström i talmansstolen. Vi är mycket ledsna över att det skall förhålla sig på det sättet. Vi hoppas, att talmannen känner vilken sympati som strömmar honom till mötes från vår krets liksom — det vet jag — från kammarens ledamöter i övrigt. Det är mer än en vanlig uppskattning av skicklighet och oväld. Den plats, som talman Sävström har vunnit i våra sinnen, beskrivs bättre med ord sådana som vänskap, sympati, tacksamhet och beundran. Det är med stor saknad, som vi under kommande år skall minnas vännen i talmansstolen.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren till en början utskottets hemställan i punkten A) 1).

I fråga om punkten A) 2) gav herr talmannen till en början propositioner beträffande Kungl. Maj:ts av utskottet i punkten tillstyrkta förordningsförslag utom i vad avsåg 1 §, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i angivna delar dels ock på avslag å utskottets nämnda hemställan; och fann herr tal-

mannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjölin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) 2) i utskottets betänkande nr 60 med undantag av 1 § i det i punkten tillstyrkta författningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan i motsvarande delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sjölin begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 65 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande avseende.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande 1 § i det i punkten A) 2) upptagna förordningsförslaget, nämligen på 1) godkännande av Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lydelse av paragrafen; 2) antagande av den lydelse av paragrafen, som föreslagits i den av herr Velander m. fl. avgivna, med III) betecknade reservationen; samt 3) avslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjölin begärde likväl votering, i

anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2) anmärkta propositionen, följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den av bevillningsutskottet förordade lydelsen av 1 § i föreliggande förslag till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Velander m. fl. avgivna, med III) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sjölin begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 63 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt den av utskottet förordade lydelsen av 1 §.

På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i punkten B) 1).

I fråga om punkten B) 2) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt dels ock på bifall till punkten A) 3) i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Beträffande punkten B) 3) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan

Stödlån till jordbrukare.

dels ock på bifall till punkten A) 3) i den av herr Velander m. fl. avgivna, med I) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 3) i utskottets betänkande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten A) 3) i den av herr Velander m. fl. avgivna med I) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 50 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten B) 3).

På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren slutligen utskottets hemställan i punkten B) 4).

§ 3.

Stödlån till jordbrukare.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 58, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

Stödlån till jordbrukare.

I en till riksdagen den 28 november 1952 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 253, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare skulle få i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen, tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

I: 541 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 710 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, likalydande, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva de synpunkter som anförts i motionerna;

I: 542 av herr *Ohlön m. fl.* och II: 711 av herr *Ohlin m. fl.*, likalydande, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte beakta i motionerna framförda synpunkter och ändringsförslag; samt

II: 705 av herr *Lundberg*, i vilken motion hemställt, bl. a., att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag att under de första två åren räntefrihet å stödlån skulle åtnjutas för belopp upp till 10 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 541 och II: 710, I: 542 och II: 711 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till

Stödlån till jordbrukare finge enligt i huvudsak de grunder, som förordats i propositionen, tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Ebbe Ohlsson*, *Björnberg*, *Ahlsten* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 541 och II: 710, I: 542 och II: 711 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge enligt de grunder reservanterna förordat tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador;

2) av herrar *Nord*, *Johnsson* i Kastanjegården och *Andersson* i Långviksmon, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 542 och II: 711 ävensom med avslag å motionerna I: 541 och II: 710 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge enligt de grunder dessa reservanter förordat tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG: Herr talman! I avslutning till denna proposition har jag väckt en motion, där jag bland annat yrkat att riksdagen måtte avslå den föreslagna räntebefrielsen för belopp upp till 10 000 kronor.

Stödlån till jordbrukare.

Man kan naturligtvis diskutera lämpligheten av att riksdagen över huvud taget skall garantera en ersättning vid inkomstbortfall för olika näringsgrupper. Eftersom regeringen emellertid nu anser att man skall göra det i fråga om jordbruket, så har jag inte yrkat helt avslag på propositionen. Jag anser dock inte att det finns någon som helst anledning till att man — utöver den jordbrukskalkyl vi har — skall bevilja jordbruket ytterligare subventioner. Det är riktigt att det under hösten varit ett besvärligt väder och att det varit svårigheter att få in skörden. Jag tror att det trots detta är farligt för jordbruket självt om vi från riksdagens sida säger, att oavsett vilken prestation man nedlagt på att få in skörden skall jordbrukarna — även de mindre aktiva — få garantier för full ersättning.

Jag har alltså den uppfattningen, att en subvention genom räntefrihet på de utgående lånen, när det gäller denna jordbrukshjälp, är onödig, och jag har också yrkat avslag på detta förslag. Jag tror att det även bör göras klart, att om vi godtar principen om särskilda förmåner i detta avseende, så vore det lika rimligt, att skogsarbetare eller andra utarbetande grupper, när det inträffar dålig väderlek, skulle få hjälp av staten i form av ersättning för inkomstbortfall. Rent principiellt är det nog en väg, som riksdagen icke bör slå in på. Jag anser även, att för de jordbrukare, som verkligen lade ned arbete på att få in sin skörd och som utnyttjade självbindare och använde sädessorter, som mognade tidigt, och som verkligen har gjort en prestation, kommer denna hjälp att te sig som en premiering av dem, som inte har presterat det bästa möjliga. Ur olika synpunkter är det angeläget för riksdagen att, när man nu ger hjälp i form av lån, inte utöver detta bevilja några subventioner i form av räntefrihet.

Herr talman! Med hänvisning till

min motion nr 705 och vad jag här anført ber jag att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition i den del, där det föreslås att man skall under de två första åren bevilja räntefrihet för belopp upp till 10 000 kronor.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården: Herr talman! Genom de lånemöjligheter som utskottets förslag innehåller är de värsta och mest överhängande farorna för de jordbrukare, som fått skördeskador i år till följd av det onormala regnandet, undanröjda. Vidare innebär den föreslagna räntefriheten för lån upp till 10 000 kronor en viss förmån för låntagarna. Den utredning, som sedan skall ske och den undersökning som är i gång, kommer väl framdeles att föranleda förslag till ytterligare lättnader och hjälp, och i den reservation, som avgivits av herr Nord, mig och Andersson i Långviksmon, föreslås vissa rekommendationer till Kungl. Maj:t i detta avseende.

Vad beträffar frågan om borgensförbindelser för lån har departementschefen gjort ett uttalande, som återfinnes på s. 5 i utskottets utlåtande, där det heter: »Vidare bör kravet på säkerhet kunna efterges, om det vid lån av högre belopp möter svårigheter för sökanden att ställa säkerhet och lantbruksnämnden finner sannolikt, att han kommer att fullgöra betalningsskyldigheten.» Härigenom kan den, som har svårigheter att ställa borgen, få låna pengar utan borgen, men i de fall då lantbruksnämnden vet att vederbörande har släktingar eller vänner i god ekonomisk ställning måste han skaffa borgen för att få lån. Jag tror att det för lantbruksnämnderna blir en mycket svår uppgift att inom de olika länens lånesökande bedöma detta, och dessutom blir det alldeles onödigt

Stödlån till jordbrukare.

mycket besvär för såväl lantbruksnämnderna och låntagarna som för borgensmännen med ett sådant system. Vi anser för vår del att det är bättre att släppa borgensfordran upp till 50 000 kronor. Detta kan inte bli farligare för den långivande myndigheten än utskottets förslag, som ju innebär att de större lånen icke bör otillbörligt försvåras. Det är heller inte så säkert att det blir möjligt för lantbruksnämnderna att åstadkomma en enhetlig bedömning i de olika länen. Säkert är däremot, att nämnderna får en mycket svår uppgift med en kreditgivning av detta slag.

Beträffande foderpriserna är det från vår sida ett önskemål att en justering nedåt av dessa kommer till stånd. Om priserna på oljekraftfoder och hönsfoder — som vi har gott om här i landet — sänktes något, så skulle också priserna på fodersäd, som för närvarande är i stigande, i varje fall inte behöva stiga ytterligare.

I höstas skaffade sig många jordbrukare smågrisar för fläskproduktion, och många som redan hade smågrisar behöll dem i avsikt att göda dem med den skörd, som senare fördärvades. Nu är spannmålspriserna som sagt i stigande, och jordbrukarna behöver säden själva, därför att stora delar av skörden förstörts av regnet. Fläskpriserna är nu också i fallande, och detta måste betyda, att jordbrukarna förlorar på ett par tre håll på det system som nu råder. Det kan väl knappast ligga någon fara i att sänka foderpriset något. Alla svenska jordbrukare, som fått sin skörd bärgad, är ju överens om — vilket har försäkrats från alla håll — att de skadelidande bör hjälpas, och man bör därför kunna vidtaga erforderliga ändringar i jordbruksregleringen, varvid — såsom vi har framhållit i reservationen — en viss balansering över till nästa regleringsår vid behov må kunna äga rum.

Dessutom är vi nu i den lyckliga

belägenheten att utlandet betalar ett högre pris på smöret, vilket i sin tur gör att smörexporten ställer mindre anspråk på clearingkassan för fettråvaror.

Sedan har vi att ta hänsyn till det utsäde som behövs för en ny skörd. Denna fråga anser jag vara av mycket brådskande natur. Det är klart att man i god tid måste förse sig med utsäde, och det skulle vara beklagligt om man inte nu skulle kunna hjälpa de jordbrukare, som inte ens har fått in så mycket av sin skörd, att det räcker till utsäde nästa år. Detta tycker jag är så rimliga krav, att rekommendationerna bör följas, och jag tror det vore en styrka om riksdagen beslöt i den riktningen.

Herr talman! Med anledning av vad jag här framhållit ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Nord, mig själv och herr Andersson i Långviksmon.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i denna debatt är, att jag är bosatt i de trakter, som kanske drabbats hårdast av skördeskadorna. Jag skall bara ta ett enda exempel. Jag tror knappast att det i min hemkommun finns någon jordbrukare, som har kunnat bärga så mycket vårsäd av sådan beskaffenhet, att den kan användas till utsäde nästa år. Detta var också orsaken till att jag tillsammans med några ledamöter i kamrarna väckte en motion i anledning av den kungl. propositionen, i vilken motion vi framställer några önskemål om hur den slutliga hjälpen till de för skördeskadade utsatta skulle kunna utformas, särskilt då beträffande de hårdast drabbade och ekonomiskt svagaste jordbrukarna.

Jag vill här först som sist säga ifrån, att ingen av oss motionärer har avsett att yrka på någon förändring av den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna

Stödlån till jordbrukare.

hjälp. Vi ville endast framföra några önskemål, som vi hoppades skulle bli beaktade, i den mån detta var möjligt, när den slutliga hjälpen skulle utföras.

Tyvärr är det inom vissa delar av landet — bl. a. i mina hemtrakter — andra året i följd som en hel del jordbrukare har drabbats av stora skördeskador, i vissa fall totalskador. Det är givet att detta för jordbrukare med svag ekonomi, arrendatorer utan tillgång till skog m. fl., kan innebära så stora påfrestningar, att de inte förmår gå igenom den kris, som de härigenom ovillkorligen kommit in i.

Därtill kommer också att på grund av den rikliga nederbörden, det oavbrutna regnandet under praktiskt taget hela hösten, har man inte kunnat så höstsäd i någon nämnvärd utsträckning. Det är endast på högre belägna och torrare jordar som sådan sädd kunnat ske. Man har inte heller kunnat utföra den höstbearbetning av jorden, som är en första förutsättning för att man även nästa år skall kunna få en någorlunda god skörd, och det är mycket möjligt — det är säkert för övrigt — att i många fall verkningarna av detta års missväxt även kommer att sträcka sig in på nästa års skörd.

I den kungl. propositionen omnämnes, att man förbereder möjligheten att under vissa omständigheter medge befrielse från avsättning av skogsmedel till investeringskonto. Det är ju värdefullt att så kan ske, men jag tror att man här hade kunnat vara betydligt generösare. Det är ju så att i skogsbygderna, särskilt då i östra Sverige, har man hårdast drabbats av denna missväxt. Skogen och jorden betraktas ju i inkomsthänseende som ett. Blir det sämre skördeförhållanden och sämre avkastning av skörden får man ta litet mera av skogen. Men under nu rådande förhållanden tvingas man ju att avsätta en del pengar, som skall stå inne räntefritt en viss tid. Enligt ut-

talanden i propositionen kan en sådan befrielse ernås endast om vederbörande är berättigad erhålla lån. Jag tror att man därvidlag kunnat gå in för att helt och hållet slopa denna tvångsterilisering eller i vart fall åtminstone flytta upp gränsen betydligt. Det är ju ganska svårt för jordbrukarna att förstå, att man inte skall få ha en större inkomst än 3 000 kronor innan man blir tvungen avsätta till detta investeringskonto. Det kan komma att inträffa fall, då vederbörande på grund av skördeskadorna och de minskade inkomsterna varit tvungen tillgripa dessa medel och nu kanske nödgas gå till banken för att skaffa pengar till den föreskrivna steriliseringen. Jag förutsätter nämligen att inte alla kan erhålla lån i den utsträckning som är möjlig; i vart fall kan inte det belopp som nu står till förfogande på långa vägar täcka uppkomna skador.

Ett annat skäl för avskaffande av denna avsättning är ju att konjunkturen för närvarande knappast inbjuder till sådana åtgärder, och jag tror nog att jordbrukarna har litet svårt att förstå att låt oss säga 5- à 6 000 kronor i deras hand skall vara mera inflationsfrämjande än om man tillförsäkrar, såsom vi gjorde för åtta dagar sedan, vissa av våra tjänstemän en löneförhöjning på motsvarande belopp. Jag tror tvärtom att förhållandet är det rakt motsatta.

I den föreliggande propositionen diskuterar jordbruksministern möjligheterna att undersöka huruvida man skulle kunna åstadkomma en sådan ordning, att om en viss del av jordbruket drabbas av inkomstminskning skulle man ha medel till förfogande för utjämning. Jag får säga, att det är en tanke, som jag tror att man skall söka bygga vidare på för att se efter om det finns någon möjlighet att gå fram den vägen. Det är ju så, att jordbrukets totala inkomstbelopp fördelas efter vissa differentieringar, men verk-

Stödlån till jordbrukare.

ningarna blir i stort sett, att den som fått den bästa skörden också erhåller den största inkomsten på sitt arbete. Man kastade i en tidning häromdagen fram tanken huruvida det inte vore möjligt att inom jordbrukskalkylens ram avsätta något belopp för att använda till utjämning i sådana fall som t. ex. det nu inträffade. Jag tror att den tanken är värd att ta fasta på.

Ja, herr talman, detta var några synpunkter, som vi motionärer har velat anföra när denna fråga behandlas.

Det är ännu en synpunkt som man i detta sammanhang inte kan bortse ifrån. Det är ju så, att åtminstone i skogsbygderna måste man basera sitt jordbruk på animalieproduktion. Har vederbörande drabbats av total eller så gott som total skördeskada, såsom nu i många fall skett, blir följden att vederbörande tvingas att sälja en del av sin kreatursbesättning. Detta medför å andra sidan att inkomsterna kommer att stiga. Det är egentligen en kapitalöverflyttning som sker, men med nuvarande skattelagstiftning blir denna beskattningsbar. Vederbörande kommer högre upp på skatteskalen och får större skatt, vilket ju medför ytterligare svårigheter i en tid, då de reella inkomsterna minskar. Jag tror att man bör undersöka, huruvida det finns möjligheter att här åstadkomma en ändring. Jag medger att problemet är besvärligt, men jag vet att vi varit inne på det förut och då kunnat åstadkomma en provisorisk lösning vid vissa tillfällen.

Sedan var det herr Lundberg som yrkade avslag på de föreslagna räntefria lånen. Han säger att de innebär att vi skall garantera dem som varit mindre effektiva full ersättning. Jag tror att herr Lundbergs bedömanden i detta fall måste grunda sig på en fullständig okunnighet om de verkliga förhållandena. Det har åtminstone i mina trakter varit omöjligt att bärga skörden. Människorna har gjort mera

än man egentligen kan fordra. Jag har sett dem som i båt sökt bärga en del av sin skörd och flyttat upp den på torrare mark, där den sedan stått och ruttnat ned.

Herr Lundberg talar om att de kunde nyttja sina bindare. Men, herr Lundberg, när skörden ligger så pass nedslagen att man inte kan få bort axen ens med bindare utan får använda lie för att rädda det mesta möjliga, så är inte heller den vägen framkomlig.

Jag hemställer till jordbruksministern att han i enlighet med sitt uttalande i propositionen söker göra det bästa möjliga av den rådande situationen och söker komma fram till en sådan lösning, att de som drabbas av skördeskador slipper gå till riksdagen och begära hjälp. I nuvarande läge är detta dock absolut nödvändigt, om man skall lyckas rädda dem, vilkas ekonomi nu helt och hållet står på spel. Jag tror att detta också i mycket stor utsträckning sammanfaller med jordbrukarnas egen inställning. De är nog inte glada över att behöva gå till staten och be om hjälp. Men lägen kan inträffa, då sådant blir nödvändigt, och ett sådant läge har vi i dag.

Herr talman! Med vad jag anfört har jag inte avsett att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, som jag hoppas så småningom skall medföra en så effektiv hjälp som möjligt, åtminstone för dem som på grund av skördeskadorna råkat i fullständig ekonomisk misär.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag har aldrig sagt något om att man skulle lämna full ersättning. Vad jag vänt mig mot är själva subventioneringen, ty om vi nu går in för en subventionering här och godtar principen, att en grupp vid inkomstbortfall skall ha ersättning från staten, så leder ju detta till rena orimligheter. Låt oss säga, att detsamma skulle gälla för industrien och andra

grenar av svenskt näringsliv, så ser vi vart det bär hän.

Det är riktigt att man från statens sida gått med på att lämna hjälpen som lån, och lånen skall ju återbetalas. Men det är en hjälp vid sidan av jordbrukskalkylen, och den är till för att eliminera vissa svårigheter. Jag tror att det är denna princip om garanterad inkomst som vi skall vara rädda för att godta i den svenska riksdagen.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr Lundberg vill jag bara säga, att det är väl ändock ytterst sällsynt att vår industri och våra näringar i övrigt utsätts för sådana omfattande skador på grund av väderleksförhållandena som just jordbruket.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Det råder inga delade meningar om att de åtgärder som här föreslås är behövliga. De skador som vållats på årets gröda av det dåliga vädret har drabbat ett så stort antal jordbrukare och är så omfattande och för många enskilda så ekonomiskt kännbara, att staten bör träda till med hjälp. Skadorna har tillkommit av orsaker, som de enskilda jordbrukarna inte kunnat på något sätt råda över. Dess bättre är vad som hänt inte någon ekonomisk katastrof för det svenska jordbruket som helhet, men väl är det en ekonomisk katastrof för många av de enskilda jordbrukarna.

Det föreliggande förslaget bygger principiellt på att det skall föreligga behov av ekonomiskt bistånd på grund av skador på årets gröda. Då det gäller utformningen av de föreslagna stödåtgärderna har det i olika motioner yrkats ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Herr Lundberg har nyss i debatten yrkat att lånen skall löpa med ränta under hela lånetiden. En del motionärer anser att riksdagen bör ut-

tala sig för att lånen blir konstruerade såsom s. k. avskrivningslån.

Enligt jordbruksutskottets mening talar starka skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. För den enskilde jordbrukaren sträcker sig de ekonomiska verkningarna av en felslagen skörd inte bara över det år, då skördekadorna inträffat, utan de sträcker sig åtminstone ännu något år framåt i tiden. Det torde därför vara mycket välmotiverat att man, som departementschefen föreslår, ger låntagarna räntefrihet under de första två åren sedan lånet erhållits och detta beträffande lån på upp till 10 000 kronor.

I fråga om säkerheten för lånen innebär förslaget i princip, att sådan säkerhet skall ställas, ehuru i regel inte om lånebeloppet understiger 3 000 kronor. Även då det gäller större lånebelopp skall eftergift i fråga om säkerheten kunna göras, om vederbörande har svårt att kunna skaffa säkerhet och om därvid lantbruksnämnden bedömer hans ställning och personliga förutsättningar så att man håller för sannolikt, att lånet skall komma att återbetalas. Särskilt för arrendatorer och för skuldsatta jordbrukare torde denna undantagsregel vara nödvändig. Det kommer säkerligen i alla fall att bli mycket stora svårigheter för denna kategori att kunna få lån.

I anslutning till folkpartiets motion har här yrkats att lån skall kunna utgå med belopp på upp till 50 000 kronor utan någon säkerhet; det skulle alltså endast vara fråga om ett vanligt reverslån. I motionen har man åberopat ett av 1940 års banklagssakkunniga framlagt förslag, som ännu inte varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning och vari de sakkunniga förordar att lån på upp till 50 000 kronor skall kunna lämnas av bankbolag till främjande av småindustri och hantverk. De sakkunniga har därvid förutsatt att en ingående prövning av lånesökandens ekonomiska ställning och av hans möjlig-

Stödlån till jordbrukare.

heter att kunna fullfölja den fortsatta verksamheten samt att en kontinuerlig insyn i hans verksamhet skall äga rum.

Sådana fall torde inte vara jämförbara i något avseende med den låneverksamhet det här gäller. Här är det nämligen fråga om stödlån till jordbrukare, och beträffande dem har departementschefen förutsagt, att någon ingående prövning av lånesökandens ekonomiska villkor inte skall behöva ske. Denna regel överensstämmer med de regler, som fastställdes för stödlånen till hjälp för jordbrukare, som drabbats av svartrostskador förra året. Det torde inte finnas någon anledning att denna gång gå in för andra regler än dem som riksdagen tidigare har enats om.

Ett bifall till reservanternas förslag måste, såvitt inte statsmakterna skall riskera ganska betydande förluster, förutsätta att vissa direktiv ges för en mer ingående granskning av de lånesökandes möjlighet och eventuella vilighet att betala tillbaka lånen. Reservanternas motiverar sitt förslag att säkerhet för lånen icke skall krävas med antagandet, att det blir onödigt besvärligt och betungande för lånesökande att skaffa sådan säkerhet. Här gäller det emellertid sådana lånesökande som har möjlighet att skaffa säkerhet, och om de inte har det skall ju lantbruksnämnden avgöra, huruvida den för sin del bedömer vederbörandes ställning sådan att han kan få lån ändå.

Givetvis bör väl en låntagare, som kan få ett lån så lätt som här föreslås och till belopp som det inte är satt någon översta gräns för i propositionen, rimligen kunna skaffa en inteckning i sin fastighet och ett gravationsbevis. Man kan inte påstå att det är orimligt betungande för honom eller för lantbruksnämnden som skall granska hans ansökan att begära en sådan inteckning, där den kan lämnas, och att man skaffar ett gravationsbevis, som utvisar på vad sätt fastigheten är gra-

verad, är väl inte heller något stort besvär.

I anslutning till vad departementschefen yttrat har utskottet för sin del understrukit behovet av att — därest ytterligare åtgärder skulle behöva vidtagas till stöd för de av skördeskadorna drabbade jordbrukarna och sedan man fått kännedom om vad den pågående utredningen kommer till för resultat — en undersökning göres om på vilket sätt man vidare skall kunna hjälpa dessa människor.

Jag har med detta, herr talman, i huvudsak sagt vad utskottet för sin del har velat anföra i anslutning till denna proposition och med anledning av de olika förslag, som har framkommit. Jag skall för ögonblicket inte längre uppta tiden utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Reservationen nr 1, som jag har biträtt, avviker inte från utskottets förslag på mer än en enda punkt. I den kungl. propositionen föreslås att för lån under 3 000 kronor skall det som allmän regel inte behöva krävas någon säkerhet. Det har, anser vi, funnits vissa skäl som talar för önskvärdheten av att den gränsen i någon mån kunde höjas.

Jordbruksnämnden har ju föreslagit att gränsen skulle sättas vid 1 000 kronor, och statsrådet har höjt den till 3 000 kronor och därmed visat välvilja på denna punkt. Det vill jag ha deklarerat. Men när vi har sett på en del faktiska förhållanden i detta avseende så har det framstått som önskvärt att det sker en ytterligare justering uppåt till 5 000 kronor, vilket föreslås i reservationen. Det främsta skälet för vårt förslag är det stora antal arrendatorer som finns här i landet. Totalt sett brukas 20 procent av brukningsdelarna över två hektar av arrendatorer.

Vad som särskilt fäst min uppmärk-

Stödlån till jordbrukare.

samhet på den här frågan är en skrivelse från Östergötlands läns hushållningssällskap till statens jordbruksnämnd, där man påpekat vilka väldiga ekonomiska svårigheter som uppstått särskilt för de många arrendatorerna i Östergötland. Man hänvisade till att inom Östergötlands län inte mindre än 50 procent av brukningsdelarna över två hektar brukas av arrendatorer. Inom den södra skogsbygden i Östergötland brukas inte mindre än 58 procent av dessa brukningsdelar av arrendatorer.

Vidare bör vi göra klart för oss, att dessa jordbrukare i fjol hade svartrostskador på vete, för vars lindrande de kunde få stödlån mot ränta. Nu drabbas dessa arrendatorer på nytt av skördeskador, och de ha inte någon real säkerhet i form av jordbruksvärden eller skogsvärden att ställa till förfogande. Den enda säkerhet de har är deras inventarier. Men om man skulle kräva inventarieinteckning för dessa lån skulle det bli omöjligt för dem att få ytterligare krediter, i varje fall bankkrediter.

Arrendatorernas antal är ju stort även i andra län. 45 procent av brukningsdelarna över två hektar i Södermanlands län brukas av arrendatorer. För Stockholms och Uppsala län är motsvarande siffra ungefär 35 procent, och för Malmöhus län och Skaraborgs län ligger den mellan 25 och 27 procent. Det är således en mycket betydande del av det verkliga jordbruket, som inte äger skog och som inte har möjlighet att åstadkomma fastighetsintekningar för dessa lån, men som kan befinna sig i mycket stora svårigheter.

Vi har sett frågan så, att man måste ha en gräns för utlämnande av lån utan säkerhet, ty det måste anses vara nyttigt att jordbrukarna vet, att de upp till en viss gräns kan ordna sina krediter utan att lämna någon säkerhet, men att det för lån utöver detta belopp måste bli en helt annan bedömning från

lantbruksnämndernas sida. Detta kan avhålla jordbrukarna från att ta alltför stora lån.

Det är även en annan omständighet som gjort att vi ansett att denna gräns bör flyttas uppåt, och det är de stora svårigheter som lantbruksnämnderna kommer att få. De 24 lantbruksnämnderna kommer nämligen att ställas inför den synnerligen svåra uppgiften att här göra en schematisk bedömning, vilken blir i allra högsta grad grannliga. Det blir naturligtvis en viss svårighet för lantbruksnämnderna, även om förslaget om en gräns på 5 000 kronor bifalles, men 90 procent av alla lån torde komma att falla under denna gräns. Ett bifall till vårt förslag skulle i mycket hög grad minska arbetsbördan för lantbruksnämnderna, när det gäller denna synnerligen svåra och för nämnderna ömtåliga fråga. Man kan inte begära att de olika nämnderna skall bedöma sådana här frågor på samma sätt — på en del håll kanske man bedömer dem mera generellt och tillmötesgående än på andra håll. De olika tjänstemännen kan inte alla ha samma synpunkter när det gäller att bedöma dessa ting.

Beträffande den andra delen av denna fråga har vi biträtt utskottets förslag. Denna del gäller sådana stödåtgärder med anledning av skördeskador, som efter vad jag förstår skall inrymmas i det nya förslag som man väntar att få från Kungl. Maj:t sedan statens jordbruksnämnd har gjort sin utredning. När den utredningen är färdig skall alla frågor av Kungl. Maj:t tas upp till prövning, och det skall göras skyndsamt enligt utskottets skrivning. Jag tror att det är klokt att man efter denna utredning gör en avvägning mellan de åtgärder som skall vidtagas från Kungl. Maj:ts sida. Det är därför som jag för min del i denna fråga har velat biträda utskottets förslag och inte ange några speciella synpunkter på frågan. Utskottet har ju

Stödlån till jordbrukare.

ändå nämnt utsädesfrågan och sagt att Kungl. Maj:t med stor uppmärksamhet bör följa de frågor beträffande vilka förslag framställs i motionerna.

Herr talman! Det är dessa synpunkter som har legat till grund för den reservation jag har biträtt, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

HäruTi instämde herrar *Hæggblom, Persson* i Svensköping och *Nilsson* i Svalöv.

Herr **JOHNSSON** i Kastanjegården (kort genmäle): Herr talman! Det förefaller väl klart och man torde väl förut-sätta, att denna utredning skall komma till stånd så fort som möjligt. Men den kan väl knappast bli klar så snabbt, att frågan om borgensförbindelser därmed kan bli löst.

Jag nämnde i mitt förra anförande att jag trodde att lantbruksnämnderna skulle få det besvärligt med prövningen av alla dessa säkerheter. Herr Andersson i Tungelsta trodde inte att det skulle bli så svårt utan menade snarare, att det vore en ganska enkel sak. Men herr Ahlsten befann sig inte på samma linje, och jag delar för min del herr Ahlstens synpunkter. Jag tror att det blir mycket besvärligt att genomföra en sådan prövning. Och inte nog härmed. Om en person skall skaffa en inteckning är vissa kostnader förenade därmed, både för att skaffa den och för att lösa den. Vidare kommer som sagt besvärligheter att uppstå för lantbruksnämnderna. Dessa inteckningar skall ju prövas, och det måste väl vara särskilda prövningsmän som utför detta arbete. Det förhåller sig ju på samma sätt även på andra områden i detta land, att inte vem som helst kan pröva inteckningarnas värde.

Den princip som herr Andersson i Tungelsta fruktade skulle komma att införas, om man följde reservationen, har ju utskottet redan ansett sig kunna

vara med om. Ty utskottet säger ju, att om det finns låntagare som inte kan skaffa borgen, så skall låneansökningarna inte avslås, utan vederbörande skall få lån i alla fall. Jag frågar då: Varför skall man nödvändigt lägga denna stora arbetsbörda på lantbruksnämnderna och låta dem avgöra en så känslig angelägenhet som vilka som kan skaffa borgen och vilka som inte kan skaffa borgen för de lån som i alla fall kommer att lämnas och de lån där ingen säkerhet behöves? Det är ju för de lån som lantbruksnämnderna kommer att bevilja utan borgen som man löper risk.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile: Herr talman! Jag skulle inledningsvis vilja säga som min personliga uppfattning, att hela den här stödlånshistorien inte kommer att spela någon så särskilt stor roll. Ser man på det svenska jordbruket i stort, finner man att det inte blir så förfärligt många som är hjälpta med att få ett stödlån. En del har ju så pass goda tillgångar att de kan ordna sina förhållanden utan denna hjälp, och särskilt mindre jordbrukare kommer i en mängd fall att föredra en direkt anpassning, även om det medför en del svårigheter. Man föredrar nog i många fall att helt enkelt dra åt svängremmen och försöka klara sig utan en ytterligare skuldsättning som sträcker sig flera år framåt.

Vi kan ju gott göra klart för oss i sammanhanget, att det inte är någon så förfärligt stor fråga som vi löser genom att bifalla det föreliggande förslaget, men det hindrar inte att det kan finnas tillräckligt starka motiv för att vidta de här åtgärderna. Det är klart att det särskilt i de mest utsatta områdena — sådana områden som det herr Jonsson i Skedsbygd kommer ifrån och en del andra områden — utan tvivel finns tillräckligt många som är tillräckligt illa ute för att dessa åtgärder skall vara motiverade, och vi

Stödlån till jordbrukare.

har ju också från den grupp som jag tillhör i stort sett anslutit oss både till tanken i och för sig och till de villkor som Kungl. Maj:t har föreslagit.

En av de punkter, där en avvikande mening har framförts, dels i en motion som jag har anslutit mig till och dels i den andra reservationen här, gäller frågan om den formella säkerheten. Jag skall gärna erkänna, att inte heller den saken kanske är någon så särskilt stor fråga. För egen del måste jag bekänna, att jag tog rätt starkt intryck av de synpunkter, som herr Paulsen i Arlöv gång efter annan förde fram i denna kammar, där han ställde frågan varför vi i detta land skall vara så förtvivlat formella och aldrig våga tro på en människa och hennes ärliga ansikte när det gäller lån. Det framfördes från hans sida den ena gången efter den andra, på ett mycket bra sätt för övrigt. När jag på grund av en remiss läste bankkommitténs betänkande från 1949 och fann att man där ville tillstyrka rätt för bankaktiebolag att till människor, som har en liten rörelse och har litet värde bakom, låna ut pengar utan formell borgen därför att man kände vederbörande och visste litet om hans ekonomiska förhållanden, tyckte jag för min del att det var ett verkligt framsteg. Det är ju denna litet större generositet och större rörelsefrihet, som jag tror är mycket hälsosam.

Nu är ju dessa jordbrukare i många fall jämställda med rörelseidkarna som bankkommittén talade om, som bedriver småindustri och hantverk. Från utskottets sida säger man att förhållandena inte är jämförbara. Jag vill inte påstå, att förhållandena är jämförbara i varje detalj. På en punkt är ju skillnaden väsentlig, men det tycker jag talar till motionens fördel, nämligen att det här är fråga om stödlån på grund av en naturkatastrof. När det gäller bankkommitténs förslag är det fråga om en mer ordinär rörelsekredit,

medan det här är fråga om en statens stödverksamhet på grund av svåra naturförhållanden. Skall det vara någon skillnad i bedömningsgrunderna i de två fallen bör man väl kunna vara litet mera generös, dels därför att staten står bakom och inte ett enskilt bankaktiebolag och dels därför att det är fråga om en dylik ren naturkatastrof.

Sedan säger man både i propositionen och från utskottets sida, att för dem som inte kan skaffa borgen får man se genom fingrarna med säkerheten, såvida man inte över huvud taget vill kassera vederbörande som en människa som man tror kan reda upp saken. Vad man skall göra med dem är det inte mycket sagt om, och det blir väl lantbruksnämndernas bekymmer. Men på det hela taget är ju ståndpunkten den, att vi skall ha formell säkerhet av den som någorlunda lätt kan skaffa den, men har de svårt att skaffa den får det gå ändå. Vi skall ha allt detta krängel när det inte är nödvändigt att ha det, och där det skulle vara litet mera nödvändigt får vi ge efter på det.

Jag kan hålla med herr Ahlsten om att vid 5 000-kronorsgränsen torde 90 procent gå fria, och de som är kvar är inte en så stor fråga. Men om det sedan av de andra 10 procenten kan vara en tiondel som man är tveksam om, då sätter vi i gång hela apparaten för denna lilla del. Det är ju dock här fråga om relativt små lån i förhållande till den rörelse det gäller. Knappast någon jordbrukare har ju fått hela skörden förstörd. Höskörden har i allmänhet blivit både bra och välbärgad, höstsåden har i många fall kunnat klaras, och när det gäller vårsäd, potatis och sockerbetor är det väl inte så många som råkat ut för svåra olyckor på alla tre punkterna, även om någon sådan kan finnas. Det är alltså bara en del av skörden det är fråga om, och här gäller det att ge lån för två tredjedelar av denna förstörda del av skör-

Stödlån till jordbrukare.

den. Det blir alltså relativt små lån i förhållande till hela rörelsen och de värden som finns bakom.

Herr Ahlsten talade om de många arrendatorerna och de svårigheter de kan ha att ställa säkerhet. Jag tycker att det styrker den uppfattning som finns i reservationen nr 2, att man skulle kunna släppa hela krånglet. Men även om jag har den ganska bestämda uppfattningen, skall jag gärna å andra sidan erkänna, att det inte är en så särskilt stor fråga. Man har ju krånglat i så många andra fall, att man väl får krängla sig fram här också.

När det gäller tidpunkten 15 januari, tror jag att det hade varit bättre om utskottet sagt litet mera, men det kan kanske jordbruksministern ordna ändå. Man säger att man behöver ha denna snäva tidsgräns med hänsyn till de jordbrukare, som skulle kunna befrias från ett krav, som vilar på dem, att sätta in pengar på investeringskonto för skog. De jordbrukare som är i **det läget bör** naturligtvis försöka vara färdiga före den 15 januari, men det finns ju många jordbrukare som inte är i det läget, och jag förstår inte vad man egentligen når för syfte med att ålägga dessa att vara färdiga till den 15 januari. Särskilt om man skall vidhålla detta krav på formell säkerhet, på inteckningar, gravationsbevis eller borgen, får ju jordbrukarna bara helgdagarna på sig för att ordna allt detta. Jag förstår inte vilken olägenhet det skulle vara att utsträcka rätten att söka dessa lån till låt oss säga den 1 mars. Jag misstänker också, herr jordbruksminister, att lantbruksnämnderna kommer att få många ansökningar efter den 15 januari, och det lär väl inte bli så lätt att avvisa dem.

Frågan om utsäde är säkerligen en av de allra viktigaste frågorna för de jordbrukare som fått sin skörd förstörd. Spannmålen är ju över huvud taget dyr för närvarande, och i det nuvarande läget får man räkna med höga utsädespriser; det finns ju många jordbrukare

som praktiskt taget inte har något utsäde alls som kan användas för vår-sädd.

Det har sagts här att man skall nöja sig med att notera, att jordbruksministern lovar ytterligare överväganden när han får mera utredningsmaterial att bygga på. I motion nr 711 i andra kammaren och i reservationen nr 2 har man pekat på foderfrågan. I samband med en interpellationsdebatt har jag haft tillfälle att säga min mening i den frågan, att man inte kan uppskjuta avgörandet om man vill åstadkomma någon hjälp. Om man nu börjar vidta åtgärder, har ju bortåt halva fodersäsongen gått innan man griper in. Någon hjälp kan det för all del bli även om den kommer senare, men skall man göra någonting på detta område måste man också göra det snart. I själva verket borde man enligt min uppfattning ha gjort det för länge sedan.

Jag har den bestämda uppfattningen, att jordbruksministern har handlat oriktigt i denna fråga. Jordbruksministern har av riksdagen givna fullmakter att handskas med jordbruksregleringen under hänsynstagande till omständigheterna, och här har faktiskt inträffat sådana omständigheter att jordbruksministern borde ha tagit itu med denna sak redan långt tidigare.

För folket är det så mycket mer naturligt att stryka under denna sak som vi redan i våras pekade på att särskilt oljekraftfodret föreföll att vara högt i pris. Vi ville den gången inte säga någonting bestämt — produktionsutvecklingen i fråga om mjölken går ju av naturliga skäl inte så fort — men vi ställde redan i våras frågan, om man inte hade höjt priset på oljekraftfoder alltför kraftigt och därmed för starkt begränsat användningen av detta fodermedel, minskat mjölkproduktionens totala volym och minskat det mindre jordbrukets inkomster.

Jag vill inte säga någonting kategoriskt, men nog är det alldeles klart i

Stödlån till jordbrukare.

detta läge att det inte är någon fara att gå med på ett lägre pris för oljekraftfodret. Under förra året begränsades ju konsumtionen på grund av det höga priset till 140 000 ton, och för detta år räknar man med 165 000 ton, alltså en ganska låg förbrukning. Här finns ju nära liggande och naturliga möjligheter att hjälpa det mindre jordbruket, och över huvud taget dem som har stort behov att köpa foder, genom att sänka priserna på oljekraffoder och kli, dessa fodermedel som befinner sig i statens hand. Detta berör hela Norrland och skogsbygderna och över huvud taget det mindre jordbruket, men naturligtvis särskilt starkt dem som har fått sin skörd förstörd. Om man höll ett lägre pris på det äggvitiehaltiga fodret, skulle det medföra en moderation även av foderpriserna i övrigt, vilket i och för sig vore hälsosamt.

Herr Johnsson i Kastanjegården har strukit under att den nuvarande situationen, då en del jordbrukare, som har köpt dyra smågrisar och sedan fått sin foderskörd förstörd, måste räkna med fallande fläskpriser, är en annan än den jordbruksexperter förespeglade dem förra våren. På den punkten går det alltså inte att med någon framgång hävda att vi bör vänta och se. Det gäller här en fråga, där en jordbruksminister behöver handla, och om nu jordbruksministern har den principiella ståndpunkten att foderpriserna över huvud taget inte skall modereras, är det inte något annat att göra än att beklaga detta. Jag har emellertid i olika sammanhang träffat mindre jordbrukare från skilda delar av landet, och såvitt jag kan förstå, finns det inte mer än en mening om att det är foderpriserna och utsädesfrågan som är det väsentliga — tio gånger viktigare än hela eländet med stödlånen, som naturligtvis i och för sig är motiverade; jag vill inte säga något annat.

Bara några få ord till, herr talman! Det har både i pressen och vissa myn-

digheter emellan förts en debatt om priset på matfett. Priskontrollnämnden har aktualiserat frågan om margarinpriset höjd. Jag vill i detta sammanhang bara erinra om att vi från folkpartiets sida förra våren intog den hållningen att vi å ena sidan inte vågade oss på att föreslå en ökad prisspänning mellan de båda slagen av matfett, alltså smör och margarin, men å andra sidan menade vi att det både med hänsyn till förhållandena på jordbrukets marknader och till konsumenternas berättigade intressen fanns goda skäl att försöka göra åtminstone något. Vi föreslog därför ett 30 öre lägre pris på båda slagen av matfett. Vad som sedan har hänt kan ju inte på något sätt motivera att de som i våras hade denna ståndpunkt nu skulle ändra den. Tvärtom är det mycket som har gett denna ståndpunkt ytterligare tyngd. I nuvarande situation skulle det klaffa ganska bra, ifall man sänkte foderpriserna, särskilt på äggvitiehaltigt foder, och gick på den linje som folkpartiet tidigare anvisat i fråga om priset på matfett.

Jag har, herr talman, även om frågan inte är berörd i den föreliggande propositionen, här velat understryka att den ståndpunkt, som vi på vårt håll intog förra våren, både var försvarbar då och är det i ännu högre grad nu.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Tungelsta (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile har här framhållit att man inte bör vara så formell när det gäller stödlånen, utan lita på folk, i synnerhet som det ju är staten som skall betala. Jag tycker också att man inte skall vara formell, om det inte behövs, men det är ju meningen att lånen skall betalas tillbaka, och det är väl då inte riktigt att låntagarna alltför lättvindigt skall få lån.

Stödlån till jordbrukare.

Herr Svensson erinrade om att banklagssakkunniga föreslagit lån utan säkerhet. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att banklagssakkunniga intagit precis samma ståndpunkt som departementschefen och jordbruksutskottet, i det att de sakkunniga vill att säkerhet skall ställas i alla sådana fall där vederbörande har möjlighet att ställa sådan säkerhet.

Vidare kom herr Svensson i Ljungkile in på frågan om billigare oljekraftfoder, som ju aktualiserats i en reservation. Men skulle en sådan åtgärd verkligen vara till gagn för flertalet av de människor som har fått sina skördar skadade på grund av väderleksförhållandena? Huvudparten av skördeskadorna har ju inträffat i de delar av landet, där fodersäd odlas i mycket stor utsträckning. Omkring 50 procent av all fodersäd odlas nämligen i Småland, östra Svealand och Norrland, och den övervägande delen av denna skörd har blivit bärgad.

Enligt svinräkningarna i april detta år svarar dessa områden för 25 procent av svinbeståndet i riket. Skåne och västra Sverige, där omkring 40—50 procent av fodersåden odlas, svarar för 70 procent av svinbeståndet. Svinuppfödarna i södra och sydvästra Sverige skulle alltså ta i anspråk största delen av den hjälp, som var avsedd för de små jordbrukarna, och det är väl knappast motiverat i dagens läge. Svinuppfödningen torde även med nuvarande foderpriser vara lönande, och någon ytterligare hjälp till denna produktion behöver inte ges.

Herr SVENSSON i Ljungkile (kort genmäle): Herr talman! Sällan har riksdagen väl skådat en sådan helomvändning från vår till höst som den herr Andersson nu givit uttryck åt. I våras var ju det förutsatta genomsnittspriset på fläsk kr. 3: 85, plus retroaktiva svinpremier i obegränsad utsträckning, herr Anderssons ståndpunkt. Nu har fläsk-

priset fallit till 3: 40 å 3: 45, och dessutom har foderskörden blivit förstörd och hela marknaden i hög grad komplicerats, men nu säger herr Andersson att vi bör i varje fall inte göra någonting som kan gynna svinproducenterna.

Jag anser att även om ett moderat foderpris skulle i nuvarande situation i viss mån gynna svinuppfödarna, är det inte obefogat med ett sådant foderpris. Hela fodermarknaden hänger ju i viss mån samman, ty allt vad foder heter kan i viss mån vara ersättning för övriga foderslag.

Jag vill rekommendera herr Andersson att han, i stället för att stå här och spekulera över hur ett modererat foderpris eventuellt skulle verka i det ena eller andra fallet, går ut och frågar småbrukarna vad de tycker. Jag har frågat många av dem, och det är inte någon tvekan om deras inställning.

Herr ANDERSSON i Tungelsta (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon diskussion om de grispremier, som beslöts i våras. Dem har vi väl diskuterat tillräckligt. Nu gäller frågan, huruvida en sänkning av fodersädspriserna skulle i huvudsak gagna de jordbrukare, som fått sin skörd förstörd på grund av skördeskador, som uppstått. Jag förmenar, att en sänkning av fodersädspriserna säkerligen skulle, i stället för att gagna huvudparten av dessa jordbrukare, komma att gagna en annan grupp jordbrukare, nämligen svinuppfödarna, över vilka herr Svensson i våras var mycket indignerad, emedan man gav dem alltför goda villkor och priser. Jag skall inte ta upp någon diskussion om det nu, men jag tycker, att det finnes skäl för den ståndpunkt, som jag har intagit i detta fall.

Herr SVENSSON i Ljungkile (kort genmäle): Herr talman! Skillnaden mellan herr Anderssons i Tungelsta och min ståndpunkt är bara den, att i den mån vi har modererat våra stånd-

Stödlån till jordbrukare.

punkter, har jag modererat min med hänsyn till inträffade förändringar i läget, medan herr Andersson har modererat sin direkt i strid med förändringarna. Det är den enda skillnaden.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag skulle först vilja säga några ord om herr Lundbergs yttrande och hans motion. Han har yrkat avslag på förslaget om den räntefrihet, som skulle vara förenad med dessa lån, en räntefrihet som skulle gälla under två år. Herr Lundberg har motiverat sitt avslagsyrkande med att jordbruket i så fall får en undantagsställning beträffande inkomstbortfall inom svenskt näringsliv. Enligt herr Lundbergs mening är det principiellt farligt att riksdagen fattar ett dylikt beslut. Gentemot detta vill jag säga, att vad som föreslagits här inte är någon nyhet för riksdagen. Jag kan helt kort erinra herr Lundberg om att föregående riksdag hade att taga ställning till ett katastroffall, nämligen raset vid Surte, varvid riksdagen anslag ganska mycket pengar för att hjälpa de fastighetsägare, som blivit drabbade därav. Liknande frågor har även tidigare varit uppe till behandling. För inte särskilt många år sedan gav riksdagen stöd till industrien i Seskarö uppe i Norrbotten, vilken råkat i svårigheter, för att därmed hjälpa befolkningen. I detta sammanhang kan också nämnas Norrbottens järnverk, till vilket riksdagen har anvisat och anvisar ganska mycket pengar. Man kan väl inte säga, att det sker för att göra driften lönande utan för att hjälpa befolkningen. Jag tror, att man skulle ha kunnat ge en lång rad exempel, som visar, att jordbruket i detta fall inte innehar någon särställning. Jag tror också, att det kan vara riktigt att i detta sammanhang nämna det stöd, som vi varje år anslår till arbetslöshetskassorna och till arbetslöshetshjälp. För jordbrukarna lika väl som för arbetarna har det i realiteten blivit ett inkomstbortfall, som de

inte på något sätt kan rå för och som är alldeles oberoende av om de är sköt-samma eller inte.

När det sedan gäller stödet åt jordbruket kan sägas, såsom redan sagts av en del talare, senast av herr Svensson i Ljungskile, att vi i stort är överens om att de jordbrukare måste hjälpas, som har råkat ut för dessa skördekatastrofskador, även om det föreligger några variationer i sättet att utforma hjälpen. För folkpartiet har i debatten säkerheten för de lån, som skall lämnas, spelat en mycket stor roll. Herr Johnsson i Kastanjegården och nu också herr Svensson i Ljungskile menar, att man bör kunna lämna dessa lån utan säkerhet. Herr Svensson citerar herr Paulsen i Arlöf, som sagt här i kammaren, att man skall tro på människorna. Det är mycket vackert sagt, och man bör ju obetingat hålla med herr Svensson i Ljungskile och herr Paulsen i Arlöf om det. Men, herr Svensson i Ljungskile, tyvärr kan vi inte alltid göra det. Människorna är inte alltid så hederliga, när de handskas med pengar. Emellertid har departementschefen understrukit, att man inte skall vara restriktiv vid prövningen av dessa säkerheter. Han har sagt, att det inte får otillbörligt försvåra långivningen i sådana fall, där med hänsyn till lånesökandens egenskaper, personliga förhållanden o. s. v. man har anledning att antaga, att han vill och skall fullgöra sin betalningsskyldighet. Beträffande detta har utskottet gjort ytterligare ett understrykande och sagt, att man så långt möjligt skall gå till mötes. Nu menar reservanterna och folkpartiet, att man skall göra som banklagssakkunniga förordat. Men jag vill fråga reservanterna om en sak. Vår för anser ni att de stycken på s. 8 och 9 i utskottets utlåtande, som börjar med orden »Med anledning härav» och »Det anförda» skall utgå? Är det på grund av att det är just dessa stycken, som redovisar banklagssakkunnigas förslag, näm-

Stödlån till jordbrukare.

ligen att man skall göra en ingående granskning av läntagarens ekonomiska ställning och i alla de fall där det är möjligt kräva säkerhet? Men inte nog med detta. Det upplystes i utskottet att man är så restriktiv, att man fordrar en fullständig uppsikt över dem som skall låna. De skall ge en fullständig deklaration över sina tillgångar o. s. v. Man är här alltså mycket strängare än som någonsin föreslagits i propositionen. Jag kan aldrig tänka mig att riksdagen skulle vilja gå på banklagssakkunnigas förslag i detta fall.

Nu har man inte från reservanternas sida sagt, att detta är oriktigt redovisat av utskottet. Det är alltså det att man inte vill tala om för riksdagen hur det egentligen ligger till. Jag tycker nog att det är ärligare att man här redovisar vad som framkommit och som banklagssakkunniga har föreslagit. Jag tror att man i stället skulle ha skärpt uttrycket, men det kan ju räcka med vad som sagts. Utskottet säger, att »den i motionerna åberopade jämförelsen med banklagssakkunnigas förslag knappast kan anses bärande». Det hade nog varit riktigare att säga att jämförelsen icke är bärande.

Kungl. Maj:t förordar att en ordentlig person, som har sådana personliga egenskaper att man tror att han skall fullgöra sina betalningsskyldigheter, skall få ett lån även om han inte kan skaffa säkerhet. Jag ställde en fråga i utskottet, och jag skall göra det även här. Vi kan tänka oss att det uppkommit en skördeskada på 75 000 kronor. Enligt förslaget skall jordbrukaren då kunna få ett lån på 50 000 kronor. Ett dylikt fall kanske inte blir så ovanligt; man kan åtminstone tänka sig det. Enligt herr Svensson i Ljungskile och folkpartiet skall denne jordbrukare inte skaffa någon säkerhet. Det kan ligga så till att det organ, lantbruksnämnden, som skall bedöma hans personliga egenskaper, inte anser att han vill göra rätt för sig eller har personliga förutsätt-

ningar att kunna göra det. Trots detta får han lånet. Anser då folkpartiet att detta är riktigt handlat? Han kan ju sälja gården och behålla pengarna. Jag tror inte man kan säga att man bör gå till väga på det sättet. Man får nog försöka så länge man kan att gå bankmässigt till väga, och sedan får man pröva och hjälpa, om de personliga förutsättningarna talar därför. Jag anser att utskottet här gått en riktig väg.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om det belopp, som man skall lämna utan säkerhet, skall uppgå till 3 000 eller 5 000 kronor. Detta är ingen viktig sak, och för min del skulle jag gärna kunna gå med på 5 000 kronor lika väl som 3 000. Men när man skall tillämpa en mild bedömning, så tror jag inte det spelar någon roll. Detta har också erkänts från reservanternas sida.

Vad sedan tidpunkten beträffar, om den skall bestämmas till 15 januari eller 1 mars så tror jag inte att det blir bättre om man skjuter på det hela i en och en halv månad. Jag tror det är nödvändigt att detta blir föremål för prövning så fort som möjligt, så att vederbörande snarast får den hjälp han bör ha.

Beträffande sedan vad utskottet säger om prövning av frågan om ytterligare stödåtgärder, så måste man såsom jordbruksministern framhållit först avvakta resultatet av den utredning som nu håller på, och det är givetvis ganska svårt att precisera sin ställning före denna tidpunkt. Här säger man nu från herr Waldemar Svenssons och Johnssons i Kastanjegården sida, att det väsentliga är att foderpriserna sänks. Jag har tidigare sagt att skall det vara någon mening med en sänkning så skall man väl ordna det så, att de som lidit dessa katastrofskador på skörden också skall få hjälp. Såsom herr Andersson i Tungelsta talat om, är behovet av att köpa foder störst i södra Sverige och inte i de trakter, som drabbats av dessa skördeskador. Då kan jag inte förstå

Stödlån till jordbrukare.

annat än att enligt reservationen de som fått god skörd också kommer att tilltillgodogöra sig dessa billigare foder.

Nu har herr Johnsson i Kastanjegården sagt, att foderpriserna är i stigande. Det är möjligt att så är fallet på en del ställen, men tittar man på den officiella statistik, som vi har att tillgå, så ser vi att marknaden är svag och att tendensen är vikande. Det kan ju hända att en ändring har inträtt sedan den senaste noteringen. Jag vet inte någonting om detta. Man har emellertid inte annat att hålla sig till än denna senaste notering.

Herr Svensson i Ljungskile talar om de dyra smågrisarna, som inte blivit färdiga ännu. Jag trodde faktiskt att herr Svensson hade sålt sina dyra grisar och att man inte behövde diskutera dem i fortsättningen.

Jag tror inte, herr talman, att det finns så stor anledning att fördjupa sig i detta. Jag tror att det stöd, som nu lämnas, är det enda vi kan ge under höstriksdagen. Frampå nyåret, när vi åter träffas, får vi ta ställning till den utredning och bedömning, som då har skett av de myndigheter som nu håller på att utreda det ytterligare behov för dessa skördeskadorna som behöver tillgodoses.

Men, herr talman, innan jag lämnar denna plats vill jag med några ord rikta mig till vår avgående ärade talman. Jag vet att kammarens ålderspresident senare kommer att framföra kammarens uppskattning och vördnad till herr talmannen. Men jag vill personligen säga, att det är med ett visst vemod man tänker sig att inte få se talmannen vid nästa riksdag på sin gamla plats.

Mina personliga minnen är lika gamla av riksdagsarbetet som talmannen är i talmansstolen, och jag ber att få fram-bära mitt eget varma tack och uppskattning. Jag ber också att få fram-bära vår grupps tack till herr talmannen för det alltid nobla sätt, på vilket han har lett kammarens förhandlingar,

och för den vänlighet och det tillmötes-gående, som han alltid har visat oss. Vi ber att varmt få fram-bära vårt vörd-samma tack och uppskattning till tal-mannen för detta.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! När herr Pettersson i Dahl säger, att investeringarna i Norrbottens järnverk skulle vara någonting som skulle kunna jämföras med denna hjälp, så måste jag protestera. Järnverket kom till på grund av andra förhållanden, och det fanns ju ekonomiska motiveringar härför.

Jag vill också säga till herr Pettersson i Dahl, att här har vi ju en jordbrukskalkyl. Till denna jordbrukskalkyl skall vi nu ge ytterligare subventioner i form av räntefrihet på dessa lån. Det är alldeles klart att bärigheten hos skilda grupper är olika. Men jag tror att exempelvis skogsarbetarna, som fått lov att vara hemma under denna period av nederbörd, även de har förorsakats förluster som ur deras synpunkter har varit väsentliga och som man inte skall gå förbi. De har emellertid inte haft möjlighet att få någon kompensation.

Det är också en annan fråga, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten vid. När det var fråga om dessa 20 miljoner kronor till skördeskadorna, sade man att det förelåg ett stort behov av desamma. Det förvånar mig därför att, om jag inte är fel underrättad, av dessa 20 miljoner kronor har förbrukats endast 300 000 kronor. Jag måste ju säga, att när man skall tala om olika behov så skall man vara försiktig med de siffror som uppges i en kunglig proposition.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att på en enda punkt få bemöta herr Pettersson i Dahl, nämligen när han talade om säkerheten. Han sade att tyvärr är det så, att man inte alltid kan

Stödlån till jordbrukare.

tro på människorna. I det fallet gällde det jordbrukarna. Jag har inte annat att säga än att jag tror på jordbrukarna.

Herr Pettersson i Dahl nämnde inte en sak, som är väsentlig i detta sammanhang. Han sade att jordbrukarna kan få sina pengar, men det finns risk för att de inte betalar dem tillbaka. Men det är ju på det sättet, att de måste utbyta dessa pengar mot en revers. Detta tycker jag är så pass betydelsefullt, att man inte kan komma ifrån det.

Sedan är det enligt propositionen på det sättet, att lån inte skall ges till högre belopp än $\frac{2}{3}$ av skördekadorna. Jag tror inte att det finns en enda jordbrukare i detta land som inte — liksom vi andra som måste skaffa borgen — vill försöka att klara av sina skulder fortast möjligt om han har utfärdat en revers på dem.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! När jag förde på tal frågan om olika prisrelationer på smågrisar, foder och fläsk, så säger herr Pettersson i Dahl att han tänkte att herr Svensson i Ljungskile hade sålt sina dyra smågrisar. Jag får säga att det är ett sätt att debattera, som ligger under all kritik. Kan inte herr Pettersson i Dahl föreställa sig att en riksdagsman har andra ärenden i denna talarstol än att företräda sina privata affärer? Är det sådana affärer som herr Pettersson i Dahl har talat för? Jag gör det inte, det skall jag be att få tala om. Är det så att herr Pettersson i Dahl vill ägna sig åt någon ekonomisk konsulenttjänst i privataffärer, så ägna sig åt meningsfränderna!

Vidare vill jag bara konstatera, att herr Pettersson i Dahl anser att foderpriset är bra som det är och att priset på oljekraftfoder inte behöver vara lägre. Jag kan inte läsa ut något annat än att detta är den mening, som bonde-

förbundets andrakammarledare har, och det är bara att göra klart för Sveriges jordbrukare att så ligger det till.

Herr PETERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr talman! När det gäller foderprisfrågorna har jag sagt till herr Svensson i Ljungskile, att den frågan kommer vi att debattera efter nyår, när den utredning är klar som nu håller på. Jag tror inte att det finns någon anledning att nu fördjupa oss i dessa frågor om oljekraftfoder eller billigt hönsfoder. Men jag har tidigare frågat herr Svensson i Ljungskile hur det skall regleras med det billigare fodret. Skall det komma alla jordbrukare till del, även dem som fått en mycket god skörd? Det är ju i södra Sverige som man egentligen köper foder. Hur vill herr Svensson i Ljungskile klara detta?

Sedan förstär jag att jag trampat på en öm punkt, när jag frågade herr Svensson i Ljungskile om de dyra smågrisarna. Det kanske var oriktigt. Jag skall inte upprepa det. De kanske är döda nu, och i så fall får det vara slut med detta.

Till herr Lundberg vill jag när det gäller skogsarbetarna säga, att dessa får väl ändå hjälp från sina arbetslöshetskassor, när de blir arbetslösa. Får de inte det? Det måste de väl få. När det inträffar skördekatastrofer måste naturligtvis hjälpen lämnas på ett annat sätt. Dessa jordbrukare blir ju undanryckta sina inkomstmöjligheter.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Nej, herr talman, herr Pettersson i Dahl trampade inte på någon öm punkt, ty det har jag inte någon. Jag bara konstaterar att herr Pettersson i Dahl inte hade förstånd att be om ursäkt.

När det sedan gäller foderpriset är det ju så, att om hela prisnivån sänks — och det anser jag vara befogat i nuvarande läge — gynnar det dem som

har köpbehov, och de som har köpbehov är de mindre jordbrukarna i allmänhet och de jordbrukare som fått skörde-skador i synnerhet. De som får det lägre priset är de som har foder att sälja, d. v. s. de som är gynnade. Det är inga konstigheter med den saken.

Herr PETERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Tror herr Svensson att de mindre jordbrukarna behöver så mycket pengar som 50 000 kronor? Menar herr Svensson att just detta, att ni höjer det belopp som skall vara prövningsfritt från 3 000 till 50 000 kronor, hjälper de mindre jordbrukarna?

Sedan, herr talman, skall jag gärna be om ursäkt på herr Svenssons vägnar för att grisarna nu har dött.

Herr LARSSON i Karlstad: Herr talman! Det är vid det här laget väl bekant, att det gångna årets i många avseenden mycket ovanliga väderlek har vållat skörde-skador, som för vissa områden och kanske ändå mer för vissa personer betyder nära nog ekonomiskt sammanbrott, om de inte får hjälp i den situation de har råkat i. Det är ju därför välmotiverat, att staten träder hjälpande emellan. Det kan finnas flera skäl för det. Under tider, då jordbruket, om det fått ta ut de priser som det skulle ha kunnat, hade kunnat skaffa sig reserver, hindrade statsmakterna detta. Det kan medföra en viss förpliktelse för staten att, när jordbrukarna råkar i nödläge, träda hjälpande emellan. Det är ju också avsikten med den nu föreliggande propositionen.

Jag har, och jag kan därvidlag tala för hela den meningsriktning som jag företräder, den uppfattningen, att vad som föreslås i denna proposition är en första hjälp till den som har råkat i ett verkligt nödläge, och att ytterligare

hjälp sedermera skall komma i en eller annan form, sedan nu pågående utredningar om skadornas omfattning har blivit verkställda.

Innan man vet vilka åtgärder som Kungl. Maj:t då kan komma att föreslå, är det ju inte möjligt att nu föreslå särskilda åtgärder. Man kan givetvis, såsom motionärerna har gjort, peka på vissa åtgärder som kan vidtas, och det har också utskottet tagit fasta på. Utskottet säger, att det »förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på berörda spörsmål och, om utredningens resultat därtill föranleder, prövar de olika utvägar som kunna anses lämpliga för att tillgodose förekommande stödbehov». När den proposition, som sålunda i sinom tid kan väntas, kommer på riksdagens bord, torde det bli lämpligt att framlägga de ändringsförslag, som eventuellt kan befinnas påkallade ur olika synpunkter.

Det är emellertid en fråga, som kan vara aktuell, innan den nya propositionen kommer till nästa års riksdag. Det är den fråga, som här behandlats redan tidigare av herr Ahlsten, nämligen om säkerheten för denna kredit, som skall lämnas i form av stödlån. Då den frågan övervägdes i utskottet, fann man, såsom herr Ahlsten redan har sagt, att om man höjde den av Kungl. Maj:t föreslagna gränsen på 3 000 kronor relativt obetydligt, skulle man därigenom få ett mycket större klientel inom denna gräns, och det skulle bespara lantbruksnämnderna, som skall ha med saken att göra, liksom även dem, som har att skaffa dessa säkerheter, mycket arbete. Jag skall nöja mig med att i det avseendet hänvisa till vad herr Ahlsten sagt, liksom jag också ber, herr talman, att med det anförda få instämma i hans yrkande om bifall till utskottets utlåtande med den ändring, som föreslås i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avlämnade reservationen.

Stödlån till jordbrukare.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan utom såvitt angick frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren, nämligen på 1:o bifall till utskottets hemställan i denna del; 2:o) bifall till den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen i samma del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Svensson i Ljungskile votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 58, utom såvitt angår frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren, antager den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositio-

nen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 128 ja och 44 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avgivna reservationen, såvitt nu var i fråga.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 58, utom såvitt angår frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta avseende, dels ock på bifall till det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 58, såvitt angår frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lundberg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan, såvitt angående frågan om räntefrihet å stödlån under de första två åren.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet nr 442, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53;

från bevillningsutskottet nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m ; samt

från jordbruksutskottet nr 448, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

§ 5.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags 9 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 32.*

Höstsessionens avslutning.

beslut under riksdagens vår- och höst-sessioner år 1952.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Höstsessionens avslutning.

Herr TALMANNEN yttrade: Mina damer och herrar! Jag vill säga några ord till Er innan vi åtskils.

De frågor, som behandlats vid årets riksdag, har varit föremål för rätt stor uppmärksamhet. Liksom tidigare har meningarna i vissa ärenden varit delade, särskilt beträffande ekonomiska ärenden. Större enighet har i år varit rådande om försvaret och utrikespolitiken.

Kammarens ledamöter har på senare tid blivit mera intresserade att till regeringen framställa spörsmål. Under min första riksdag, år 1912, var interpellationernas antal i andra kammaren 15. I år är antalet 90. Dessutom har 35 enkla frågor framställts. Därav förstår vi att arbetet för regeringen och departementen ökat betydligt.

Vid denna riksdagsperiods slut är det rätt många kamrater som lämnar kammaren. Redan före valet hade flera ledamöter avstått från kandidatur. Till er alla, som nu avgår, vill jag rikta ett varmt tack för det värdefulla arbete, som ni utfört.

Till vännerna i presidiet och till kammarens sekreterare vill jag också bringa ett hjärtligt tack för det goda samarbetet.

Under de år, som jag tjänstgjort som talman, har kammarens ledamöter visat mig förtroende och ådagalagt överseende med mitt sätt att leda kammarens förhandlingar. Jag tackar er alla!

Till samtliga befattningshavare, som ombesörjer göromålen här, vill jag ävenledes rikta ett varmt tack. Jag är

Höstsessionens avslutning.

viss om att kammarens ledamöter också vill göra det.

Som avslutning vill jag återge några ord, som jag yttrade på Stadion, när riksdagen år 1935 firade 500-årsjubileum. Där var då representanter från alla landets kommuner närvarande.

»Den svenska riksdagen har sin kraftkälla i folket. Det är dess talan riksdagen har fört under sina bästa tider, frimodigt och myndigt såsom det anstår ett frihetsälskande folks valda ombud och under medvetande om ansvar för såväl landets välfärd och framtid som den enskilda medborgarens trygghet och rätt. Vi vill gärna tro att nutidens riksdag icke står sina föregångare efter, såvitt det gäller sakligt och självständigt arbete, besinningsfullt bedömande av föreliggande frågor och levande ansvarskänsla.»

Även i dag, då jag lämnar denna plats, vill jag vidhålla min uppfattning, att riksdagens ledamöter fullgör sitt viktiga värv på ett pliktroget och ansvarsfullt sätt.

Ordet lämnades på begäran till herr HALLÉN, som anförde: När Ni, herr talman, i dag för sista gången nedlägger klubban, insigniet på Er makt och värdighet, innebär detta en vändpunkt i andra kammarens historia. Under tvenne decennier har kammaren årligen förnyat sitt förtroende för Er, och den har aldrig behövt ångra det. Med aldrig svikande uppmärksamhet har Ni följt våra förhandlingar och de långa debatterna, där icke minst avlyssnandet av de stundom ihärdigt upprepade och om jag så får säga ombyggade argumenten mången gång måste ha varit en tålmodsprövande och verklig möda.

Ibland brukar en talman eller en ordförande be om överseende för sitt sätt att sköta förhandlingarna. Det kan också tillkomma en kammare eller annan stor församling att be sin talman om överseende för de många gånger

då man tröttat honom, när det kanske inte var så överhängande angeläget. Och när talen äntligen tystnat, har vår talman på ett klart och redigt sätt låtit de olika önskemålen gruppera upp sig och sedan möta det öde, som kammaren funnit dem värda. Det har då alltid ingivit oss alla en känsla av trygghet att, när striden ebbat ut, få höra som en klockren ton ovan stridsvimlet Er klara stämman, då Ni ställt Edra propositioner med osviklig säkerhet. Sådant skall vi länge bevara i tacksam hågkomst.

Herr talman! Åren har gått, sedan den dag då Ni här gjorde Ert inträde. Det var 1912, då de fattiga medborgarskaror, som levde i skuggan i vårt land, sände in den svallvåg, som hart när fördubblade vår politiska grupp, om jag minns rätt från 33 till 64. Av den årgången kvarstår numera, som talmannen vet, endast Rickard Sandler i första kammaren och i denna kammare herr talmannen och jag. Vi minns, herr talman, de hårda vindar, som då drog genom våra år och gav oss vår stil för livet, och vi tänker och förstår, att det nog har hänt mer än en gång, att Ni känt i hjärtat hur striden har böljat kring de kära ideal, som Ni kämpat för, men aldrig har Ni ens med en skiftning i rösten förrått, var Ni hade Ert hjärta. Ni har följt den gamla goda regeln som säger: Fulländad opartiskhet är en talmans äretecken.

När Ni nu drar Er tillbaka, följs Ni, som Ni nyss erinrade oss om, av en ovanligt stor skara av kamrater, som aldrig vänder åter. Enligt sakens natur är det främst våra meningsfränder, som vi i våra respektive grupper tänker på och nu känner saknad efter. Med dem har vi delat ljuvt och lett i medgång och motgång under många år; vänskapsband har knutits, som blivit allt starkare, ju mera åren skridit fram. Men även bortom partigränserna har vi mött kamrater, som vi lärt kän-

Höstsessionens avslutning.

na som redbara och gedigna människor, och vi känner en stark saknad även efter dem. Men det är ett vittnesbörd om att Sveriges riksdag bevarar och vaktar en förnämlig tradition. Som det föredöme för den sanna demokratin, som riksdagen skall vara, vill vi slå vakt om aktningen för människovärdet, för personligheten, för den humana demokratin. Må det, hur idéernas böljegång än må skifta, alltid få förbli den svenska riksdagens äremerke!

Jag slutar med att säga, att till denna vidhjärtenhet kammarens ledamöter emellan har Ni, herr talman, kraftigt medverkat genom Ert eget mot oss alla lika vänliga och välvilliga väsen. Detta i sin tur har sin rot i Er ljusfyllda livsyn, som andas förtroende och tillit till livet och tro på goda och uppbyggande makter.

Tiden företer i våra dagar så många disharmoniska drag, att det är en glädje att kunna få rikta blicken mot ett livsöde, som har fått blomma fram så harmoniskt som Ert, herr talman. Och när Ni nu med famnen fylld av rika och ljusa minnen drar Er färde och börjar vandra i aftonlanden, vill vi alla, att Ni skall känna, att Ni följs av kammarens önskan om vilsamma dagar, ärligt förtjänta efter ett redbart, utfört dagsverke.

Härefter yttrade herr **TALMANNEN**:
Mina damer och herrar! För de vän-

liga och för mig känsliga ord, som herr Hallén å edra vägnar uttalat, vill jag tacka, tack så mycket.

Och så ber jag att få önska er allesammans en god och fridfull jul.

Fru **NORDGREN** framträdde nu och överlämnade till herr talmannen en blomsterhyllning från kammarens ledamöter med följande ord:

Herr talman! Från skilda partier här i kammaren har jag blivit ombedd att överlämna dessa blommor till er som ett ringa bevis på den vördnad och beundran, som vi alla hyser för er, och som en gärd av tacksamhet för det goda kamratskap, som här från talmansstolen visats oss. Hjärtligt tack!

Vid överlämnandet av blommorna utbröto spontana och långvariga applåder från kammarens ledamöter och övriga närvarande.

Herr **TALMANNEN** tog djupt rörd ånyo till orda och yttrade:

En så vacker avslutning hade jag väl aldrig tänkt mig att det skulle bli. Har något sådant skett här någon gång förut?

Herr talmannen förklarade höstsessionen vid innevarande års riksdag avslutad, varefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3.50 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 23 december.

Kl. 12 på dagen.

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit vederbörligen utfärdat därom, att justering av de kammarens protokoll, som vid höstsessionens slut återstode ojusterade, komme att denna dag kl. 12 på dagen försiggå i kammarens justeringsrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

Herr *Olsson* i Gävle,
herr *Lindberg*,

Herr *Holm* och
Herr *Håstad*.

Protokollen för den 15, den 16 och den 17 innevarande december upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Gunnar Britth.